

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI**

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN UYUM VE İSKAN
SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: DOĞU MARMARA İLLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

MEHMET ERÇORUMLU

DANIŞMAN: PROF. DR. MUHARREM ES

**YALOVA
ARALIK 2022**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN UYUM VE İSKAN
SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: DOĞU MARMARA İLLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

MEHMET ERÇORUMLU
177309008

DANIŞMAN: PROF. DR. MUHARREM ES

YALOVA
ARALIK 2022

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN UYUM VE İSKAN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: DOĞU MARMARA İLLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Mehmet ERÇORUMLU

ÖNSÖZ

Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerime başlama noktasından bu tarafa bana yol gösteren, maddi ve manevi desteğiyle beraber bilgi ve birikimlerini benden esirgemeyen çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Cihangir AKIN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Hem yüksek lisans hem de doktora eğitimim boyunca, yoğun çalışma programı arasından bana vakit ayıran, sahip olduğu bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, ileri görüşlü, fikir ve önerileriyle çalışmama ışık tutan, bilim insanı olma konusunda beni teşvik eden, maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Muharrem ES'e ve değerli eşi Hatice ES'e çok teşekkür ederim.

Hem yüksek lisans hem de doktora eğitimimde bana desteklerini esirgemeyen, yapmış olduğumuz çalışmalara fikirleriyle farklı bir bakış açısı yakalamamızı sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY'a çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmanın daha değerli bir çalışma olmasını sağlayan Sayın Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL'e Sayın Doç. Dr. İlknur KARAASLAN'a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK'e çok teşekkür ederim.

Araştırma boyunca desteklerini esirgemeyen, çalışmayı daha değerli hale getiren Yalova İl Göç İdaresi Müdürü Sayın Salih Soner COŞKUN'a ve İl Göç Uzmanı Sayın Mesut Aytun'a desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın yapılması için gerekli izinleri sağlayan Göç İdaresi Başkanlığı'na şükranlarımı sunarım.

Son olarak hem doktora eğitimimde beni yalnız bırakmayan ve desteğini her anımda hissettiğim kıymetli eşim Büşra Nazlı ERÇORUMLU'ya ve değerli ailesine, ayrıca bana destek olan ailemin her bir bireyine teşekkür ederim.

Aralık - 2022

Mehmet ERÇORUMLU

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLOLAR LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xxi
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Kavramsal Çerçeve.....	9
2.1.1. Göç tanımları	9
2.1.2. Göçün türleri	11
2.1.2.1. Yönüne göre göçler	11
2.1.2.1.1. İç göç	11
2.1.2.1.2. Dış göç (Uluslararası göç)	12
2.1.2.2. İrade açısından göçler	13
2.1.2.2.1. Gönüllü göç	13
2.1.2.2.2. Zorunlu göç	14
2.1.2.3. Zaman açısından göçler.....	14
2.1.2.3.1. Geçici (Mevsimlik) göçler.....	14
2.1.2.3.2. Sürekli göçler.....	14
2.1.2.4. Niteliğine göre göçler.....	15
2.1.2.4.1. İşçi göçleri	15
2.1.2.4.2. Beyin göçleri	15
2.1.3. Uluslararası göçün tarihsel gelişimi	16
2.1.4. Uluslararası göçün nedenleri	20
2.1.4.1. Ekonomik sebepler	20
2.1.4.2. Güvenlik.....	21
2.1.4.2.1. Terör ve iç savaş.....	23
2.1.4.2.2. Siyasi baskılar.....	24
2.1.4.3. İklimsel koşullar ve doğal afetler	24
2.1.4.4. Bilimsel ve kariyer odaklı sebepler.....	26
2.1.4.5. Yoksulluk	28

2.2. Kuramsal Çerçeve.....	29
2.2.1. Temel kuramlar.....	29
2.2.1.1. Ravenstein göç kanunları (1885).....	29
2.2.1.2. Everett-Lee göç kuramı	31
2.2.1.3. Petersen'in göç tipleri.....	32
2.2.2. Ekonomik temelli göç kuramları	33
2.2.2.1. Neo-klasik ekonomi kuramı	33
2.2.2.2. Yeni ekonomi kuramı	33
2.2.2.3. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı	34
2.2.3. Sosyo-kültürel göç kuramları.....	34
2.2.3.1. Merkez-çevre (Dünya sistemi) kuramı.....	34
2.2.3.2. Göçmen ilişkiler ağı kuramı	35
2.2.3.3. Göç sistemleri kuramı	35
3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN HUKUKİ VE İSKÂN DURUMU VE UYUM SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	37
3.1. Türkiye'de Yaşayan Suriyelilerin Hukuki ve Mevcut Durumu	37
3.1.1. Geçici koruma yönetmeliği.....	37
3.1.2. Geçici koruma yönetmeliğinin getirdiği yenilikler.....	38
3.1.3. Türkiye'nin geçici koruma statüsü istatistikleri.....	40
3.2. Türkiye'de Yaşayan Suriyelilerin İskân ve Barınma Durumu	44
3.2.1. Göçmenlerin iskânı ve iskân kanunları.....	44
3.2.2. Türkiye'deki iskân kanununun Suriyeliler açısından değerlendirilmesi	48
3.2.3. Barınma ve iskân	50
3.2.4. Suriyelilerin iskân edilmesinin önündeki engeller.....	52
3.3. Türkiye'de Yaşayan Suriyelilerin Uyum Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar	53
3.3.1. Statü sorunu	53
3.3.1. İstihdam sorunu.....	54
3.3.2. Sağlık hizmetlerine erişim sorunu	55
3.3.3. Eğitim merkezlerine erişim sorunu.....	56
3.3.4. Sosyal uyum sorunu.....	58
3.4. Türkiye'de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Geliştirilen Uyum Politikaları	58
3.4.1. Eğitim politikaları	60
3.4.1. Sağlık politikaları.....	61
3.4.2. Ekonomik ve sosyal politikalar.....	64
3.4.2.1. İstihdama yönelik politikalar.....	64

3.4.3.2. Sosyal yardım ve hizmetlere ilişkin politikalar.....	67
3.4.3.3. Diğer sosyal politikalar	68
4. DOĞU MARMARA İLLERİNDE YAŞAYAN SURİYELİLERİN UYUM VE İSKAN SORUNLARINA YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI.....	71
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	71
4.2. Araştırmanın Ön Kabulleri ve Sınırlılıkları.....	72
4.3. Araştırmanın Yöntemi	72
4.3.1. Örneklem	72
4.3.2. Verilerin toplanmasında izlenen yol	73
4.3.3. Veri toplama yöntemi	74
4.3.4. Verilerin analizi	75
4.4. Araştırmanın Bulguları.....	76
4.4.1. Demografik Analiz	76
4.4.1.1. Cinsiyet dağılımı	76
4.4.1.2. Yaş dağılımı	78
4.4.1.3. Medeni durum dağılımı.....	79
4.4.1.4. Eğitim durumu dağılımı	80
4.4.1.5. Çalışma durumu dağılımı.....	81
4.4.1.6. Çalışılan sektör dağılımı	84
4.4.1.7. Gelir düzeyi dağılımı.....	85
4.4.1.8. Çocuk sayısı dağılımı	86
4.4.1.9. Bulundukları ile gelme zamanları dağılımı.....	87
4.4.2. Sosyo-kültürel analiz	87
4.4.2.1. Dil sorunu.....	88
4.4.2.2. Sözlü veya fiziksel saldırı sorunu	93
4.4.2.3. Sosyal dışlanma sorunu.....	95
4.4.2.4. Ülkeye ve kente uyum sorunu.....	97
4.4.2.5. Farklı bir ülkeye gitme durumu.....	102
4.4.2.6. Suriyelilerin Türk komşuları ile ilişkileri.....	105
4.4.3. Sosyo-ekonomik analiz.....	108
4.4.3.1. İş bulma konusunda devlet ve özel sektörün rolü	108
4.4.3.2. Çalışma koşulları ve işyerinde yaşanan sorunlar	113
4.4.3.3. Yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar.....	116
4.4.3.4. Yerel halk ile ilgili Suriyelilerin görüşleri	118
4.4.3.5. Yerel hizmetlerin yeterliliği	125
4.4.4. İskan, barınma ve konut sorunları	127
4.4.4.1. Yaşadıkları konut türü.....	127
4.4.4.2. Yaşadıkları konutun fiziksel özellikleri	131
4.4.4.3. Yaşadıkları konutun mülkiyet durumu.....	137

4.4.4.4. Yaşadıkları konuta ödedikleri kira ücretleri	138
4.4.4.5. Yaşadıkları ikamet ettikleri yerleşim yerine ait veriler	139
4.4.4.6. Yaşadıkları konutta oturma süresi	140
4.4.4.7. Bulundukları semtte memnuniyet durumu	140
4.4.5. Suriyelilerin göç etme ve kalıcı olma nedenleri	142
4.4.5.1. Suriyelilerin göç etme nedenleri	142
4.4.5.2. Suriyelilere Türkiye’de kalmayı cazip hale getiren nedenler	150
4.4.6. Suriyeli sığınmacıların geleceği	157
4.4.6.1. Ülkelerine geri dönme durumu	158
4.4.6.2. Türkiye’de yaşamaktan mutlu olup olmama durumu	161
4.4.6.3. Farklı bir ülkeye göç etme durumu	161
4.4.6.4. Türk vatandaşlığına geçme durumu	162
4.5. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirilmesi	164
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	173
KAYNAKLAR	187
EKLER	195
ÖZGEÇMİŞ	203

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
GSM	: Göçmen Sağlığı Merkezi
IOM	: International Organization for Migration
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
SETA	: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SIHHAT	: Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
YUKK	: 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Örneklem Büyüklüğü.....	4
Tablo 3.1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	43
Tablo 3.2. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler	50
Tablo 3.3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (5 İlde 7 Barınma Merkezi)	51
Tablo 4.1. Örneklem Büyüklüğü.....	73
Tablo 4.2. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Cinsiyet Dağılımı	77
Tablo 4.3. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Yaş Dağılımı	78
Tablo 4.4. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Medeni Durum Dağılımı	79
Tablo 4.5. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Eğitim Durumu Dağılımı	80
Tablo 4.6. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Çalışma Durumu	81
Tablo 4.7. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Cinsiyet ile Çalışma Durumu Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Ki-kare Testi	82
Tablo 4.8. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Çalışılan Sektör Dağılımı	84
Tablo 4.9. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Düzeyi Dağılımı.....	85
Tablo 4.10. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Sahip Olunan Çocuk Sayısı Dağılımı.....	86
Tablo 4.11. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelme Zamanlarının Dağılımı	87
Tablo 4.12. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Dil sorunu (Türkçe bilmemek) günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yaratmaktadır” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	88
Tablo 4.12. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Dil sorunu (Türkçe bilmemek) günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yaratmaktadır” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	89
Tablo 4.13. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Bulundukları İle Gelme Zamanları ile Türkçe Bilmemenin Günlük Hayatta ve İş Hayatına Olan Olumsuz Etkisine Yönelik Çapraz Tablo	91
Tablo 4.14. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım şehirde sözlü ve/veya fiziksel bir saldırıya maruz kalıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	93
Tablo 4.15. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım veya gittiğim yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi (p<0,01)	95
Tablo 4.15. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım veya gittiğim yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi (p<0,01).....	96

Tablo 4.16. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Türkiye’ye uyum sağlamakta zorlanıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi ($p<01$).....	98
Tablo 4.17. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Kültürel farklılıklardan ötürü bulunduğum ülkeye-kente uyum sağlamakta zorluk çekiyorum” İfadesine Yönelik Ki-Kare Uygunluk Testi	100
Tablo 4.18. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İmkânım olsa daha iyi yaşam koşulları olan bir ülkeye gitmek isterim” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	103
Tablo 4.19. Suriyelilerin Yaşadıkları İle Göre “Yardıma ihtiyacım olursa Türk komşularım yardım eder” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	106
Tablo 4.20. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İş bulma konusunda devlet yeterli desteği vermektedir” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	108
Tablo 4.20. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İş bulma konusunda devlet yeterli desteği vermektedir” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	109
Tablo 4.21. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İş bulma konusunda özel sektör yeterli desteği vermektedir” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	111
Tablo 4.22. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İşyerlerinde az ücretle çalışıyorum ve/veya çalışma saatlerim çok uzun ve/veya sigortam yok” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	114
Tablo 4.23. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımları yeterli buluyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	116
Tablo 4.23. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımları yeterli buluyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	117
Tablo 4.24. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel halk, Suriyeliler geldikten sonra yerel halk arasında işsizliğin arttığını düşünüyor” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	119
Tablo 4.25. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel halka nazaran daha olumsuz iş koşullarında çalışıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi.....	121
Tablo 4.26. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel halka göre daha çok kira veriyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	123
Tablo 4.27. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel hizmetlerden memnunum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	125
Tablo 4.27. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel hizmetlerden memnunum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi	126
Tablo 4.28. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Kaldıkları Konut Türü.....	128

Tablo 4.29. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Oturdıkları Konut Türlerine Yönelik Çapraz Tablo.....	129
Tablo 4.29. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Oturdıkları Konut Türlerine Yönelik Çapraz Tablo	130
Tablo 4.30. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdıkları Evin Kullanım Metrekaresi	131
Tablo 4.31. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdıkları Konutun Yapım Sistemi ve Malzemesi.....	132
Tablo 4.32. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdıkları Konutun Oda Sayısı	133
Tablo 4.33. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Sahip Oldukları Çocuk Sayıları ile Yaşadıkları Konutun Oda Sayısı Arasındaki İlişkiyi Bulmaya Yönelik Ki-kare Testi	134
Tablo 4.33. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Sahip Oldukları Çocuk Sayıları ile Yaşadıkları Konutun Oda Sayısı Arasındaki İlişkiyi Bulmaya Yönelik Ki-kare Testi	135
Tablo 4.34. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdıkları Konutun Isıtma Türleri.....	137
Tablo 4.35. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu.....	138
Tablo 4.36. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Kiracıların Ödedikleri Ücret Dağılımı.....	138
Tablo 4.37. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Şu anda İkamet Ettikleri Yerleşim Yerinin Sıralaması	139
Tablo 4.38. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Mevcut Evde Oturma Süresi	140
Tablo 4.39. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Bulundukları Semtten Başka Bir Semte Yerleşmeye İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı	141
Tablo 4.40. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre En Fazla Üç Sebep Belirtme Doğrultusunda Göç Etme Sebeplerine İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı.....	143
Tablo 4.41. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Cinsiyetlerine Göre Göç Etme Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo	144
Tablo 4.42. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Eğitim Düzeylerine Göre Göç Etme Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo	146
Tablo 4.42. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Eğitim Düzeylerine Göre Göç Etme Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo	147
Tablo 4.43. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre En Fazla Üç Sebep Belirtme Doğrultusunda Göç Durumundan Sonra Türkiye’de Yaşamayı Cazip Kılmaya İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı	150
Tablo 4.44. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Çalışma Durumlarına Göre Türkiye’de Kalıcı Olma Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo	152

Tablo 4.45. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Gelir Düzeylerine Göre Türkiye’de Kalıcı Olma Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo	154
Tablo 4.45. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Gelir Düzeylerine Göre Türkiye’de Kalıcı Olma Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo	155
Tablo 4.46. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Savaş Bitince Suriye’ye Geri Dönme Düşüncelerinin Dağılımı	158
Tablo 4.47. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Savaş Bittiğinde Suriye’ye Geri Dönme Durumları Arasındaki İlişkiyi Anlamaya Yönelik Ki-kare Testi	159
Tablo 4.47. (Devam). Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Savaş Bittiğinde Suriye’ye Geri Dönme Durumları Arasındaki İlişkiyi Anlamaya Yönelik Ki-kare Testi	160
Tablo 4.48. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Türkiye’de Yaşamaktan Mutlu Olup-Olmama Durumlarına İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı	161
Tablo 4.49. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Türkiye’den Başka Bir Ülkeye Göç Etme Durumlarına İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı	161
Tablo 4.50. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçme Durumlarına İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı.....	162
Tablo 4.51. Suriyelilerin İllere Göre Çalışma Durumu ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçme Durumunu Gösteren Çapraz Tablo	163

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	41
Şekil 3.2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı.....	42

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN UYUM VE İSKAN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: DOĞU MARMARA İLLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Küreselleşen dünyada birçok ülkede yaşanan kitlesel göç hareketleri, farklı nedenlere bağlı olarak 21.yüzyılda artış göstermektedir. Özellikle iç savaş ve kaos ortamından kaynaklanan nedenlerle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan göçmenler, kitlesel göç hareketlerinin hızlanmasında önemli rol oynamaktadır. 2011 yılı sonlarında Suriye’de ortaya çıkan iç savaş sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan birçok Suriye vatandaşı başta komşu ülkeler olmak üzere birçok ülkeye göç etmiştir. Günümüzde Suriye’den gelen kitlesel göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur.

Bu çalışmada, Doğu Marmara illeri kapsamında olan Yalova, Kocaeli, Sakarya, Bolu ve Düzce illerinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacıların bulundukları kente ve birlikte yaşadıkları yerel halka karşı düşüncelerinin tespit edilerek uyum sürecinde yaşadıkları sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sorunların belirlenmesi, yaşadıkları konut problemleri ele alınarak iskân sorunları ve bu sorunların çözülmesine yönelik çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır. Ayrıca araştırma kapsamındaki Suriyelilerin geleceğine yönelik bazı sorular sorularak başta Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar olmak üzere, Türkiye genelinde bu sığınmacıların kalıcılığın belirlenmesine yönelik analiz yapılmıştır. Çalışmada demografik, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, iskân ile ilgili sorular, göç etme nedenleri ve Suriyelilerin geleceğiyle ilgili sorulardan oluşan anket formu oluşturulmuştur. Anketlerin cevaplandırılmasında “5’li likert tipi ölçek”, “çoktan seçmeli sorular” ve “evet-hayırli sorular” kullanılmıştır.

Bu anket çalışması, Göç İdaresi Başkanlığı’ndan gerekli izinlerin alınması ve araştırma kapsamında bulunan il göç müdürlükleri yardımıyla, 18 yaş ve üzerindeki Suriyeli sığınmacıların çalışmaya Covid-19 salgını nedeniyle çevrimiçi ve yüz yüze şekilde katılmasıyla tamamlanmıştır. Bu doğrultuda ankete cevap verenlerin tutarlı cevap verdiği düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma, bölgesel düzeyde bir çalışma olması, katılımın yüksek olması ve Suriyeli sığınmacıların bulundukları kente ve ülkeye ne derece uyum sağladıklarını anlamak açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları iskân ve barınma problemleri ve Türkiye Cumhuriyeti’nden gelecekleri ile ilgili beklentilerini anlamak açısından da önem kazanmaktadır. Bu çalışma sonucunda Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları kültürel ve ekonomik sorunların tespit edilmesi, uyum sürecinin ne aşamada olduğu ve gelecekleri ile ilgili beklentilerinin ortaya çıkarılmasıyla yerel ve merkezi aktörlere öneriler verilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma, Suriyeliler, Uyum, İskân, Doğu Marmara İlleri.

ADAPTATION AND SETTLEMENT PROBLEMS OF SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION AND SOLUTION PROPOSALS: A RESEARCH ON EAST MARMARA PROVINCES

ABSTRACT

Mass migration movements in many countries in the globalizing world are increasing in the 21st century due to different reasons. Immigrants, who had to leave their countries due to the civil war and chaos in particular, play an important role in accelerating mass migration movements. Many Syrian citizens, who had to leave their country due to the civil war in Syria at the end of 2011, immigrated to many countries, especially neighboring countries. At the present time, Turkey has been the country most affected by the mass migration movements from Syria.

In this study, the opinions of Syrian refugees under temporary protection living in the provinces of Yalova, Kocaeli, Sakarya, Bolu and Düzce, which are within the scope of the Eastern Marmara provinces, towards the city they live in and the local people they live with, to determine the socio-cultural and socio-economic problems they experience during the adaptation process, to determine the housing they live in. It is aimed to present settlement problems and solution proposals for solving these problems by considering the problems. In addition, by asking some questions about the future of the Syrians within the scope of the research, an analysis was made to determine the permanence of these refugees throughout Turkey, especially the Syrian refugees living in the Eastern Marmara provinces. In the study, a questionnaire consisting of demographic, socio-cultural, socio-economic, questions about resettlement, reasons for migration and the future of Syrians was created. "5-point Likert type scale", "multiple choice questions" and "yes-no questions" were used in answering the questionnaires.

This survey study was completed by obtaining the necessary permissions from the Presidency of Migration Management and with the help of the provincial migration directorates within the scope of the research, with the participation of Syrian refugees aged 18 and over online and face-to-face due to the Covid-19 outbreak. In this direction, it is thought that those who answered the questionnaire gave consistent answers. This study is important in terms of being a regional study, high participation and understanding how well Syrian refugees adapt to their city and country. As a result of this study, it is aimed to give ideas and suggestions to local and central actors by determining the cultural and economic problems experienced by the Syrian refugees living in the Eastern Marmara provinces, revealing the stage of the adaptation process and their expectations about their future.

Keywords: Temporary Protection, Syrians, Integration, Settlement, Eastern Marmara Provinces

1. GİRİŞ

Göç, insanın var oluşundan beri ortaya çıkan ve günümüzde de etkisini devam ettiren önemli bir olgudur. Dünyada açlık, savaş, yoksulluk, işsizlik, doğal afetler gibi çok çeşitli nedenlerle asırlardır devam eden bir sosyal hareketlilik vardır. Daha iyi bir yaşam seçeneği ve toplumsal baskılar da göçün bir başka sebebidir. Her ülkede her toplumda adaletli bir yaşamın zor olduğu için bu sosyal hareketlilik bundan sonra da devam edecektir. Küreselleşen dünya ile birlikte göçün etkileri de farklı ve derin olmaktadır.

Göç, sadece fiziksel mekânın değiştirilmesi ile değil, sosyal yapının da bütün unsurlarının dönüştürülmesi anlamına gelen elzem bir sosyal olgudur. Göç sürecine katılanlar, yeniden bir sosyalleşme yaşayarak yaşamlarındaki tüm ilişkileri yeniden kurmak zorunda kalmakta, değişime adapte olmak için yeni bir uyum sürecine girmektedirler (Adıgüzel, 2016, s. 2). Bu anlamda göç, özellikle küreselleşmenin de büyüyen etkisiyle yerel yönetimlerden uluslararası örgütlere, sivil toplum örgütlerinden bireylere; bir diğer ifadeyle en tepeden en alt birimlere kadar tüm aktörlerin içinde yer aldığı çok boyutlu bir konu haline gelmiştir.

Dünya genelinde göç çalışmaları İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha çok önem kazanmıştır. Türkiye'de ise Göç Araştırma Merkezleri, 2000'li yıllardan sonra üniversiteler öncülüğünde kurulmaya başlanmıştır. Türkiye'de şu an birçok üniversitede Göç Araştırma Merkezleri faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de 2013 yılında İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Göç İdaresi Başkanlığı'nı kurmuş ve göç konusuna daha çok önem verdiğini göstermiştir. Böylece daha önce emniyet teşkilatı ve jandarma tarafından yürütülen Türkiye'deki yabancıların işlemleri, sivil bir kuruluş olan Göç İdaresi Başkanlığı'na devredilmiştir.

Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip olan Suriye'de yaşanan kaos sebebiyle meydana gelen olaylar ve başta Türkiye olmak üzere Lübnan ve Ürdün gibi ülkeleri doğrudan etkilemiştir. Suriye'de yaşanan olaylar nedeniyle binlerce Suriye vatandaşı ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve yakın tarihte yaşanan en büyük göç hareketi gerçekleşmiştir.

Suriyeli sığınmacılar bu zorunlu göç sonucunda farklı ülkelere yönelmiş ve en çok tercih ettikleri ülke ise Türkiye olmuştur. Suriye'deki iç çatışmaların başladığı günden

itibaren Türkiye, açık kapı uygulaması ile ülkemizde gelen sığınmacıları kabul etmiştir. Gelen Suriyeli sığınmacıların bir kısmı oluşturulan kamplara yerleştirilmiştir.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ülkemizde topluma entegrasyonuna yardımcı olmak ve onların uyumlarını kolaylaştırıcı tedbirler almak gerekmektedir. Hem ülkemizin geleceği açısından hem de insani bir görev olarak Türkiye’de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaşamlarını insana yakışır bir şekilde sürdürecektir şartlara ulaşması, okul çağında olan çocuklarının eğitime katılması ve her insanın hayatını devam ettirmek için ihtiyaç duyacağı maddi ve manevi unsurların çözüme ulaşması gerekmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin durumunun netlik kazanması ve onların yaşadıkları sorunlara iyi bir çözüm bulunması hem Suriyelileri hem de Türk halkını memnun edecektir.

Çalışmanın Konusu

Tez dar anlamda, Türkiye’nin Doğu Marmara illeri olarak bilinen Sakarya, Kocaeli, Bolu, Düzce ve Yalova illerindeki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin, Türkiye’ye geldikten sonra uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve ikamet ettikleri illerde yaşadığı konut ve barınma problemleri ele alınarak bunlara karşı çözüm önerileri sunmaktır. Geniş anlamda ise Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların gelecekte ülkede kalıcı olmaları durumunda yaşadıkları ve yaşayacakları uyum sorunları ve iskân problemleri ele alınarak, Türkiye’nin uygulaması gereken göçmen politikaları hakkında bu sorunlara çözüm olabilecek uygulama ve politikalar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın Önemi

Çalışmanın uygulama kısmını oluşturan Doğu Marmara illeri hem sanayi hem de turizm sektörü için oldukça önemlidir. Doğu Marmara illerinden olan Kocaeli, Sakarya ve Düzce ülkemizin önemli sanayi merkezleridir. Yalova turizmde Bolu ise ormancılık alanında gelişme göstermektedir.

Çalışma, güncel bir sorun olan Suriyeli sığınmacıların uyum ve iskân sorunları hakkında çözüm önerileri oluşturabilecek farklı ve yeni bir çalışmadır. Doğu Marmara gibi önemli illeri kapsayan bu bölgede yaşayan Suriyelilerin sorunlarını araştırıp, çözüm önerileri bulmak gerekmektedir. Bu sorunun çözüme kavuşturulamaması durumunda bölgenin gelişimi yavaşlayabilir ya da olumsuz etkilenebilir.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, sayıları her geçen yıl artış gösteren geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yaşadıkları uyum ve iskân problemleri ele alınarak yaşadıkları sorunları genel olarak tespit etmek ve bu sorunların analizi yapılarak çözüm önerileri ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda Doğu Marmara bölgesi kapsamında yer alan Yalova, Kocaeli, Sakarya, Düzce ve Bolu illerinde kapsamlı bir anket yapılmıştır.

Çalışmanın Hipotezleri

Bu çalışmanın ana hipotezi Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik uyum politikaları hedefine ulaşmıştır. Bu ana hipotezi sağlamaya yönelik alt hipotezler oluşturulmuştur.

Bu araştırmanın alt hipotezleri aşağıdaki başlıklar altında sıralanmıştır:

H.1. Suriyelilerin yaşadıkları illere göre cinsiyet ile çalışma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H.2. Suriyeli sığınmacılar sosyo-kültürel anlamda yaşadıkları kente ve ülkeye uyum sağlamakta zorluk yaşamaktadır.

H.3. Suriyeli sığınmacılar sosyo-ekonomik anlamda zorluk yaşamaktadır.

H.4. Suriyeli sığınmacılar iskân ve konut ile ilgili sorunlar yaşamaktadır.

H.5. Suriye’de yaşanan savaş Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmesinin en büyük nedenidir.

H.6. Türkiye’nin güvenli bir ülke olması, Suriyelilerin Türkiye’de kalmayı cazip hale getiren en büyük etkidir.

H.7. Suriyeli sığınmacılar ülkelerinde yaşanan savaşın sona ermesi durumunda ülkelerine geri dönmek istememektedir.

H.8. Suriyeli sığınmacılar Türkiye’de yaşamaktan mutludur.

H.9. Suriyeli sığınmacılar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istemektedir.

Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırma Doğu Marmara illeri olan Yalova, Sakarya, Kocaeli, Bolu ve Düzce illeri örneğinde gerçekleştirilmiştir. 25 Kasım 2021 tarihi itibarıyla Doğu Marmara illerinde

yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı toplam 79.251’dir. Araştırmanın evrenini temsil edebilecek örneklem büyüklüğü Erdoğan’ın hazırlamış olduğu “Örneklem Büyüklüğü Belirleme Excel Formu” kullanılarak belirlenmiştir.

Tablo 2.1. Örneklem Büyüklüğü

Doğu Marmara İlleri	Toplam/Evren	Örneklem
YALOVA	3.881	350
KOCAELİ	55.585	382
SAKARYA	14.980	375
BOLU	2.977	340
DÜZCE	1.828	317
TOPLAM	79.251	1.764

Araştırmada anket yoluyla birincil veri toplanmıştır. Her ilin Göç Müdürlükleri aracılığıyla geçici koruma altındaki Suriyelilere ulaşılarak anket yapılması planlanmıştır. Göç İdaresi’nden izin alınamaması durumunda Suriyelilerin yoğun olduğu semtlerde anket yapılması planlanmıştır. Toplanan veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini Doğu Marmara İllerinde bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler oluşturmaktadır. Araştırma sadece bu illerdeki Suriyelilerin uyum sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemede ve iskân ve konut problemleri hakkında oluşan sorunları ele almaktadır. Türkiye’nin diğer illerinde bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler araştırma dışında kalmıştır. Kayıt dışı yaşayan Suriyeliler araştırma dışında kalmıştır.

Literatür Taraması

Geçici koruma kapsamı altındaki Suriyeli sığınmacıların; iş hayatına ve eğitime dâhil olmasının ve yaşadıkları ülke ile uyum sağlamalarının, Suriye’ye geri dönme isteğini azaltacağı şeklindeki ABD görüşü ile geçici koruma altındakilerin kalış süreleri zarfında toplumdan ayrılmış biçimde kamplarda tutulmasının ülkelerine geri dönüşü hızlandırmayacağını, bulunduğu ülkede verimli zaman geçiren bir sığınmacının ekonomik, sosyal ve zihinsel olarak kendi ülkesine dönüş ve orayı yeniden kalkındırma amacına daha iyi hazırlanacağı, sığınmacıların çalışma yaşamına

erişiminin sağlanmasının da bulunduğu ülkenin yükünü azaltacağı biçimindeki Avrupa Birliği üyesi ülkelerin görüşü mevcuttur (Eren, 2016, s. 130).

Taş ve Özcan (2018) “Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi” isimli çalışmalarında toplumların bütünleşmesinin zorlu bir süreç olduğunu ve doğru yönetilemediğinde iki tarafında etkileneceği ve farklı temel sorunların oluşabileceğini vurgulamışlardır. Sığınmacılar doğal bir bütünleşme yaşamadığı takdirde birçok sorunla karşı karşıya kalabilirler. Kayıt dışı çalıştıkları takdirde ucuz işgücü olarak görülecekleri, bu durumdan kaçan diğer Suriyeli sığınmacıların da hayatlarını devam ettirebilmek için suça karışabileceklerini belirtmektedir. Çözüm olarak devletin istihdam, vatandaşlık ve eğitim gibi konuların yasal yollardan halledilmesiyle zamanla uygulamada oluşabilecek aksaklıkların çözüme kavuşturularak toplumsal bütünleşmenin daha hızlı ve verimli bir şekilde sağlanabileceğini belirtmişlerdir. İstihdam konusunda eksikliklerin tamamlanması ile Suriyeli sığınmacılar daha iyi bir yaşam standardına ulaşabilmeleri ile aile bireylerinin eğitim düzeyine katkıda bulunabileceklerinden toplumsal uyum süreci hızlanacaktır.

H. Bostan (2018) “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskan Sorunu” isimli çalışmasında önümüzdeki yıllarda Suriyelilerin iskânı gündeme geldiğinde; Suriyelilerin iskânı için 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye’ye kabulü ve İskânına Dair Kanunda “en zor durumda bulunanlardan başlanmak üzere, Bakanlar kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla” şeklinde belirtilen kriterler dikkate alınarak, Cumhurbaşkanınca belirlenecek sayıda Suriyeli göçmen için özel bir kanun düzenlemesi ile 5543 sayılı İskân Kanununa geçici bir madde eklenmesi gerektiğini anlatmaktadır. Bu değişikliklerin yapılması durumunda Suriyeli göçmenlerin iskânında, Suriye sınırına yakın bölgelere öncelik verilmesi gerektiğini, yerleştirme veya iskânda coğrafi, güvenlik, ekonomik ve kültürel faktörler göz önünde bulundurulması gerektiğini anlatmaktadır. Suriyeli göçmenlerin yerleştirilmelerinde hem en fazla yaşadıkları ilk on ili hem de il nüfusuna oranı en fazla olan illeri oluşturan; Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis gibi illerin ilk aşamada değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Yerleştirme veya iskânda Suriyeli ailelerin; kentli ve köylü yapılarının dikkate alınmasını ve Türkiye nüfusunun %92,5’inin il ve ilçe merkezlerinde yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda mümkün mertebe kırsal alanlara yerleştirilmelerine önem verilmesi gerektiğini anlatmaktadır. Bostan ayrıca

çalışmasında Suriyeli göçmenlerin, güvenlik nedeniyle veya istekli olmak kaydıyla en zor durumda bulunan çok küçük grupların iskânının gerçekleştirilmesinin daha uygun olacağını ifade etmektedir.

A. Yılmaz (2019) “2011 Sonrası Türkiye’ye Gelen Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sorunları: Aydın İlinde Bir Alan Araştırması” isimli doktora tezi çalışmasında göçmenlerin uyum süreçlerinin doğru bir biçimde ilerleyebilmesi için iki farklı uyum modelinin geliştirilmesine bağlı olduğunu anlatmaktadır. Bunlar, sistemsel uyum ve kültürel uyumdur. Sistemsel uyum; göçmenlerin göç ettikleri toplumun hukuki süreçlerine dâhil olması, bir diğer ifadeyle çalışma hakkı, oturma izni gibi yasal haklara sahip olması, istihdam, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerden faydalanması gibi durumları kapsamaktadır. Kültürel uyum ise içinde yaşanılan topluma karşı aidiyet duygularının geliştirilmesi, o toplumun kültürünün ve değerlerinin kabullenilmesi, dilinin öğrenilmesi, nefret söylemlerinin ve ayrımcılığın önüne geçilmesi gibi şartlar yerine getirilerek sağlanır. Sistemsel uyum noktasında, Suriyelilere yönelik yasal düzenlemelerin artması, özellikle eğitim konusunda daha kalıcı adımlar atılması gerekmektedir.

G.G. Aslan (2018) “Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul’daki Suriyeli Sığınmacılar Örneği” isimli çalışmasında Suriyelilerin yaşadıkları sorunları; Suriye’den kaçmaya sebep olan sorunlar, Suriye’den Türkiye’ye gelirken yaşanan sorunlar ve Türkiye’de yaşanan sorunlar olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Suriye’den kaçmaya neden olan sorunlar; savaş, ekonomik sorunlar, hayati tehlike, yakınlarını kaybetme, hastalık, hapis ve kötü muamele gibi sorunlardır. Suriye’den Türkiye’ye gelirken yaşanan başlıca sorunlar, ülkeye kaçak yollardan gelmek, hayati tehlike ve zorluklarla karşılaşmak ve aile arasında yaşanan sorunlar olmuştur. Suriyelilerin Türkiye’ye geldikten sonra yaşadıkları sorunlar ise iletişim sorunu, resmi işlemlerdeki zorluklar, maddi sorunlar, psikolojik ve sosyal sorunlar, topluma uyum sağlayamama, iş bulamama gibi sorunlar olmuştur.

M. Altuntaş (2020) “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Entegrasyon Süreci Boyunca Karşılaştıkları Sorunlar: Kocaeli Örneği” isimli çalışmasında Suriyelilerin yoğun olarak ikamet ettikleri Gebze, Darıca, Çayırova ve İzmit merkez ilçelerinde görüşme gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda Suriyeli sığınmacıların Kocaeli ilinde

belirli alanlara yoğunlaşmaları sonucunda ortaya çıkan mekânsal ayrımın, sosyo-kültürel ve etnik gettolar şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada Sosyal ve kültürel alanda entegrasyon, ekonomik ve istihdam alanında entegrasyon, eğitim alanında entegrasyon ve etkileşimsel entegrasyon ve karşılaşılan sorunlar ele alınarak, Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır.

S. Geyik Yıldırım (2020) “Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu (Küçükçekmece İlçesi Örneği)” isimli doktora çalışmasında ulaştığı sonuçları belli kategorilere ayırarak açıklamıştır. Bu kategoriler; sosyal köprüler, eğitim, sağlık ve mekânsal ayrışmadır. Bu çalışmaya göre, sosyal entegrasyonun göstergelerinden birisi ev sahibi olma oranlarıdır. Fakat Suriyelilerin Türkiye’de konut sahibi olmalarının önünde hukuki ve ekonomik olarak ciddi engeller bulunmaktadır. Bu nedenle Türk vatandaşı olmayan Suriyelilerin ev sahibi olma durumu bulunmamaktadır.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde göç ile alakalı temel kavramlar açıklanmış, göçün nedenleri, Türkiye’deki göç mevzuatı üzerinde durulmuş ve göç kuramları açıklanarak bu kuramlar çerçevesinde Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.1. Kavramsal Çerçeve

2.1.1. Göç tanımları

Göç ile alakalı kavramlar, bir göç ansiklopedisi oluşturacak kadar büyük bir alana ve öneme sahiptir. Göç olgusu bireyden topluma, ulus devletten milletlerarası örgütlere kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Göç, hem göç eden birey ve topluluklar hem de göç alan toplumlar açısından, yeni bir toplumsal etkileşimi zorunlu kılar. Aşağıda göç konusu ile ilgili bazı önemli kavramlara yer verilmiştir.

Göç: En kapsayıcı tanım ile göç; “ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirmedir” (Yalçın, 2004, s. 13). Bu yer değiştirme ülkeden ülkeye olabildiği gibi aynı ülke sınırları içerisinde de olabilir. Göçün biçimi ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri göç tanımı içerisinde yer alır.

Göçmen: Evrensel olarak kabul edilmiş bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. BM göçmeni; nedenleri, gönüllü ya da gönülsüz olması, göç yolları, düzensiz ya da düzenli olması gözetmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla bir süredir ikamet eden bir birey olarak tanımlamaktadır (IOM, 2013, s. 37). Bir ülkeye yasa dışı yollarla giriş, giriş şartlarının ihlal edilmesi ya da vize geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit ya da ev sahibi ülkede hukuki statüden mahrum kişiye *düzensiz göçmen*, yaşam kalitesini artırmak amacıyla kendi menşe ülkesinin dışına yerleşmek üzere mutad ikamet yerini terk eden kişiye de *ekonomik göçmen* denilmektedir.

Uluslararası Göç: Kişilerin geçici veya daimi olarak başka ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılımları, dolayısıyla, uluslararası bir sınırın geçilmesi (Göç Terimleri Sözlüğü, 2018, s.88) şeklinde tanımlanmaktadır.

Sığınmacı: “İrkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamayan, dolayısıyla başka bir ülkeye sığınma başvurusu yaparak o ülkeden mülteci statüsü talep eden, fakat henüz statüsü tanınmamış olan yabancı” olarak tanımlanmaktadır (BMMYK Türkiye ve İçişleri Bakanlığı, 2005, s. 8).

Mülteci: Kirişçi’ye göre mülteci; kendi vatanında dini, ırkı, siyasi düşünceleri veya ideolojisinden ötürü kendisini tahakküm altında hisseden, yine kendi ülkesinin taraflı bir tutuma maruz kaldığı için ülkesine olan güvenini yitiren, bu sebeple başka bir ülkenin korumasından faydalanmak için hukuki başvuru yapan ve başvurusu kabul edilen kişidir (1996, s. 8).

Geçici Koruma: 2010 yılının Aralık ayında Tunus’ta başlayan ve domino etkisiyle Suriye’ye sirayet eden Arap Baharı’ndan bu yana binlerce kişi savaşın yarattığı kaos ortamından olumsuz etkilenmiştir. Suriye’de yaşanan krizin giderek kontrolden çıkması sonucunda Türkiye’nin sınır bölgesinde hareketlilik meydana gelmiş, birkaç yüz vatandaşın ilk olarak Hatay’daki Cilvegözü sınır kapısına doğru akın etmesi, Suriye’den Türkiye’ye doğru ilk kitlesel nüfus hareketlerini oluşturmuştur. Bu nüfus hareketi sırasında Hatay’daki bir spor salonunda Suriyelilerin geçici koruma ve gıda ihtiyaçları karşılanmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2015). Bu kitlesel akınlar zaman içerisinde devam etmiş, Türkiye Devleti de bu mobilizasyon karşısında hukuki mevzuatlar doğrultusunda bir düzenleme yapma gereği duymuştur.

Uluslararası Koruma: Yabancıların haklarının korunması ile ilgili mevzuat, 11 Nisan 2013 tarihli Resmî Gazete’de 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile uluslararası insan hakları temelli, özgürlük ve güvenlik dengesinin AB müktesebatına ve normlarına uyumlu, göç alanında ihtiyaç duyulan hukuki, idari ve fiziki alt yapıya uygun, etkin ve yönetilebilir bir göç sistemi kurulmuştur (GİB, 2016, s. 26). 6458 sayılı Kanun’un 91. maddesine göre; Geçici Koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel biçimde sınırlarımıza gelen ve uluslararası koruma talebi değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı kapsamaktadır. Bu madde kapsamında Suriye’deki iç savaş ve kaos sebebiyle ülkesindeki Esad rejiminin tehditlerinden veya muhalif gruplarla devletin

askeri güçleri arasındaki savaştan kaçmak zorunda kalan, baskıya maruz kalacağını düşünerek Suriye'ye geri dönmek istemeyen ve kitlesel olarak Türkiye sınırına gelen Suriyelilere “geçici koruma” statüsü verilmiş, bu çerçevede Suriyeliler hukuki bir tanımlama içine sokulmuştur.

2.1.2. Göçün türleri

Göç; nedeni, zamanı, oluşumu vb. durumlar göz önünde tutularak sınıflandırılmaktadır. Yönü açısından “iç göç-dış göç” amacı açısından “ekonomik göç-ekonomik olmayan göç”; irade açısından “gönüllü göç-zorunlu göç”; zaman kriteri açısından “geçici göç-sürekli göç”; ulaşılmak istenilen yer açısından “transit göç-yerleşik göç”; yasal statü açısından “yasal (legal) göç, kaçak (illegal) göç ve göç edenin özelliği açısından “vasıflı (beyin) göçü- vasıfsız göçü” akla ilk gelen belli başlı kategorilerdir. Yukarıdaki sınıflandırmalara bakıldığında göçmenlerin sınıflandırma olarak aynı kategoride yer alabileceği görülmektedir (Güllüpınar, 2012, s. 57).

Bu kısımda yönüne göre göçler (iç göç-dış göç), irade açısından göçler (gönüllü göç-zorunlu göç), zaman açısından göçler (geçici göç-sürekli göç) ve niteliğine göre göçler (işçi göçleri-beyin göçü) ele alınacaktır.

2.1.2.1. Yönüne göre göçler

Göçler, coğrafi olarak yalnızca ülke sınırları içinde hatta aynı kent içerisinde gerçekleşebileceği gibi, ülke sınırlarını aşarak farklı ülkeler arasında da görülebilir. Göçün yönünü ekonomik koşullar, doğa olayları, siyasi sebepler, daha iyi yaşam standartlarına sahip olma isteği gibi sebepler belirlemekte, bu göçler “iç göç” ve “dış göç” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2.1.2.1.1. İç göç

Uluslararası Göç Örgütüne (IOM) göre iç göç, var olan yaşam alanından farklı bir yaşam alanına sahip olmak amacıyla insanların yaşadığı ülkenin sınırları içinde bir yerden başka bir yerleşim yerine göç etmeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009, s. 27). İç göçler, genel anlamıyla sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları doğrultusunda daha gelişmiş olan ve insanlara cazip gelen yerlere doğru gerçekleşmektedir. İç göç oluşumu itibarıyla kırdan kente, kentten kente olabileceği

gibi kırdan kıra veya kentten kıra yapılan göçler olarak şekillenebilmektedir (Yalçın, 2004, s. 19).

İç göçün nedenlerine bakılacak olursa, itici ve çekici faktörler olmak üzere iki başlıkta toplayabiliriz. İtici faktörler arasında toprak yetersizliği, tarımda makineleşmenin yaygınlaşması, toprağın miras yoluyla bölünmesi, nüfus artışında yaşanan hızlı değişim, istihdam olanaklarının azlığı gibi daha çok kırsal alanlarda görülen imkânsızlıklar gelmektedir. Çekici faktörlerin ise genellikle kentsel alanlara özgü olduğu varsayımından hareketle, kent hayatının çekiciliği, şehirlerdeki sosyal ve kültürel olanaklardan yararlanma isteği, yüksek istihdam alanları, eğitim ve sağlık hizmetleri, haberleşme ve ulaşım olanaklarındaki gelişmeler, kariyer fırsatları gibi sebeplerin göçü kırsaldan kente doğru sürüklediği görülebilir.

2.1.2.1.2. Dış göç (Uluslararası göç)

Dış göç diğer adıyla uluslararası göç, kişilerin çeşitli nedenlerden dolayı menşei ülkelerinden ya da ikamet ettikleri ülkeden geçici süreliğine veya sürekli olacak bir şekilde başka bir ülkeye yerleşmek üzere ayrılmalarıdır (Çiçekli, 2009, s. 49). Sanayi devrimi ile kırsaldan kentlere doğru artan iç göç, küreselleşme ile birlikte uluslararası bir boyut kazanmıştır. Sanayi devrimi ve küreselleşme öncesinde gerçekleşen uluslararası göçler genellikle büyük çaplı savaşlardan ve doğa olaylarından kaynaklı meydana gelmekteydi. Uluslararası göçün iyi bir şekilde tanımlanabilmesi için temel özelliklerinden bahsedilmelidir. Bu özellikler; ülke sınırlarının dışına çıkma, geçici veya kalıcı olma, gönüllü ya da zorunlu olması, birey, grup veya kitleler tarafından yapılması ve yasal veya yasadışı olmasıdır. 5 başlık altında toplanabilir (Somuncu, 2006: 3):

Dış göçü etkileyen ekonomik, sosyal, coğrafi ve siyasi odaklı birçok sebep bulunmaktadır. Ülkedeki düşük istihdam oranları, gelir azlığı, yüksek enflasyon, işsizlik gibi sebepler ekonomik odaklı itici faktörleri meydana getirirken göç edilmek istenen ülkede yer alan yüksek istihdam olanakları ve iyi ücretli iş kolları, geniş sosyal haklar, adil gelir dağılımı ve emeğin karşılığının verilmesi gibi durumlar da ekonomik açıdan çekici etmenlerdir. 1960'lı yıllarda iş bulmak amacıyla vatanlarını terk ederek başta Almanya'da daha sonra Batı Avrupa ülkelerine doğru göç eden birinci nesil işçiler bu göçmen kategorisinde yer almaktadır. Günümüzde ise Amerika'da hizmet

sektöründe ucuz işgücü olarak çalışan Hindistanlı ve Pakistanlı göçmenler, kendi ülkelerinde iş bulamadıkları ya da çok düşük ücretlerle çalıştıkları için ABD'ye göç etmektedirler (Yılmaz, 2019, s. 26).

2.1.2.2. İrade açısından göçler

Birçok sınıflandırma durumu olsa da Faist (2003, s. 48)'e göre, göçün temel olarak bireyin kendi isteğiyle gerçekleştirdiği gönüllü göç ile ve bireyin kendi isteği dışında göç etmeye zorlanması sonucu oluşan göç arasında olduğudur. Bu ayrımın oluşumunun temeli ise fiziki anlamda kişiyi göçe yönelik bir zorlamanın olup olmadığıdır.

2.1.2.2.1. Gönüllü göç

İnsanların bulunduğu ortamları kendi istekleriyle terk etmeleri sonucu oluşan göç türüne gönüllü göç denmektedir. Gönüllü göç oluşumunda çekici faktörlerin etkisi bulunmaktadır (Özyakışır, 2013). Bir diğer ifadeyle insanların yaşam standardı açısından daha iyi imkân ve koşullarda yaşamak arzusuyla gerçekleştirdiği göçler gönüllü göç olarak ifade edilmektedir. Gönüllü göçün sebepleri şunlardır (Özyakışır, 2013).

- Daha kaliteli eğitim alma isteği
- Kariyer yapma arzusu
- Kişilerin içinde bulundukları standartları yükseltme isteği
- İş fırsatlarının fazlalığı ile birlikte daha yüksek ücretli iş imkânlarının çokluğu
- Sosyal hizmetlerden faydalanma isteği (eğitim, sağlık)
- Aile, akraba gibi aynı kültürdeki insanlarla yaşama arzusu
- Kişisel inanç ve özgürlüklerin daha iyi yaşanabileceği düşüncesi

Gönüllü olarak yapılan göçlerin oluşma biçimleri incelendiğinde çoğunlukla aile fertlerinden birinin veya birkaçının öncü olarak başka bir ülkede iş bulması ve sonrasında yerleşmesi için gerekli sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şekilde kişinin gittiği ülkede bir yaşam planlayıp aile fertlerinin geri kalanlarını da göçe teşvik etmesiyle gönüllü göçler devam etmektedir (Dönmez Kara, 2015).

2.1.2.2.2. Zorunlu göç

Dünya üzerindeki yer değiştirme hareketleri bireylerin kişisel tercihleri ile ilgili olabildiği gibi zorunlu olarak da ortaya çıkabilmektedir. Gönüllü olarak yapılan göçler mevcut koşullar hakkında maddi veya manevi tatminsizlikten kaynaklı olduğu için literatürde çok elzem bir göç türü olarak görülmemekte, daha çok keyfi göçler statüsünde yer almaktadır. Fakat zorunlu göçler ülkede yaşanan coğrafi, siyasi, bilimsel ve ekonomik durumları da yansıttığı ve ülkenin olumsuz şartları hakkında analiz yapma imkânı sağladığı için yoğun tartışmalara sebep olabilecek bir göç türüdür. Belirli bir bölgenin sosyal, ekonomik, siyasal veya doğal ortamı o bölgenin hayat standartlarını düşürmüş ve bölgede yaşamayı olanaksız kılmışsa, bu durumda kısa vadede can güvenliğini sağlamak, uzun vadede daha iyi sosyal ve ekonomik şartlara sahip olabilmek adına kitlesel ya da bireysel göç hareketleri başlamaktadır (Yılmaz, 2019:27).

2.1.2.3. Zaman açısından göçler

Zaman açısından göçleri geçici yani mevsimlik göçler ve sürekli göçler olarak ikiye ayrılır:

2.1.2.3.1. Geçici (Mevsimlik) göçler

İnsanların her yıl belirli aylarda bulundukları ortamdan farklı bir ortamda çalışmak (fındık ve pamuk toplamak gibi), gezmek (tatil maksatlı gidilen yerler) ya da dinlenmek (bağ evlerine gidilmesi gibi) için belirli bir süreliğine gitmeleri olayına mevsimlik göç denilmektedir. Bu tip göçlerde kişiler yılın belirli zamanlarında iki veya daha fazla mekânda yer değişikliği yapmaktadırlar. Geçici göçün yaşanması durumunda birden fazla sosyal ve kültürel yapıyı iç içe yaşama durumu söz konusudur. Mevsimlik göçlerin dışında göçün süresi, göçün niteliğini belirleyen bir ölçüttür (Sağlam, 2006, s. 34).

2.1.2.3.2. Sürekli göçler

İnsanların yaşadıkları yerden bir başka yere, temelli yerleşmek üzere gitmelerine “sürekli göç” denir. Sürekli göçler, gönüllü olabileceği gibi zorunlu olarak da yapılmaktadır. İnsanlar daha iyi bir eğitim alabilmek, iyi bir yaşam sürebilmek ve maddi yönden daha da rahata erebilmek için gönüllü olarak göç ederler. Eğer

beklenmedik anda çıkan savaşlar, doğal afetler ya da terör olaylarından dolayı devlet tarafından yapılmaya zorlanan göçler olursa bunlar zorunlu göçler olarak tanımlanmaktadır.

2.1.2.4. Niteliğine göre göçler

Dünya üzerinde bulundukları yerdeki kısıtlı çalışma imkânları, yetersiz maaş, teknoloji ve bilimsel koşulların geri kalmışlığı, teşviklerin yetersizliği gibi itici sebepler dolayısıyla sahip oldukları yeteneklerini, zekâlarını ve uzmanlıklarını daha iyi kullanabilmek için, fiziksel şartların ve maddi desteklerin tatmin edici düzeyde olduğu ülkeler arayan ve buralara göç eden birçok insan vardır. Bu göç kitlesi 1960'ların Avrupa'sında ve halen günümüzde görüldüğü üzere daha iyi şartlarda çalışabilmek için yer değiştiren “işçiler” olabildikleri gibi, sahip oldukları yeteneği ve potansiyeli daha verimli kullanabilmeyi isteyen ve yüksek kariyer imkânları hedefleyen “bilim adamları, mühendisler, uzmanlar ve akademisyenler” de olabilir. Nitelikli, liyakat sahibi ve alanında uzman bu kişilerin üretim hayatına katkı yapabilmelerine zemin hazırlayan bu göçler “işçi göçü” ve “beyin göçü” olarak bilinmektedir (Yılmaz, 2019, ss. 34-35).

2.1.2.4.1. İşçi göçleri

İşçi göçleri, bir ülkedeki kişilerin daha çok kol gücü kullanıp emeklerini satarak karşılığında para kazanmak amacıyla bir yerden başka bir yere göç etmesidir. İşçi göçleri ülke içinde olabileceği gibi genellikle ucuz işgücü arayan gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru olmakta, bu ülkelerde daha çok hizmet sektöründe üniversite mezunlarının yapmayacağı işleri yapabilecek kalifiye elemanlara ihtiyaç duyulmaktadır. İşçi göçleri her ne kadar yüksek özlük haklarının olmadığı, çalışma koşullarının zor veya beklentilerin altında olduğu istihdam alanlarına doğru olsa da, kendi ülkelerinde iş bulamayan veya çok düşük ücret alarak ailesinin geçimini sağlayamayan işçilerin bir nebze de olsa ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemlidir.

2.1.2.4.2. Beyin göçleri

Beyin göçü kavramı insan sermayesi biçimindeki kaynakların uluslararası transferi anlamına gelmekte, daha çok gelişmekte olan ülkelerdeki yüksek eğitimli ve zeki

bireylerin gelişmiş ülkelere doğru göç akışını ifade etmektedir (Docquier ve Rapoport, 2006, s. 2).

Beyin göçü kendi arasında kategorilere ayrılmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan bir ülkede nitelikli/profesyonel bir kimsenin beden olarak ikamet ettiği ülkede kalarak, yani coğrafi olarak yer değiştirmeden beyin gücünü gelişmiş bir ülke için kullanmasına “sanal beyin göçü” denilmektedir. Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte gelişmiş olan ülkeler özellikle internet üzerinden kıymetli beyinleri kendi ülkeleri için fayda sağlayacak önemli iş ve projeler için kiralayıp çalıştırmaktadır. Daha çok bilişim, yazılım, iletişim, muhasebe, tıp vs. sektörlerde çalıştırılmak üzere kiralaran bu zeki beyinler zengin ülkeler için çok ucuza mal olmaktadır. ABD’de 2015’de 3,3 milyon kişi çağrı merkezlerinde ve yazılım firmalarında çalışmaktadırlar. Bu sanal beyin göçleri için daha çok Hindistan, Pakistan ve Afrika gibi işsizlik oranı yüksek ülkelere yönelinmekte, yeni üniversite mezunlarına bu gibi sahaya çıkma gerektirmeyen işler saati 50 dolar yerine 5 dolara yaptırılmaktadır (Kaya, 2008, s. 2). Bir diğer beyin göçü türü olan “gizli beyin göçü” ise nitelikli beyinlerin ve bilim insanlarının gelişmiş ülkeye bedensel olarak göç etmeden, kendi kök ülkelerinde o gelişmiş ülkenin firmaları için çalışmasına denir. Dünya görülen gizli beyin göçü oranı, bilinen beyin göçüne göre 2,5 kat daha fazladır. Globalleşmeyle birlikte çokuluslu şirketlerin önemli birer aktör haline gelmesiyle birlikte, uluslararası firmalar gelişmekte olan ülkelere kurdukları şubeleriyle o ülkenin nitelikli beyinlerini yol, barınma vs. gibi masraflar ödmeden daha düşük ücrete çalıştırmaktadır (Kaya, 2008, s. 2).

2.1.3. Uluslararası göçün tarihsel gelişimi

Küreselleşmenin dünyayı daha fazla birbirine bağlaması ve yakınlaştırması ile göç hareketleri zengin yoksul, kuzey güney, merkez çevre bütün ülkeleri ilgilendiren bir boyut kazanmıştır. Dünya üzerinde mal ve hizmetlerin dolaşımı hızlanmış, ulusal sınırlar yavaş yavaş anlamını yitirmeye başlamıştır. Dünya tek bir küresel Pazar haline gelmiştir. Bu küresel pazarda da ülkeler arasındaki emek, iş ve para gibi maddi olgular kadar güvenlik, refah, demokrasi ve insan hakları gibi bütün dengesizlikler küresel bir göç dalgaları ile dengelenmeye çalışılmaktadır (Adıgüzel, 2019, ss. 99-100).

Thomas Faist, Avrupa’ya doğru yaşanan göçün tarihsel gelişimini üç döneme ayırmaktadır. Bunlardan ilki, keşifler döneminde “Üçüncü Dünya” olarak adlandırılan sömürge bölgelerinden Avrupa baskısıyla yapılan zorunlu göçlerdir. Zorunlu göçler,

lkelerarası ticarete ucuz işgücü sağlayabilmek adına kle ticaretini kapsamaktadır. Bu noktada Avrupalı sömürgeciler iki ana şekilde zorunlu işçiliğe başvurmuşlardır: İlk olarak 17. yüzyıldan 19. yüzyıla dek Amerika kıtasındaki Afrikalılara ve Ortadoğululara yönelik olarak bir sömürge hareketi gerçekleşmiştir. İkinci olarak ise sözleşmeli işçilik yoluyla Avustralya'daki Hindistanlılara yönelik bir sömürge anlayışı uygulanmıştır (Faist, 2000, s. 27). Bir diğer güç akımı, beyaz yerlilerin denizaşırı ülkelerden gç ettirilmesidir. Bu, büyümekte olan bir Atlantik Dünya Ekonomisi içindeki bir çeişit pusula güçtür. Kentsel alanlardan zanaatkârlar, esnaflar ve kırsal bölgelerden gelen köylülerin oluşturduğu bu akım, ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde duran göçmenlerden oluşmaktaydı. Ayrıca dini olarak ayrımcılığa uğrayan göçmenler de bu akımın içindeydi.

Faist'e göre 20. yüzyılda ise sermaye birikimin artmaya başlaması, işverenlerin işgücü maliyetlerini düşürme işteği, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkeler doğru uluslararası düzeyde emek göçünü tetikleemiştir. Avrupa'da yaşanan ucuz işçi göçü ekonomik bazda endüstriyel süreci hızlandırmış, fakat bölgeden bölgeye farklılık göstermiştir. 1990'larda AB'deki işgücü ancak % 1 oranında büyürken, Akdeniz'in doğusu ve güneyindeki ülkelerde işgücü büyüme oranı % 27'lere kadar çıkmıştır (Faist, 2000, s. 28).

Gç olgusunu inceleyen birçok bilim adamı aynı düşünce üzerinden gitmekte ve yapılan hiçbir göçün insan işteğiyle gerçekleşmediğini ne sürmektedir. En kitlesel ve tüm dünyayı etkileyen gçlerden biri de Kavimler Göçü olarak bilinmektedir. Hunların zellikle Çin baskısından kurtulmak istemeleri ve yeni yerler keşfedip barınacak alan bulma istekleri doğrultusunda göç etmeye başlamasıyla beraber birçok kavim harekete geçmiştir. Bu hareketlenmenin sonucunda Batıya göçün hızlı bir şekilde devam etmesiyle büyük etkiler yaratan Kavimler Göçü gerçek anlamda başlamıştır. Bugünkü Avrupa'nın oluşumunda da bu göçün büyük etkisi bulunmaktadır (Çapan ve Güvenç, 2017, ss. 633-634).

Göçün tarihini inceleyen bilim insanları, bir diğer dönüm noktası olarak ise, 500 yıl önce Avrupa kaşıflerinin başlattığı ve daha sonra Amerika ve Asya'nın keşfedilmesine yol açaın seferleri baz almaktadır. Tüm dünyayı etkileyen bu kitle göçü Bering Boğazı'ndaki köprü sayesinde Kuzey ve Güney Amerika'nın Asya'dan gç almasıyla gerçekleşmiştir (IOM, 2017, ss. 8-10).

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kölelerin ayaklanması ve kölelerin bırakılmalarını destekleyen Avrupa sayesinde 1830'da dönemin temel güçleri tarafından kölelik sistemi resmi şekilde kaldırılmıştır. Kölelik sisteminin kaldırılmasıyla beraber o boşluğu doldurmak ve yeni göçmen akımlarını sağlamak için “sözleşmeli işçilik” sistemi getirilmiştir (Marfleet, 2006, s. 61). Buna örnek olarak Britanya sömürge yöneticilerinin Hindistan alt kıtasından, Trinidad, Guyana ve başka Karayip ülkelerine gönderip buralardaki büyük şeker üretim çiftliklerinde çalıştırmak amacıyla işçi almaları verilebilir. İşçilerin bir bölümü de madenlerde ve demiryolu inşaatında çalıştırılmak üzere yerleştirilmiştir. Sözleşmeli işçiler işverenler için kölelerden daha ucuza gelmektedirler (Castles ve Miller, 1998, s. 54).

20. yüzyılın ilk yarısında Balkan Savaşları, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları mülteci hareketlerinin devasa büyüklüklerde gerçekleşmesine neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı mülteci sayısında artışa neden olduğu için savaş sonunda ulus devletler “etnik temizlik” programlarını uygulamayı tercih etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beraber Kuzey Atlantik Dünyası'ndaki birçok devlet ülkeye gelen endüstriyel işçilere ihtiyaç duymamaya başlamıştır ve işçi göçmenlerin yaygınlığını sona erdirmeyi tercih etmiştir (Lüthi, 2010, s. 3).

İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaştığı yıllara gelindiğinde ise Nazilerin Yahudilere yapmayı planladığı Holokost'un yaklaşmasına rağmen Yahudilerin diğer ülkelere göç etmeleri engellenmiştir (Sunny Levin Institue, 2017, s. 4).

II. Dünya Savaşı'nın ardından, özellikle 1950-60 arasında Avrupa'nın yeniden yapılanması ekonominin büyümesini getirmiş ve genişleme sürecine girilmiştir. Bu genişleme nedeniyle ekonomilerin gereksinim duyduğu işgücü, ulusal kaynaklardan karşılanamaz bir hale gelmiş, doğurganlık oranlarının azalması ve nüfusun her geçen gün yaşlanmasıyla birlikte 1930'larda ülkelere girişleri yasaklanan göçmenler bu dönemde bizzat hükümetler tarafından merkez Avrupa ülkelerine davet edilmişlerdir. Bu göçmenlere, Avrupa'da yayılmakta olan sanayi kollarında hem düşük maliyetli hem de esnek işgücü olmalarından ötürü ihtiyaç duyulmuştur. Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler ilk başlarda işgücü açıklarını savaş nedeniyle yerlerini terk etmek zorunda kalan göçmenlerle karşılarken, sonraları ise sanayileşme sürecini daha yavaş tamamlayan İtalya, İspanya ve Portekiz gibi Akdeniz ülkelerindeki vatandaşları kabul ederek karşılamıştır. Eski sömürge kolonilerine odaklanan Fransa ve İngiltere gibi

lkeler Kuzey Afrika, Hint ve Karayipler alt kıtasına doğru yönelirken, sömürge kolonileri olmayan Almanya gibi ülkeler ise sözleşmeli işçileri eski Türkiye ve Yugoslavya gibi ülkelerden temin ederek ucuz işgücü açığını kapatmıştır (Yılmaz, 2019, s. 18).

1960’lardan itibaren Almanya, İtalya ve İşpanya gibi Avrupa lkeleri, başta Kuzey Afrika ve Ortadoğu’dan olmak üzere yaşlanmakta olan nüfuslarından ötürü genç ve dinamik emek göçü almaya yönelmişlerdir. Ekonomik büyümenin giderek hızlanması, sıkı işgücü piyasası ve yerli işçilerin dolduramayacağı kadar fazla emek talebinin yanı sıra, göçmenlerin kalıcı yerleşimlerine karşı toplumda var olan tepkiler Avrupa hükümetlerini “geçici” olan göçmenleri ülkeye almayı sağlayacak sistemler oluşturmaya itmiştir. Konuk işçi (“gastarbeiter”, “guest-worker”) uygulamaları da bu arayışların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İşe alınmalarını gerektiren ekonomik gerekçeler ortadan kalktığında bu göçmenlerin de evlerine geri gönderilmeleri planlanmıştır (Gözüm, 2017: 45). Örneğin Türkiye ve Almanya arasında 31 Ekim 1961 tarihinde imzalanan işçi alımı anlaşmasına göre 8 bin 700 Türk misafir işçi Almanya’ya çalışmak amacıyla gelmiş, gelenlerin tamamı erkek nüfustan oluşmuştur (Haksever, 2014, ss. 68-69).

1980’li yıllara gelindiğinde g alan ülkelere “Asya Kaplanları” da eklenmiştir. Bu dönemde Asya Pasifik’in en önemli ekonomik glerinden biri haline gelen Japonya’nın yanı sıra, Tayvan, Güney Kore, Hong Kong, Singapur, Tayland gibi ülkeler de 1970’ler boyunca ekonomik büyüme sağlamışlar, fakat 1980’lerde sermaye bakımından zengin konuma gelmelerine rağmen emek kıtlığı çekmişlerdir. Dolayısıyla bu Asya lkeleri, işgücü aıklarıyı kapatabilmek adına dışarıdan g almışlardır (Massey ve diğ., 1998, s. 5).

Birleşmiş Milletler 2017 G Raporu’na göre, dünya genelinde uluslararası göçmenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. 2000 yılında 173 milyon olan göçmen sayısı, 2010’da 220 milyona, 2011 yılında Suriye’de yaşanan göç hareketliliğinin de etkisiyle 2020 yılında 281 milyona ulaşmıştır. İ göçler ile birlikte dünyadaki göçmenlerin sayısı 1 milyara yaklaşmaktadır. Bu da günümüzde her yedi kişiden birinin doğduğu yerde yaşamadığını göstermektedir (BM Uluslararası G Raporu, 2017).

2.1.4. Uluslararası göçün nedenleri

Göç olgusu işsizlik, ücretlerin düşük olması, siyasi baskılar, iç çatışmalar, dini sebepler, doğal afetler, daha iyi bir eğitim isteği, teknolojideki değişim ve gelişmeler, artan genç ve dinamik nüfus gibi ekonomik, siyasi ve toplumsal birçok sebepten kaynaklanabilir.

Göç, hem göç eden bireylerin hem de göç alan toplumu etkileyen geniş bir hareket olarak dikkat çekmektedir. İnsanların doğup büyüdüğü yeri terk edip başka yerlere göç etmesinin altında birçok farklı sebep bulunmaktadır. Bu nedenler ekonomik problemler, nüfus problemleri, eğitim koşullarındaki yetersizlikler, eğitim şartlarındaki olumsuz değişimler, siyasi sorunlar ve savaşlar olarak sıralanabilir. Ancak bu nedenlerin en önemlisi siyasi ve ekonomik sorunlardır (Tümertekin ve Özgüç, 1998).

2.1.4.1. Ekonomik sebepler

Göçle ilgili belki de en çok üstünde durulan teori; fayda maksimizasyonu, rasyonel beklentiler, faktör hareketliliği ve ücret farklılıkları gibi birtakım ilkelere dayandırılan neo-klasik göç teorisidir (Arango, 2000, s. 285). Neoklasik teori, göç konusunda mikro ve makro olmak üzere iki farklı yaklaşım geliştirmiştir. Makro yaklaşıma göre uluslararası göç emek arz ve talebinde ortaya çıkan coğrafi farklılıktan kaynaklanmaktadır. Sermayeye nazaran emek piyasası sınırlı olan ülkeler yüksek ücretli istihdam alanları sunarken; emek fazlası olan ülkelerin ise ücret düzeyleri düşüktür. Ortaya çıkan bu ücret farkı, düşük ücretli az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkede çalışan işçilerin yüksek ücretli gelişmiş ülkelere doğru göç etmesine neden olmaktadır (Massey, 1999, s. 35). İş gücü göçü sonucunda emek fazlası olan yani az gelişmiş ülkelerde iş gücü piyasası daralmakta ve ücretler artmakta, sermaye zengini ülkelerde ise ücretler düşerken, ücret düzeyleri eşitlenmektedir. Böylece, düşük ücretli bölgelerden yüksek ücretli yerlere doğru kayan göç akımı iki ülke arasındaki makro ekonomik dengeyi sağlamaktadır (Sayın, 2010, s. 45).

Ekonomik göçün sebeplerini açıklayan, makro yaklaşım ile bağlantılı olan mikro bakış açısı ise, göç kararında belirleyici olan faktörün bireysel tercihler olduğunu vurgulamaktadır (Massey, 1999, s. 35). Buna göre rasyonel hareket eden bireysel aktörler fayda maliyet analizi yaparak bu analizler sonucunda mevcut gelirinden daha

fazla net bir parasal kazanç elde edeceklerine inanırlarsa, göç etmeye karar vereceklerdir. Bu doğrultuda hareket edildiğinde söz konusu olan uluslararası göç, ücret açısından fayda maksimizasyonu uğruna bireylerin tercihlerine göre şekillenmekte, zorunluluk olmaktan çıkmaktadır. Bu noktada bireylerin daha yüksek ücretlere ulaşmadan önce göze almaları gereken bazı maliyetler vardır. Bu maliyetler; seyahat masrafları, konaklama masrafları, yeni bir dil ve kültürü öğrenme çabası, yeni emek piyasasına uyum sağlama süreci ve yeni ilişkiler kurmanın psikolojik maliyetlerini kapsamaktadır. Göç edilen yerde elde kazanılacak olan ücretler, göç öncesi ve sonrasında yapılacak giderlerden daha fazla olduğu takdirde göç anlamlı bir boyut kazanabilir (Yılmaz, 2019, s. 47).

2.1.4.2. Güvenlik

Güvenlik kavramı insanoğlunun var oluşundan bu yana süregelen, canlı veya cansız varlıklardan gelen tehdit ve risklere karşı bireyin kendisini koruma altına alma çabaları güvenliğin temelini oluşturmuştur. Güvenlik kavramına toplumsal açıdan yaklaşıldığında; tehlike, risk ve korkuya karşılık; güvenlik, risksizlik ve barışa yönelik durumların varlığı göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda güvenlik ile tehdit kavramları arasında doğrudan bir ilişki var olmakla beraber, güvensizlik durumu ortada ciddi bir tehdidin var olduğuna işaret etmektedir (Brauch, 2008: 4). Ole Waever’a göre ise güvenlik, değerli bir nesneye yöneltilen varoluşsal bir tehdit olarak görülen bir durumu işaret eden ve bu tehditle mücadele için acil ve istisnai önlemlerin alınmasını gerektiren bir olgudur (Weaver, 1995, ss. 48-56).

Ulusal ve uluslararası güvenlik kavramları ise daha çok devletler ve uluslar bazında daha geniş kapsamlı bir durumu açığa çıkarmaktadır. Güvenliği ağırlıklı olarak askeri unsurlarla ilişkilendiren realist görüşe göre uluslararası politikanın gündemi ulusal güvenlik konuları baz alınarak oluşmaktadır. Ulusal güvenlik konularını ise askeri ve siyasi konular meydana getirmekte, bu duruma realistler tarafından “yüksek politika” (high politics) adı verilmektedir. Uluslararası ilişkilerde belirleyici olanın devletin siyasi ve askeri çıkarları olduğunu dile getiren klasik realistler, ulusal çıkarların korunabilmesi için savaşa ihtiyaç duyulabileceğini savunmakta ve gücün maksimizasyonu için bu savaşların doğal bir olgu olduğuna kanaat getirmektedirler.

Savaşların sebeplerinin insanın doğası itibari ile kötü ve bencil olduğundan kaynaklandığına ilişkin görüşü savunan realistlerden farklı olarak, öncülüğünü Kenneth Waltz'ın yaptığı neorealistler ise savaşların uluslararası sistemin “anarşik” olmasından ortaya çıktığını iddia etmektedirler. Yani uluslararası sistemdeki merkezi bir otorite boşluğu, rekabetin ve çatışmanın egemen olduğu bir güvenlik anlayışı doğurmakta, kontrol mekanizması olmadığı için de savaşlar kaçınılmaz hale gelmektedir. Liberaller görüşü savunanlar da bilakis insanın özü itibarıyla barışçıl olduğunu, bu sebeple savaşların kaçınılmaz bir gerçek olmadığını ve gerekli tedbirler alındığı takdirde savaşların önüne geçilebileceğini vurgulamışlardır (Çalış ve Özlük, 2007, s. 230).

Soğuk Savaş döneminde daha çok devletler, olası dış tehditlere karşı devletin sınırlarını, bütünlüğünü ve ulusunun değerlerini korumak için geleneksel bir güvenlik anlayışını benimsemişlerdir. Bu dönemde güvenlik anlayışı, ABD ve Rusya gibi süper güçlerin geliştirdikleri sıcak savaş henüz dönüşmemiş stratejik hamleler çerçevesinde askeri rekabet, ideolojik/ siyasi baskılar ve kutuplaştırma politikaları şeklinde yürümüştür. Soğuk Savaş sürecinde ülkelerin güvenlik algılamaları, askerî/siyasal rekabet ortamının baskısı altında kaldığı için blokların da güvenlik sorunsalına bakışı yine askerî ve siyasal açıdan olmuştur. Yine bu sebeple “bireylerin güvenliği”ne yeteri kadar önem verilmemiş, devletin bekası bireyin refahı ve güvenliğinden önce tutulmuştur (Yılmaz, 2019, ss. 49-50).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile beraber güvenlik anlayışında bazı değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla başlayan süreçte, sınırların ortadan kaldırılması ve kısıtlamalar olmadan halkların birbirleriyle iç içe yaşaması durumu başlamıştır. Dolayısıyla artık geleneksel güvenlik anlayışı uluslararası politikayı tek başına açıklamakta yetersiz kalmış, askeri ve siyasal niteliklere, toplumsal, çevresel, ekonomik ve kültürel boyutlar da eklenerek yeni bir güvenlik anlayışı ortaya çıkmıştır. Böylece, devlet merkezli çerçeveden temelde sapmadan “göç” kavramı da önemli bir güvenlik sorunsalı haline gelmiş; çevre sorunları, insan hakları ihlalleri, etnik ve dini çatışmalar, küresel terörizm, uyuşturucu ve silâh kaçakçılığı, insan ticareti gibi göç olgusu ile direkt veya dolaylı yoldan ilişkili bu tehdit unsurları da güvenliğin birer parçası haline gelmiştir. Böylelikle göçün ekonomik

boyutlu sebeplerinin yanı sıra güvenlik boyutlu sebepleri de kitlelerin göç kararı almasında bir hayli etkili olmuştur. Bu çerçevede terör ve iç savaş ve siyasi baskılar, göçün güvenlik endişesinden kaynaklı sebepler arasında ele alınacaktır (Yılmaz, 2019, s. 50).

2.1.4.2.1. Terör ve iç savaş

Terör sözcüğü kök itibari ile Latince'den gelmiş, Latince *terrere* sözcüğünün türemesi ile ortaya çıkmıştır. Anlam olarak ise korku salmak, yıldırma ve dehşete düşürmek anlamında kullanılmaktadır (Başeren, 2006, s. 7). Terör, 1991 tarihinde yayınlanan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda öz olarak “cebir, şiddet, baskı, korkutma gibi tehdit yöntemlerini kullanarak Cumhuriyet'in ilkelerini, siyasî, hukukî, sosyal ve laik düzeni değiştirmek, devletin otoritesini zayıflatmak ve milletin bölünmez bütünlüğünü bozmak, kamu düzenini rahatsız ederek temel hak ve hürriyetleri yok etmek amaçları taşıyan, suç teşkil eden eylemlerin tamamı” (madde 1) olarak görülmüştür.

2010 yılının sonlarına doğru vuku bulan yoksulluk, işsizlik, yolsuzluk, özgürlüklerin kısıtlanması gibi sebeplerle başlayıp kısa sürede domino etkisi yaratarak bölgesel bir kaos durumu yaratan Arap Baharı süreci, Ortadoğu'da diktatör liderlere bağlı ordular ve muhalif güçler arasında başlayan iç savaşı da tetiklemiş, bu durum yerli halk üzerinde bir hayli baskı oluşturmuştur. Bu iç savaşın içinde birçok muhalif grup palazlanmış, IŞİD, EL-Nusra gibi terör örgütleri de Irak ve Suriye'de yayılarak yerli halk üzerinde tahakküm kurarak endişe ortamı yaratmıştır. Bütün bu iç savaş ve terör ortamı, gerek Suriye, gerekse Irak'tan milyonlarca kişiyi zorunlu olarak göçe maruz bırakmış, anavatanlarını terk eden birçok kişi başta Türkiye olmak üzere, Lübnan, Ürdün ve Avrupa ülkelerine sığınarak can güvenliklerini garanti altına almak istemişlerdir. BM, 2014 yılı itibarıyla IŞİD tarafından Irak'ta başlatılan kaos sürecinde, 2017 yılının sonuna kadar 5 milyon fazla Irak vatandaşının topraklarını terk etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Aynı şekilde bugüne dek Suriye'den Avrupa da dâhil olmak üzere dünyanın farklı yerlerine göç edip dağılan mültecilerin sayısı 6,5 milyonu geçmiştir (Erdoğan, 2018, s. 8).

2.1.4.2.2. Siyasi baskılar

Devletin ulvi görevi vatandaşlarının can ve mal güvenliklerini korumak, özgürlüklerin önünü açmak ve bireylerin refah düzeyi yüksek koşullar altında yaşamalarını sağlamaktır. Bunların yanı sıra bazı otoriter ve totaliter siyasi rejimler ideolojilerini yaymak ve kendi savunduğu değerleri topluma empoze etmek için güvenlik güçleri, medya, sendikalar ve hukuk gibi araçları kullanarak belirli kalıplar altına giren, tekdüze bir sistem yaratmak amacı güderler. Louis Althusser'e göre ideoloji, yapının özne üzerindeki etkisinin yansımasıdır, çoğu zaman bilinç-dışı bir şekilde yaşanmakta ve öznelere kendi egemen değerlerini benimseterek onları sistem ile uyumlu bir hale getirmeye çalışmaktadır (Üşür, 1997, s. 43). Althusser, ideolojinin artık toplumsal bütünlüğü bir arada tutan bir yapı olmaktan ziyade, içeriği sistem tarafından belirlenen bir kavram olduğuna vurgu yapmıştır (Üşür, 1997, s. 43). Dolayısıyla bazı siyasi rejimler, ideolojilerin içeriklerini belirleyen ve topluma bu içerikleri değiştirme veya eleştirme hakkı vermeyen bir düzen üzerine kurulmuşlardır.

Tarih boyunca siyasi ideolojik değerlerini yaymak ve zorla topluma kabul ettirmek için diktatör rejimlerden kaynaklanan dayatmacı politikalar, siyasi baskılar ve toplumsal kısıtlamalar var olmuştur. Bu tarz dayatmacı politikalar, göçe sebebiyet veren önemli itici faktörler kategorisine alınmaktadır. Diktatörlükle yönetilen halklarda devlet, kendi ideolojik ve baskı aygıtlarını kullanarak toplumu tahakküm altına almaya zorlar. Bu tahakkümü ve biat kültürünü kabul etmeyenler üzerinde ise izolasyonist bir politika izleme yoluna giden üst yapılar, bireyleri ya kitlesel olarak göçe zorlar ya da onlara yaptırım uygular (Yılmaz, 2019, s. 54).

2.1.4.3. İklimsel koşullar ve doğal afetler

Son zamanlarda özellikle küresel ısınmanın artmasıyla beraber göç kavramı tekrar önem kazanmaya başlamış, çevre-göç ilişkisi bağlamında uluslararası gündemi meşgul eden bir konu haline gelmiştir. Kitlesel olarak gerçekleşen göç hareketleri yalnızca küresel ısınma odaklı değil, aynı zamanda doğal afet odaklı da olabilmekte, ülke içinde gerçekleştiği kadar ülke dışına da taşmaktadır.

Bu çerçevede iklim göçü ve iklim mültecileri kavramlarına değinmek yerinde olacaktır. Genel olarak “iklim göçü”, çölleşme, kuraklık, sel veya tsunami gibi

çevresel felaketlerin sonucunda insanların bir bölgeden başka bir bölgeye kalıcı veya geçici olarak yerleşmek amacıyla yapmış olduğu göçleri vurgulamakta; bu amaçla göç eden insanlara da “iklim mültecisi” denilmektedir (Mutlu, İrdem ve Üre, 2015, s. 83). Docherty ve Giannini’ye (2009, s. 361) göre ise “iklim mültecisi”, iklim değişikliğinin etkilediği anlık ve kademeli çevresel bozulmalar sonunda bireylerin geçici veya kalıcı olarak yaşadıkları evleri boşaltarak başka bir şehre/ülkeye göç etmeleridir.

Myers’e (2002, s. 609) göre, çevresel (iklim) mülteciler, bir zamanlar yaşadıkları yerlerdeki kuraklık, erozyon, çölleşme veya diğer çevresel problemlere ek olarak artan popülasyon ve yoksulluk gibi faktörlerin de etkisiyle güvenli bir gelir kaynağına sahip olmayan ve göç etmeye mahkum kişiler olarak görülmektedir.

Bir bireyin çevresel (iklim)mülteci adıyla anılması için birkaç durum vardır. Bu durumlar genel olarak; doğal felaketler olarak tanımlanan katastrofik hava olayları ve jeolojik olaylar (depremler, kasırgalar, volkanik patlamalar, seller ve kuraklık vb), kıtlık, çölleşme ve arazi bozulması (toprak ve orman bozulması, tuzlanma, erozyon), salgın (epidemik) hastalıklar, küresel ısınma, baraj yapımı gibi kalkınma projeleri, endüstrileşme ve maden arama faaliyeti gibi doğal kaynaklı durumlar, teknolojik kazalar (nükleer reaktör kazaları vs) ve savaşlardır (Özgür, 2009, s. 23).

İklim değişikliği, yalnızca birkaç devleti değil zaman içinde yayılarak tüm dünyayı tehdit eden küresel bir tehlike haline gelmektedir. Nitekim 2050 yılına kadar, 200 milyon insanın iklim değişikliği veya bu değişikliğin getireceği çevresel bozulmalar sebebiyle yerlerini değiştireceği tahmin edilmektedir. Bazı tahminlere göre, eğer deniz seviyesi biraz daha yükselirse, Maldivler, Marshall Adaları, Kribati ve Tuvalu tahrip olacak ve yaşanmayacak yerler haline gelecektir. Küresel ısınma beraberinde kuraklığı ve su kıtlığını getirecek, bu kuraklıktan ötürü 700 milyon ile 1,5 milyar arasındaki insan su sıkıntısı çekecek; Asya, Afrika ve Latin Amerika’da yaşayan insanlar su kaynaklarının yetersizliği sebebiyle iklim mültecisi olma riski altında kalacaklardır. Mevcut durumda 14 Afrika ülkesi su kıtlığı ile karşı karşıya olup, bu ülke sayısı 2030’a kadar 25’e yükselecektir. Yine 2050 yılına kadar 50 milyon Güney Amerikalı su kıtlığından etkilenecektir (Bierman ve Boas, 2008).

Küresel ısınma nedeniyle özellikle Bangladeş, Mısır, Hindistan gibi yoğun nüfuslu bölgelerde milyonlarca insan, “çevre mültecisi” haline gelme tehdidi ile karşı karşıyadır. Örneğin Bangladeş, seller, fırtınalar, siklonlar, erozyon gibi ani başlangıçlı doğa olaylarına ve arazi kaybı gibi daha uzun vadeli durumlara maruz kalan bir bölgedir. İklim değişikliği sebebiyle doğal afet riski altında kalan bir bölge olmasına da istinaden Bangladeş’ten 30 milyon insanın, 2050 yılına kadar yerlerini bırakıp iklim mültecileri haline geleceği tahmin edilmektedir (McAdam, 2011, s. 8). Bir başka örnek de Meksika’dan verilebilir. Bu ülkede iklim değişiklikleri sebebiyle tarım topraklarının her yıl yaklaşık olarak 250.000 hektar kadarı bozulmakta, tarım yapamayacak duruma gelen her yıl 900.000 civarında insan yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmaktadır (Mutluer ve Südaş, 2013, s. 3).

2.1.4.4. Bilimsel ve kariyer odaklı sebepler

Dewey’e göre, toplum, gençlerin rollerini ve yaşantılarını yönlendirerek hem kendi geleceğinin temellerini atar hem de dolaylı olarak da gençlerin geleceğini belirlemiş olur. Sürekli değişen ve gelişen toplumlarda, toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçları da sürekli değişmekte, güncellenmektedir (Dewey, 1996, s. 44).

“Beyaz Zambaklar Ülkesi” kitabında Finlandiya’nın tüm yoksulluğa, elverişsiz iklim koşullarına ve eğitimsizliğe rağmen bir kısım aydının önderliğinde din adamlarından iş adamlarına, öğretmenlerden askerine kadar omuz omuza vererek ülkeyi geri kalmışlıktan nasıl kurtardıklarını; ekonomik, politik ve kültürel olarak toplumu nasıl kalkındırdıklarını ele alan Petrov, eğitimle ilgili bazı noktalar vurgulamıştır. Ona göre; aydınların görevi halkların eğitimi, aydınlatılması ve toplumdaki başıboşluk eğilimlerinin giderilmesidir. Fakat toplumlar, yüksekokullarda yetişmelerine rağmen, hayat bilgisinde yoksun olarak yetişmektedirler. Toplumların beyinleri kitaplardan edindikleri salt bilgilerle doludur, fakat pratik hayatta kendilerini geliştirebilecekleri bilgileri almamakta, bu bilgileri uygulamaya geçirme noktasında başarısız olmaktadır. Aydınların, kanaat önderlerinin ve eğitim sisteminin görevi, yüksekokulları birer diploma atölyesi olmaktan ziyade, etrafına ışık yayan mumların üretildiği fabrikalar, ülkenin zihinsel ve manevi açıdan aydınlanmasını sağlayan merkez istasyonlar haline getirmektir (Petrov, 2018, s. 151).

Nitelikli, uzman, eğitimli ve zeki bireylerin yaşadıkları ülkeyi terk ederek kendilerine daha iyi fiziksel koşullar sağlayan ve gelişimlerine daha fazla destek olabilecek ülkeleri tercih etmeleri daha önceki kısımlarda beyin göçü kapsamında ele alınmıştı. Gelişmekte olan kategorisinde yer alan fakat halen bilim, eğitim ve teknoloji konularında altyapı eksikliğinin görüldüğü ve çalışma olanaklarının kısıtlı olduğu ülkelerde kendisini yetiştirmiş sınırlı sayıda yüksek kapasiteli ve zeki insan beyin göçü yoluyla gelişmiş ülkeleri tercih etmekte; hem potansiyelini bu ülkeye hizmet ederek açığa çıkarmakta, hem de kapasitesini daha yukarı taşımayarak alanında nitelikli bir çalışan statüsü kazanmaktadır (Yılmaz, 2019, s. 60).

Beyin göçündeki çekici faktörlere bakılacak olursa, hedef ülkedeki yüksek ücret koşulları ve yaşam standartlarının yanı sıra, daha iyi eğitim ve araştırma fırsatları, yabancı dil öğrenme imkânları, AR-GE ve inovasyon çalışmaları, bilimsel ve akademik teşvikler (araştırma bursları, fonlar vs), daha iyi kariyer ve yükselme fırsatları gibi faktörler mevcuttur. Fiziksel olarak bakıldığında teknolojinin ileri düzeyde kullanıldığı bilgisayar ve kimya laboratuvarları, güncel kitapların, makalelerin ve süreli yayınların bulunduğu kütüphaneler, sayısız tarama yapılabilecek veri tabanları, az kişi kapasiteli sınıflar ve havadar derslikler vs üniversitelerin ve araştırma merkezlerinin cazibesini artırmaktadır. Bunların yanı sıra hükümetlerin veya enstitülerin vermiş olduğu burslar ve fonlar, bilimsel çalışmaların daha istekli ve disiplinli yapılabilmesi adına teşvik edici olmaktadır (Yılmaz, 2019, ss. 60-61). Araştırmacı, stajyer, lisansüstü öğrencisi gibi kategorilerde verilen teşvikler, kendi ülkesinde maddi destek alamayan ve çalışmalarını yarıda bırakan kişiler için çalışmalarının daha kısa sürede ve daha nitelikli biçimde tamamlanabilmesi adına çekici bir faktördür. Bu süreçte bir diğer çekici etkenlerden birisi de akademik ve bilimsel özgürlük ortamının olması ve siyasi baskıların hissedilmemesidir. Özellikle az gelişmiş ve anti-demokratik toplumlarda ifade özgürlüklerinin kısıtlandığını, objektif ve tarafsız düşünce ortamının oluşmadığını görebiliriz. Sırf düşüncelerinden ötürü yargılanan ya da çalışmaları yasaklanan kişiler için kendi ülkelerinde bu düşünceleri savunmaya devam etmeleri imkansız hale gelebilmektedir. Bu çerçevede düşüncelerin siyasi baskılardan arındırılarak daha tarafsız, özgür ve demokratik

şekilde ifade edilebileceği ülkeler, özgür düşünen beyinlerin cazibe merkezi haline gelmektedir (Yılmaz, 2019, ss. 60-61).

2.1.4.5. Yoksulluk

Göç ve yoksulluk arasındaki ilişki çok boyutlu bir özelliğe sahiptir. Literatürde göç ve kentsel yoksulluk arasındaki ilişki çift taraflı olarak ele alınmakta, göç hareketlerinin kentsel yoksulluğa sebep olduğu gibi yoksulluk olgusunun da göçü tetiklediği vurgulanmaktadır. Yoksulluğun göçü hızlandırdığı tezinden varsayımıla kırsal alanlarda gelir darlığı ve istihdam yetersizliği gibi faktörlerin kırsaldan kentlere doğru yoksul göçünü hızlandırdığı belirtilmektedir (Güneş, 2009, s. 450).

Ekonomik kaynakların toplumda dengeli ve adilane bir şekilde dağıtılmaması ve bunun yol açtığı gelir düzeyi farklılığı, yoksulluğun önemli bir sebebidir. Küreselleşme ile birlikte başat olan egemen kapitalist sistem de gelir düzeyinde uçurumlara yol açmakta ve yoksulluğu beslemektedir. Günümüzde, özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulamaya konulan neoliberal ekonomik politikadaki başarısızlık da, toplumsal tabakalar arasındaki derinliği arttırarak zengini daha zengin fakiri daha fakir kılmış, yoksullaşmanın altyapısını hazırlamıştır (Yıldız ve Alaeddinoğlu, 2011, s. 438).

Mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk, açlık sınırı üzerinde en fazla baz alınan yoksulluk tanımlarının başında gelmektedir. Mutlak yoksulluk tanımına değinilecek olunursa; birey, aile ve toplumsal grupların gıda, barınma, kıyafet gibi temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabilecek asgari gelir ve tüketim düzeyinin altında kalmaları şeklinde bir tanım yapılabilir (Haralombos ve Halborn, 1995, s. 124). Mutlak yoksulluk günlük kalori ihtiyacı ve gelirin gıdaya ayrılabilir bölümü baz alınarak, bireylerin hayatta kalabilme ölçütüne göre belirlenmektedir. Yoksulluğun ölçümünde sadece gıda kaynaklarına erişimdeki imkânsızlıklar değil, aynı zamanda temiz içme suyuna erişememe, sağlık ve temel eğitim hizmetlerinden yoksun kalma, işsizlik, sosyal güvenlik sistemlerinden mahrum kalma gibi birçok faktörün de göz önünde tutulması gerekmektedir (Yıldız ve Alaeddinoğlu, 2011, s. 439).

Görelî yoksulluk ise beslenme gibi temel ihtiyaçların kısmen karşılanması ile birlikte, sağlık, eğitim, barınma, altyapı ve sosyo-kültürel katılım gibi imkânlara sahip olmayan ve toplumsal yaşamda olmazsa olmaz bazı araçlardan yoksun grupları ifade etmek için kullanılmaktadır (Seyyar, 2003, s. 42). Görelî yoksulluk toplumdaki gelir ve tüketim farklılığını yansıtmaktadır. Fakat bu farklılıkta esas alınan orta tabaka ile üst tabaka arasındaki gelir durumu karşılaştırması değil, alt tabakanın gelir düzeyinin ve tüketim durumunun orta veya üst tabakaya göre konumudur (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012, s. 85).

Yoksulluk her ne kadar göçü tetikleyen bir sebep olarak görülse de, göç de yoksulluğu yaratan bir faktördür. Özellikle, kırsal kesimden kent ortamına göç eden insanlar kentlerde yeni bir yoksul sınıfın öncüsü konumuna gelmişlerdir. Arzın talebi karşılamaması ve göç eden işçilerin kentlerde buldukları işlerin kendi ve ailelerinin geçimlerini sağlamaya yetmemesi, kentlerde yoksulların ve işçilerin gecekondulu mahallelerine taşınarak kendi gettolarını kurmalarına zemin hazırlamıştır. Bu mekanik kentlerde emeklerinin karşılığı olan ücretleri alamayan, sosyal haklardan mahrum kalan ve emek sömürüsüne maruz kalan işçiler, yoksul sınıfına dahil olmuşlardır. Bugünkü literatürde kentlerdeki bu işçiler “çalışan yoksullar” adıyla bilinmektedirler (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012, s. 81).

2.2. Kuramsal Çerçeve

Göç kuramları; temel kuramlar, ekonomik temelli göç kuramları ve sosyo-kültürel göç kuramları olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir.

2.2.1. Temel kuramlar

Temel kuramlar, Ravenstein Göç Kanunları, Everett Lee Göç Kuramı ve Petersen’in Göç Tipleri olmak üzere üçe ayrılmıştır.

2.2.1.1. Ravenstein göç kanunları (1885)

Ravenstein’in çalışması, göç olgusunun genel geçer kanunlarını içermektedir. Ravenstein çalışmasını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine kurmuş ve bu verilerden yola çıkarak yedi göç kanunu belirlemiştir. Ravenstein’in bu çalışması, daha sonra geliştirilecek olan göç kuramlarına ve

modellerine öncülük etmiştir. Çünkü bu çalışma göç ile ilgili ilk çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Yalçın, 2004, s. 22).

Ravenstein'in göç kanununun maddeleri şunlardır:

- a. Göç ve mesafe:** Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece kısa mesafeli yerlere göç ederler. Bu kısa mesafeli göç, gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan bu göç dalgaları daha fazla göçmeni içine alabilecek olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine yönelme eğilimi göstermektedir. Ravenstein göç edilen merkezlerdeki iş imkanlarının çokluğunun orada yaşayan nüfusa oranının göçün boyutunu belirlediğini ifade etmektedir (Adıgüzel, 2019:25).
- b. Göç ve basamakları:** Sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle birlikte, kentsel anlamda meydana gelen hızlı ekonomik büyüme, kenti çevreleyen yakın yerlerdeki kişileri hızla kente çekmektedir. Kentin çevresel alanındaki kırsal bölgede oluşan seyrelme, uzak bölgelerden gelen göçmelerce doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelen göçmenlerin kendi yaşattıkları yerde yarattıkları seyrelme de bölgelere daha yakın yerlerden gelenlerle doldurulacaktır. Her bir basamak kente yaklaşır, kentin avantajları diğer göçmenler tarafından algılandıkça, göç tüm ülkeye yayılacaktır (Adıgüzel, 2019:25).
- c. Yayılma ve emme süreci:** Yayılma ve emme süreçlerinde bir amaç birlikteliği vardır. Ravenstein'a göre göç, kendi başına amaç olamaz ve bireyler sadece göç etmek istedikleri için göç etmezler. Göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almaktır (Adıgüzel, 2019:26).
- d. Göç zincirleri:** Ravenstein, göçün zamanla zincirleme olarak geliştiğini ve göç alan yerleşim yerlerinin aynı zamanda göç de verdiğini ifade etmiştir. Böylece her bir göç dalgası, tetikleyici etki göstererek, bir diğer göç dalgasını yaratmaktadır. Ravenstein'a göre göç, bir bölümüyle zincirlemedir ve bir kez başladığında ardı ardına devam eden bir süreçtir (Adıgüzel, 2019, s. 26).
- e. Doğrudan göç:** Ravenstein ilk dört kanunda basamaklı ve zincirleme bir göçten bahsetmektedir. Fakat Ravenstein'ın beşinci kanunu doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız bir göç türüdür. Uzun mesafeli göçlerde, göç eden kişiler büyük ticaret ve endüstri merkezlerine yönelmekte, basamaksız bir

şekilde, doğrudan bu kentlere yerleşmeyi tercih etmektedirler (Adıgüzel, 2019, s. 26).

f. Kır kent yerleşimcileri farkı: Ravenstein'a göre, kentte yerleşik olarak yaşayanlar, kırsalda yerleşik olarak yaşayanlardan daha az göç etme eğilimindedirler. Kente yönelen göçler, kentte yaşayan yerleşikleri çok fazla yerinden oynatmamaktadır. Oysaki kırsaldan kırsala yapılan göç, kırsalda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı bir göç yaratma eğilimindedir (Adıgüzel, 2019, s. 27).

g. Kadın erkek farkı: Ravenstein'a göre kadınlar, erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimindedirler. Ravenstein, 1889 yılında yayımladığı ikinci makalesinde, kadınların iç göç ve kısa mesafeli göçlerde erkeklerden daha fazla göç eğiliminde olduğunu tekrarlamış ve bir ekleme yapmıştır: Erkekler uzun mesafeli ve yurt dışı göçlere, daha fazla katılmakta ve daha yüksek bir göç eğilimi taşımaktadırlar (Yalçın, 2004, s. 25).

Ravenstein'ın göçle ilgili ortaya koymuş olduğu ilk beş kanunu esas olarak iki temel modele dayanmaktadır. Bunlardan birincisi; göç kısa mesafeli yerlere, gelişmiş sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yapılır, basamaklı bir biçimde zincirlemeli olarak gerçekleşir. İkinci göç modeli doğrudan uzun mesafeli, gelişmiş sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yapılır (Çağlayan, 2006, s. 70).

2.2.1.2. Everett-Lee göç kuramı

Lee kuramında, göçmenden daha çok göçe odaklanmış fakat göçmenin göz ardı edilmemesi gerekliliğini de kuramında belirtmiştir. Lee'nin itme ve çekme kuramına göre, hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır (Yalçın, 2004, ss. 30-31). Lee'ye göre göç sürecini başlatan dört temel faktör vardır. Bunlar; yaşanan yerle ilgili faktörler, gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, işe karışan engeller ve bireysel faktörlerdir.

İtici faktörler, bireyin yaşadığı yeri terk etmesine sebep olan ekonomik, sosyal ve siyasi bazı sorunları içermektedir. Çekici faktörler ise, göç edilmek istenilen ülkedeki cezbedici fırsatları kapsamaktadır (Lee, 1996, s. 50). Bu itici ve çekici faktörler kişiden kişiye göre değişebilmektedir. Örneğin; çocuklu bir aile için göç edilecek yerdeki eğitim olanakları çekici bir faktör iken, çocuksuz veya bekar bir aile için bu durum nötr bir durum olabilir.

İtme çekme kuramında refah düzeyi yüksek, endüstrileşmiş ülkelerin; kendi ülkelerinde işsizlik yaşayan veya düşük ücretle sosyal güvenlikten yoksun olarak çalışan bireylere çekici geldiği tezi kabul edilmektedir. İşgücü göçü açısından bakıldığında, yaşanan ülkenin düşük çalışma koşulları itici etmenleri oluştururken, göç edilecek ülkenin vaat ettiği yüksek çalışma koşulları ve özlük hakları ise çekici etmenleri oluşturmaktadır (Aksoy, 2012, s. 295).

2.2.1.3. Petersen'in göç tipleri

Petersen, göçleri ilkel, zoraki, serbest ve kitlesel olmak üzere dört temel kategoride ele almaktadır (Yalçın, 2004, ss. 14-17).

İlkel göçler: Petersen, göçebe toplulukların dönemlik göçlerini de bu göç tipi içerisinde ele almakla birlikte, buradaki ıllelliğın doğrudan *insanların ilkel dönemleri* ile ilişkilendirilmemesi gerekmektedir. Bu göçler kuraklık, kötü hava şartları gibi fiziksel zorluklardan kaynaklanan doğal çevrenin yarattığı itme etkisiyle oluşan göçlerdir (Adıgüzel, 2019, s. 29).

Zorlama ile yapılan göçler: Petersen, ilkel göç tipinde ayırt edici özellik olarak doğanın yarattığı baskıyı kullanırken; ikinci göç tipi olan zoraki göçte sosyal durumun yarattığı baskıyı ayırt edici bir özellik olarak kullanmaktadır. Bu göç tipi de iki kategoride değerlendirilir. Birincisinde göçte tabi tutulan topluluk az çok göç sürecini kendisi kontrol edebilirken, ikincisinde göç süreci tamamen topluluğun iradesi dışında gelişir. Bu göç tipleri şu şekilde açıklanmaktadır (Adıgüzel, 2019, s. 29). Nazi Almanya'sında göçte zorlanan Yahudiler, önceleri göçte özendirilmiş (birinci tip), sonrasında ise zorla hayvan taşınan vagonlara doldurularak toplama kamplarına götürülmüştür (ikinci tip).

Serbest göç: Serbest göçlerin ilk iki göç tipinden farkı, göç kararını kişinin kendisinin veriyor olmasıdır. Bir başka şehre veya ülkeye çalışmak üzere giderek, emek göçü gerçekleştiren işçilerin göçü bu göç tipine örnek verilebilir.

Kitlesel göç: Bu göçler, serbest göçlerin bir sonucu olarak değerlendirilir. Başka ülkeye serbest göç ile giden öncü göçmenler, göç ettikleri ülkenin hayat tarzını ve maddi kazançlarını geldikleri yerdeki diğer bireylere de anlatarak zincirleme bir göç dalgası başlatırlar. Yeni ulaşım ve iletişim imkanlarıyla öncü göçmenlerin kurdukları

göçmen ağırları, yeni göçmenleri göç etme konusunda cesaretlendirmekte ve kitlesel göçü başlatabilmektedir (Adıgüzel, 2019, s. 29).

2.2.2. Ekonomik temelli göç kuramları

Göç ile ilgili ilk sistematik teori olarak değerlendirilebilecek olan ekonomik temelli göç kuramları, emek piyasasındaki arz ve talep arasındaki farkın ülkelere veya bölgelere göre değişmesi esasına dayanır. Ekonomik temelli göç kuramları; Neo-Klasik Ekonomi Kuramı, Yeni Ekonomi Kuramı ve İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

2.2.2.1. Neo-klasik ekonomi kuramı

Emek piyasasına sahip olan ülkeler aynı zamanda düşük bir ücret piyasasına da sahip olurken; kısıtlı bir emek piyasasına sahip ülkelerde ücret düzeyleri daha yüksek olmaktadır. Bu ücret farklılıkları ülkeler arasındaki bir emek göçüne neden olmaktadır (Adıgüzel, 2019, s. 30).

Neo-Klasik Ekonomi Kuramının makro ve mikro olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Makro Neo-Klasik Ekonomi Kuramı, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşitsiz bir şekilde dağılmasını ifade eder. Mikro Kuramda ise göç sürecini, rasyonel düşünerek maliyet/kâr hesabı yapan ve daha fazla kazanç elde etmek isteyen birey planlar ve uygular.

2.2.2.2. Yeni ekonomi kuramı

Kurama göre, göç kararı tek tek bireyler tarafından alınan bir karar değil, bir hane halkının bütün bireyleri, bazen de birbiriyle ilgili çok sayıda kişiden oluşan bir topluluk tarafından alınan kolektif karardır. Az gelişmiş ülkelerdeki aileler, temel ihtiyaç maddelerine ulaşabilmek ve daha iyi bir hayat sürebilmek için, bazen de bir ekonomik güvence olarak yatırım yapabilmek için aile fertlerinden biri veya birkaçını göç sürecine dahil etmektedir. Ailenin aldığı göç kararı ile ailenin geliri en üst düzeye çıkmakta ve yerel piyasalardaki başarısızlıklar aşılabilmektedir (Abadan-Unat, 2006, s. 8).

1990'lı yıllarda Oded Stark tarafından geliştirilen kuramda, aile içinden bir veya birkaç kişinin göç sürecine katılması ile aile geliri artacak, çeşitlenecek ve aile bir tür ekonomik güvence altına alınmış olacaktır. Aile gelirini göç süreci için riske

atamayacak kadar fakir olanlar ülkelerinde kalırken, bu riski göze alacak kadar harcama yapabilenler göç sürecine katılmaktadır (Güllüpnar, 2013, s. 106).

2.2.2.3. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı

Abadan-Unat'a göre, neoklasik ve yeni göç ekonomisi kuramlarının geliştirmiş olduğu varsayım ve önermeler uluslararası göç açısından birbirinden farklılaşsa da her ikisi de mikro bir perspektif sağlamaktadır. İki kuram arasındaki temel fark ise göç kararının kim tarafından verildiği, gelirin nasıl hesaplandığı, göç kararının toplumsal değerlendirmesi gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Ancak ikiye bölünmüş emek piyasası modeli farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu kuram esas olarak uluslararası göç hareketini modern sanayi toplumları açısından değerlendirmekte ve göçün sanayi toplumunun işgücü piyasasının talebinden kaynaklandığını iddia etmektedir (Abadan-Unat, 2002, ss. 1-10).

Piore'ye göre, modern toplumlarda iş gücü piyasası iki sektöre ayrılır. Birinci sektördeki sermayesi yoğun işler, büyük oranda yerli işçiler tarafından görülür. Vasıflı olmayı gerektiren birinci sektördeki işçiler çoğunlukla, sosyal güvencesi olan, sigorta, sendika ve toplu sözleşme gibi haklara sahiptirler. İkinci sektörde ise yoğun, vasıfsız, istikrarsız ve çoğu zaman güvencesiz bir işçilik vardır. Yerli işçilerin rağbet etmediği ikinci sektördeki emek açığını göçmen işçiler doldurmaktadır. İş gücü piyasasının bu ikili yapısı, bölünmüş iş gücü piyasasını ortaya çıkarmaktadır. Emek piyasasındaki ayrışmada, rekabet, toplumsal cinsiyet ve etnisite (etnik grup) de önemli bir rol oynamaktadır (Güllüpnar, 2013, s. 110).

2.2.3. Sosyo-kültürel göç kuramları

Sosyo-kültürel göç kuramları kapsamında merkez-çevre kuramı, göçmen ilişkiler ağı kuramı ve göç sistemleri kuramı ele alınmıştır.

2.2.3.1. Merkez-çevre (Dünya sistemi) kuramı

Dünyayı merkez ve çevre olarak iki parçalı olarak kurgulayan Bağımlılık Okulu düşünürleri tarafından geliştirilmiş bu kurama göre, göçün yönü gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelerden (çevre), gelişmiş kapitalist Batı ülkelerine (merkez) doğrudur. Merkez ve çevre ülkeleri birbirine bağımlı durumdadır. Kapitalist ülkeler, az gelişmiş ülkelerden hammadde ve ucuz iş gücü çekerken, onların ekonomilerini de kendilerini

bağımlı hâle getiriler. Önceki yüzyılda işgal ve kolonileştirme, küreselleşme, demokratikleşme gibi farklı kılıflarla devam ettirilmektedir (Yalçın, 2004, ss. 35-40).

Bu kuram uluslararası göç hareketlerini analiz ederken esas olarak ekonomi ve siyasal güç dağılımının eşitsiz biçimine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda göç, gelişmiş ekonomik toplumlardaki sermaye sahipleri için bir ucuz işgücü anlamına gelmektedir. Aynı zamanda ülkelerarasındaki ekonomik eşitsizliği derinleştiren bir olgu olarak öne çıkmaktadır. Hatta bu kurama göre göç; sömürgeciliğin bir kalıntısı, bölgesel eşitsizliğin bir sonucu, merkez ülkelerin kapitalizm aracılığıyla sahtekârlıkla oluşturulmuş (vurgu yazara ait) tahakküm ilişkisinin bir yöntemidir. Böylece göç, çevredeki ülkelerin merkezdeki ülkelere bağımlı kalması ve merkezdeki ülkelerin dünya ticaretini kontrol etmesi açısından oldukça önemlidir (Castles ve Miller, 2008, s. 35).

2.2.3.2. Göçmen ilişkiler ağı kuramı

Göçmen ilişkiler ağı kavramı, göçmenlerin geride bıraktıkları ülkeleri ile yerleştikleri yeni ülkelerdeki göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, akrabalık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağları ifade eder (Güllüoğlu, 2013:117). Göçmen ilişki ağları, uluslararası göçü hızlandıran ve yaygınlaştıran bir sistemdir. Teori, bir yerleşim yerine olan göç akımının sürmesinde, öncü göçmenlerin oluşturdukları ağları ifade etmektedir. Öncü göçmenler, göç tecrübelerini kullanarak ayrıldıkları ülkeleri ile göç ettikleri yeni ülkeleri birbirine bağlayan bir ağ oluştururlar. Göç sürecine katılmak isteyen yeni kişiler bu ağı kullanarak, göç sürecindeki engelleri, sorunları daha kolay aşarlar. Kurulan bu ağ sayesinde yeni göç dalgaları ve zincirleme göçler oluşur. Zamanla kurulan bu ağ kurumsallaşır ve kendini üretmeye devam eder. Yabancı bir ülkeye ilk kez gidecek olan göçmenler, yardım alabilecekleri bir ilişkiler ağı olmaması durumunda, insan kaçakçılığı aracılığı ile illegal yolları deneyebilirler (Adıgüzel, 2019:33).

2.2.3.3. Göç sistemleri kuramı

İki veya daha fazla ülkenin, karşılıklı olarak göçmen değişimi üzerinden kurdukları sisteme dayanan, ekonomik ve politik temelli bir kuramdır. Göç veren ve alan ülkeler göçmen değişimiyle kurdukları göç sistemi ve ilişkiler zinciri, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri gibi yakın iki ülke arasında gerçekleşebileceği gibi Batı

Afrika ülkeleri ve Fransa gibi aralarında hayli mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir (Çağlayan, 2006, s. 82).

Göç sistemleri kuramı, insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlar arasında kurulur, bu bağ iki veya daha fazla ulus devlet arasında gerçekleşir. Aralarında ticaret, gümrük, güvenlik anlaşmaları, kolonyel bağlar, mal, hizmet, bilgi ve fikir akışları bulunan ülkeler arasında gerçekleşen göçlerdir. 1980'lerin sonu itibarıyla kuzey-batı Avrupa'nın göç alan ülkeleri 12 milyon kadar göçmeni aileleri ile beraber kabul etmiştir (Faist, 2003: 82). Suriyelilerin Türkiye'ye kabulü bağlamında Türkiye ve Suriye arasında da geçmişten gelen tarihsel bir bağ olmakla beraber, iki ülke de Müslüman birer Ortadoğu ülkesidir. Dolayısıyla göçün kabul edilmesi ve sınırların açılmasında “din kardeşliği ve kültürler arası benzerlik” gibi faktörlerin de tetikleyici olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Erdoğan, 2015, s. 127).

Faiste göre göç sistemleri kuramının üç ana özelliği bulunmaktadır (Faist, 2003, ss. 82-83):

1. Göç sistemleri kuramı, göç sistemlerindeki süreçler üzerine yoğunlaşır. Göç hareketi tek seferlik bir hareket değildir. Bir kez başlarsa, bir sürece dönüşerek, sürekli kendini yenileyerek devam edecektir.
2. Göç sistemleri kuramları insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlar ve bağlantıların varlığı üzerine kurulmuştur. Bir göç sistemi birbirine insan akışı ve karşı-insan akışlarıyla bağlı iki ya da daha fazla ulus-devlet içerir. Bu bağlar genellikle göç, akınlara başlamadan önce kurulmuştur. Tersine göçlerle zaman içinde anayurt tekrardan göç alan bir ülkeye dönüşebilir.
3. Göç sistemleri kuramcıları toplumsal ağ kuramını güçlü bir şekilde uygulamışlardır. Göç sürecine katılan bireyler, ulus devletler arasındaki ekonomik eşitsizlikler ve göç alan ülkelerin kabul etme politikaları, hane halkları, ailelerin kalış ve gidiş alternatifleri gibi engelleri aşmak için stratejiler geliştirirler. Bu engellerin aşılmasında en önemli faktör, ulus aşırı toplumsal ağlardır.

3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN HUKUKİ VE İSKÂN DURUMU VE UYUM SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonucunda Suriyeliler farklı ülkelere göç etmişlerdir. Suriyelilerin yoğun olarak göç ettikleri komşu ülkeler arasında olan Türkiye açık kapı politikası uygulayarak ülkemize gelen Suriyelileri vicdani duyguyla kabul etmiştir. 2011 yılında başlayan ve her yıl artarak devam eden Suriyelilerin sayısı bugün ciddi bir seviyeye ulaşmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin hukuki durumu, genel görünümü, iskân durumu, uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu problemler karşısında ülkemizin uyguladığı sosyal politikalar üzerinde durulmuştur.

3.1. Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerin Hukuki ve Mevcut Durumu

2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklık ve kaos ortamından olumsuz etkilenen Suriyeli sığınmacılar ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye’de yaşanan krizin giderek kontrolden çıkması sonucunda Türkiye’nin sınır bölgesinde hareketlilik meydana gelmiş, birkaç yüz vatandaşın ilk olarak Hatay’daki Cilvegözü sınır kapısına doğru akın etmesi, Suriye’den Türkiye’ye doğru ilk kitlesel nüfus hareketlerini oluşturmuştur. Bu nüfus hareketi sırasında Hatay’daki bir spor salonunda Suriyelilerin geçici koruma ve gıda ihtiyaçları karşılanmıştır (GİB, 2015).

2011 yılının Mart ayında iç karışıklıkların başlamasıyla birlikte günden güne Suriyeli sığınmacılar Türkiye’ye uluslararası koruma bulmak maksadıyla gelmişlerdir. İç karışıklıkların başlamasından bu yana, Suriye ile tarihi, kültürel bağları olan Türkiye Cumhuriyeti komşusu olan Suriye vatandaşlarını açık kapı politikası izleyerek kabul etmiştir. Zor durumda olan Suriyeli göçmenlere yardım elini uzatan Türkiye, gerek sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli illerde, gerekse Suriye sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli yerleşim yerlerinde bu trajediden etkilenen Suriye vatandaşlarına insani yardım sağlamada en cömert davranan ülke olmuştur (GİB, 2016).

3.1.1. Geçici koruma yönetmeliği

11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tüm hükümleriyle birlikte yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 91 inci maddesine dayanılarak çıkarılan

Geçici Koruma Yönetmeliğinin amacı, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir.” (YUKK, 2013, s. 91).

Bu kapsamda hazırlanan 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğiyle, 28/04/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınmıştır (GİB, 2019). Geçici Koruma Yönetmeliği Türkiye’ye yasadışı giriş ve Türkiye’de yasadışı bulunuştan dolayı cezalandırılmama ve Geri Gönderme yasağı hükümlerini düzenlemiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde 5 ve Madde 6).

3.1.2. Geçici koruma yönetmeliğinin getirdiği yenilikler

Suriyelileri kapsamına alan “Geçici Koruma Yönetmeliği”, 29153 sayılı ve 22 Ekim 2014 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik ile geçici korumanın kapsamı, bu kapsamdaki kişilerin hak ve yükümlülükleri, kayıt süreçleri, ülkede kalabilme kriterleri ve bu kişilerin haklarına getirilebilecek sınırlamalar gibi konular düzenlenmektedir. Geçici koruma sağlanması için yabancılardan kitlesel olarak ülkeden ayrılmaya zorlanmış olmaları, ayrıldıkları ülkeye geri dönememeleri, acil ve geçici koruma ihtiyacı içinde olmaları gerekmektedir (SETA, 2015, s. 48).

Geçici koruma yönetmeliğinin getirdiği başlıca yenilikler şunlardır:

- Geçici korunanlar 6458 sayılı YUKK’un öngörmüş olduğu uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılacaktır.
- Milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler ile ciddi bir suçtan mahkum olarak topluma

karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler geçici koruma kapsamına alınmamaktadır.

- Geçici koruma kararı Bakanlar Kurulu tarafından alınmakta ve sonlandırılmaktadır. Bu kararın içeriği yine Bakanlar Kurulu tarafından düzenlenmektedir.
- Uygulanmakta olan geçici korumanın sonlandırılması ile ilgili olarak; Bakanlar Kurulu milli güvenliği, kamu düzenini, kamu güvenliğini ya da kamu sağlığını tehdit edebilecek şartların oluşması durumunda, geçici koruma tedbirlerinin sınırlandırılmasına ya da süreli veya süresiz durdurulmasına karar verebilecektir.
- Geçici korumanın uygulandığı süre içerisinde, geçici korunan yabancıların bireysel uluslararası koruma başvurusu, geçici koruma tedbirlerinin etkin şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmamaktadır.
- Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara Geçici Koruma Kimlik Belgesi düzenlenmektedir. Bu kimlik belgesi; söz konusu yabancıya Türkiye’de yasal olarak kalış hakkı sağlamaktadır. Herhangi bir harca ya da ücrete tabi değildir. 6458 sayılı Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer değildir. Türk vatandaşlığına başvuru ya da geçiş hakkı sağlamaz. Son olarak söz konusu yabancıya ait yabancı kimlik numarasını içermektedir.
- Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara 25/04/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında tahsis edilecek yabancı kimlik numarası ile söz konusu yabancılar sosyal ve hukuki işlemlerini yürütebilmektedir.
- Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanabilmesi detaylı olarak düzenlenmiştir.
- Bu yönetmelik kapsamında yapılacak düzenlemelerde çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilmekte ve refakatsiz çocuklar başta olmak üzere özel ihtiyaç sahipleri hakkında yapılacak iş ve işlemlerde bu kişilere öncelik tanınarak, başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her türlü yardım ve destek imkanlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanmaktadır.

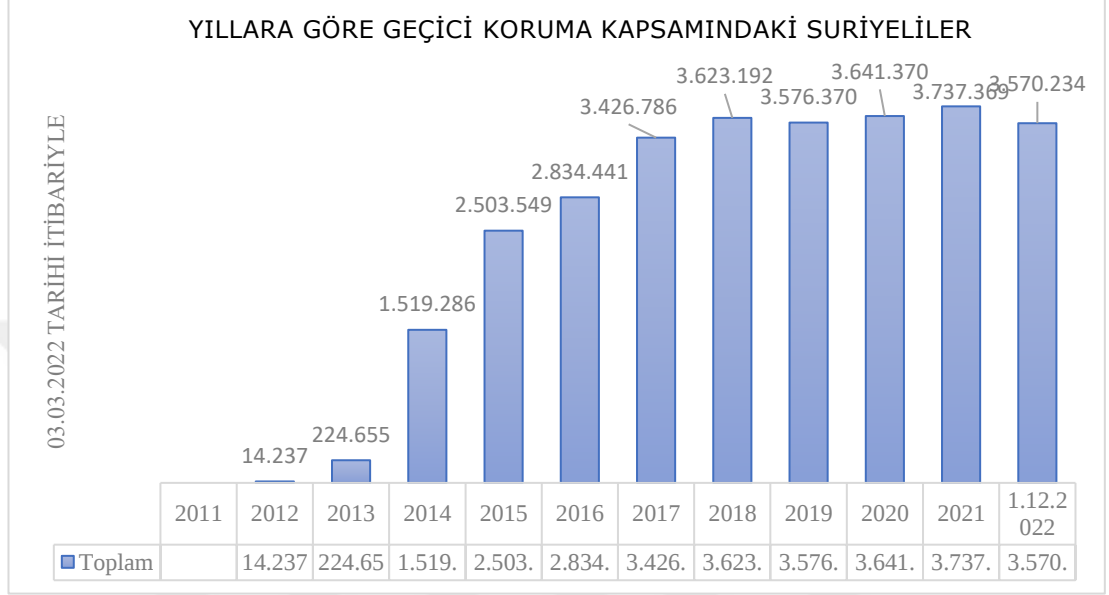
- Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılardan insan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında ilgili mevzuat kapsamında gerekli tedbirler derhal alınmaktadır.
- Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara adres bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca ikamet ettikleri illerde bulunmaları şartıyla temel hizmetlere ve diğer sosyal yardımlara erişim hakkı sağlanmaktadır.
- Geçici koruma kimlik belgesine sahip olan yabancılar, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabileceklerdir.
- Kendilerine yabancı kimlik numarası tahsis edilen bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara Yabancı Tanıtma Belgesi/ Geçici Koruma Kimlik Belgesi ile elektronik haberleşme hizmeti dahil diğer hizmetler için abonelik sözleşmesi yapabilme imkanı getirilmiştir.
- Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılardan kişisel verileri, Genel Müdürlük tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde, Genel Müdürlük ve valilerce ilgili mevzuata ve taraf olunan uluslararası anlaşmalara uygun olarak alınmakta, korunmakta ve kullanılmaktadır. Ayrıca hizmet sunan ilgili kamu kurum ve kuruluşlarla da yapılan protokoller çerçevesinde paylaşılmaktadır.

Geçici koruma yönetmeliği ile getirilen bu yenilikler hem bu kapsamdaki yabancılardan kurallara uymasını ve hayatlarını kolaylaştırma amacı ile yapılmıştır. Bu yönetmelik, özellikle bu kapsamdaki yabancılardan yani Suriyelilerin sahip oldukları hak ve yükümlülükleri yasallaştırmıştır.

3.1.3. Türkiye'nin geçici koruma statüsü istatistikleri

Türkiye'ye ilk Suriyeli göçü 2011 yılında başlamış olup, iç savaşın bitmemesi ve şiddetini arttırması sonucu ülkemize gelen Suriyeli sayısı her yıl artmıştır. Türkiye, 2011 yılında Suriyeli göçü başladıktan sonra acilen sınırlarını açmış ve savaştan kaçan Suriyelileri kucaklamış, açık kapı politikası, sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve geri göndermeme ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmış ve iç savaş mağduru Suriyelilerin korunmasında tarihsel bir misyon üstlenmiştir (TBMM, 2018, s. 244).

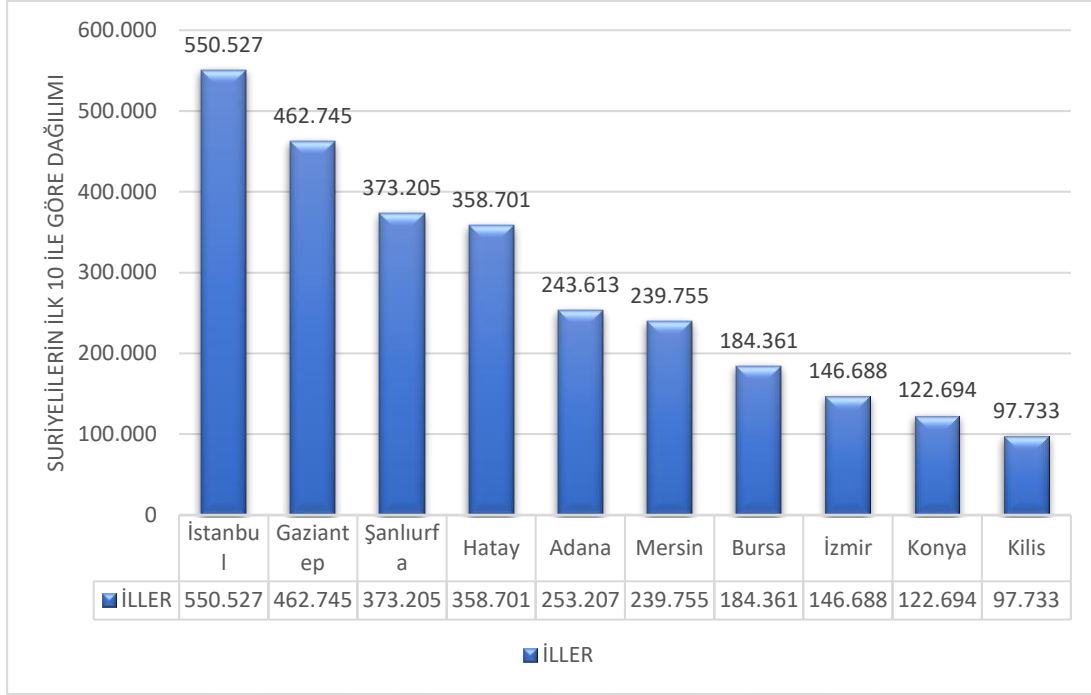
Aşağıdaki tablo ve şekillerde 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ilişkin sayısal veriler verilerek analiz yapılmıştır.

Şekil 3.1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: GİB, 2022 (www.goc.gov.tr)

Suriye’de meydana gelen olaylar nedeniyle 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Türkiye’ye gelen Suriye vatandaşları ile Suriye’den gelen vatansız kişiler ve mülteciler Türk hükümeti tarafından geçici koruma kapsamına alınmaktadır. Türkiye, Suriye’deki savaş neticesinde sınırlarına dayanan ve ülkesindeki savaştan, ateşten, ölümden kaçan Suriyelilere sınır kapılarını açalı sekiz yıldan fazla bir zaman geçmiş ve 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla resmi rakamlarla ülkemizde 3.570.234 geçici sığınmacı kimlik belgesi almış Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Gerçek sayının ise beş milyona yakın olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 3.2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: GiB, 2022 (www.goc.gov.tr)

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla en çok tercih ettikleri şehirler İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay olmuştur. Son zamanlarda ikamet ili İstanbul olmamasına rağmen bazı Suriyeli sığınmacılar tespit edilerek ikamet ettikleri diğer illere gönderilmiştir.

Tablo 3.1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	283.758	265.149	548.907
5-9	272.337	257.055	529.392
10-14	214.068	201.208	415.276
15-18	135.768	116.975	252.743
19-24	247.465	190.984	438.449
25-29	208.930	152.785	361.715
30-34	153.883	115.124	269.007
35-39	122.381	94.724	217.105
40-44	83.605	71.101	154.706
45-49	57.889	56.548	114.437
50-54	43.637	42.893	86.530
55-59	34.362	34.692	69.054
60-64	22.166	23.220	45.386
65-69	14.450	15.673	30.123
70-74	8.738	9.707	18.445
75-79	4.170	5.105	9.275
80-84	2.241	3.046	5.287
85-89	1.062	1.533	2.595
90+	727	1.075	1.802
TOPLAM	1.911.637	1.658.597	3.570.234

Kaynak: GİB, 2022 (www.goc.gov.tr)

1 Aralık 2022 tarihli Göç İdaresi Başkanlığı istatistiklerine göre geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin nüfusun cinsiyet dağılımı incelendiğinde erkek sayısı 1.911.637, kadın sayısı 1.658.597 olmuştur. 15-24 yaş arasındaki genç Suriyeli sayısı 691.192 olarak dikkat çekmektedir. Türkiye'ye geldikten sonra Suriyelilerin doğum sayısı yaklaşık olarak bir milyon civarındadır. Doğum sayısının bu kadar fazla

olması Suriyeli sığınmacıların geleceğinin bir an önce çözüme kavuşturulması gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır.

3.2. Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerin İskân ve Barınma Durumu

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin iskân durumu incelendiğinde, öncelikle Türkiye’de yabancılara yönelik uygulanan iskân politikası incelenmiştir. İskân konusu ele alındıktan sonra Suriyelilerin Türkiye’ye geldikten sonra yaşadıkları barınma sorunları üzerinde durularak, bu sığınmacıların önümüzdeki yıllarda kalıcı olmaları durumunda bu soruna çözüm olabilecek politikalar üzerinde durulmuştur.

İlk kez 1928 Milletlerarası Kahire Coğrafya Kongresi’nde alınan kararla coğrafi bir terim olarak adlandırılan yerleşme (İng. Settlement) veya Arapça anlamıyla iskân; dar anlamıyla ev, yani barınılan yer, geniş anlamıyla ise, ekonomik ve yararlanma faaliyetlerin sürdürüldüğü alan veya saha diye tanımlanmaktadır (Doğanay ve diğ., 2015, s. 128, Tanoğlu, 1969, ss. 212-213). İskân veya yerleştirme terimi; “arazi ve mesken edindirme, göçer oymakları (aşiretleri) yerleştirme, yabancı milliyetten olan bir kişi, aile veya nüfusu ülke milletine kabul ederek vatandaşlık hakkı sağlama, yerleştirme” anlamlarında kullanılmaktadır (Doğanay ve diğ., 2015, s. 128).

2510 sayılı İskân Kanunu’nun 17’inci maddesine göre; *İskân bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre oturacak ev veya ev yeri, sanatkârlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkân veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve mütedavil sermaye; çiftçilere de ayrıca kâfi toprakla çift hayvanı, alet ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri vermekle yapılır.*

19/09/2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanunu’nun 3’üncü maddesine göre ise; “Tarımsal iskân: Bir aileye projesinde öngörülen miktarda tarım arazisi, işletme binası, konut, irat hayvanı, araç, gereç, tezgâh ve kredilerden bir veya birkaçının verilmesiyle yapılan iskândır.” ve “Tarım dışı iskân: Bir aileye projesinde öngörülen miktarda arsa, konut, araç, gereç, tezgâh ve kredilerden bir veya birkaçının verilmesiyle yapılan iskândır” şeklinde tanımlanmıştır.

3.2.1. Göçmenlerin iskânı ve iskân kanunları

Bu kısımda Osmanlı Devleti’nden günümüze iskân sürecinin nasıl işlediğini gözlemlemek ve bu kapsamda Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki

Suriyeli sığınmacıların yakın zamanda iskânı durumunda yapılması gereken süreç anlatılmak istenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, Kırım Harbi'nden sonra göç politikası izlemeye başlamış, öncesinde göçler izne tabi iken 9 Mart 1859 tarihinden itibaren ise serbest hale getirilmiş, Osmanlı Padişahı ve Halifesine bağlılık yemini edenlerin İmparatorluğa gelmelerine izin verilmiştir (Tekeli, 2016, s. 47). 19. yüzyılın ikinci yarısında Kafkasya ve Rumeli'den 2.500.000 göçmen, o zamanki Osmanlı İmparatorluğu topraklarına gelmiş ve iskân edilmişlerdir. Öncesinde göçmenlerin iskânı ve ihtiyaçlarının karşılanması hizmeti Kırım Harbi'nden sonra 1854 yılında kurulan Şehremaneti İdaresi (Büyükşehir Belediyesi) ile yerel yönetimlerin görevleri arasında iken (Kale, 2015: 159), Osmanlı Hükümetinin ve aynı zamanda Dünya'da da kurulan ilk göç komisyonu olan İdâre-i Umûmiye-i Muhâcirîn Komisyonu, Sadık Paşa Başkanlığında 5 Ocak 1860'da kurulmuştur. Komisyon birçok birime ayrılmış olup, bu birimlerden en önemlisi ise İskân-ı Muhâcirîn şubesidir. 1870'lerde göç azalmaya başlayınca bu komisyon kaldırılmış ve görevleri Dâhiliye Nezareti'ne (İçişleri Bakanlığı) bağlı Muhâcirîn İdaresi'ne devredilmiştir (Erkan, 2001, s. 171; Karpat, 2001, s. 91). 1877 yılında Balkanlar ve Kafkasya'dan başlayan ikinci göç dalgasıyla komisyon yeniden kurulmuştur. Bu sefer önceki göç esnasında karşılaşılan sıkıntıların yaşanmaması için ayrı bir komisyon olan İane Komisyonu (Yardım Komisyonu) kurulmuştur. Bu komisyonun görevi, göçmenlerin sağlık ve yiyecek gereksinimlerini karşılamak ve onların geçimlerini sağlayacak iş temin etmek olmuştur (Karpat, 2001, s. 91).

1877 yılında Muhâcirîn Komisyonu tekrar kurulduğunda bir talimatname ile vali, mutasarrıf ve iskân memurları için ayrı bir talimat hazırlanmıştır. Bu talimatların en dikkat çekici olanları; iskâna kadar göçmenlerin yerli halk tarafından misafir edilmesi, halkın yardımı ile evlerinin inşa edilmesi, verilecek arazilerin sulu ve ormanlıklara yakın yerlerde olması, verimliliğine göre 20-60 dönüm arazi verilmesi, her evin inşası için 250 kuruş tahsis edilmesi, her haneye bir çift öküz ve araba verilerek, 5-10 kile de tohumluk verilmesidir (Dündar, 2002, ss. 58-59; Yılmazel, 2000, ss. 46-47). Ayrıca göçmenlere yerleştikleri toprakları gösteren tapu belgesi ile Mürur Tezkeresi verilmiştir. Bu tezkere ayrıca onların başka bir bölgeye gitmesi ve bölgeden başkaları tarafından çıkarılmalarını önlemek hedeflenmiştir. Balkan savaşı sonrasında

gerçekleşen büyük sayıda göçler neticesinde; 30 Nisan 1913'te İskân-ı Muhâcirîn Nizâm-nâmesi ve 1914 yılında ise Aşâir ve Muhâcirîn Müdirîyet-i Umumiyesi kurulmuştur (Tekeli, 2016).

Osmanlı İmparatorluğu'nda; 19. yüzyılda savaşlar, kıtlık, hastalık, ayanların kaldırılması, vakıfların merkezileştirilmesi ve Müslümanlar için zorunlu olan uzun askerlik yüzünden net bir nüfus kaybı yaşanmış ve bu yüzden toprak işlenememiştir (Karpas, 2002: 90-91). Bu nedenle İmparatorluk tarım ailelerine ihtiyaç duymuştur. Bu amaçla, Kafkas göçmenlerin; Çukurova, Birecik, Rakka gibi verimli bölgelere yerleştirilmesi ve bu bölgelerde tarım faaliyetlerin artırılması hedeflenmiştir (Yılmazel, 2000, s. 31). İlk aşamada göçmenlerin Doğu Anadolu'ya iskânı düşünülmüş ama Rusya'nın buna karşı çıkması ve İngiltere'nin bunu desteklemesi ile bundan vazgeçilmiştir (Erkan, 2001, s. 172).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra; önce 31/05/1926 tarihli ve 885 sayılı İskân Kanunu (İskân Kanunu, 1926), sonrasında ise Türkiye'ye gelen göçmenlerin iskânı için 21/06/1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân kanunu çıkarılmış, kanunun uygulanmasında sorumlu olan İskân Umum Müdürlüğü, 21/10/1935 tarihli ve 2849 sayılı yasayla Dâhiliye Vekâletinden (İçişleri Bakanlığı) ayrılarak Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletine (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına) bağlanmıştır. 2510 sayılı İskân kanunu ile Türkiye'ye gelen ya da gelmek isteyen göçmenlerden “Türk Soyundan ve Türk kültürüne bağlı olanlar” İçişleri Bakanlığının emri ile ülkeye kabul edilmişlerdir. Bunlardan iskân yardımı isteyenler devletin gösterdiği alanlara yerleşmişlerdir. Türk soylu olmayanlar ise devletin göstereceği yerde kalmak ve bu yeri değiştirmemek zorunda kalmışlardır.

1923-1970 döneminde ülkemize gelen 1.204.205 göçmenden 889.042'si hakkında mevcut bilgilerden derlenen bir çalışmada; göçmenlerin geldikleri ilk dört ülkenin; Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya olduğu, göçmenlerin çoğunluğunun (%58) Marmara Bölgesi'ne yerleştirildikleri, göçmenlerin yerleştirilmelerinde doğal coğrafi faktörlerden olan iklim ve toprak koşullarına benzeyen yerleri tercih etmelerinin neden olduğu, ayrıca güvenlik ihtiyacının da etkisi olduğu tespit edilmiştir. 1951-1967 yılları arasında gelen göçmenlerin iskân edildikleri evlerin %63'ünü köy tipi konutlar oluşturmuştur. Konutların %80,4'ü köyler de olmak üzere, %70,2'si serpiştirme şeklinde dağıtılmıştır. Bu dağıtımda, göçmenlerin çevreye

ve topluma uyumu dikkate alınmıştır (Geray, 1970, ss. 18-26). Ayrıca bu araştırmada zamanla göçmenlerin iskân edildikleri yerleri terk etmelerinde; köylere yerleştirilen göçmenlere verilen toprağın yetersiz ve verimsiz olması, yerli halkın göçmenlere yaptığı baskılar, altyapı ve kamu hizmetlerinin yetersizliği ile iklim ve kuraklık gibi nedenler tespit edilmiştir. Aslında bunların doğal nedenleri ise; Türkiye’de kırsaldan şehirlere yaşanan iç göçler, göçmenlerin serpiştirme ile şehir, kasaba ve köylere eklenen mahallelere iskân edilmelerin yerli halk ile yaşanan uyum ve kaynaşma sorunlarıdır. Özellikle de göçmenlerin kendi aralarında evlenme geleneklerini sürdürmeleri ile kendi aralarındaki bağıllık oranlarının yüksek olmasının buna neden olduğu da görülmüştür. Çözüm noktasında ise; geniş bir yerleştirme veya iskân planının gerçekleştirilmesi, tarım dışında yerleştirilme imkânlarının araştırılmasının gerektiği, tarımda yerleştirilecek göçmenler için nüfus yoğunluğunun az olduğu yerlerin tercih edilmesi, serpiştirme ve eklemelerin neden olduğu sorunlar nedeniyle küçük köyler kurulması, tarımda entansif yöntemlere ağırlık verilmesi, şehirlere yerleştirilecek olan göçmenlere mesleki konularda eğitim verilmesi ve yerli halkın eğitimi ile göçmen toplum merkezleri kurulması gerektiği belirtilmiştir (Geray, 1970, ss. 29-32).

1923-1933 yılları arasında iskân edilen 157.736 göçmen aile ile 1934-1949 yılları arasında iskân edilen 62.849 göçmen aileye kültür toprağı verilmiştir (Tekeli, 2016: 156-161). 1950 yılından sonra yine Türkiye dışındaki Türk soyluların göçleri devam etmiştir. Özellikle Bulgaristan, Türkistan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Afganistan’dan gelen çoğunluğu Türk soyundan olan göçmenlere iskân imkânı sağlanmıştır. 1923-1997 yılları arasında, toplam 1.648.077 kişi Türkiye’ye göçmen olarak yerleştirilmiştir (Çiçekli, 2008, ss. 196-197). 21/06/1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu, 19/09/2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanunu (İskân Kanunu, 2006) ile kaldırılmıştır. Son olarak, 02/07/1992 tarihli ve 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun (Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve iskanına Dair Kanun, 1992) ile 5543 sayılı İskân Kanunu çerçevesinde; 27/04/2015 tarihli ve 2015/7668 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla (Ukrayna’da Özellikle Çatışmaların Olduğu ve Halen Riskli Bölgelerde Bulunan Ahıska Türkü Soydaşlarımızdan Türkiye’ye Gelmek İsteyenlerden, En Zor Durumda Olanlardan Başlamak Üzere, 2015 Yılında 677 Ailenin İskânlı Göçmen Olarak Türkiye’ye Kabul Edilmesi Hakkında Karar, 2015) Ukrayna’da çatışmaların yaşandığı riskli bölgelerde

yaşayan ve zor durumda kalan 2960 kişiden oluşan 677 Ahıska Türkü Aile, İskânlı Göçmen olarak 2015 yılında Bitlis ve Erzincan illerine yerleştirilmiştir (“Sorularla Dış Politika”, 2018).

3.2.2. Türkiye’deki iskân kanununun Suriyeliler açısından değerlendirilmesi

5543 sayılı İskân Kanunu’na göre yurt dışından gelen göçmenlerin iskân edilmesi mümkündür. Kanun ise göçmeni; “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu kanun gereğince kabul olunanlardır.” şeklinde belirtmiştir. Suriyeli göçmenlerin büyük kısmının tanımında belirtilen özelliklere uymamaları nedeniyle iskân edilmeleri zor görülmektedir. Erdoğan (2018, s. 174), bu konuda çok geç kalındığını ve “Suriyeliler için Türkiye’de yeniden bir yerleştirme politikası yapılması imkânsızlaşmıştır” şeklinde bir eleştiride bulunmuş ve bunun ancak “çok ciddi güvenlik nedenleri ve küçük gruplarla sınırlı kalması dışında iradeleri haricinde bulundukları yerlerden alınmaları artık kolay gerçekleştirilecek bir politika değildir” şeklinde olabileceğini belirtmiştir. Suriyelilerin iskânı için, 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye’ye kabulü ve İskânına Dair Kanunda belirtildiği şekilde “en zor durumda bulunanlardan başlanmak üzere, Bakanlar kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla” belirlenecek bir sayıda Suriyeli için özel bir kanun düzenlenmesi ile 5543 sayılı İskân Kanununa geçici bir madde eklenmesi gerekmektedir (Kirişçi ve Karaca, 2015, s. 309). Bununla birlikte, Erdoğan’ın (2018) da belirttiği gibi, ileride Suriyelilerin iskânı söz konusu olduğunda; güvenlik nedeni veya istekli olmak kaydıyla çok küçük bir grubun iskânının gerçekleştirilmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 11’inci maddesi gereği, geçici koruma uygulamasının sona erdirilmesi durumunda söz konusu maddenin 2/b fıkrası gereği; “geçici korunanlara, koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine ya da uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine” ile yine söz konusu maddenin 2/c “geçici korunanların, Kanun kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye’de kalmalarına izin verilmesine karar verilebilir” denilerek, belirlenecek koşulları taşıyan Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de kalmalarına izin verilebilecektir. Bunun gerçekleşmesi durumunda da Suriyeli göçmenlerin yerleştirilmelerinde yani iskânında ise, Kafkas göçmenlerin Rusların karşı çıkması ve İngilizlerin desteklemesi nedeniyle yerleştirilemeyen bölge olarak

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine, özellikle Geray'ın (1970) göçmenlerin geldikleri coğrafi alanlara yakın yerleri tercih ettikleri tespiti de dikkate alınarak, Suriye sınırına yakın bölgelere öncelik verilmeli; coğrafi, güvenlik, ekonomik ve kültürel faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Hâlihazırda da istatistiki veriler dikkate alındığında; Suriyeli göçmenlerin yerleştirilmelerinde, hem en fazla yaşadıkları ilk on il hem de il nüfusuna oranı en fazla olan, Suriye sınırına komşu ve/veya Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerini de oluşturan; Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis gibi iller dikkate alınabilir. Yerleştirmelerde ise, istekli Suriyeli ailelerin kentli ve köylü yapıları dikkate alınmalı, Türkiye nüfusunun % 92,5'inin il ve ilçe merkezlerinde yaşadığı (TÜİK, 2018c) göz önünde bulundurulduğunda, mümkün mertebe kırsal alanlara yerleştirilmeye önem verilmelidir.

Geray'ın (1970) gerçekleştirdiği araştırmada belirttiği, iskân edilecek göçmenler için küçük köyler oluşturulması fikri, Suriyeli göçmenlerin önemli bir kısmının uzun süredir yerel halk ile uyum içinde iç içe yaşamaları nedeniyle, pek geçerli görülmemektedir. Suriyeli göçmenlerin şehirlerde getto oluşturacak şekilde yerleştirilmeleri durumunda; toplumda ayrışmaya neden olacağı, uyumlarını engelleyeceği ve şiddete varan tepkilere yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Erdoğan (2018, s. 13), Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Suriyeli göçmenler açısından “bir hak ihlali” doğurabileceğini, bunun önlenmesi kapsamında, Geçici Koruma Yönetmeliği'ne bir süre konması gerektiğini ya da geçici koruma kapsamındaki yabancılara bireysel olarak uluslararası başvuru imkânı tanınması gerektiğini belirtmiştir. Bu ancak yukarıda belirtildiği gibi geçici koruma uygulanmasının sona erdirilmesi durumunda geçerli olabilmektedir. Aslında Türkiye ile AB arasında 18 Mart 2016 tarihinde varılan mutabakat kapsamında birebir formülü kapsamında 17.954 Suriyeli göçmen bir nevi mülteci statüsünde AB ülkelerine yerleştirilmiştir.

2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacı sayısı her geçen gün artmış ve gelecek için daha da artacağı öngörülmektedir. 2021 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de doğan Suriyeli sayısı yaklaşık olarak 1 milyon civarındadır. Ülkemizdeki göç tarihine baktığımızda bu sayı bile oldukça kritik bir seviyededir. Suriyeli sığınmacıların bir kısmı ülkelere dönse bile Türkiye'de kalmak isteyecek ve düzenini burada kurmuş birçok Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların geleceğinin belirsizliği gelecekte birçok soruna yol açabilir. Ülke olarak bu soruna kısa zamanda çözüm üretmeli ve iskân edilecek Suriyeli sığınmacılar için çözüm sağlayacak projeler üretilmelidir. Yakın gelecekte iskân sorununa çözüm bulunamaması Suriyeli sorununu ülkenin hem ekonomisini hem de toplumu daha olumsuz etkileyecektir. İskân edilecek Suriyeli sığınmacıların gelecek planı doğru yapılmalı ve doğru adımlar atılarak en az zararla bu sorun çözüme kavuşturulmalıdır.

3.2.3. Barınma ve iskân

Barınma ve iskân birbirleri ile ilişkili kavramlardır. Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin en önemli sorunu barınma diyebiliriz. Bir insanın hayatını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için sağlıklı bir ortamda yaşaması gerekmektedir. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçları karşılanmakta ve sağlıklı bir şekilde hayatlarını sürdürebilmektedir. Fakat geçici barınma merkezlerindeki Suriyelilerin sayısı oldukça az olduğundan dolayı barınma merkezi dışında yaşayan Suriyeliler barınma, işsizlik, eğitim gibi birçok konuda sorun yaşayabilmektedir.

Tablo 3.2. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Geçici Barınma Merkezlerinde Kalanlar	47.615
Geçici Barınma Merkezleri Dışında Kalanlar	3.522.619
Toplam	3.570.234

Kaynak: GİB, 2022 (www.goc.gov.tr)

Türkiye’de 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sığınmacı sayısı 47.615 iken barınma merkezleri dışında kalan Suriyeli sığınmacı sayısı 3.570.234 olmuştur. 2022 yılında önceki aylarda açıklanan veriye göre geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısında azalma görülmektedir.

Tablo 3.3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (5 İlde 7 Barınma Merkezi)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	15.900	15.900
KİLİS (1)	Elbeyli	7.573	7.573
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	9.651	9.651
HATAY (3)	Altınözü Yayladağı Apaydın	3.824 3.163 2	6.989
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	7.502	7.502
TOPLAM	47.615		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI	3.522.619		

Kaynak: GİB, 2022 (www.goc.gov.tr)

Türkiye’de 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla beş şehirde toplam yedi tane geçici barınma merkezi bulunmaktadır. En fazla Suriyeli sığınmacının bulunduğu geçici barınma merkezi Adana’da, en az Suriyeli sığınmacının bulunduğu geçici barınma merkezi ise Hatay’da bulunmaktadır. Tablo 3.3’te görüldüğü üzere geçici barınma merkezinde kalan Suriyeli sığınmacılar Türkiye’deki toplam Suriyelilerin %1,38’ini oluşturmaktadır. Geçici barınma merkezi dışındaki Suriyeliler Türkiye’nin çeşitli illerine dağılmış ve hayatlarını bu şehirlerde devam ettirmektedirler.

Türkiye’de geçici barınma merkezi dışındaki Suriyeliler çeşitli illere gittiklerinde genel olarak gittikleri ilin belli bir semtinde bir topluluk olarak yerleşmişlerdir. Birikimi olan Suriyeliler sağlıklı bir konutta yaşayabilmekte ama birikimi ve maddi gücü olmayan Suriyeliler genel olarak yardımlarla ayakta durmaya çalışmaktadır. Maddi konuda zorluk çeken Suriyeliler sağlıklı bir evde yaşayamamakta ve barınma problemleri yaşayabilmektedir.

Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda, Suriyelilerin kalıcı olmaları durumunda güçlü bir iskân politikasının uygulanması zorunlu hale gelecektir. Suriyeli sığınmacıların kentlerde düzensiz bir şekilde yerleşmesi ya da toplu olarak belirli bir semtte ikamet etmeleri farklı sorunlara da neden olabilecektir. Örneğin son zamanlarda Ankara’nın Altındağ ilçesinde bir grup Suriyeli gencin Türk vatandaşı bir genci öldürmesi sonucu yerel halk ile Suriyeliler arasında bazı şiddet olayları yaşanmıştır. Bu şiddet olayları sonucunda birçok Suriyeli ailelerin evleri zarar görmüş ve bazı aileler barınma sorunuyla karşı karşıya gelmiştir. Özellikle Suriyelilerin yoğun olduğu kentlerde bu tarz şiddet olaylarının önüne geçebilmek için, doğru bir iskân politikası

oluşturulması ve bunun sonucunda Suriyeli sığınmacıların toplu olarak bir mahalle ya da semtte yaşamalarının önüne geçilebilecektir.

3.2.4. Suriyelilerin iskân edilmesinin önündeki engeller

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de iskân edilmesinin önünde birçok engel bulunmaktadır. Bu engellerin en başında, sığınmacıların geçici koruma altında olması ve Türk veya Türk soyundan gelmemesidir. Türkiye’ye geldikleri ilk yıllarda geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sığınmacılar, ilerleyen yıllarda Türkiye’nin farklı şehirlerine düzensiz bir şekilde dağılmışlardır. Bu durum onların iskân edilmesinin önündeki diğer büyük engeldir. Ayrıca geçici koruma altındaki Suriyelilerin ikamet ettikleri illerden iş bulma ya da diğer nedenlerle farklı illere yerleşmesi de düzensiz bir hayat yaşadıklarını göstermektedir.

Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yapılan araştırmalarda, yaşadıkları konutun genellikle eski, rutubetli, derme çatma bir diğer ifadeyle fiziksel açıdan yaşamaya elverişsiz evlerde yaşadıkları görülmektedir. Bu durum, onların iskân edilmesinden önce yaşadıkları barınma sorunları ile ilgili çözümler üretmeyi gerektirmektedir.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların iskân edilememesinin en büyük nedeni, Türk olmaması, Türk soyundan gelmemesi ve geçici koruma yönetmeliğinde iskân ile ilgili bir madde olmamasıdır. Türkiye, Suriyelilerin geldikleri ilk zamanlarda onları geçici barınma merkezlerine yerleştirmişler ve bir süre burada yaşamışlardır. İlerleyen yıllarda geçici barınma merkezlerinin kapasitesinin sığınmacılar için yeterli olmaması sebebiyle Suriyeliler farklı şehirlere yönelmişlerdir.

Suriyelilerin bulundukları illerde genellikle belirli bir mahalle ya da semtte bir arada yaşamaları ve burada gettolaşmaları bazı sorunlara neden olmaktadır. Suriyeli sığınmacılar gelmeden önce burada yaşayan yerel halk zamanla farklı semtlere yerleşmişlerdir. Örneğin Ankara ili Altındağ ilçesinde Önder mahallesinde 2011 yılında yerel halk düzenli bir hayat sürmekteydi. Fakat ilerleyen yıllarda Suriyeli sığınmacılar bu mahalleye yerleşmiş ve zamanla burada yaşayan yerel halkın sayısı gittikçe azalmıştır. Bu durum Suriyelilerin buraya kalıcı olarak yerleşmelerine neden olmuştur. Sonuç olarak mahallelerde gettolaşmanın artması, Suriyelilerin gruplaşmasına ve yerel halkın bu sığınmacılara karşı bakış açısının olumsuz yönde değişmesine neden olmaktadır.

3.3. Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerin Uyum Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar

2011 yılında başlayan Suriyelilerin Türkiye’ye göçüyle çeşitli sorunlar oluşmuş ve bu sorunlara çözüm önerileri aranmış ve aranmaya devam etmektedir. Yapılan araştırmalar Suriyelilerin statü, barınma, istihdam, eğitim ve sosyal uyum sorunları olduğunu göstermektedir.

Türkiye en başından beri göç etmek zorunda kalan Suriyeli göçmenlere karşı iyimser yaklaşmış ve burada yaşadığı sorunlara çözüm önerileri sunmak istemiştir. Hem giderek artan Suriyeli sayısı hem de Suriyelilerin geleceğinin belirsizliği yaşanan bu sorunlara çözümler bulunmasını zorlaştırmaktadır.

Bu bölümde Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin yaşadığı başlıca sorunlar ele alınmıştır.

3.3.1. Statü sorunu

2011 yılında gelen Suriyelilerin yaşadığı temel problem başlangıçta belirsizlik arz eden statü problemi idi. O dönemde ülkeye gelen Suriyeliler geçici olarak görüldü ve Suriye’deki karışıklıklar sona erdiğinde geri dönecekleri düşünüldü. 2011 yılında Türkiye’ye gelen Suriyelilerin sayısı sadece 14 bindi. Ağustos 2012’de bu sayı 60 bin civarında iken Ekim 2012’de 100 bin sayısı aşıldı. 2013 yılında ise bu sayı 224 bini aşmıştı.

2014 bittiğinde Türkiye’de Suriyelilerin sayısı 1.5 milyonu aşmıştı. 2015 sonunda 2.5 milyona çıkan sayı, 2016 sonunda 2.8, 2017 sonunda 3.4, 2018 sonunda 3.6, 2019 sonunda 3.5, 2020 sonunda 3.6, 2021 sonunda 3.7 ve 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla 3 milyon 570 bin 234 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye 2014’te Geçici Koruma Yönetmeliği’ni çıkararak Türkiye’deki Suriyelilerin statüsünü uluslararası koruma kapsamında hukuki bir dayanağa bağlamıştır. GKY’nin 2014 yılında yürürlüğe girene kadar süreçteki statüsüzlük durumunda yaşanan sorunlar kadar geçici koruma statülerine hak kazandıktan sonraki süreçte de bu sorunlar devam edebilmektedir. Türkiye’ye giriş noktalarında kayıt yaptırmış veya başka bir ilde kayıt yaptırdıktan sonra başka bir ilde taşındıklarının da yeniden kayıtlarını güncellemenin gerektiği bilinmemekte (Kaya ve Kırac, 2016, s. 21) veya bulundukları ildeki Göç İdaresi Başkanlığından izin alarak başka bir ilde nakil işlemlerinin yapılması gerektiği gibi yükümlülükleri bilinmediği için birtakım temel haklarından yararlanamamaktadır.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri tarafından yapılan açıklamada 2 Aralık 2022 tarihi itibarıyla Suriye uyruklu olup Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sayısı 221.908 'dir. Bu kişilerin 125 bin 563'ü yetişkin, 96 bin 108'i ise çocuklardan oluşmaktadır.

3.3.1. İstihdam sorunu

İstihdam sorunu göç eden kişilerin yaşadığı ekonomik sorunların en başında gelmektedir. Hedef ülkeye gelirken beraberinde birikimlerini getirmelerine rağmen, hedef ülkeye ulaşma süresi, hedef ülkeye vardıktan sonra uluslararası korumada haklarına sahip olma süresinin uzaması sonucu olarak var olan birikimlerin hızlı bir şekilde tüketilmesine ve çalışma izni olmadan iş piyasasında olumsuz koşullar altında çalışmalarına sebep olmaktadır (Akılotu ve Altundere, 2018, s. 119). Bu sebepten dolayı bu kişiler göç ettikleri ülkelerinde almış oldukları eğitim ve sahip oldukları mesleklerinin altındaki işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca çalışma izni olmadan kaçak bir şekilde çalışan bu kişiler, kendi güvenliğini sağlayamamakta ve daha düşük ücretlerde çalışmakta, bunun sonucu olarak yerel halklarla eşit haklara sahip olamamaktadır (Buz, 2002, s. 143). Akşit, Bozok ve Bozok'un (2016, s. 108) yapmış olduğu saha çalışmasında, geçici koruma altındaki Suriyelilerin güvencesiz çalışma koşulları altında daha çok fiziki güç gerektiren işlerde çalıştıkları görülmektedir. Genel yapılan işlerin ise kadınların otel ve restoranlarda bulaşıkçılık, temizlik gibi işlerde, erkeklerin ise inşaat işçiliği ve hamallık gibi işlerde çalıştığı, yapılan işlerin ortak özelliği ise *dilsiz işler* olmalarıydı.

Uluslararası Koruma kapsamında olan bireyler için 2003 tarihli 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun gereğince, çalışma izinlerini ve çalışma durumlarını belirleyici esaslar yer almaktadır. Bu kanun doğrultusunda kişinin bir yerde işçi olarak çalışması veya kendi adına bir iş yeri açabilmesi için önceden çalışma izni ve ikamet izni alması gerekmektedir (Koyuncu, 2014, s. 61).

Çalışma izni alan Suriyeli sayısı 2017 yılı sonunda 20.970 iken 31 Mart 2019 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan yapılan açıklamayla bu rakam 31.185 kişi olmuştur. Genel anlamda bakıldığında istihdama katılabilecek yetişkin sayısının çok azını oluşturmaktadır. Bunun sonucunda çalışma izni olmadan istihdama katılan Suriyeliler, yerel halk çalışanlarından daha az miktarlardaki ücretler karşılığı çalışmasına, çalışmasının karşılığı olan tutarların zamanında veya hiç ödenmemesi, sağlıksız ve güvenliksiz ortamlarda çalışma durumlarına neden olmaktadır. Bu

koşullarda çalışmanın hanenin temel geçimlerini sağlayamamasından dolayı çocuk işçiliğinin de artmasına neden olmaktadır (İçduygu, 2016, s. 25). Eğitimini almış olduğu profesyonel mesleğini yapamayan çalışma izni olmadan vasıfsız işlerde çalışan Suriyeliler de ise süre geçtikçe sonra üçüncü güvenli bir ülkeye gitme eğilimi artmaktadır (İçduygu, 2016, ss. 29-30).

3.3.2. Sağlık hizmetlerine erişim sorunu

Hijyen ve sanitasyon imkanlarının yetersiz olması, gerekli düzeyde gıda hijyeninin olmaması ve Suriye'den Türkiye'ye gelen sığınmacıların sağlık hizmetlerine olan ihtiyacı artış göstermiştir. Türkiye'de temel sağlık hizmetleri Toplum Sağlığı Merkezleri ve Aile Sağlığı Merkezlerinde aile hekimleri tarafından yürütülmektedir. Suriyeli sığınmacılar bu sağlık hizmetlerini kullanmada bazı zorluklar yaşamaktadır. Bunun nedenlerinden biri dil sorununun ortaya çıkardığı iletişim problemidir. Diğerleri ise aile hekimliklerinde performansa dayalı sağlık hizmetlerinin aktif olmasıdır. Aile hekimlerinin Suriyeli sığınmacılar ile sağlıklı iletişim kurabileceklerini düşünmemeleri, kendilerine başvuru yapan Suriyelileri kabul etmemektedir (Karaca ve Doğan, 2014, s.49).

Ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacılara sağlık hizmetlerine erişim konusunda önemli olanaklar sağlanmıştır. Öncelikli olarak Hatay'ın Yayladağı ilçesinde başlayan destek faaliyetleri 2013/08 nolu Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge ile kapsamı genişletilerek Türkiye genelinde 11 ilden 81 ile çıkarılmıştır. Ayrıca geçici koruma altına alınan Suriyeli Misafirlerin tedavi giderlerinin AFAD Genelgesi'nin 1.maddesine dayanarak Türk vatandaşlarına benzer şekilde koruyucu, tedavi edici, acil sağlık hizmetleri şeklinde ve Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) kapsamında herhangi bir ücret alınmaksızın verilmesine karar verilmiştir (Gültaş ve Balçık, 2018, s. 4).

Sağlık Bakanlığı tarafından sığınmacılara yönelik verilen sağlık hizmetlerinin sunumunu düzenleyen “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge” 2015'te revize edilmiştir. 25.03.2015 tarih ve 2875 sayılı bu yönergenin 8. Maddesi'nin 1. Fıkrasında; “Geçici korunanlara birinci basamak sağlık hizmetleri Halk Sağlığı Müdürlüğüne verilir” hükmü yer almaktadır. 25 Ağustos 2016'ya kadar Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce Suriyelilere sağlanan sağlık hizmeti, bu tarihten itibaren Türkiye Halk

Sağlığı Kurumu çatısı altında oluşturulan Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı'na verilmeye başlanmıştır (Gültaş ve Balçık, 2018, s. 4).

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 27.maddesinin a) bendinde yer alan 'Sağlık hizmetlerini yürütmek üzere sürekli faaliyet gösterecek sağlık merkezleri kurulabilir. Sağlık merkezinin bulunması halinde, yeterli sayıda ambulans ve sağlık personeli bulundurulur' hükmü ve Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar'da yer alan Madde 6'ya ek olarak yapılan değişikliğe göre; geçici korunanlar, geçici barınma merkezlerinde ya da geçici barınma merkezleri dışında oluşturulan göçmen sağlığı merkezlerinden faydalanabilirler' hükmü yer almaktadır (Gültaş ve Balçık, 2018, s. 4).

Sığınmacıların gelmesinden sonra Türkiye'de görülmeyen bazı hastalıklar, hatta aşıları dahi kaldırılan çocuk felci, sınır illerinde görülür hale gelmiştir. Suriye'de kütanoz layşmaniyazis, tifo, hepatit A hastalıklarının yaygın olduğu bilinmektedir. Suriye'deki savaş mağdurları ülkemize gelmeye başladıklarından beri ülkemizde de bu hastalıkların yaygınlaştığı görülmektedir. Yoğun göç sebebi ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelirken sağlıksız koşullarda yolculuk yapmak zorunda kalmalarının bir sonucu olarak menenjit, bronşit, pnömoni, uyuz gibi hastalıklara yakalanma riskleri de artmıştır. Ayrıca savaşın başında bebek ve çocuk olanlar ile savaş başladığı zamandan itibaren dünyaya gelen bebeklerin aşıları yapılamadığından çocuklarda suçiçeği, difteri, boğmaca, kabakulak, tetanoz gibi hastalıklarda artma görülmüştür. Aynı zamanda yetişkinlerde de kırım-kongo kanamalı ateş, kızamık ve şark çıbanı grubu hastalıklar yeniden görülmeye başlamıştır (Gültaş ve Balçık, 2018, s. 4).

3.3.3. Eğitim merkezlerine erişim sorunu

Uluslararası göçte karşılaşılan en büyük sorunlardan birisi eğitim konusudur. Türkiye'ye geçici kalma düşüncesi ile gelen Suriyeli ailelerin çocukları ilk aşamada eğitimlerine devam edememiş, bu durum çocukların eğitime ara vermesine neden olmuştur. Bu sürecin uzaması ile beraber çocukların okullaşma sürecinde dil sorunu en büyük sorunların başında gelmiş, okula yönelik olumsuz tutumlar, velilerin önyargıları, çocukların ayrımcılığa maruz kalmaları ve bu nedenle okuldan kaçmalara, okulu bırakma ya da devamsızlık yapma gibi sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Tunga ve diğ., 2020, s. 322, Seydi, 2014, s.297).

6458 sayılı YUKK'un kabul edilmesi ile Mayıs 2014 tarihinden itibaren Suriyeli sığınmacılara geçici koruma statüsü verilmiş ve böylelikle geçici koruma statüsünde olan kişilere ilköğretim ve ortaöğretimden faydalanma hakkı sunulmuştur. 2011 yılından sonra, okul çağındaki bu kişilerin eğitime yönelik politikalar ile geçici barınma merkezleri ve bu merkezlerin dışında yaşayan Suriyeli çocukların okullaşması için birçok adım atılmıştır. Fakat temel eğitim düzeyinde ilkokul çağındaki çocukların okullaşma oranlarına bakıldığında 2018-2019 eğitim öğretim yılı sonunda nüfusun okul çağındaki nüfusun sadece %63'nün okula erişiminin sağlandığı görülmektedir (Taştan ve Çelik, 2017: 45).

Suriyeli öğrenci ve veliler Geçici Eğitim Merkezlerini tercih etme eğilimindedirler. Bu merkezde Arapça eğitim verilmesi ve kaynak ülke müfredatının okutulması tercihlerinin bu yönde olmasına neden olmuştur. Devlet okullarında uygulanan müfredatın Suriyeli çocukları asimile edecek düşüncesi, karma eğitim uygulanması, okul yönetimi ile veliler arasındaki iletişim problemleri, velilerin edindikleri asılsız ve yanlış bilgiler Suriyeli çocukların okullaşması önündeki en büyük engeller arasında sayılmaktadır. Türkçe öğrenmede yaşanan zorluklar, sınıfta arkadaşları tarafından dışlanma, Türkçe müfredatında öğrenme güçlüğü, öğretmenle iletişim problemleri yaşama, okula kayıt olurken yaşanan zorluklar gibi sorunlar olarak gösterilmektedir (Özer ve diğ., 2016, s. 98).

Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların eğitimi, ülkemizde kalıcı olması muhtemel olan Suriyelilerin toplumsal kabul sürecini hızlandıracak önemli unsurlardan biridir. Suriyeli çocukların Türkçe öğrenmesi, ülke tarihini ve kültürel değerlerini benimsemesi, ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını anlaması ve kendini donanımlı bir bireye dönüştürmesi, Suriyeli ailelerin sosyal uyumunu da kolaylaştıracaktır (Ercorumlu ve Es, 2021, s. 235).

Türkiye'de yaşayan 5-17 yaş aralığındaki nüfusun, yani eğitim çağı nüfusunun yıllar itibarıyla artış gösterdiği görülmektedir. Okullaşma oranının da önümüzdeki yıllarda artacağı düşünülmektedir. Fakat, 2021-2022 döneminde eğitim olanağı olmayan Suriyeli çocuk sayısı da 393 bin 547'dir (MEB, 2022). Eğitime katılamayan bu nüfusun bir an önce eğitim olanağına kavuşması elzem bir durumdur. Bu çocukların eğitim olanağına sahip olmaması durumunda, önümüzdeki yıllarda Suriyeli çocukların gelişimi ve hayatı olumsuz etkilenebilir (Ercorumlu ve Es, 2021, s. 235).

3.3.4. Sosyal uyum sorunu

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli yerinden edilmiş ve bunlardan (1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla) 3.570.234 kişi Türkiye’ye sığınmıştır. 2022 yılında Suriye’deki savaş 11.yılına girerken, Türkiye’deki Suriyelilerin misafirlikleri de uzamaktadır. Bu uzama geçici olarak görülen bu göçün kalıcı olma oranını da artıracaktır. Erdoğan, ‘Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum’ araştırması sonuçlarına dayanarak, Aralık 2014 itibarıyla Türkiye’deki 1 milyon 650 bin Suriyeli’nin en az 1 milyonunun kalıcı olacağını öngörmüştür (Erdoğan, 2015, s. 19). Türkiye’de kalacak Suriyeli sığınmacıların sayısı tartışılabilir fakat önemli bir kısmının kalıcı olması beklenmektedir. 2011 yılından itibaren Türkiye’de yaşayan Suriyeliler çalışmakta, iş kurmakta, Türkler ile evlenmekte ve çocukları eğitim hayatına başlamaktadır. Bu ilişkiler kalıcılığı güçlendirmekte, dolayısıyla Türkiye’nin uyum konusunda politika geliştirmesini zorunlu hale getirmektedir. Suriyeliler 2019 sonu itibarıyla yüzde 98 oranında kentlerde, Türklerle iç içe yaşamakta, kampta yaşayan Suriyelilerin sayısı da her geçen gün azalmaktadır.

1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı ciddi rakamlara ulaşmakta, resmi olmayan rakamlarla yaklaşık 5 milyon Suriyeli ülkemizde yaşamaktadır. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönme ihtimalleri her geçen yıl biraz daha azalmakta ve ülke nüfusu içerisinde önemli bir orana sahip olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Suriyelilerin uyumu ve toplumsal kabul süreçleri doğru yönetilmeli ve doğru politikalar uygulanarak en doğru çözüme ulaşılması gerekmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı her geçen gün artmakta ve bu sayı arttıkça toplumsal kabul süreçleri de zorlaşmaktadır.

3.4. Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Geliştirilen Uyum Politikaları

Mart 2011’de Suriye halkının barışçıl gösterilerine karşı rejimin katliamlarıyla başlayan çatışmaların yayılması ve yoğunlaşmasıyla, Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR) verilerine göre 600 bine yakın insanın hayatını kaybettiği Suriye’deki savaş tüm dünyanın gözleri önünde büyük bir insani krize neden olmuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Ekim 2018’de yaklaşık 1 milyon Suriyelinin bu savaşta hayatını kaybettiğini açıklamıştır. BM’nin Temmuz 2019 verilerine göre 6,1 milyon insan yaşadığı yeri terk edip Suriye içinde başka bölgelere

göç etti. Bu tarihten sonra 2019 sonundan itibaren İdlib’den gerçekleşen büyük göçle sayının 7 milyonu aştığı hesaplanmaktadır. Raporun yayınladığı tarihteki BM verilerine göreyse 3,6 milyonu ülkemizde olmak üzere 5,6 milyon insan bölgedeki başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu sayı bölge dışındaki ülkelerle beraber 6,6 milyonu geçmekte. Halen 11,1 milyon kişi insani yardıma ihtiyaç duymakta, bu muhtaçların çoğu da yardımlara sınırlı erişebilmektedir.

Türkiye, şu an için 3.570.234 Suriyeliye ev sahipliği yapmakla birlikte (GİB, 2022), “geçici koruma” altına alınan Suriyelilerin bazı temel haklardan yararlanmaları adına belirli kamu politikaları geliştirmiştir. Sağlıktan eğitime, iş piyasasına erişimden uyum sorununa kadar birçok konuda hükümet başta olmak üzere hükümete bağlı kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler tarafından Suriyelilere yönelik ciddi politikalar üretilmiştir. Üretilen bu politikaların yeterliliği bazı çevrelerce tartışılrsa da, Suriyelilere yapılan harcamaların rakamsal miktarlarına bakıldığında Türkiye, en çok insani yardım yapan ABD’den sonra ikinci ülke konumuna gelmiştir. Türkiye, 2016 yılında sığınmacılara 6 milyar ABD doları tutarında insani yardım yapmıştır (AFAD Raporu, 2017b).

Suriyelilere yönelik kamu politikaları uygulanırken bir nevi onların ülkeye, kültüre ve Türk toplumuna uyum sağlamaları, aynı zamanda Türk vatandaşların da Suriyelileri kabullenerek onlarla birlikte yaşama ve uzlaşma kültürünü geliştirmeleri amaçlanmıştır. “Uyum” kavramı Türkiye’nin mevzuatına ilk kez 2013 yılında TBMM tarafından kabul edilen “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası”yla girmiştir. Aynı yasa ile kurulan Göç İdaresi Başkanlığı, yasanın öngördüğü birinci 5 yıllık Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’nın hazırlık çalışmalarını Şubat 2016’dan yana ilgili Bakanlıklarla koordine etmektedir (TMK Ocak Sayısı, 2018, s. 16).

6458 sayılı Kanun’un “Yabancılar ve Uluslararası Korumaya İlişkin Ortak Hükümler” adlı 4.kısımında uyum süreci ile ilgili bir düzenleme getirilmiştir. Bu kısımda (madde 96); yabancı veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin Türk vatandaşları ile karşılıklı uyum süreçlerinin kolaylaştırılması, aynı şekilde ülkelere döndüklerinde de sosyal hayatın tüm evrelerinde bağımsızlık hareket edebilmeleri için tecrübe kazandırılması, bunun için yerel aktörlerin ve organların uyum sürecinde rol alması, ülkenin dilini, kültürünü ve tarihini öğrenebilmeleri için yabancıların bir takım

kurslara katılmaları, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişilmesi, temel sağlık hizmeti alınması gibi ibarelere vurgu yapılmıştır.

3.4.1. Eğitim politikaları

2016 yılında yayınlanan Göç Raporu bugüne kadar Suriyelilere verilen eğitim hizmetleri noktasında bizlere rakamsal verilere dayalı olarak bilgi vermektedir. Bu rapor ışığında geçici koruma altındaki Suriyelilere karşı izlenen eğitim politikalarını inceleyecek olursak; Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve uluslararası kuruluşlar ortaklığıyla Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik olarak üniversite bursları ve Türkçe dil eğitimi destekleri sağlanmıştır. Bu çerçevede YTB tarafından koordine edilen “Türkiye Bursları” kapsamında Suriye uyruklu adaylara sağlanacak burslar için uluslararası kaynakların kullanılmasına karar verilmiş, böylelikle uluslararası fonlardan sağlanan bütçeler ile 2016 yılı için ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde 1.275 öğrenciye burs sağlanmıştır (Türkiye Göç Raporu, 2016, s. 82) Destek Burs Programı kapsamında kabul edilen adaylara aylık 1200 TL ödeme yapılması öngörülmüştür. Bunun için Türkiye’de geçici koruma altında bir Suriye vatandaşı olmak, Türkiye’deki devlet üniversitelerinde en az dört yıllık bir yükseköğretim programında lisans düzeyinde eğitim görüyor olmak ve ağırlıklı genel not ortalaması en az 2.00 (4 üzerinden) olmak şartları vardır (YTB, 2018).

Yine YTB tarafından geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin Yükseköğrenime devamlılıklarını sağlamak üzere İleri Düzey Türkçe Eğitimi (TÖMER) projesi yürütülmektedir. Proje kapsamında adaylara A1 seviyesinden C1 seviyesine kadar Türkçe eğitimi düzenlenerek TÖMER diploması verilmektedir (Türkiye Göç Raporu, 2016, s. 82).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 8 Haziran 2021 tarihinde yapılan açıklamada anaokulunda 35 bin 707, ilkokulda 442 bin 817, ortaokulda 348 bin 638 ve lisede 110 bin 976 öğrencinin eğitim gördüğü açıklanmıştır. Toplamda 938 bin 138 çocuk eğitim hayatına devam etmektedir. Eğitim çağında olup okula gitmeyen 432 bin 956 çocuk bulunmaktadır.

Suriyelilerin dil öğrenimlerini kolaylaştırmak ve psikolojik olarak topluma kazandırılmalarını sağlamak için de yine PICTES Projesi kapsamında MEB öncülüğünde Geçici Eğitim Merkezleri'ne KPSS puanı baz alınarak Geçici Süreli Türkçe Öğreticiler ile Rehberlik Danışmanları alımı yapılmıştır. Adana, Gaziantep, Hatay gibi Suriyelilerin nüfus olarak fazla olduğu iller bu alımlarda ön plana çıkmıştır (PICTES, 2017b).

UNICEF, Suriyeli çocukların ve gençlerin gereksinimlerinin karşılanması ve onların potansiyellerini yükseltecek materyallerle donatılmaları için uzun dönemli yatırımlar yapılmasını planlamıştır. “Kayıp Kuşak Olmasın” projesi doğrultusunda UNICEF, geçici ikamette kalan ve kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır (UNICEF, 2017). UNICEF, yabancılara yönelik eğitim şartlarının gelişmesiyle ilgili olarak T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve diğer ortaklarla yakın işbirliği içinde çalışmaktadır.

Bu noktada amaçlanan; Türkiye'deki gerek Suriyeli gerekse dezavantajlı Türk çocuklar için eğitim sisteminin güçlendirilmesi, kapsayıcı eğitimin kalitesinin artması ve erişimin kolaylaştırılmasıdır. Bu çerçevede UNICEF tarafından bugüne dek elde edilen bazı önemli sonuçlara bakıldığında; Türkiye'nin 21 ilinde UNICEF tarafından desteklenen 400'ün üzerinde Geçici Eğitim Merkezi'nde (GEM), 325.000 Suriyeli öğrenciye eğitim verilmektedir. Yine Suriyeli ve Türk olmak üzere yaklaşık 655.150 çocuğa okul çantası ve kırtasiye malzemesi dağıtılmış, okuma yazmaya destek amacıyla kamplarda 21 kütüphane kurulmuş, kamp dışında ve kamplarda gönüllü olarak görev yapan 12.675 Suriyeli öğretmene aylık teşvikler sağlanmıştır (UNICEF, 2017).

3.4.1. Sağlık politikaları

Türkiye sağlık konusunda da, Suriyelilere yönelik olarak farklı bütçeler ayırmaktadır. Devlet hastanelerinin kullanımı, ücretsiz ilaç, muayene ve protez masrafları, özel ve üniversite hastanelere sevk gibi konularda Suriyelilere ayrıcalık tanıyan devlet, acil sağlık hizmetleri, kanser tedavisi, yenidoğan ünitesi ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele gibi konularda da Suriyelilere öncelik vermiştir.

Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere 2011 yılından itibaren sunulan sağlık hizmetleri, T.C. Sağlık Bakanlığı’nın kontrolü ve sorumluluğunda, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında yürütülmektedir. Günümüzde bu hizmetler, T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan 04.11.2015 tarihli ve 9648 sayılı “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” yönerge çerçevesinde faaliyete geçirilmektedir. Bu çerçevede “Geçici koruma altındaki yabancıların tanı-tedavi işlemlerini yürüten sağlık hizmeti sunucularına MEDULA-Hastane Sisteminde SGK provizyonu alınmak suretiyle işlem yapılacak olup hizmet kaydı, fatura kayıt ve dönem sonlandırma işlemleri yapılmayacaktır” (madde 5). Yalnızca acil sağlık hizmetleri ve bulaşıcı hastalık durumları provizyona tabi tutulmamıştır, bu hizmetlerde Suriyelilerin yalnızca geçici koruma altına alınması yeterlidir.

Ayrıca hükümet organları dışında hizmet verebilecek gönüllü sağlık hizmeti için de yönergede bazı hükümler mevcuttur. Örneğin, T.C. İçişleri Bakanlığı’nın uygun göreceği yerleşim yerlerinde vakıf veya dernekler aracılığıyla ücretsiz ve gönüllü olarak yalnızca geçici korunanlara altı ay süreyle sağlık hizmet verilebilir. Altı aylık sürenin dolmasına bir ay kala, ilgili vakıf veya derneğin başvurusu ve Göç İdaresi Başkanlığı’nın görüşü üzerine T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından bu altı aylık hizmet süresinin devamı uygun görebilir. Gönüllü sağlık hizmeti kapsamında tedavi, tanı, cerrahi ve rehabilitasyon hizmetleri de sunulabilmektedir (madde 10).

Suriyelilerin sayısının ve hizmetlerin kapasitesinin artmasıyla sağlık hizmetleri alanında çeşitli STK’lar ve gönüllü kuruluşlar da hizmet vermeye başlamışlardır. Hayata Destek Derneği, Yeryüzü Doktorları, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı, Halkların Köprüsü Derneği, Hayata Destek Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Mazlum-Der, Türk Tabipler Birliği, Psikiyatristler Dernekleri, Sınır Tanımayan Doktorlar gibi bazı STK’lar kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilere sağlık taraması, hastane hizmeti ve psikososyal destek konularında çalışmalar yürütmüş, Uluslararası Mavi Hilal Vakfı Kilis’te 52 yataklı bir hastane kurmuştur (Türk, 2016, s. 49).

Sağlık hizmetleri Türkiye’de kayıtlı tüm Suriyelilere sağlık hizmetleri ve ilaçlar T.C. Sağlık Bakanlığı-AFAD işbirliği ile ücretsiz olarak sunulmaktadır. Sağlık Bakanı

Fahrettin Koca tarafından yapılan açıklamada, 2022 Mart itibarıyla Suriyelilerin tedavileri kapsamında 2.3 milyon ameliyat gerçekleştirilmiş; 3 milyonun üzerinde yatan hasta ve 97 milyon poliklinik hizmeti verilmiştir.

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan 3 Eylül 2015 tarihli ve 906 sayılı yönerge ile geçici korunan Suriyelilere koruyucu ve temel sağlık hizmetlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde sunabilmesi, dil ve kültür bariyerinden kaynaklanan sorunların aşılabilmesi, sağlık hizmetlerine erişimin artırılabilmesi amacıyla bu kişilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla geçici korunanların toplu olarak yaşadıkları yerlerde kolay ulaşabilecekleri adresler göz önünde bulundurularak her 4000-7000 Suriyeli nüfus için ilçenin toplum sağlığı merkezi ek birimi olarak göçmen sağlığı birimlerini ihtiva edecek GSM'ler oluşturulacaktır. Geçici korunanların yoğun olarak yaşamadıkları yerlerde ise başvuruda bulundukları takdirde birinci basamak sağlık hizmetleri toplum sağlığı merkezleri ve aile sağlığı merkezlerince sunulmaya devam edecektir. Yönergede GSM'lerin, hizmet verecek bir hekim ile bir yardımcı sağlık personelinde oluşacağı, asgari aile hekimliği standartlarında fiziki ve teknik donanıma sahip olacakları öngörülmüştür. GSM'lerde hizmet sunumunu kolaylaştırmak ve dil bariyerini aşmak için sağlık personeline ilave olarak, uygun niteliklere sahip tercüman, hasta yönlendirme elemanları ve destek hizmetleri personeli bulundurulacaktır. Temel sağlık hizmetlerine erişimi artırmak amacıyla Mart 2022 itibarıyla 29 ilde, 185 Göçmen Sağlığı Merkezi faaliyete geçirilmiştir.

Avrupa Birliği'nin (AB) finanse ettiği, T.C. Sağlık Bakanlığı'nca uygulanan Türkiye'deki Suriyelilerin aldığı sağlık hizmetlerini geliştirme amaçlı "SIHHAT" projesi 2017 yılında başlatılmıştır. Projeye AB tarafından 300 milyon euroluk katkı sağlanarak, Türkiye'de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere verilen birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinin kalitesini artırmaya yönelik sağlık uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Bu proje kapsamında 5,7 milyon Suriyeliye birinci ve ikinci basamak sağlık hizmeti verilmesi amacıyla 790 göçmen sağlığı birimi, 102 mobil sağlık birimi ve 5 kanser tarama birimi hizmete sunulacaktır. Proje çerçevesinde 9 ilde 10 toplum ruh sağlığı merkezinin de hizmete sunulması amaçlanmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021).

Bir diğerk önemli husus ise hastalarla doktorlar arasındaki dil sorunun ortadan kaldıracılamak adına açılan göçmen sağıık birimlerine Suriyeli doktorlar ve hemşireler alınmaktadır (Cupolo, 2017). Böylelikle Suriyelilerin hastalıkla ilgili şikayetleri daha rahat anlaşılrmakta, tedaviler daha doğru ve hızlı şekilde yapılmaktadır. Ayrıca kendi ülkesinin doktorlarına tedavi olan Suriyelilerin kendilerini daha çok güvende hissetmeleri açısından da önemli bir uygulamadır. Bu uygulamanın getirdiğı bir diğerk sonuç ise mültecilere hizmet veren bu tür sağıık merkezlerinin, vatanlarını terk etmiş Suriyeli doktorlara ve sağııkçılara istihdam kapısı açmasıdır. Türkiye’de uzmanlık belgeleri yanlarında olmadığı veya tıp eğitimleri Türkiye’deki sağıık sistemi tarafından tanınmadığı için görev yapamayan 1500 kişiye istihdam sağıılanmışır (DW, 2017).

3.4.2. Ekonomik ve sosyal politikalar

Bu kısımda Suriyelilerin emek piyasasına uyum süreçlerinin sağıılanması ve ekonomiye katkı sağıılayabilmeleri adına bazı raporlar doğıırtusunda istihdam durumları ortaya konulmuştur. Ayrıca hükümete bağıık kuruluşlar, STK’lar ve yerel yönetimler tarafından Suriyelilere verilen ekonomik katkıların yanı sıra, kıyafet, rehabilitasyon, tercümanlık hizmeti gibi sosyal hizmetler de sağıılanmaya çalışılmışır.

3.4.2.1. İstihdama yönelik politikalar

Türkiye’de yabancıların istihdamı 2016 yılında kabul edilen 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu’na göre gerçekleştirilmektedir. Bu kanuna göre geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler ya da diğerk yabancılar istedikleri şehirde iş kuramazlar. İçişleri Bakanlığı’na bağıık Göç İdaresi Başkanlığı tarafından verilen kimlik belgesinin üzerinde yazılı olan ilde bir diğerk ifadeyle ikamet ettiğı ilde çalışma izni ya da çalışma izni muafiyeti almak kaydıyla çalışabilirler. Farklı bir ilde çalışmak isteyen Suriyeli vatandaşın öncelikle ikamet ettiğı ilini değııştırmek için Göç İdaresi Başkanlığı’na başvuru yapması gerekmektedir (Yüksel Oktay, 2020, s. 259).

Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma altındaki Suriyeliler, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır. Çalışma izni muafiyeti için başvurular, geçici koruma sağıılanan il valiliğine yapılmaktadır. Bu başvurular, ilgili valilik tarafından Bakanlığa bildirilir. Bakanlık tarafından, mevsimlik tarım veya

hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara ilişkin il ve kota sınırlaması getirilebilir”. Bu yabancılara yönelik de istihdam kotası bulunmaktadır. Bir iş yerinde geçici koruma sağlanan yabancı çalışan sayısının aynı iş yerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının %10’unu geçmemesi gerekir (Yüksel Oktay, 2020, s. 265). “Dış tabipliği, dişçilik, ebelik, hastabakıcılık, eczacılık, veterinerlik, özel hastanelerde sorumlu müdürlük, avukatlık, noterlik, özel veya kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi, karasuları dahilinde balık, istiridyeye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkcılık, katiplik, tayfalık vb. Gümrük müşavirliği (Göç İdaresi Başkanlığı, 2020a) gibi alanlarda yabancılarının istihdamı yasaklanmıştır.

İş arayan yabancılar Türkiye’nin resmi istihdam kurumu olan Türkiye İş Kurumu’na (İŞKUR) başvuru yapabilmektedir. “En az altı aylık uluslararası koruma veya geçici koruma süresini doldurmuş olan kişiler, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine başvuru yaparak “iş arayan” olarak kurum hizmetlerinden yararlanmak amacıyla kayıt yaptırabilirler. Ayrıca İŞKUR’un kurs ve programlarına katılabilirler ve bu kapsamda bir iş yerinde mesleki eğitim ve işbaşı eğitimlerden faydalanabilirler. İŞKUR tarafından “Aktif İş Gücü Hizmetleri Projesi” çerçevesinde düzenlenen kurs ve programlar kapsamında bir iş yerinde mesleki eğitim ve işbaşı eğitimi görecekle, eğitim süresinin sonunda aynı iş yerinde çalışmak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvuruda bulunabilir. Bu başvurularda, Bakanlıkça iş yeri istihdam kotası farklı uygulanabilir” (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNHCR, 2020).

Suriyeli vatandaşların önemli bir kısmı kayıt dışı bir şekilde çalışmaktadır. Bu durum geçici koruma kapsamı altındaki Suriyeli sığınmacıların düşük ücretlerle ve sigortasız bir şekilde çalışmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda kayıt dışı çalışan Suriyeli sığınmacılar ekonomik açıdan zorluklar yaşamaktadır.

2018 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu ve Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü işbirliğinde yürütülen Geçici Koruma altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi Projesi yürütülmeye başlanmıştır. Bu proje,

geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve Türk vatandaşlarının kayıtlı işgücü piyasasına erişimini kolaylaştırırken, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik beceri ve yetkinliklerini geliştirmeleri ve güçlendirmeleri için destek sunmaktadır (ILO, 2018).

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve diğer yabancıların istihdamına yönelik bir diğer uygulama ise Turkuaz Kart'tır. Bu Kart "yabancıya, Türkiye'de süresiz çalışma ve ikamet hakkı veren, yakınına ise ikamet hakkı veren belge"dir (Turkuaz Kart Yönetmeliği, m.4). "Uluslararası işgücü politikası doğrultusunda; eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye'deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu önerileri ve Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara göre başvurusu uygun görülen yabancılara Turkuaz Kart verilmektedir" Turkuaz Kart sahibi yabancının, mevzuat hükümlerine göre eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına Turkuaz Kart sahibi yakını olduğunu gösteren ve ikamet izni yerine geçen belge verilir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020b).

Turkuaz Kart;

- a) "Eğitim düzeyi, ücreti, mesleki bilgisi ve deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı ve benzeri nitelikleri itibarıyla yüksek nitelikli işgücü olarak değerlendirilen,
- b) Yatırım veya ihracat düzeyi, sağlayacağı istihdamın büyüklüğü, bilimsel ve teknolojik gelişmeye yaptığı katkı ve benzeri özellikleri itibarıyla yüksek nitelikli yatırımcı olarak değerlendirilen,
- c) Bilimsel ve teknolojik gelişmeye katkı sağlayan veya bilim, sanayi ve teknoloji alanlarında uluslararası düzeyde ülke menfaatleri açısından stratejik kabul edilen çalışmalar ve araştırmalar yapan bilim insanı veya araştırmacı,
- c) Kültürel, sanatsal veya sportif faaliyetler açısından uluslararası düzeyde başarılı olan,
- d) Türkiye'nin veya Türk kültürünün uluslararası tanınırlığına veya tanıtımına katkı sağlayan, Türkiye'nin milli menfaatlerine ilişkin hususlarda uluslararası düzeyde faaliyette bulunan yabancılara verilmektedir" (Turkuaz Kart Yönetmeliği, m.5).

3.4.3.2. Sosyal yardım ve hizmetlere ilişkin politikalar

2011 yılından beri ülkemizde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik birçok sosyal yardım ve hizmetler yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bunlardan birincisi finansmanı Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi tarafından karşılanan Sosyal Uyum Yardımı (SUY) 'dır. Bu yardım geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden, muhtaçlık ve demografik şartlardan en az birisine uyma şartını sağlayan, uluslararası koruma ya da geçici koruma altındaki yabancılara verilen ekonomik bir yardımdır. Yardımın miktarı Ekim 2022 itibarıyla kişi başı aylık 230 Türk lirasıdır. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile Göç İdaresi Başkanlığı'nın desteklediği, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, Türkiye Kızılay Derneği ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan programdan yararlananların desteği Kızılaykart sistemi üzerinden gönderilmektedir. 30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla SUY programından yararlanan kişilerin %90,9'unu yani 1 milyon 430 bin 927 kişiyi geçici koruma altındaki Suriyeliler oluşturmaktadır.

Ülkemizde Suriyeli sığınmacılara yönelik bir diğer sosyal yardım ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yapılmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, tek seferlik nakit yardımları, gıda dışı ihtiyaç malzemeleri yardımı, kömür yardımı, eğitim, sağlık, barınma vb. yardımı yapmaktadır. Bu yardımdan yararlanmak isteyen Suriyeli sığınmacıların bulundukları ildeki bu vakıflara dilekçe ile başvuru yapmaları gerekmektedir.

Türkiye'de Suriyelilere yönelik uygulanan sosyal hizmet uygulamalarına bakıldığında, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri bünyesinde yer alan Sosyal Hizmet Merkezleri ön plana çıkmaktadır. Sosyal Hizmet Merkezleri iki farklı yardım için başvuru kabul etmektedir. Bunlardan birincisi sosyoekonomik destek, diğeri ise engellilere yönelik evde bakım hizmetidir. Bu programlara başvuru yapabilmek için, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Koruma Kimlik Belgesi'ne sahip olması gerekmektedir. Sosyo-ekonomik destek, çocukları risk altında olan ailelere ve/veya tek ebeveynlere belirli bir süre için verilmektedir. Engellilere yönelik evde bakım hizmeti ise, günlük ihtiyaçlarını bir başka aile ferdinin bakımı ve yardımı olmaksızın karşılayamayan engelli bir aile ferdinin bulunduğu ailelere sağlanmaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, BM Çocuklara Yardım Fonu ve Türk Kızılayı mültecilere yönelik olarak “Eğitim İçin Şartlı Nakil Transferi” bir diğer ifadeyle Şartlı Eğitim Yardımı isimli bir sosyal yardım programı yürütmektedir. Şartlı nakil transferi kapsamında, maddi olarak zorluk yaşadığı için çocuklarını okula gönderemeyen ailelerin çocuklarının okula düzenli olarak devam etmeleri koşuluyla iki ayda bir nakit yardım sağlanmaktadır.

3.4.3.3. Diğer sosyal politikalar

Geçici koruma kapsamında yer alan Suriyelilere yönelik olarak uygulanan sosyal ve ekonomik desteklerin birçoğu uluslararası kuruluşların sağladığı desteklerden oluşmaktadır. Türkiye’de bu desteklerin önemli bir kısmını yürüten kurum ise İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Başkanlığı’dır.

Göç İdaresi Başkanlığı Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı tarafından 81 ilde yürütülen proje kapsamında göçmen çocuklar ile Türk çocuklar arasındaki karşılıklı diyalog ağını kolaylaştırmak, göç konusuna farkındalık yaratabilmek, ayrıca göçmen çocukların dilsel ve psiko-sosyal gelişimine katkıda bulunmak üzere “6-11 yaş arasındaki çocukların kullanımı için uygun olabilecek MUYU seti” hazırlanmıştır. Bu setlerin içerisinde Türkçe, İngilizce ve Arapça hikâye kitapları, boyama kitapları ve boya kalemleri, resim defteri ve kalem kutusu gibi materyaller bulunmaktadır. Söz konusu MUYU setlerinden “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yardım İçin Türkiye’ye Destek Projesi” kapsamında 125.000 adet basılmıştır (Türkiye Göç Raporu, 2016, s. 94).

Göç İdaresi Başkanlığı; kurulduğu günden bu yana “İnsan Ticareti Mağduru Acil Yardım ve İhbar Hattı” olarak hizmet veren 157 numarasını devralmış ve 2015 tarihinde Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER) adını alan ihbar hattı kurarak, Türkiye’de yaşayan yabancıların tüm soru ve sorunlarını çözmek için hizmete başlamıştır. Yabancılar 6 dilde 7 gün 24 saat kesintisiz hizmet sunmayı hedefleyen YİMER, ilk kurulduğu yıllarda Türkçe, İngilizce, Arapça ve Rusça dillerinde hizmet vermiş, mevcut dillere Nisan 2016 tarihi itibarıyla Almanca ve Farsçanın da eklenmesiyle hitap edilen yabancı kitlesi genişlemiştir (YİMER, 2018).

Yabancılar; uluslararası koruma, geçici koruma, vize, ikamet gibi konularda hizmetler veren ve yardım sağlayan YİMER, insan ticareti mağdurlarına yönelik olarak da çalışmalar yapmakta, ihbar hattı sayesinde kayıp ya da kaçırılan göçmenlerin bulunması için seferber olmaktadır. Bunun dışında YİMER, ülkedeki kolluk kuvvetleriyle koordineli şekilde hareket ederek suça, tehdide veya şiddete maruz kalmış, acil yardıma ihtiyaç duyan yabancılar da hizmet vermekte, bu kişilere dolaylı olarak tercüme hizmeti de sunmaktadır.

AFAD Türkiye'nin sınır illerine Suriye'den gerçekleşen yoğun göç dalgasıyla gelen Suriyeli sığınmacılara yönelik geçici barınma merkezleri kurarak bu acil durumdan kaynaklanacak insani dramları engellemiştir. AFAD barınma merkezlerinde, geçici koruma altındaki Suriyelilerin barınma ve beslenme ihtiyacı, sağlık hizmetlerine erişim ve eğitime erişme ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Türkiye'de 2000 yılı sonrası oluşturulan kalkınma planlarının arasında uluslararası göçe en fazla ağırlık veren plan 2019-2023 yıllarını kapsayan Onbirinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'dır. Dış göçe ağırlık verilen bu kalkınma planında oluşturulması gereken tedbir ve planlar ifade edilmiştir. Ülkemizde yaşayan yabancıların büyük bir kısmını oluşturan Suriyelilerin nüfusunun artması, alınan bu tedbir ve politikaların uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu politika ve tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanması, Suriyelilerin yaşadığı sorunlara kısa vadeli çözüm getireceği düşünülebilir (Erçorumlu, 2021, ss. 190-191).

4. DOĞU MARMARA İLLERİNDE YAŞAYAN SURİYELİLERİN UYUM VE İSKAN SORUNLARINA YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın önemi, Doğu Marmara illeri kapsamında olan Yalova, Kocaeli, Sakarya, Düzce ve Bolu illerine 2011 yılı sonrasında zorunlu nedenlerle göç eden ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından geçici koruma statüsü verilen Suriyeli sığınmacıların, bulundukları şehre ve yerel halka uyum süreçlerini saptamak, alan araştırmasına verilen cevaplar doğrultusunda Suriyelilerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve iskân ile ilgili sorunlarını tespit etmek ve bu sorunlara yönelik bazı çözüm önerileri sunmaktır. Yapılan araştırma, Doğu Marmara illerinde Suriyelilerin yaşadıkları şartlar göz önüne alındığında, uyum sürecinin onlar açısından nasıl geçtiğini anlamak, Türkiye’ye alışma sürecinde hangi sorunları yaşadıklarını tespit etmek ve bu sorunlar karşısında uzun vadeli kalıcı politikaların oluşmasında karar verici ve uygulayıcı pozisyondaki bazı aktörlere öneri vermek açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu araştırmada, diğer araştırma çalışmalarında olduğu gibi tek bir ilde yaşayan Suriyelilerin uyum ve iskân sorunları ele alınmamış ve bölgesel düzeyde bir alan araştırması yapılarak, daha geniş bir kitleye ulaşılmıştır.

Araştırmada, uyum sürecinde karşılaşılan sorunlar üzerinde durulmasının yanı sıra, bu illerde yaşayan Suriyelilerin yaşadıkları konutun fiziksel özellikleri tespit edilerek iskân ve barınma ile ilgili sorunların, Suriyelilerin Türkiye’ye göç etme sebeplerinin ve Türkiye’ye göç ettikten sonra burada kalmayı cazip hale getiren fırsatların ve Suriyelilerin geleceği ile ilgili belirsizliklerin bu illerde incelenmesi amaçlanmıştır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeliler ile ilgili yapılan araştırmaların konusu genel olarak, il bazında Türklerin Suriyelilere karşı algıları ve Suriyeliler hakkında fikirleri üzerineydi. Ayrıca literatürde, Suriyelilerin iskân sorunları üzerine herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma, bölge düzeyinde Suriyelilerin uyum sürecinde yaşadıkları sorunlar, iskân sorunları ve geleceğiyle ilgili bazı soruların cevap bulması açısından özgün bir nitelik kazandığı ve konu ile ilgili hem literatüre hem de ilgili kurumlara (araştırma kapsamında olan göç müdürlükleri) katkı sağladığı düşünülmektedir.

4.2.Araştırmanın Ön Kabulleri ve Sınırlılıkları

Bu araştırmada, katılımcıların anket sorularına doğru ve yansız olarak yanıt verdikleri varsayılmıştır. Bu çerçevede soruların açık, yalın ve anlaşılır olarak hazırlanmasına özen gösterilmiş, eğitimsiz Suriyeli kitle de göz önünde bulundurularak sorular Yalova ilinde bulunan Suriyelilerin kanaat önderiyle beraber hem Arapça hem de Türkçe olarak hazırlanmıştır. Çalışmada her bir Suriyeli bütün sorulara özgür iradeleri ile cevap vermiş, hiçbir yönlendirme yapılmamıştır.

Araştırma kapsamında sorgulanan konular; hazırlanan anket formunda mevcut olan Doğu Marmara illeri kapsamında olan Yalova, Kocaeli, Sakarya, Düzce ve Bolu illerinde yaşayan Suriyelilere yönelik demografik özellikler, uyum sürecindeki sosyo-kültürel koşullar, uyuma yönelik içinde bulunulan sosyoekonomik durum, iskân ile ilgili durum, Suriyelilerin göç etme ve göç ettikten sonra kalıcı olma sebepleri ve Suriyelilerin geleceğiyle ilgili sorularla kısıtlıdır.

Araştırmanın alt sınırı 18 yaş olarak belirlenmiş, 18 yaş üstü birçok meslek gurubundan Suriyeli ile her ilin göç müdürlükleri aracılığıyla yapılmıştır. Tarih sınırlaması olarak ise Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başladığı 2011 yılından 25 Kasım 2021 tarihine kadar olan süreç baz alınmıştır.

4.3.Araştırmanın Yöntemi

Bu kısımda, araştırmanın örnekleme, verilerin toplanmasında izlenen yol, verilerin toplanma yöntemi ve verilerin analiz yöntemi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırma kapsamında adı geçen Doğu Marmara illeri ile Yalova, Kocaeli, Sakarya, Bolu ve Düzce illeri ifade edilmektedir.

4.3.1. Örneklem

Anketin örnekleme, Doğu Marmara illeri kapsamında olan Yalova, Kocaeli, Sakarya, Bolu ve Düzce illerinde yaşayan 18 yaş üstü Suriyeli kadın ve erkeklerdir.

Araştırma Doğu Marmara illeri olan Yalova, Sakarya, Kocaeli, Bolu ve Düzce illeri örneğinde gerçekleştirilmiştir. 25 Kasım 2021 tarihi itibarıyla Doğu Marmara illerinde yaşayan geçici koruma kapsamı altındaki Suriyelilerin sayısı toplam 79.251'dir.

Araştırmanın evrenini temsil edebilecek örneklem büyüklüğü Erdoğan’ın hazırlamış olduğu “Örneklem Büyüklüğü Belirleme Excel Formu” kullanılarak belirlenmiştir.

Tablo 4.1. Örneklem Büyüklüğü

Doğu Marmara İlleri	Toplam/Evren	Örneklem	Yapılan Anket Sayısı
YALOVA	3.881	350	350
KOCAELİ	55.585	382	273
SAKARYA	14.980	375	229
BOLU	2.977	340	149
DÜZCE	1.828	317	143
TOPLAM	79.251	1.764	1,144

Anketin yapıldığı dönemde salgın nedeniyle yaşanan pandemi ortamı, Suriyelilerin yaşadığı güvensizlik duygusu ve önyargılar nedeniyle Tablo 4.1’de belirtilen sayıya ulaşamamıştır. Sadece Yalova ilinde hedeflenen örneklem büyüklüğüne ulaşılmıştır. Kocaeli ilinde 273, Sakarya ilinde 229, Bolu ilinde 149 ve Düzce ilinde 143 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Toplamda 1.144 kişiye anket uygulanmış ve bu rakamın, çalışmanın analizlerinin sağlıklı yapılabilmesi için yeterli olduğu düşünülmektedir.

Örnekleme türü olarak, evreni oluşturan birimlerin hepsine eşit seçilebilme şansının verildiği “*olasılıklı örnekleme*” türü kullanılmış, olasılıklı örneklemin bir çeşidi olarak da evreni oluşturan bireylerin tamamının örneğe girme şansının tesadüfi olduğu “*basit tesadüfi örnekleme*” modeli seçilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 75). Bu noktada belirli bir meslekten, cinsiyetten, gelir grubundan ya da eğitim düzeyinden Suriyeliler seçilmemiş, tamamen tesadüfi olarak kolay ulaşılabilen Suriyelilere anket yaptırılmıştır.

4.3.2. Verilerin toplanmasında izlenen yol

Veri toplama aşamasında öncelikle literatür taraması yapılmış ve kuramsal çerçeve belirlenmiş, araştırmanın amacı belirlendikten sonra da evren ve örneklem tespit edilerek anket uygulaması yürütülmüştür.

Anket uygulamasına geçilmeden önce, Yalova Göç İdaresi Genel Müdürü Sayın Salih Soner Coşkun ile görüşülmüş ve bu görüşme sonucunda anket çalışmasının sağlıklı yapılabilmesi için Göç İdaresi Başkanlığı'ndan araştırma için izin alınması tavsiyesi verilmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı'na gerekli başvuru yapılmış ve araştırma kapsamında olan illerin göç müdürlüklerine ilgili izin yazısı ulaştırılmıştır. İzin belgesi alındıktan sonra Salih Bey ile tekrar görüşme yapılmış ve bu görüşme sonucunda anket çalışmasına yardımcı olacaklarını ifade etmiştir. Bu görüşme sonucunda anketin elden yapılmasının pandemi döneminde zor olacağı ve anketin çevrimiçi olarak yapılabileceği kararlaştırılmıştır. Yalova Göç Uzmanı Mesut Aytun Bey ile anket süreci başarılı bir şekilde yürütülmüş ve Yalova ilinde hedeflenen anket sayısına ulaşılmıştır. Anket çalışması, Google Forum'lar üzerinden hazırlanmış ve illerde bulunan Suriyeli kanaat önderleri aracılığıyla Suriyelilere ulaştırılmıştır. Diğer illerde de görüşmeler gerçekleştirilmiş ve anket çalışması bu illerde online olarak uygulanmıştır. Anket çalışmasının Göç İdaresi Başkanlığı aracılığıyla yapılması, katılımcıların ankete endişe ve kaygı yaşamadan katılmasını sağlamıştır.

Anket çalışması yaklaşık bir buçuk ay sürmüş ve katılımcıların sayısı bin 144 kişiyi bulmuştur. Bazı illerin göç müdürlüklerinde anket çalışması ilgili kurum gözetiminde elden de yapılmıştır. Online yapılan anketlerde eksik yanıt bulunmamış, elden yapılan anketlerde eksik yanıt olan anketler değerlendirmeye alınmamıştır.

4.3.3. Veri toplama yöntemi

Araştırma kapsamında veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formları oluşturulurken, konu ile ilgili farklı şehirlere uygulanan anket formları taranmıştır. Taranan anket formları sonucunda oluşturulan anket 6 bölümden oluşmuştur. Birinci kısım demografik sorular, ikinci kısım sosyo-kültürel sorular, üçüncü kısım sosyo-ekonomik sorular, dördüncü kısım iskân ile ilgili sorular, beşinci kısım göç etme/kalıcı olma sebeplerine yönelik sorular ve son kısım ise Suriyelilerin geleceğiyle ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Anket formu, Google Forum aracılığıyla oluşturulmuş ve anket kapsamında olan illere internet üzerinden katılma olanağı sağlanmıştır. Her il için ayrı bir anket formu oluşturulmuştur. Her ilin Göç Genel Müdürlüğü ile görüşmeler yapıldıktan sonra anket

linki ilgili göç uzmanı kişiler ile paylaşılmış ve bu illerde yaşayan Suriyelilerin ankete katılımı sağlanmıştır. Yapılan anketlerde eksik cevaplar bulunmamaktadır. Anket formu hem Türkçe hem de Arapça olarak hazırlanmıştır.

4.3.4. Verilerin analizi

Ankete verilen cevaplardan elde edilen verilerin analizi, istatistiksel paket programı olan SPSS Statistics 25.0 aracılığıyla yapılmıştır. Bazı sorular için araştırmanın hipotezlerine uygun olarak çapraz tablolar yapılarak veriler arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

Anketin birinci bölümünde, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuş, çalışmanın zaman sınırlamasını da belirleyecek şekilde ek olarak bulunduğunuz ile ne zaman geldiniz sorusu da bu bölümde yer almıştır. Anket cevapları “frekans ve yüzde analizi” kapsamında analiz edilip yorumlanmıştır.

Anketin ikinci bölümünde, katılımcıların bulundukları ile uyum/entegrasyon durumlarını ve memnuniyetlerini saptamak amacıyla sosyo-kültürel sorular sorulmuş, “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” değerlendirme seçeneklerinden oluşacak biçimde 5’li likert ölçeği uygulanmıştır. Likert tipi sorular ordinal veri olarak kabul edildiğinden bu sorulardan elde edilen verilerin istatistiksel analizinde parametrik olmayan istatistiksel testlerin kullanılması gerekmektedir. Likert tipi sorulardan oluşan verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik yani aritmetik ortalama yerine medyan ve mod, standart sapma yerine ranj, grafik yerine histogram kullanılması, fark ve korelasyon hesaplamalarında ise parametrik olmayan testlerin kullanılması daha doğrudur (Boone ve Boone, 2012). Soruların yanıtları arasındaki dağılımların farklılıklarını saptamak amacıyla Ki kare uygunluk analizi ve bazı değişkenler arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız Ki kare testi uygulanmıştır.

Anketin üçüncü bölümünde, Suriyelilerin bulundukları ilde ekonomik anlamda güçlük yaşayıp yaşamadıklarına dair sosyo-ekonomik sorular sorulmuştur. Bu bölümde, ikinci bölümde olduğu gibi 5’li likert ölçeği uygulanmıştır. Soruların cevapları

arasındaki dağılımların farklılıklarını tespit etmek amacıyla bu bölümde de Ki kare uygunluk analizi uygulanmıştır.

Anketin dördüncü bölümünde, Suriyelilerin bulundukları ilde ikamet ettikleri konutun fiziksel özellikleri ve yaşadıkları semtten memnuniyetleri ile ilgili sorular sorularak, iskân problemleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar “frekans ve yüzde analizi” çerçevesinde analiz edilip yorumlanmıştır.

Anketin beşinci bölümünde, Suriyelilerin göç etme ve kalıcı olma nedenlerine yönelik sorular sorulmuş, toplamda altı seçenekli iki farklı soru sorulmuştur. Katılımcılardan bu seçeneklerden en fazla üçünü işaretlemeleri istenmiştir. Anket cevapları “frekans ve yüzde analizi” aracılığıyla analiz edilmiştir.

Anketin son bölümünde, ankete katılan Suriyelilerin geleceğiyle ilgili sorular sorularak, Türkiye’den memnun olup olmadığı, Suriye’de savaşın bitmesi durumunda ülkelerine geri dönüp dönmeyecekleri, Türkiye’den başka bir ülkeye göç etme durumları ve Türk vatandaşlığına geçme durumlarıyla ilgili sorular sorulmuştur.

4.4. Araştırmanın Bulguları

4.4.1. Demografik Analiz

Doğu Marmara illeri kapsamında olan Yalova, Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların ilk etapta demografik yapısı ele alınmış ve bu sayede katılımcıların profili tespit edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler her il için ayrı olacak şekilde “sıklık ve yüzde tabloları” aracılığıyla gösterilmiş, verilerin çıktılarına göre analiz ve yorumlar yapılmıştır.

4.4.1.1. Cinsiyet dağılımı

Cinsiyet, göçmenlerin toplumsal yapısını anlayabilmek için önemli bir değişkendir. Aşağıdaki tabloda araştırma kapsamında yer alan katılımcıların yaşadıkları illere göre cinsiyetleri gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Cinsiyet Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Cinsiyet	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Erkek	246 70,3	107 71,8	108 75,5	214 78,4	156 68,1
Kadın	104 29,7	42 28,2	35 24,5	59 21,6	73 31,9
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Tablo 4.2 incelendiğinde ankete katılanların büyük kısmını erkekler oluşturmaktadır. İllere göre katılımcıların cinsiyeti incelendiğinde; Yalova ilinde ankete katılanların %29,7'sini (104 kişi) kadınlar, %70,3'ünü (246 kişi) erkekler oluşturmaktadır. Bolu ilinde katılımcıların %28,2'si (42 kişi) kadınlar, %71,8'i (107 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Düzce ilinde katılımcıların %24,5'i (35 kişi) kadınlar, %75,5'i (108 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Kocaeli ilinde katılımcıların %21,6'sı (59 kişi) kadınlar, %78,4'ü (214 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Sakarya ilinde ise katılımcıların %31,9'u (73 kişi) kadınlar, %68,1'i (156 kişi) erkeklerden oluşmaktadır.

Katılımcıların illere göre cinsiyeti incelendiğinde tüm illerde ankete cevap verenlerin büyük çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu söylenebilir. Bu durumun nedeni olarak anket çalışmasının çevrimiçi yapılması, sosyal medya aracılığıyla anket linkinin paylaşılması söylenebilir. Yine de ankete cevap veren kadın katılımcıların sayısı Doğu Marmara illerinde beklenen seviyede olduğu düşünülmektedir.

4.4.1.2. Yaş dağılımı

Yapılan alan araştırmasında, Doğu Marmara illeri kapsamında yer alan Yalova, Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya kentlerinde yaşayan 18 yaş üstü Suriye vatandaşları anket sorularına yanıt vermiştir.

Tablo 4.3. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Yaş Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Yaş Aralığı	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
18-24	78 22,3	32 21,5	45 31,5	54 19,8	59 25,8
25-31	93 26,6	41 27,5	48 33,6	113 41,4	75 32,8
32-38	78 22,3	38 25,5	27 18,9	64 23,4	42 18,3
39-45	70 20	22 14,8	17 11,9	32 11,7	44 19,2
46 ve üstü	31 8,9	16 10,7	6 4,2	10 3,7	9 3,9
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Tablo 4.3 incelendiğinde; Yalova ilinde katılımcıların %22,3'ü 18-24 yaş grubunda, %26,6'sı 25-31 yaş grubunda, %22,3'ü 32-38 yaş grubunda, %20'si 39-45 yaş grubunda ve %8,9'u ise 46 ve üstü yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Bolu ilinde ankete katılanların %21,5'i 18-24 yaş grubunda, %27,5'i 25-31 yaş grubunda, %25,5'i 32-38 yaş grubunda, %14,8'i 39-45 yaş grubunda ve %10,7'si 46 ve üstü yaş grubunda yer almaktadır. Düzce ilinde katılımcıların %31,5'i 18-24 yaş grubunda, %33,6'sı 25-31 yaş grubunda, %18,9'u 32-38 yaş grubunda, %11,9'u 39-45 yaş grubunda ve %4,2'si ise 46 ve üstü yaş grubunda yer almaktadır. Kocaeli ilinde ankete katılanların %19,8'i 18-24 yaş aralığında, %41,4'ü 25-31 yaş grubunda, %23,4'ü 32-38 yaş grubunda, %11,7'si 39-45 yaş grubunda ve %3,7'si 46 ve üstü yaş grubunda olduğu görülmektedir. Sakarya ilinde ise katılımcıların %25,8'i 18-24 yaş grubunda, %32,8'i 25-31 yaş grubunda, %18,3'ü 32-38 yaş grubunda, %19,2'si 39-45 yaş grubunda ve %3,9'u 46 ve üstü yaş grubundadır.

Doğu Marmara illerine göre yaş dağılımı incelendiğinde; tüm illerde katılımcı oranının en fazla olduğu yaş grubu 25-31 yaş grubudur. İllere göre yaş dağılımına bakıldığında, katılımcı oranının en az olduğu yaş grubu ise 46 ve üstü yaş grubudur. Bunun en önemli sebebi, bu illerde yaşayan 46 ve üstü yaş grubundaki Suriyelilerin sayısının düşük olması söylenebilir.

4.4.1.3. Medeni durum dağılımı

Sosyal bilimlerde önemli bir demografik değişken olan medeni durum, göç konusunda da göç kararı alınması açısından oldukça önemlidir.

Tablo 4.4. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Medeni Durum Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Medeni Durum	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Evli	247 70,6	109 73,2	91 63,6	213 78	159 69,4
Bekar	79 22,6	33 22,1	44 30,8	54 19,8	50 21,8
Dul/Eşi Ölmüş	15 4,3	4 2,7	2 1,4	5 1,8	14 6,1
Dul/Eşinden Ayrılmış	9 2,6	3 2	6 4,2	1 0,4	6 2,6
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Araştırma kapsamında Yalova ilinde katılımcıların %70,6'sı evli, %22,6'sı bekar, Bolu ilinde %73,2'si evli, %22,1'i bekar, Düzce ilinde %63,6'sı evli, %30,8'i bekar, Kocaeli ilinde %78'i evli, %19,8'i bekar ve Sakarya ilinde %69,4'ü evli, %21,8'i bekarıdır. Dul ve eşi ölmüş katılımcıların oranının en fazla olduğu il Sakarya (%6,1) iken, en az olduğu il ise Düzce (%1,4)'dir. Dul ve eşinden ayrılmış katılımcıların oranının en fazla olduğu il Düzce (%4,2) iken, en az olduğu il Kocaeli (%0,4) ilidir.

4.4.1.4. Eğitim durumu dağılımı

Eğitim durumu, göç eden kişilerin eğitim seviyesini belirlemek ve onların eğitim seviyesine uygun iş olanakları sağlamak açısından önemli bir demografik değişkendir.

Tablo 4.5. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Eğitim Durumu Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Eğitim Durumu	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Okur-Yazar Değil	18 5,1	5 3,4	3 2,1	4 1,5	15 6,6
İlkokul	51 14,6	21 14,1	20 14	38 13,9	37 16,2
Ortaokul	105 30	43 28,9	34 23,8	80 29,3	57 24,9
Lise	104 29,7	42 28,2	38 26,6	90 33	61 26,6
Lisans	59 16,9	33 22,1	47 32,9	59 21,6	46 20,1
Lisansüstü	13 3,7	5 3,4	1 0,7	2 0,7	13 5,7
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Araştırmaya katılan Suriyelilerin illere göre eğitim durumları Tablo 4.5'te verilmiştir. Bu tabloya göre; Doğu Marmara illerinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun eğitim düzeyi en az ilkokul düzeyindedir. Araştırma kapsamındaki tüm illerde katılımcıların yarıdan fazlasını ortaokul ve lise mezunları oluşturmaktadır. Lisans mezunlarının oranının en fazla olduğu il Düzce (%32,9) olurken, en düşük il %16,9 oranı ile Yalova olmuştur. Lisansüstü mezunlarının oranı genel olarak tüm illerde düşük seviyede kalmıştır. Tüm illerde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun en az ortaokul seviyesinde olması sebebiyle, ankete katılanların sorulara bilinçli bir şekilde cevap verdikleri düşünülmektedir.

4.4.1.5. Çalışma durumu dağılımı

Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların illere göre çalışma durumları tespit edilmiş ve katılımcıların istihdam durumları saptanmıştır.

Tablo 4.6. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Çalışma Durumu

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Çalışma Durumu	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Evet	243 69,4	105 70,5	91 63,6	211 77,3	153 66,8
Hayır	107 30,6	44 29,5	52 36,4	62 22,7	76 33,2
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Tablo 4.6 incelendiğinde, Yalova ilinde ankete katılanların %69,4’ü bir işte çalışırken %30,6’sı herhangi bir işte çalışmamaktadır. Bolu ilinde Suriyeli sığınmacıların çalışma oranı %70,5 iken, çalışmama oranı %29,5’tir. Düzce ilinde herhangi bir işte çalışma oranı %63,6 iken, çalışmama oranı %36,4 olarak gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Düzce ili, herhangi bir işte çalışmama oranının en yüksek olduğu şehir olmuştur. Kocaeli ilinde katılımcıların çalışma oranı %77,3 iken, çalışmama oranı %22,7 olmuştur. Kocaeli ili, çalışma oranının en fazla olduğu şehir olarak dikkat çekmektedir. Son olarak Sakarya ilinde, çalışma oranı %66,8 iken, herhangi bir işte çalışmama oranı %33,2 olarak gerçekleşmiştir.

Ankete katılan Suriyelilerin çalışma durumunu tespit etmek, bulundukları ilde iş bulma konusunda devlet ve özel sektör desteğinin yeterli olup olmadığı ve yeterli istihdam olanaklarının oluşup oluşmadığı konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir. Doğu Marmara illeri arasında ankete katılan Suriyelilerin herhangi bir işte çalışma oranının en fazla olduğu il Kocaeli olurken, en az olduğu il ise Düzce’dir.

Tablo 4.7. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Cinsiyet ile Çalışma Durumu Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Ki-kare Testi

Cinsiyet		Çalışma Durumu		
		Evet	Hayır	Toplam
Yalova				
Erkek	Sıklık	206	40	246
	Yüzde	83,7%	16,3%	100,0%
Kadın	Sıklık	37	67	104
	Yüzde	35,6%	64,4%	100,0%
Bolu				
Erkek	Sıklık	93	14	107
	Yüzde	86,9%	13,1%	100,0%
Kadın	Sıklık	12	30	42
	Yüzde	28,6%	71,4%	100,0%
Düzce				
Erkek	Sıklık	80	28	108
	Yüzde	74,1%	25,9%	100,0%
Kadın	Sıklık	11	24	35
	Yüzde	31,4%	68,6%	100,0%
Kocaeli				
Erkek	Sıklık	193	21	214
	Yüzde	90,2%	9,8%	100,0%
Kadın	Sıklık	18	41	59
	Yüzde	30,5%	69,5%	100,0%
Sakarya				
Erkek	Sıklık	127	29	156
	Yüzde	81,4%	18,6%	100,0%
Kadın	Sıklık	26	47	73
	Yüzde	35,6%	64,4%	100,0%

Yalova: $X^2= 79,886$; $sd=1$; $p= 0,000^*$

Bolu: $X^2= 49,337$; $sd=1$; $p= 0,000^*$

Düzce: $X^2= 20,774$ $sd=1$; $p= 0,000^*$

Kocaeli: $X^2= 93,840$ $sd=1$; $p= 0,000^*$

Sakarya: $X^2= 47,032$ $sd=1$; $p= 0,000^*$

Tablo 4.7’de Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin cinsiyeti ile çalışma durumu arasındaki ilişki gösterilmiştir. Tablo sonucunda şehirlerin istihdam yapısında cinsiyete göre çalışan Suriyelilerin oranını görerek, araştırma kapsamındaki illerde istihdam durumunun kadın ve erkekler arasında nasıl bir dağılım gösterdiğini, kadın istihdamının hangi düzeyde olduğu bulgularına varılmaktadır. Ayrıca çalışmayan

erkek ve kadınların oranı da, bu şehirlerde yaşanan Suriyelilerin işsiz sayısını da yorumlamamızı sağlayacaktır.

Suriyelilerin illere göre cinsiyet ile çalışma durumlarına yönelik ilişkinin incelenmesine yönelik bağımsız Ki-kare analizi uygulanmıştır. Buna Yalova ($X^2=51,373$; $p<,05$), Bolu ($X^2=51,373$; $p<,05$), Düzce ($X^2=51,373$; $p<,05$), Kocaeli ($X^2=51,373$; $p<,05$) ve Sakarya ($X^2=51,373$; $p<,05$) illerinde yaşayan Suriyelilerin cinsiyetleri ile çalışma durumları arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<,05$).

Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden cinsiyeti erkek olanların sırasıyla çalışma durumuna sırasıyla “Evet” (%83,7) ve “Hayır” (%16,3) yanıtını vermiştir. Kadınlarda ise çalışma durumuna sırasıyla “Hayır” (%64,4), “Evet” (%35,6) yanıtını vermiştir. Yalova ilinde çalışan Suriyeli erkeklerin büyük bir çoğunluğu çalıştığını belirtmiş ve bu durum her ne kadar yüksek ücretli işler olmasa da burada yaşayan Suriyeli erkeklerin rahatça iş buldukları söylenebilir. Fakat kadınların çalışma hayatına katılımları erkeklere göre düşük olduğu görülmektedir. Suriyeli kadınların geleneksel aile yapısından gelmesi sebebiyle çalışmadıkları söylenebilir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden cinsiyeti erkek olanların sırasıyla çalışma durumuna sırasıyla “Evet” (%86,9) ve “Hayır” (%13,1) yanıtını vermiştir. Kadınlarda ise çalışma durumuna sırasıyla “Hayır” (%71,4), “Evet” (%28,6) yanıtını vermiştir. Bolu ilinde de Yalova ilinde olduğu gibi erkeklerin çalışma hayatında aktif bir şekilde yer aldıkları görülmektedir. Araştırma sonucunda Bolu kenti, kadın çalışan oranının en düşük olduğu şehir olmuştur.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden cinsiyeti erkek olanların sırasıyla çalışma durumuna sırasıyla “Evet” (%74,1) ve “Hayır” (%25,9) yanıtını vermiştir. Kadınlarda ise çalışma durumuna sırasıyla “Hayır” (%68,6), “Evet” (%31,4) yanıtını vermiştir. Düzce ilinde, erkek çalışan oranı diğer illere göre düşük olduğu görülmektedir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden cinsiyeti erkek olanların sırasıyla çalışma durumuna sırasıyla “Evet” (%90,2) ve “Hayır” (%9,8) yanıtını vermiştir. Kadınlarda ise çalışma durumuna sırasıyla “Hayır” (%69,5), “Evet” (%30,5) yanıtını vermiştir. Kocaeli ilinde erkek çalışan oranı diğer illere göre daha yüksektir. Bunun en önemli sebebi Kocaeli ilinde diğer illere göre iş olanaklarının daha fazla olması olarak söylenebilir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden cinsiyeti erkek olanların sırasıyla çalışma durumuna sırasıyla “Evet” (%81,4) ve “Hayır” (%18,6) yanıtını vermiştir. Kadınlarda ise çalışma durumuna sırasıyla “Hayır” (%64,4), “Evet” (%35,6) yanıtını vermiştir. Sakarya ili kadın çalışan oranının en fazla olduğu illerden biri olmuştur.

Genel olarak araştırma kapsamındaki tüm illerde çalışma hayatındaki erkek istihdamı beklenen düzeydedir. Fakat kadın istihdamı için aynı durumu söylemek mümkün olmamaktadır. Bunun en önemli sebebi Suriyeli ailelerde kadınların genel olarak ev hanımı olarak görülmeleri ve eşlerinin çalışmalarına izin vermemeleri olarak söylenebilir.

4.4.1.6. Çalışılan sektör dağılımı

Katılımcılara yönelik sorulan çalışılan sektör ifadesi kamu ve özel sektörü ifade etmektedir. Katılımcıların kamu sektöründe çalışma oranı oldukça düşük seviyede kalmıştır.

Tablo 4.8. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Çalışılan Sektör Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Çalışma Yeri	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Kamu	7 2	7 4,7	6 4,2	11 4	6 2,6
Özel Sektör	236 67,4	98 65,8	90 62,9	206 75,4	148 64,6
Toplam	243 69,4	105 70,5	96 67,1	217 79,5	154 67,2

Tablo 4.8 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki Doğu Marmara illerinde ankete katılanların en yoğun çalıştığı sektör özel sektör olmuştur. Bu illerde özel sektörde çalışan Suriyeli sığınmacıların düşük ücretlerle ve sigortasız bir şekilde çalıştıkları söylenebilir. Bu illerde kamu sektöründe sözleşmeli olarak çalışan Suriyelilerin sayısı oldukça düşük seviyededir. Kocaeli ve Sakarya illerinde çalışan Suriyelilerin bu illerin ekonomik yapısına bağlı olarak sanayi sektöründe çalıştıkları da söylenebilir.

4.4.1.7. Gelir düzeyi dağılımı

Gelir düzeyi, bireylerin yaşam düzeyini gösteren bir maddi durumu ifade etmektedir. İnsanların gelir düzeyi arttıkça refah düzeyi de olumlu yönde artacaktır.

Tablo 4.9. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Düzeyi Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Gelir Düzeyi	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
0-500 TL	71 20,3	25 16,8	30 21	46 16,8	38 16,6
501-1600 TL	96 27,4	50 33,6	50 35	80 29,3	70 30,6
1601-3000 TL	156 44,6	64 43	58 40,6	124 45,4	97 42,4
3001 TL ve Üstü	27 7,7	10 6,7	5 3,5	23 8,4	24 10,5
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Suriyelilerin yaşadıkları illere göre gelir düzeyi dağılımlarına bakıldığında; tüm illerde Suriyelilerin büyük çoğunluğu 501-1600 TL ve 1601-3000 TL arasında bir gelire sahiptir. Anketin yapıldığı dönemde yani 2021 yılında Türkiye’de asgari ücret, net 2 bin 825 liradır. Bu durumdan hareketle Suriyelilerin önemli bir kısmı asgari ücretin altında bir gelire sahip olduğu söylenebilir. Bu durum Suriyelilerin bu illerde sağlıklı ve huzurlu bir şekilde yaşamasını da olumsuz etkilemektedir. Bu illerde yaşayan Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun asgari ücretin altında çalışmasının en önemli sebebi, düşük ücretlerle ve sigortasız olarak çalışmaya razı olmalarıdır. Suriyelilerin düşük ücretlerle ve olumsuz koşullarda sigortasız çalışmasını önlemek için bazı tedbirlerin alınması ve caydırıcı cezaların verilmesi, Suriyelilerin geçimlerini daha iyi koşullarda sürdürmesini sağlayacaktır.

4.4.1.8. Çocuk sayısı dağılımı

Çocuk sayısı, göç eden aileler için topluma uyum ve kabul sürecinde önemli bir demografik değişken olmaktadır.

Tablo 4.10. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Sahip Olunan Çocuk Sayısı Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Çocuk Sayısı	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Çocuğum yok	90 25,7	42 28,2	59 41,3	73 26,7	65 28,4
1 çocuk	45 12,9	11 7,4	19 13,3	37 13,6	30 13,1
2 çocuk	64 18,3	32 21,5	24 16,8	56 20,5	45 19,7
3 çocuk	74 21,1	26 17,4	17 11,9	46 16,8	43 18,8
3 üstü çocuk	76 21,7	38 25,5	23 16,1	61 22,3	46 20,1
Toplam	350 100	149 100	142 99,3	273 100	229 100

Tablo 4.10 incelendiğinde Yalova ilinde ankete katılan Suriyelilerin %25,7'sinin çocuğunun olmadığı ve yaklaşık yarısının da 3 ve üzeri çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Bolu ilinde yaşayan katılımcıların %28,2'sinin çocuğunun olmadığı ve yine yaklaşık yarısının 3 ve üzeri çocuğa sahip olduğu tespit edilmiştir. Düzce ilinde ise çocuğu olmayan Suriyelilerin oranı %41,3 olarak görülmektedir. Kocaeli ilinde çocuğu olmayan katılımcıların oranı %26,7, Sakarya ilinde ise bu oran %28,4 olarak gerçekleşmiştir. Üç ve üzeri çocuğa sahip olan katılımcıların oranı Kocaeli ve Sakarya illerinde birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Genel olarak Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar çocuklu ailelerden oluşmaktadır. Çocuklu ailelerin toplumsal uyum süreci, çocuğu olmayan ailelere ve bekar kişilere göre daha zor olduğu söylenebilir. Çocuğu olan ailelerin hem kendilerinin hem de çocuklarının ihtiyaçları ve beklentileri farklı olmaktadır. Ayrıca, bu illerde yaşayan Suriyelilerin çok çocuklu aile geleneğinden de geldiği söylenebilir.

4.4.1.9. Bulundukları ile gelme zamanları dağılımı

Katılımcıların yaşadıkları kente gelme zamanları, hem yaşadıkları topluma ne kadar bir sürede uyum sağladığını anlamak hem de yıllar arasında karşılaştırma yapmak açısından önemlidir.

Tablo 4.11. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelme Zamanlarının Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Yaşadıkları Şehre Gelme Zamanı	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
2011-2013	48 13,7	16 10,7	8 5,6	33 12,1	30 13,1
2014-2016	199 56,9	75 50,3	54 37,8	104 38,1	121 52,8
2017-2020	103 29,4	58 38,9	81 56,6	136 49,8	78 34,1
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Tablo 4.11 incelendiğinde Doğu Marmara illerine gelen Suriyelilerin, bulundukları şehre ne zaman geldiği tespit edilmiştir. Yalova, Bolu ve Sakarya illerine en fazla Suriyeli sığınmacının geldiği yıllar 2014-2016 arası dönemdir. Düzce ve Kocaeli illerine en fazla Suriyeli sığınmacının geldiği yıllar ise 2017-2020 yılları arasındır. 2014-2016 yılları arasında gelenlerin oranının fazla olmasının en önemli nedeni, Suriye’de yaşanan iç savaşın etkisinin artması ve dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların hızlı bir şekilde Türkiye’ye sığınmasıdır. Bu sayılar, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından o yıllarla ilgili verilen Türkiye’ye gelen Suriyelilerin istatistikleri ile örtüşmektedir. Düzce ve Sakarya illerinde 2017-2020 yılları arasında Türkiye’ye gelen Suriyelilerin oranının diğer yıllara göre fazla olmasının nedeni ise, farklı illerden bu yıllar arasında bu şehirlere gelmeleri olarak söylenebilir.

4.4.2. Sosyo-kültürel analiz

Suriye’den Doğu Marmara illeri kapsamında bulunan Yalova, Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerine gelen Suriyeli sığınmacıların sosyo-kültürel anlamda topluma ne kadar uyum sağlayabildikleri ve bu bağlamda oluşan sorunlar analiz edilmiştir. Sosyo-kültürel sorular arasındaki dağılımların incelenmesi amacıyla Ki-kare uygunluk

analizi yapılmıştır. İki değişken arasında ilişkinin olup olmadığını belirlemek amacıyla Ki-kare testi uygulanmıştır. Sonuçlar, %95’lik güven aralığında, anlamlılık $p < ,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

4.4.2.1. Dil sorunu

Dil sorunu, göç eden kişilerin karşılaştıkları en önemli uyum sorunlarının başında gelmektedir. Hem sosyo-kültürel uyumu hızlandırmak ve hem de yerel halk ile iletişimi geliştirmek açısından dil bilmek oldukça önemlidir. Bu kapsamda araştırma kapsamındaki Suriyeli sığınmacılara “Dil sorunu (Türkçe bilmemek) günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yaratmaktadır” ifadesi yöneltilmiştir.

Tablo 4.12. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Dil sorunu (Türkçe bilmemek) günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yaratmaktadır” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	42	70,0	-28,0	75,4 86	,00*
	Katılmıyorum	83	70,0	13,0		
	Fikrim Yok	31	70,0	-39,0		
	Katılıyorum	123	70,0	53,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	71	70,0	1,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	17	29,8	-12,8	29,2 21	,00*
	Katılmıyorum	29	29,8	-,8		
	Fikrim Yok	14	29,8	-15,8		
	Katılıyorum	48	29,8	18,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	41	29,8	11,2		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	17	28,6	-11,6	65,4 97	,00*
	Katılmıyorum	16	28,6	-12,6		
	Fikrim Yok	13	28,6	-15,6		
	Katılıyorum	65	28,6	36,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	32	28,6	3,4		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	40	54,6	-14,6	38,7 77	,00*
	Katılmıyorum	38	54,6	-16,6		
	Fikrim Yok	43	54,6	-11,6		

	Katılıyorum	93	54,6	38,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	59	54,6	4,4		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	26	45,8	-19,8	32,2 01	,00*
	Katılmıyorum	51	45,8	5,2		
	Fikrim Yok	27	45,8	-18,8		
	Katılıyorum	71	45,8	25,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	54	45,8	8,2		

*p<0,01

Tablo 4.12. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Dil sorunu (Türkçe bilmemek) günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yaratmaktadır” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

Tablo 4.12 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Dil sorunu (Türkçe bilmemek) günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yaratmaktadır.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=75,486$; $p<0,01$). Fark değerleri incelediğinde “Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 123 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 31 kişi ile en düşük “Fikrim Yok” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=29,221$; $p<0,01$). Fark değerleri incelediğinde “Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 48 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 14 kişi ile en düşük “Fikrim Yok” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=65,497$; $p<0,01$). Fark değerleri incelediğinde “Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 65 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 13 kişi ile en düşük “Fikrim Yok” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=38,777$; $p<0,01$). Fark değerleri incelediğinde “Katılıyorum” ile “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 93 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 38 kişi ile en düşük “Katılmıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=32,201$; $p<0,01$). Fark değerleri incelediğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 71 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 26 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Araştırma kapsamındaki Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğu, Türkçe bilmemenin günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yarattığını düşünmektedir. Suriyelilerin uyum sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri olan dil sorunu, Suriyelilerin yerel halk ile iletişim kuramamasına, sorunlarını tam olarak açıklayamamasına sebep olmaktadır. Suriyelilerin çoğunlukta olduğu yerlerde halk eğitim kurslarının açılması, Suriyeli çocukların eğitime katılımının sağlanması ve Suriyelilerin bu kurslara katılımının koordine edilmesi, dil sorununun zamanla sona ermesini sağlayacaktır.

Tablo 4.13. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Bulundukları İle Gelme Zamanları ile Türkçe Bilmemenin Günlük Hayatta ve İş Hayatına Olan Olumsuz Etkisine Yönelik Çapraz Tablo

Türkçe Bilmemenin Günlük ve İş Hayatına Olan Olumsuz Etkisi					
		Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Yalova					
2011-2013	Sıklık	19	2	27	48
	Yüzde	39,6	4,2	56,3	100,0
2014-2016	Sıklık	67	21	111	199
	Yüzde	33,7	10,6	55,8	100,0
2017-2020	Sıklık	39	8	56	103
	Yüzde	37,9	7,8	54,4	100,0
Bolu					
2011-2013	Sıklık	8	3	5	16
	Yüzde	50,0	18,8	31,3	100,0
2014-2016	Sıklık	16	7	52	75
	Yüzde	21,3	9,3	69,3	100,0
2017-2020	Sıklık	22	4	32	58
	Yüzde	37,9	6,9	55,2	100,0
Düzce					
2011-2013	Sıklık	4	0	4	8
	Yüzde	50,0	0,0	50,0	100,0
2014-2016	Sıklık	12	8	34	54
	Yüzde	22,2	14,8	63,0	100,0
2017-2020	Sıklık	17	5	59	81
	Yüzde	21,0	6,2	72,8	100,0
Kocaeli					
2011-2013	Sıklık	11	6	16	33
	Yüzde	33,3	18,2	48,5	100,0
2014-2016	Sıklık	25	14	65	104
	Yüzde	24,0	13,5	62,5	100,0
2017-2020	Sıklık	42	23	71	136
	Yüzde	30,9	16,9	52,2	100,0
Sakarya					
2011-2013	Sıklık	13	1	16	30
	Yüzde	43,3	3,3	53,3	100,0
2014-2016	Sıklık	41	13	67	121
	Yüzde	33,9	10,7	55,4	100,0
2017-2020	Sıklık	23	13	42	78
	Yüzde	29,5	16,	53,8	100,0

Tablo 4.13 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları iller bazında ile gelme zamanları ile Türkçe bilmemenin günlük ve iş hayatına olan olumsuz etkisine yönelik çapraz tabloya yer verilmiştir. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin 2011-2013 (%56,3), 2014-2016 (%55,8), 2017-2020 (%54,4) tarihlerinde gelen Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkçe bilmemenin günlük ve iş hayatına olan olumsuz etkisine “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin 2014-2016 (%69,3), 2017-2020 (%55,2) tarihlerinde gelen Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkçe bilmemenin günlük ve iş hayatına olan olumsuz etkisine “Katılıyorum” 2011-2013 (%50) tarihlerinde gelenler ise “Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin 2011-2013 (%50), 2014-2016 (%63), 2017-2020 (%72,8) tarihlerinde gelen Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkçe bilmemenin günlük ve iş hayatına olan olumsuz etkisine “Katılıyorum” ve 2011-2013 (%50) tarihlerinde gelenlerin “Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin 2011-2013 (%48,5), 2014-2016 (%62,5), 2017-2020 (%52,2) tarihlerinde gelen Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkçe bilmemenin günlük ve iş hayatına olan olumsuz etkisine “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin 2011-2013 (%53,3), 2014-2016 (%55,4), 2017-2020 (%53,8) tarihlerinde gelen Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkçe bilmemenin günlük ve iş hayatına olan olumsuz etkisine “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Düzce iline 2017-2020 tarihleri arasında gelen Suriyelilerin %72,8’i Türkçe bilmemenin günlük ve iş hayatını olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Genel olarak Doğu Marmara illerinde ise 2014-2016 ve 2017-2020 yılları arasında gelen Suriyelilerin 2011-2013 yılları arasında gelen Suriyelilere nazaran daha fazla dil sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Bunun en önemli sebebi, 2011-2013 yılları arasında bu illere gelen Suriyelilerin daha fazla uyum sağladıkları olarak söylenebilir.

4.4.2.2. Sözlü veya fiziksel saldırı sorunu

Suriyeli sığınmacıların sosyo-kültürel uyum sürecinde karşılaştıkları bir diğer sorun ise yaşadıkları şehirde sözlü veya fiziksel saldırıya maruz kalmalarıdır. Bu kapsamda araştırma kapsamındaki illerde yaşayan Suriyeli sığınmacılara yönelik “Suriyeli olduğum için yaşadığım şehirde sözlü ve/veya fiziksel bir saldırıya maruz kalıyorum” ifadesi yöneltilmiştir.

Tablo 4.14. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım şehirde sözlü ve/veya fiziksel bir saldırıya maruz kalıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	95	70,0	25,0	108,943	,00*
	Katılmıyorum	130	70,0	60,0		
	Fikrim Yok	56	70,0	-14,0		
	Katılıyorum	53	70,0	-17,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	16	70,0	-54,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	42	29,8	12,2	59,087	,00*
	Katılmıyorum	60	29,8	30,2		
	Fikrim Yok	17	29,8	-12,8		
	Katılıyorum	22	29,8	-7,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	8	29,8	-21,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	42	28,6	13,4	44,238	,00*
	Katılmıyorum	49	28,6	20,4		
	Fikrim Yok	18	28,6	-10,6		
	Katılıyorum	29	28,6	,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	5	28,6	-23,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	84	54,6	29,4	59,582	,00*
	Katılmıyorum	81	54,6	26,4		
	Fikrim Yok	38	54,6	-16,6		
	Katılıyorum	53	54,6	-1,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	17	54,6	-37,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	53	45,8	7,2	39,319	,00*
	Katılmıyorum	74	45,8	28,2		

	Fikrim Yok	48	45,8	2,2		
	Katılıyorum	38	45,8	-7,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	16	45,8	-29,8		

*p<0,01

Tablo 4.14. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım şehirde sözlü ve/veya fiziksel bir saldırıya maruz kalıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

Tablo 4.14 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım şehirde sözlü ve/veya fiziksel bir saldırıya maruz kalıyorum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=108,943$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 130 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 16 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=59,087$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 60 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 8 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=44,238$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 49 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 5 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=59,582$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan

Suriyelilerden 84 kişi bu maddeye en yüksek “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını verirken, 17 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=112,201$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 103 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 15 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

4.4.2.3. Sosyal dışlanma sorunu

Toplum dışına itilme durumunu da ifade eden sosyal dışlanma, sığınmacıların toplumsal uyum sürecinde en çok karşılaştıkları sorunlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Bu kapsamda katılımcılara “Suriyeli olduğum için yaşadığım veya gittiğim yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıyorum” ifadesi yöneltiştir.

Tablo 4.15. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım veya gittiğim yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi ($p<0,01$)

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	89	70,0	19,0	89,686	,00*
	Katılmıyorum	122	70,0	52,0		
	Fikrim Yok	72	70,0	2,0		
	Katılıyorum	50	70,0	-20,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	17	70,0	-53,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	36	29,8	6,2	57,879	,00*
	Katılmıyorum	62	29,8	32,2		
	Fikrim Yok	20	29,8	-9,8		
	Katılıyorum	24	29,8	-5,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	7	29,8	-22,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	30	28,6	1,4	23,119	,00*
	Katılmıyorum	45	28,6	16,4		
	Fikrim Yok	28	28,6	-,6		
	Katılıyorum	31	28,6	2,4		

	Kesinlikle Katılıyorum	9	28,6	-19,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	77	54,6	22,4	52,183	,00*
	Katılmıyorum	85	54,6	30,4		
	Fikrim Yok	48	54,6	-6,6		
	Katılıyorum	44	54,6	-10,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	19	54,6	-35,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	56	45,8	10,2	44,996	,00*
	Katılmıyorum	78	45,8	32,2		
	Fikrim Yok	43	45,8	-2,8		
	Katılıyorum	34	45,8	-11,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	18	45,8	-27,8		

Tablo 4.15. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım veya gittiğim yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi ($p<0,01$)

Tablo 4.15 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Suriyeli olduğum için yaşadığım veya gittiğim yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıyorum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=89,686$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 122 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 17 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=57,879$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 62 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 14 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=23,119$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan

daha yüksek olduğu gör÷lmektedir. Yani Düzce ilinde yaşıayan Suriyelilerden 45 kişı bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 9 kişı ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=52,183$; $p<0,01$). Fark değeri incelenendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değere göre diğeri yanıtlardan daha yüksek olduğu gör÷lmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşıayan Suriyelilerden 85 kişı bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 19 kişı ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=44,996$; $p<0,01$). Fark değeri incelenendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değere göre diğeri yanıtlardan daha yüksek olduğu gör÷lmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşıayan Suriyelilerden 78 kişı bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 18 kişı ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

4.4.2.4. Ülkeye ve kente uyum sorunu

Göç eden bireylerin göç ettikleri topluma ve ülkeye uyum sağlaması, onların yaşamlarını mutlu bir şekilde sürdürmesini kolaylaştıracaktır. Aksi bir durumda ise ülkeye uyum sağlayamayan bir sığınmacı, hem kendisini hem de çevresindeki insanları olumsuz yönde etkileyebilir.

Tablo 4.16. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Türkiye’ye uyum sağlamakta zorlanıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi (p<01)

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	111	70,0	41,0	239,143	,00*
	Katılmıyorum	163	70,0	93,0		
	Fikrim Yok	27	70,0	-43,0		
	Katılıyorum	39	70,0	-31,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	10	70,0	-60,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	35	29,8	5,2	86,268	,00*
	Katılmıyorum	69	29,8	39,2		
	Fikrim Yok	10	29,8	-19,8		
	Katılıyorum	30	29,8	,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	5	29,8	-24,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	38	28,6	9,4	71,790	,00*
	Katılmıyorum	61	28,6	32,4		
	Fikrim Yok	11	28,6	-17,6		
	Katılıyorum	29	28,6	,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	4	28,6	-24,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	81	54,6	26,4	75,260	,00*
	Katılmıyorum	91	54,6	36,4		
	Fikrim Yok	19	54,6	-35,6		
	Katılıyorum	56	54,6	1,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	26	54,6	-28,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	56	45,8	10,2	112,201	,00*
	Katılmıyorum	103	45,8	57,2		
	Fikrim Yok	19	45,8	-26,8		
	Katılıyorum	36	45,8	-9,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	15	45,8	-30,8		

Tablo 4.16 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Türkiye'ye uyum sağlamakta zorlanıyorum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=239,143$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum”

yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 163 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 10 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’ye uyum sağladığı görülmektedir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=86,268$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 61 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 4 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’ye uyum sağladıkları söylenebilir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=71,790$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 61 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 4 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’ye uyum sağladıkları söylenebilir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=75,260$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 91 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 19 kişi ile en düşük “Fikrim Yok” yanıtını iletmişlerdir. Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’ye uyum sağladıkları görülmektedir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=112,201$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 103 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 15 kişi ile en düşük

“Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’ye uyum sağladıkları söylenebilir.

Tablo 4.17. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Kültürel farklılıklardan ötürü bulunduğum ülkeye-kente uyum sağlamakta zorluk çekiyorum” İfadesine Yönelik Ki-Kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	92	70,0	22,0	229,514	,00*
	Katılmıyorum	171	70,0	101,0		
	Fikrim Yok	37	70,0	-33,0		
	Katılıyorum	36	70,0	-34,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	14	70,0	-56,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	36	29,8	6,2	69,624	,00*
	Katılmıyorum	64	29,8	34,2		
	Fikrim Yok	9	29,8	-20,8		
	Katılıyorum	31	29,8	1,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	9	29,8	-20,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	29	28,6	,4	30,811	,00*
	Katılmıyorum	50	28,6	21,4		
	Fikrim Yok	21	28,6	-7,6		
	Katılıyorum	33	28,6	4,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	10	28,6	-18,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	69	54,6	14,4	38,337	,00*
	Katılmıyorum	82	54,6	27,4		
	Fikrim Yok	43	54,6	-11,6		
	Katılıyorum	56	54,6	1,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	23	54,6	-31,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	49	45,8	3,2	109,362	,00*
	Katılmıyorum	104	45,8	58,2		
	Fikrim Yok	32	45,8	-13,8		
	Katılıyorum	34	45,8	-11,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	10	45,8	-35,8		

* $p<0,01$

Tablo 4.17 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Kültürel farklılıklardan ötürü bulunduğum ülkeye-kente uyum sağlamakta zorluk çekiyorum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=229,514$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 171 kişi bu ifadeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 14 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu kültürel farklılıklardan dolayı Türkiye’ye ve kente uyum sağlamada zorlanmadıkları söylenebilir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=69,624$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Fikrim Yok” ve “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 64 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 9’ar kişi ile en düşük “Fikrim Yok” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu kültürel farklılıklardan dolayı Türkiye’ye ve kente uyum sağlamada zorlanmadıkları görülmektedir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=30,811$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 50 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 10 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu kültürel farklılıklardan dolayı Türkiye’ye ve kente uyum sağlamada zorlanmadıkları söylenebilir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=38,337$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 82 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 23 kişi ile en düşük

“Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu kültürel farklılıklardan dolayı Türkiye’ye ve kente uyum sağlamada zorlanmadıkları görülmektedir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=109,362$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 104 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 10 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu kültürel farklılıklardan dolayı Türkiye’ye ve kente uyum sağlamada zorlanmadıkları söylenebilir.

4.4.2.5. Farklı bir ülkeye gitme durumu

Türkiye’ye ve yaşadıkları kente tam olarak uyum sağlayamayan sığınmacıların farklı bir ülkeye göç etme isteği kaçınılmaz bir durumdur. Bu durumun tespit edilmesine yönelik katılımcılara “İmkanım olsa daha iyi yaşam koşulları olan bir ülkeye gitmek isterim” ifadesi yöneltilerek, Türkiye dışında farklı bir ülkeye gitme istekleri tespit edilmiştir.

Tablo 4.18. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İmkânım olsa daha iyi yaşam koşulları olan bir ülkeye gitmek isterim” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	76	70,0	6,0	77,400	,00*
	Katılmıyorum	121	70,0	51,0		
	Fikrim Yok	44	70,0	-26,0		
	Katılıyorum	83	70,0	13,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	26	70,0	-44,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	29	29,8	-,8	8,550	,00*
	Katılmıyorum	39	29,8	9,2		
	Fikrim Yok	26	29,8	-3,8		
	Katılıyorum	36	29,8	6,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	19	29,8	-10,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	30	28,6	1,4	15,636	,00*
	Katılmıyorum	39	28,6	10,4		
	Fikrim Yok	26	28,6	-2,6		
	Katılıyorum	36	28,6	7,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	12	28,6	-16,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	56	54,6	1,4	15,297	,00*
	Katılmıyorum	42	54,6	-12,6		
	Fikrim Yok	39	54,6	-15,6		
	Katılıyorum	74	54,6	19,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	62	54,6	7,4		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	35	45,8	-10,8	25,563	,00*
	Katılmıyorum	72	45,8	26,2		
	Fikrim Yok	40	45,8	-5,8		
	Katılıyorum	53	45,8	7,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	29	45,8	-16,8		

*p<0,01

Tablo 4.18 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “İmkânım olsa daha iyi yaşam koşulları olan bir ülkeye gitmek isterim.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=77,400$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan

daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 121 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 26 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu, imkânı olsa daha iyi yaşam koşulları olan bir ülkeye gitme düşüncesinde olmadıkları ve dolayısıyla Türkiye’de yaşamaktan memnun oldukları söylenebilir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=8,550$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 39 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 19 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin bir kısmı Türkiye’de kalmayı tercih etmekte, diğer kısmı ise imkânı olsa başka bir ülkeye gitmek istediği görülmektedir. Türkiye’den başka bir ülkeye gidip gitmeme konusunda kararsız olan Suriyelilerin sayısı ise 26’dır.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=15,636$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 39 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 12 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Düzce ilinde de Bolu iline göre benzer bir durum yaşanmaktadır. Suriyelilerin bir kısmı Türkiye’de kalmayı tercih etmekte, diğer kısmı ise başka bir ülkeye gitmek istemektedir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=15,297$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 74 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 39 kişi ile en düşük “Fikrim Yok” yanıtını iletmişlerdir. Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu, imkânı olsa daha iyi yaşam koşulları olan bir ülkeye gitmek istedikleri görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin sayısının, araştırma kapsamındaki diğer illere göre daha fazla olması ve dolayısıyla kentte oluşan imkanlardan daha az faydalanması olarak gösterilebilir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=25,563$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 72 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 29 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin bir kısmı Türkiye’de yaşamaktan memnun oldukları, diğer kısmının ise imkânı olsa başka bir ülkeye gitme düşüncesinde oldukları görülmektedir.

4.4.2.6. Suriyelilerin Türk komşuları ile ilişkileri

Toplumsal uyum, sadece göç eden bireyin uyum sağlamaya çalışması ile mümkün olmamakta, aynı zamanda yerel halk ile ilişkilerinin düzeyi de uyum sürecini etkilemektedir. Savaş ortamından kaçmak zorunda kalan Suriyeli sığınmacılara yönelik “Yardıma ihtiyacım olursa Türk komşularım yardım eder” ifadesi yöneltilerek, yerel halk ile sığınmacılar arasındaki ilişki gözlemlenmiştir.

Tablo 4.19. Suriyelilerin Yaşadıkları İle Göre “Yardıma ihtiyacım olursa Türk komşularım yardım eder” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	17	70,0	-53,0	196,571	,00*
	Katılmıyorum	25	70,0	-45,0		
	Fikrim Yok	61	70,0	-9,0		
	Katılıyorum	163	70,0	93,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	84	70,0	14,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	16	29,8	-13,8	46,201	,00*
	Katılmıyorum	14	29,8	-15,8		
	Fikrim Yok	26	29,8	-3,8		
	Katılıyorum	60	29,8	30,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	33	29,8	3,2		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	3	28,6	-25,6	71,930	,00*
	Katılmıyorum	13	28,6	-15,6		
	Fikrim Yok	30	28,6	1,4		
	Katılıyorum	62	28,6	33,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	35	28,6	6,4		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	18	54,6	-36,6	81,707	,00*
	Katılmıyorum	40	54,6	-14,6		
	Fikrim Yok	45	54,6	-9,6		
	Katılıyorum	107	54,6	52,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	63	54,6	8,4		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	12	45,8	-33,8	105,301	,00*
	Katılmıyorum	17	45,8	-28,8		
	Fikrim Yok	45	45,8	-,8		
	Katılıyorum	98	45,8	52,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	57	45,8	11,2		

*p<0,01

Tablo 4.19 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Yardıma ihtiyacım olursa Türk komşularım yardım eder.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır

($\chi^2=196,571$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşıayan Suriyelilerden 163 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 17 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Yalova ilinde yaşıayan Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu, Türk komşularının gerektiğinde kendilerine yardım ettiğini belirtmektedir.

Bolu ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=46,201$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşıayan Suriyelilerden 60 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 14 kişi ile en düşük “Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Bolu ilinde yaşıayan Suriyelilerin oğunluğu, Türk komşularının gerektiğinde kendilerine yardım ettiğini ifade etmişlerdir.

Düzce ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=71,930$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşıayan Suriyelilerden 62 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 3 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Bolu ilinde yaşıayan Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu, Türk komşularının gerektiğinde kendilerine yardım ettiğini ifade etmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=81,770$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşıayan Suriyelilerden 107 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 18 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir. Kocaeli ilinde yaşıayan Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu, Türk komşularının gerektiğinde kendilerine yardım ettiğini ifade etmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=105,301$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile

“Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 98 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 12 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmışlerdir. Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu, Türk komşularının gerektiğinde kendilerine yardım ettiğini ifade etmişlerdir.

4.4.3. Sosyo-ekonomik analiz

Suriye’den Doğu Marmara illeri kapsamında bulunan Yalova, Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerine gelen Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik anlamda sosyal uyum süreci ele alınmış ve bu kapsamda ekonomik anlamda yaşadığı sorunlar analiz edilmiştir. Sosyo-ekonomik sorular arasındaki dağılımların incelenmesi amacıyla Ki-kare uygunluk analizi yapılmıştır. Sonuçlar, %95’lik güven aralığında, anlamlılık $p < ,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

4.4.3.1. İş bulma konusunda devlet ve özel sektörün rolü

Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunların başında iş bulma aşamasında karşılaştıkları sorunlar gelmektedir. Bu kapsamda hem devletin hem de özel sektör işverenlerinin tutumu, sığınmacıların iş bulmalarını etkilemektedir.

Tablo 4.20. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İş bulma konusunda devlet yeterli desteği vermektedir” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	45	70,0	-25,0	153,743	,00*
	Katılmıyorum	86	70,0	16,0		
	Fikrim Yok	146	70,0	76,0		
	Katılıyorum	67	70,0	-3,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	6	70,0	-64,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	35	29,8	5,2	44,188	,00*
	Katılmıyorum	41	29,8	11,2		

	Fikrim Yok	49	29,8	19,2		
	Katılıyorum	21	29,8	-8,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	3	29,8	-26,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	13	28,6	-15,6	68,993	,00*
	Katılmıyorum	38	28,6	9,4		
	Fikrim Yok	63	28,6	34,4		
	Katılıyorum	20	28,6	-8,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	9	28,6	-19,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	44	54,6	-10,6	64,234	,00*
	Katılmıyorum	88	54,6	33,4		
	Fikrim Yok	83	54,6	28,4		
	Katılıyorum	38	54,6	-16,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	20	54,6	-34,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	38	45,8	-7,8	80,934	,00*
	Katılmıyorum	59	45,8	13,2		
	Fikrim Yok	90	45,8	44,2		
	Katılıyorum	33	45,8	-12,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	9	45,8	-36,8		

*p<0,01

Tablo 4.20. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İş bulma konusunda devlet yeterli desteği vermektedir” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

Tablo 4.20 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “İş bulma konusunda devlet yeterli desteği vermektedir.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=153,743$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile

“Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen değere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 146 kişi bu maddeye en yüksek “Fikrim Yok” yanıtını verirken, 6 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=44,188$; $p<0,01$). Fark değeri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen yanıt değere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 49 kişi bu maddeye en yüksek “Fikrim Yok” yanıtını verirken, 3 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=68,993$; $p<0,01$). Fark değeri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen yanıt değere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 63 kişi bu maddeye en yüksek “Fikrim Yok” yanıtını verirken, 9 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=64,234$; $p<0,01$). Fark değeri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 88 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 20 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=68,993$; $p<0,01$). Fark değeri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen yanıt değere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 90 kişi bu maddeye en yüksek “Fikrim Yok” yanıtını verirken, 9 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Genel olarak Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeliler, devletin iş bulma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Ayrıca Suriyeliler, devletin

iş bulma konusunda yardımcı olmadığını belirtmekte ve bu konuda sorun yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 4.21. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İş bulma konusunda özel sektör yeterli desteği vermektedir” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	31	29,8	1,2	109,229	,00*
	Katılmıyorum	48	29,8	18,2		
	Fikrim Yok	40	29,8	10,2		
	Katılıyorum	24	29,8	-5,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	6	29,8	-23,8		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	9	28,6	-19,6	34,792	,00*
	Katılmıyorum	50	28,6	21,4		
	Fikrim Yok	53	28,6	24,4		
	Katılıyorum	27	28,6	-1,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	4	28,6	-24,6		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	41	54,6	-13,6	71,510	,00*
	Katılmıyorum	95	54,6	40,4		
	Fikrim Yok	73	54,6	18,4		
	Katılıyorum	52	54,6	-2,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	12	54,6	-42,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	34	45,8	-11,8	72,842	,00*
	Katılmıyorum	56	45,8	10,2		
	Fikrim Yok	79	45,8	33,2		
	Katılıyorum	51	45,8	5,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	9	45,8	-36,8		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	31	29,8	1,2	59,537	,00*
	Katılmıyorum	48	29,8	18,2		
	Fikrim Yok	40	29,8	10,2		
	Katılıyorum	24	29,8	-5,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	6	29,8	-23,8		

* $p < 0,01$

Tablo 4.21 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “İş bulma konusunda işverenler (özel sektör) yeterli desteği vermektedir.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=109,229$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 48 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 6 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=34,792$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 53 kişi bu maddeye en yüksek “Fikrim Yok” yanıtını verirken, 4 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=71,510$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 95 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 12 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=72,842$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 79 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 9 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=59,537$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan

Suriyelilerden 48 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 6 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeliler hem devletin hem de özel sektörün iş bulma konusunda kendilerine yardımcı olmadığını ifade etmektedirler. Suriyelilerin yaşadığı en önemli sorunlardan biri olan iş bulma konusu, acilen çözülmesi gereken problemlerin başında gelmektedir.

4.4.3.2. Çalışma koşulları ve işyerinde yaşanan sorunlar

Çalışma hayatında aktif olarak yer alan Suriyeli sığınmacıların ücretlerinin asgari yaşam koşullarında olması ve çalışma koşullarının insana yakışır bir şekilde olması, sığınmacıların sosyo-ekonomik anlamda ülkeye ve kente uyum sağlamasını da olumlu yönde etkileyecektir. Fakat ücretlerin asgari ücretin altında kalması ve çalışma şartlarının ağır olması, sığınmacıların ekonomik olarak zorluk çekmesine neden olacaktır.

Tablo 4.22. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “İşyerlerinde az ücretle çalışıyorum ve/veya çalışma saatlerim çok uzun ve/veya sigortam yok” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	22	70,0	-48,0	120,143	,00*
	Katılmıyorum	48	70,0	-22,0		
	Fikrim Yok	89	70,0	19,0		
	Katılıyorum	140	70,0	70,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	51	70,0	-19,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	8	29,8	-21,8	44,322	,00*
	Katılmıyorum	16	29,8	-13,8		
	Fikrim Yok	34	29,8	4,2		
	Katılıyorum	54	29,8	24,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	37	29,8	7,2		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	16	28,6	-12,6	38,364	,00*
	Katılmıyorum	15	28,6	-13,6		
	Fikrim Yok	29	28,6	,4		
	Katılıyorum	56	28,6	27,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	27	28,6	-1,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	41	54,6	-13,6	44,271	,00*
	Katılmıyorum	31	54,6	-23,6		
	Fikrim Yok	44	54,6	-10,6		
	Katılıyorum	93	54,6	38,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	64	54,6	9,4		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	16	45,8	-29,8	52,332	,00*
	Katılmıyorum	30	45,8	-15,8		
	Fikrim Yok	55	45,8	9,2		
	Katılıyorum	80	45,8	34,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	48	45,8	2,2		

*p<0,01

Tablo 4.22 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “İşyerlerinde az ücretle çalışıyorum ve/veya çalışma saatlerim çok uzun ve/veya sigortam yok.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi

uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=120,143$; $p<0,01$). Suriyelilerden 140 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 22 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=44,322$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 54 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 8 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=71,510$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 56 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 15 kişi ile en düşük “Katılmıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=72,842$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 93 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 31 kişi ile en düşük “Katılıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=59,537$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 80 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 16 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmışlerdir.

4.4.3.3. Yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar

Aktif olarak çalışma hayatında yer almayan ve yardıma muhtaç olan Suriyelilerin topluma uyum sağlayabilmesi için yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan sosyal ve ekonomik yardımların ihtiyaç sahibi sığınmacılara ulaşmaması ya da yapılan yardımların yetersiz olması, sığınmacıların yaşam koşullarını olumsuz yönde etkileyecektir.

Tablo 4.23. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımları yeterli buluyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	72	70,0	2,0	87,657	,00*
	Katılmıyorum	89	70,0	19,0		
	Fikrim Yok	117	70,0	47,0		
	Katılıyorum	61	70,0	-9,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	11	70,0	-59,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	46	29,8	16,2	43,919	,00*
	Katılmıyorum	46	29,8	16,2		
	Fikrim Yok	32	29,8	2,2		
	Katılıyorum	22	29,8	-7,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	3	29,8	-26,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	23	28,6	-5,6	40,881	,00*
	Katılmıyorum	44	28,6	15,4		
	Fikrim Yok	48	28,6	19,4		
	Katılıyorum	21	28,6	-7,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	7	28,6	-21,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	63	54,6	8,4	65,077	,00*
	Katılmıyorum	98	54,6	43,4		
	Fikrim Yok	54	54,6	-,6		
	Katılıyorum	41	54,6	-13,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	17	54,6	-37,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	42	45,8	-3,8	71,721	,00*
	Katılmıyorum	70	45,8	24,2		
	Fikrim Yok	78	45,8	32,2		

	Katılıyorum	31	45,8	-14,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	8	45,8	-37,8		

*p<0,01

Tablo 4.23. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımları yeterli buluyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

Tablo 4.23 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımları yeterli buluyorum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=87,657$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Fikrim Yok” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 117 kişi bu maddeye en yüksek “Fikrim Yok” yanıtını verirken, 11 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=43,919$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 46’şar kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum.” yanıtını verirken, 3 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=40,881$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Fikrim Yok” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 98 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 17 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=65,077$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer

yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 98 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 17 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=71,721$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Fikrim Yok” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 78 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 8 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

4.4.3.4. Yerel halk ile ilgili Suriyelilerin görüşleri

Toplumsal uyum, sadece göç eden kişilerin uyum sağlamasıyla mümkün olmamakta, aynı zamanda göç edilen toplumun da bu sürece dahil olmasıyla mümkün olmaktadır. Özellikle kayıt dışı ve düşük ücretlerle çalışan sığınmacıların sayısının fazla olması, iş arayan yerel halkın istihdamını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum yerel halkın Suriyeli sığınmacılara karşı bakış açısını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda araştırma kapsamındaki Suriyeli sığınmacılara yerel halk ile ilgili görüşlerini saptamaya yönelik bazı sosyo-ekonomik durumları anlatan ifadeler yöneltmiştir.

Tablo 4.24. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel halk, Suriyeliler geldikten sonra yerel halk arasında işsizliğin arttığını düşünüyor” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	78	70,0	8,0	35,943	,00*
	Katılmıyorum	77	70,0	7,0		
	Fikrim Yok	93	70,0	23,0		
	Katılıyorum	75	70,0	5,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	27	70,0	-43,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	24	29,8	-5,8	7,544	,00*
	Katılmıyorum	32	29,8	2,2		
	Fikrim Yok	36	29,8	6,2		
	Katılıyorum	37	29,8	7,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	20	29,8	-9,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	28	28,6	-,6	13,748	,00*
	Katılmıyorum	31	28,6	2,4		
	Fikrim Yok	37	28,6	8,4		
	Katılıyorum	35	28,6	6,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	12	28,6	-16,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	69	54,6	14,4	17,934	,00*
	Katılmıyorum	53	54,6	-1,6		
	Fikrim Yok	65	54,6	10,4		
	Katılıyorum	57	54,6	2,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	29	54,6	-25,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	53	45,8	7,2	19,319	,00*
	Katılmıyorum	43	45,8	-2,8		
	Fikrim Yok	55	45,8	9,2		
	Katılıyorum	57	45,8	11,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	21	45,8	-24,8		

*p<0,01

Tablo 4.24 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Yerel halk, Suriyeliler geldikten sonra yerel halk arasında işsizliğin arttığını düşünüyor.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır.

Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=35,943$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Fikrim Yok” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 93 kişi bu maddeye en yüksek “Fikrim Yok” yanıtını verirken, 27 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=7,544$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 37 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 20 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=13,748$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Fikrim Yok” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 37 kişi bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 12 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=17,934$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 69 kişi bu maddeye en yüksek “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını verirken, 29 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=71,721$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 57 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 21 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Tablo 4.25. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel halka nazaran daha olumsuz iş koşullarında çalışıyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	35	70,0	-35,0	52,543	,00*
	Katılmıyorum	82	70,0	12,0		
	Fikrim Yok	95	70,0	25,0		
	Katılıyorum	100	70,0	29,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	38	70,0	-28,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	13	29,8	-16,8	23,651	,00*
	Katılmıyorum	30	29,8	,2		
	Fikrim Yok	30	29,8	,2		
	Katılıyorum	50	29,8	20,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	26	29,8	-3,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	12	28,6	-16,6	30,811	,00*
	Katılmıyorum	32	28,6	3,4		
	Fikrim Yok	37	28,6	8,4		
	Katılıyorum	47	28,6	18,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	15	28,6	-13,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	31	54,6	-23,6	27,861	,00*
	Katılmıyorum	47	54,6	-7,6		
	Fikrim Yok	70	54,6	15,4		
	Katılıyorum	79	54,6	24,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	46	54,6	-8,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	19	45,8	-26,8	34,384	,00*
	Katılmıyorum	39	45,8	-6,8		
	Fikrim Yok	60	45,8	14,2		
	Katılıyorum	70	45,8	24,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	41	45,8	-4,8		

*p<0,01

Tablo 4.25 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Yerel halka nazaran daha olumsuz iş koşullarında çalışıyorum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır

($\chi^2=52,543$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşıayan Suriyelilerden 100 kişi ile bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 35 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=23,651$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşıayan Suriyelilerden 50 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 13 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=30,811$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşıayan Suriyelilerden 47 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 12 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=27,861$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşıayan Suriyelilerden 79 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 31 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşıayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=34,384$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşıayan Suriyelilerden 70 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 19 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Tablo 4.26. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel halka göre daha çok kira veriyorum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	39	70,0	-31,0	20,886	,00*
	Katılmıyorum	90	70,0	20,0		
	Fikrim Yok	74	70,0	4,0		
	Katılıyorum	79	70,0	9,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	68	70,0	-2,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	14	29,8	-15,8	13,919	,00*
	Katılmıyorum	37	29,8	7,2		
	Fikrim Yok	31	29,8	1,2		
	Katılıyorum	40	29,8	10,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	27	29,8	-2,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	16	28,6	-12,6	21,161	,00*
	Katılmıyorum	39	28,6	10,6		
	Fikrim Yok	33	28,6	4,4		
	Katılıyorum	42	28,6	13,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	15	28,6	-13,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	37	54,6	-17,6	19,289	,00*
	Katılmıyorum	58	54,6	3,4		
	Fikrim Yok	56	54,6	1,4		
	Katılıyorum	79	54,6	24,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	43	54,6	-11,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	22	45,8	-23,8	16,437	,00*
	Katılmıyorum	50	45,8	4,2		
	Fikrim Yok	52	45,8	6,2		
	Katılıyorum	57	45,8	11,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	48	45,8	2,2		

*p<0,01

Tablo 4.26 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Yerel halka göre daha çok kira veriyorum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan

Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=20,886$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 90 kişi ile bu maddeye en yüksek “Katılmıyorum” yanıtını verirken, 39 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=13,919$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 40 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 14 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=21,161$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 42 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 15 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=19,289$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 79 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 37 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=16,437$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 57 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 22 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

4.4.3.5. Yerel hizmetlerin yeterliliği

Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik uyumlarını sağlamaya yönelik devletin uyguladığı göç politikaları, sivil toplum kuruluşlarının yardımları ve uluslararası kuruluşların destekleri öne çıkmaktadır. Fakat Suriyeli sığınmacıların yıllara göre artan nüfusu ve düzensiz bir şekilde farklı şehirlere dağılması bu yardımların ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların yoğun olduğu illerde yer alan yerel yönetimlere bazı sorumluluklar yüklemektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların ülkede ve yaşadıkları kentlerde kalıcı olduğu düşünüldüğünde, yerel yönetimlerin sığınmacılara yönelik bazı sosyal politika önlemleri almaları gerekmektedir.

Tablo 4.27. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel hizmetlerden memnunum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

İl	Likert Tipi Yanıtlar	Yanıt Sayıları	Beklenen Yanıt Sayıları	Fark	χ^2	p
Yalova	Kesinlikle Katılmıyorum	16	70,0	-54,0	269,343	,00*
	Katılmıyorum	21	70,0	-49,0		
	Fikrim Yok	49	70,0	-21,0		
	Katılıyorum	184	70,0	114,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	80	70,0	10,0		
Bolu	Kesinlikle Katılmıyorum	17	29,8	-12,8	68,550	,00*
	Katılmıyorum	18	29,8	-11,8		
	Fikrim Yok	23	29,8	-6,8		
	Katılıyorum	70	29,8	40,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	21	29,8	-8,8		
Düzce	Kesinlikle Katılmıyorum	5	28,6	-23,6	114,727	,00*
	Katılmıyorum	14	28,6	-14,6		
	Fikrim Yok	21	28,6	-7,6		
	Katılıyorum	78	28,6	49,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	25	28,6	-3,6		
Kocaeli	Kesinlikle Katılmıyorum	19	54,6	-35,6	114,894	,00*
	Katılmıyorum	35	54,6	-19,6		
	Fikrim Yok	50	54,6	-4,6		

	Katılıyorum	122	54,6	67,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	47	54,6	-7,6		
Sakarya	Kesinlikle Katılmıyorum	18	45,8	-27,8	89,275	,00*
	Katılmıyorum	22	45,8	-23,8		
	Fikrim Yok	38	45,8	-7,8		
	Katılıyorum	97	45,8	51,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	54	45,8	8,2		

*p<0,01

Tablo 4.27. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre “Yerel hizmetlerden memnunum” İfadesine Yönelik Ki-kare Uygunluk Testi

Tablo 4.27 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre “Yerel hizmetlerden memnunum.” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farkın tespit edilmesine yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=269,343$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerden 184 kişi ile bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 16 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=68,550$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Bolu ilinde yaşayan Suriyelilerden 70 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 17 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=114,727$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Düzce ilinde yaşayan Suriyelilerden 78 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 5 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=114,894$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Katılıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerden 122 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 19 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($\chi^2=89,275$; $p<0,01$). Fark değerleri incelendiğinde “Katılıyorum” ile “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtlarının beklenen yanıt değerlere göre diğer yanıtlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Sakarya ilinde yaşayan Suriyelilerden 97 kişi bu maddeye en yüksek “Katılıyorum” yanıtını verirken, 18 kişi ile en düşük “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını iletmişlerdir.

4.4.4. İskan, barınma ve konut sorunları

Anket çalışmasının dördüncü bölümünü oluşturan iskân ve barınma konusu, hem Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeliler için hem de Türkiye’de yaşayan tüm Suriyeli sığınmacılar için önümüzdeki yıllarda önem kazanması muhtemel konulardan birisidir. Bu bölümde iskân sorunları başlığı altında, araştırma kapsamındaki illerde yaşayan Suriyelilerin yaşadığı konutun fiziksel özellikleri, ödedikleri kira ücretleri, kaç yıldır aynı evde yaşadıkları gibi sorular sorulmuş ve verdikleri cevaplar sıklık ve yüzde analizi ile yorumlanmıştır.

4.4.4.1. Yaşadıkları konut türü

Göç eden kişilerin toplumsal uyum sürecinde en çok karşılaştıkları sorunlardan biri barınma sorunudur. Göç eden Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğu yaşadıkları konutta kira vermektedir. Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları konut türü tespit edilmiştir.

Tablo 4.28. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Kaldıkları Konut Türü

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Oturulan Konut	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Apartmanda	247 70,6	104 69,8	103 72	222 81,3	175 76,4
Müstakil bir bahçeli evde	70 20	28 18,8	29 20,3	37 13,6	32 14
Özel bir sitede	11 3,1	7 4,7	2 1,4	3 1,1	6 2,6
Akrabaların toplandığı apartmanda	8 2,3	1 0,7	5 3,5	8 2,9	10 4,4
Cevap yok	14 4	9 6	4 2,8	3 1,1	6 2,6
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Tablo 4.28 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları illere göre iskân ile ilgili durumlarının dağılımları yer almaktadır. Oturulan konut türünün dağılımları incelendiğinde Yalova (%70,6), Bolu (%69,8), Düzce (%72), Kocaeli (%81,3) ve Sakarya (%76,4) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının apartmanda yaşadıkları görülmektedir. Suriyelilerin müstakil bir bahçeli evde oturma durumları incelediğinde Yalova ilinde yaşayanların %20'si, Bolu ilinde yaşayanların %18,8'i, Düzce ilinde yaşayanların %20,3'ü, Kocaeli ilinde yaşayanların %13,6'sı ve Sakarya ilinde yaşayanların %14'ü yaşadığı görülmektedir. Suriyelilerin özel bir sitede oturma durumları incelediğinde Yalova ilinde yaşayanların %3,1'i, Bolu ilinde yaşayanların %4,7'si, Düzce ilinde yaşayanların %1,4'ü, Kocaeli ilinde yaşayanların %1,1'i ve Sakarya ilinde yaşayanların %2,6'sı yaşamaktadır. Suriyelilerin akrabalarının toplandığı apartmanda oturma durumu incelediğinde ise Yalova ilinde yaşayanların %2,3'ü, Bolu ilinde yaşayanların %0,7'si, Düzce ilinde yaşayanların %3,5'i, Kocaeli ilinde yaşayanların %2,9'u ve Sakarya ilinde yaşayanların %4,4'ü yaşamaktadır.

Tablo 4.29. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Oturdıkları Konut Türlerine Yönelik Çapraz Tablo

Oturdıkları Konut							
Gelir Düzeyi		Apartmanda	Bir Müstakil Bahçeli Ev	Özel Bir Sitede	Akrabaların Toplandığı Apartmanda	Cevap Yok	Toplam
Yalova							
0-500 TL	n %	50 70,4	11 15,5	3 4,2	2 2,8%	5 7,0	71 100,0
501-600 TL	n %	67 69,8	19 19,8	1 1,0	2 2,1%	7 7,3	96 100,0
1601-3000 TL	n %	108 69,2	37 23,7	7 4,5	2 1,3%	2 1,3	156 100,0
3001 TL ve Üzeri	n %	22 81,5	3 11,1	0 0,0	2 7,4%	0 0,0	27 100,0
Bolu							
0-500 TL	n %	23 92,0	2 8,0	0 0,0	0 0,0	0 0,0	25 100,0
501-600 TL	n %	32 64,0	12 24,0	0 0,0	0 0,0	6 12,0	50 100,0%
1601-3000 TL	n %	41 64,1	13 20,3	7 10,9	0 0,0	3 4,7	64 100,0%
3001 TL ve Üzeri	n %	8 80,0	1 10,0	0 0,0	1 10,0	0 0,0	10 100,0%
Düzce							
0-500 TL	n %	20 66,7%	7 23,3%	0 0,0%	0 0,0%	3 10,0%	30 100,0%
501-600 TL	n %	34 68,0%	11 22,0%	0 0,0%	4 8,0%	1 2,0%	50 100,0%
1601-3000 TL	n %	46 79,3	10 17,2	1 1,7	1 1,7	0 0,0	58 100,0
3001 TL ve Üzeri	n %	3 60,0	1 20,0	1 20,0	0 0,0	0 0,0	5 100,0
Kocaeli							
0-500 TL	n %	36 78,3	5 10,9	0 0,0	3 6,5	2 4,3	46 100,0

501-600 TL	n	58	18	1	2	1	80
	%	72,5	22,5	1,3	2,5	1,3	100,0
1601-3000 TL	n	108	14	1	1	0	124
	%	87,1	11,3	0,8	0,8	0,0	100,0
3001 TL ve Üzeri	n	20	0	1	2	0	23
	%	87,0	0,0	4,3	8,7	0,0	100,0
Sakarya							
0-500 TL	n	27	4	2	3	2	38
	%	71,1	10,5	5,3	7,9	5,3%	100,0
501-600 TL	n	53	9	2	3	3	70
	%	75,7	12,9	2,9	4,3	4,3%	100,0
1601-3000 TL	n	73	19	2	2	1	97
	%	75,3	19,6	2,1	2,1	1,0%	100,0
3001 TL ve Üzeri	n	22	0	0	2	0	24
	%	91,7	0,0	0,0	8,3	0,0	100,0

Tablo 4.29. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Oturdıkları Konut Türlerine Yönelik Çapraz Tablo

Tablo 4.29 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları iller bazında Gelir Durumu ile Oturdıkları Konutlara yönelik çapraz tabloya yer verilmiştir. Buna göre Yalova ilinde yaşayan 0-500 TL (%70,4), 501-600 t l (%69,8), 1601-3000 t l (%69,2) ve 3001 t l ve üzeri (%81,5) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı apartmanda oturduklarını belirtmişlerdir. Bolu ilinde yaşayan 0-500 TL (%92), 501-600 t l (%64), 1601-3000 t l (%64,1) ve 3001 t l ve üzeri (%80) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı apartmanda oturduklarını belirtmişlerdir. Düzce ilinde yaşayan 0-500 TL (%66,7), 501-600 t l (%68), 1601-3000 t l (%79,3) ve 3001 t l ve üzeri (%60) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı apartmanda oturduklarını belirtmişlerdir. Kocaeli ilinde yaşayan 0-500 TL (%78,3), 501-600 t l (%72,5), 1601-3000 t l (%87,1) ve 3001 t l ve üzeri (%87) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı apartmanda oturduklarını belirtmişlerdir. Sakarya ilinde yaşayan 0-500 TL (%71,1), 501-600 t l (%75,7), 1601-3000 t l (%75,3) ve 3001 t l ve üzeri (%91,7) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı apartmanda oturduklarını belirtmişlerdir.

4.4.4.2. Yaşadıkları konutun fiziksel özellikleri

Araştırma kapsamındaki illerde yaşayan Suriyeli sığınmacılara yaşadıkları konutun fiziksel özelliklerini belirlemeye yönelik bazı sorular sorulmuştur. Sığınmacıların yaşadıkları evin metrekaresi, yapım sistemi ve malzemesi, oda sayısı ve ısıtma türü sorularak oturdukları konutun fiziksel özellikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırma kapsamındaki Suriyelilerin sahip oldukları çocuk sayıları ile oturdukları konutun oda sayıları arasındaki ilişkiyi saptamaya yönelik bağımsız ki-kare testi uygulanmıştır.

Tablo 4.30. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdukları Evin Kullanım Metrekaresi

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Oturulan Evin Kullanım Metrekaresi	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
0-75	127 36,3	46 30,9	49 34,3	88 32,2	89 38,9
80-90	162 46,3	59 39,6	54 37,8	118 43,2	91 39,7
100-150	44 12,6	35 23,5	37 25,9	62 22,7	41 17,9
160-200	12 3,4	6 4	3 2,1	4 1,5	6 2,6
200 üstü	5 1,4	3 2	- -	1 0,4	2 0,9

Oturulan evin kullanım metrekaresine yönelik dağılımlar incelendiğinde Yalova (%46,3), Bolu (%39,6), Düzce (%37,8), Kocaeli (%43,2) ve Sakarya (%39,7) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının 80-90 metrekarede yaşadıkları görülmektedir. Suriyelilerin 0-75 metrekarede oturma dağılımları incelendiğinde, Yalova ilinde yaşayanlarının %36,3'ü, Bolu ilinde yaşayanların %30,9'u, Düzce ilinde yaşayanların %34,3'ü, Kocaeli ilinde yaşayanların %32,2'si ve Sakarya ilinde yaşayanların %38,9'unun yaşadığı görülmektedir. Suriyelilerin 100-150 metrekarede oturma dağılımları incelendiğinde, Yalova ilinde yaşayanlarının %12,6'sı, Bolu ilinde yaşayanların %23,5'i, Düzce ilinde yaşayanların %25,9'u, Kocaeli ilinde yaşayanların %22,7'si ve Sakarya ilinde yaşayanların %17,9'unun yaşadığı görülmektedir. Suriyelilerin 160-200 metrekarede oturma dağılımları incelendiğinde, Yalova ilinde yaşayanlarının %3,4'ü, Bolu ilinde yaşayanların %4'ü, Düzce ilinde yaşayanların

%2,1'i, Kocaeli ilinde yaşayanların %1,5'i ve Sakarya ilinde yaşayanların %17,9'unun yaşadığı görülmektedir. Suriyelilerin 200 ve üstü metrekarede oturma dağılımları incelendiğinde, Yalova ilinde yaşayanlarının %1,4'ü, Bolu ilinde yaşayanların %2'si, Düzce ilinde yaşayanların %0'ı, Kocaeli ilinde yaşayanların %0,4'ü ve Sakarya ilinde yaşayanların %0,9'unun yaşadığı görülmektedir.

Tablo 4.31. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdıkları Konutun Yapım Sistemi ve Malzemesi

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Konutun Yapım Sistemi ve Malzemesi	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Betonarme	187 53,4	68 45,6	61 42,7	89 32,6	98 42,8
Kargir	121 34,6	59 39,6	54 37,8	138 50,5	98 42,8
Ahşap	10 2,9	7 4,7	16 11,2	23 8,4	20 8,7
Diğer	31 8,9	15 10,1	12 8,4	23 8,4	13 5,7
Toplam	349 99,7	149 100	143 100	273 100	229 100

Suriyelilerin oturdıkları konutun yapım sistemi ve malzemesi incelendiğinde Yalova (%53,4), Bolu (%45,6) ve Düzce (%42,7) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının betonarme olduğu ve Kocaeli (%50,5), Sakarya (%42,8) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının kargir olduğu görülmektedir.

Tablo 4.32. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdukları Konutun Oda Sayısı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Oturulan Evin Oda Sayısı	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
1 odalı	15 4,3	6 4	9 6,3	12 4,4	8 3,5
2 odalı	154 44	58 38,9	65 45,5	103 37,7	100 43,7
3 odalı	13 39,17	53 35,6	53 37,1	124 45,4	97 42,4
4 odalı	36 10,3	29 19,5	15 10,5	31 11,4	21 9,2
5 odalı	8 2,3	3 2	1 0,7	3 1,1	3 1,3
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Suriyelilerin oturdukları konutun oda sayısı incelendiğinde Yalova (%44), Bolu (%38,9), Düzce (%45,5) ve Sakarya (%43,7) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının 2 odalı eve sahip olduğu ve Kocaeli (%45,4) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının 3 odalı eve sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.33. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Sahip Oldukları Çocuk Sayıları ile Yaşadıkları Konutun Oda Sayısı Arasındaki İlişkiyi Bulmaya Yönelik Ki-kare Testi

Konut Oda Sayısı					
		En Fazla 2 Odalı	3 Odalı	4 ya da 5 Odalı	Toplam
Yalova					
Çocuğum yok	Sıklık Yüzde	48 53,3%	34 37,8%	8 8,9%	90 100,0%
1 çocuk	Sıklık Yüzde	27 60,0%	12 26,7%	6 13,3%	45 100,0%
2 Çocuk	Sıklık Yüzde	36 56,3%	20 31,3%	8 12,5%	64 100,0%
3 Çocuk	Sıklık Yüzde	34 45,9%	33 44,6%	7 9,5%	74 100,0%
3 üstü çocuk	Sıklık Yüzde	24 31,6%	37 48,7%	15 19,7%	76 100,0%
Bolu					
Çocuğum yok	Sıklık Yüzde	21 50,0%	15 35,7%	6 14,3%	42 100,0%
1 çocuk	Sıklık Yüzde	4 36,4%	5 45,5%	2 18,2%	11 100,0%
2 Çocuk	Sıklık Yüzde	15 46,9%	9 28,1%	8 25,0%	32 100,0%
3 Çocuk	Sıklık Yüzde	14 53,8%	10 38,5%	2 7,7%	26 100,0%
3 üstü çocuk	Sıklık Yüzde	10 26,3%	14 36,8%	14 36,8%	38 100,0%
Düzce					
Çocuğum yok	Sıklık Yüzde	31 52,5%	20 33,9%	8 13,6%	59 100,0%
1 çocuk	Sıklık Yüzde	14 73,7%	4 21,1%	1 5,3%	19 100,0%
2 Çocuk	Sıklık Yüzde	10 41,7%	10 41,7%	4 16,7%	24 100,0%
3 Çocuk	Sıklık Yüzde	7 41,2%	9 52,9%	1 5,9%	17 100,0%
3 ve üstü çocuk	Sıklık Yüzde	12 52,2%	9 39,1%	2 8,7%	23 100,0%
Kocaeli					
Çocuğum yok	Sıklık Yüzde	30 41,1%	33 45,2%	10 13,7%	73 100,0%
1 çocuk	Sıklık	19	17	1	37

	Yüzde	51,4%	45,9%	2,7%	100,0%
2 Çocuk	Sıklık	27	25	4	56
	Yüzde	48,2%	44,6%	7,1%	100,0%
3 Çocuk	Sıklık	18	21	7	46
	Yüzde	39,1%	45,7%	15,2%	100,0%
3 ve üstü çocuk	Sıklık	21	28	12	61
	Yüzde	34,4%	45,9%	19,7%	100,0%
Sakarya					
Çocuğum yok	Sıklık	31	27	7	65
	Yüzde	47,7%	41,5%	10,8%	100,0%
1 çocuk	Sıklık	23	6	1	30
	Yüzde	76,7%	20,0%	3,3%	100,0%
2 Çocuk	Sıklık	23	17	5	45
	Yüzde	51,1%	37,8%	11,1%	100,0%
3 Çocuk	Sıklık	14	24	5	43
	Yüzde	32,6%	55,8%	11,6%	100,0%
3 ve üstü çocuk	Sıklık	17	23	6	46
	Yüzde	37,0%	50,0%	13,0%	100,0%

Yalova: $X^2=16,903$; $sd=8$; $p=0,031^*$

Bolu: $X^2=12,487$ $sd=8$; $p=0,131$

Düzce: $X^2=7,488$; $sd=8$; $p=0,485$

Kocaeli: $X^2=9,247$; $sd=8$; $p=0,322$

Sakarya: $X^2=16,723$; $sd=8$; $p=0,033^*$

Tablo 4.33. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Sahip Oldukları Çocuk Sayıları ile Yaşadıkları Konutun Oda Sayısı Arasındaki İlişkiyi Bulmaya Yönelik Ki-kare Testi

Tablo 4.33 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre sahip oldukları çocuk sayıları ile yaşadıkları konutun oda sayılarına yönelik ilişkinin incelenmesine yönelik bağımsız Ki-kare analizi uygulanmıştır. Buna göre Bolu, Düzce ve Kocaeli illerinde yaşayan Suriyelilerin sahip oldukları çocuk sayıları ile yaşadıkları konutun oda sayıları arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>,05$). Yalova ($X^2=16,903$; $p<,05$) ve Sakarya ($X^2=16,723$; $p<,05$) illerinde yaşayan Suriyelilerin sahip oldukları çocuk sayıları ile yaşadıkları konutun oda sayıları arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Yalova ilinde yaşayan çocuğu olmayan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına en fazla iki odalı (%53,3), 3 odalı (%37,8) ve 4 ya da 5 odalı (%8,9) yanıtlarını vermişlerdir. Bir çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına en fazla iki odalı (%60), 3 odalı (%26,7) ve 4 ya da 5 odalı (%13,3) yanıtlarını vermişlerdir. İki çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına

en fazla iki odalı (%56,3), 3 odalı (%31,3) ve 4 ya da 5 odalı (%12,5) yanıtlarını vermişlerdir. Üç çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına en fazla iki odalı (%45,9), 3 odalı (%44,6) ve 4 ya da 5 odalı (%9,5) yanıtlarını vermişlerdir. Üç üstü çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına 3 odalı (%48,7), en fazla iki odalı (%31,6) ve 4 ya da 5 odalı (%19,7) yanıtlarını vermişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan çocuğu olmayan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına en fazla iki odalı (%47,7), 3 odalı (%41,5) ve 4 ya da 5 odalı (%10,8) yanıtlarını vermişlerdir. Bir çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına en fazla iki odalı (%76,7), 3 odalı (%20) ve 4 ya da 5 odalı (%3,3) yanıtlarını vermişlerdir. İki çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına en fazla iki odalı (%51,1), 3 odalı (%37,8) ve 4 ya da 5 odalı (%11,1) yanıtlarını vermişlerdir. Üç çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına 3 odalı (%55,8), en fazla 2 odalı (%32,6) ve 4 ya da 5 odalı (%11,6) yanıtlarını vermişlerdir. Üç üstü çocuğu olan Suriyelilerin çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla yaşadıkları konut oda sayılarına 3 odalı (%50), en fazla iki odalı (%37) ve 4 ya da 5 odalı (%13) yanıtlarını vermişlerdir.

Tablo 4.34. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturdıkları Konutun Isıtma Türleri

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Oturulan Evi Isıtma	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Kömür sobası	43 12,3	24 16,1	20 14	31 11,4	37 16,2
Odun sobası	44 12,6	27 18,1	24 16,8	54 19,8	34 14,8
Gaz/Tüp sobası	15 4,3	5 3,4	2 1,4	11 4	19 8,3
Elektrikli soba/Radyatör	21 6	8 5,4	7 4,9	15 5,5	15 6,6
Kalorifer	44 12,6	21 14,1	10 7	17 6,2	18 7,9
Doğalgaz	182 52	64 43	80 55,9	145 53,1	106 46,3
Toplam	349 99,7	149 100	143 100	273 100	229 100

Suriyelilerin oturdıkları konutun ısıtma dağılımları incelendiğinde Yalova (%52), Bolu (%43), Düzce (%55,9), Kocaeli (%53,1) ve Sakarya (%46,3) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının doğalgaz kullandıkları görülmektedir.

4.4.4.3. Yaşadıkları konutun mülkiyet durumu

Mülkiyet, taşınır veya taşınmaz bir mal ya da eşyayı kullanma ve tasarruf etme durumunu ifade etmektedir. Araştırma kapsamında katılımcıların yaşadıkları illere göre oturdıkları konutun mülkiyet durumu incelenmiştir.

Tablo 4.35. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Oturulan Evin Mülkiyet Durumu

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Oturulan Evin Mülkiyet Durumu	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Ev kendimin	5 1,4	2 1,3	1 0,7	4 1,5	4 1,7
Kiracıyım	311 88,9	133 89,3	134 93,7	262 96	207 90,4
Akrabalarımın ait	3 0,9	6 4	- -	3 1,1	5 2,2
Başkalarına ait	31 8,9	8 5,4	8 5,6	4 1,5	13 5,7
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Suriyelilerin oturdukları evin mülkiyet durumları incelendiğinde Yalova (%88,9), Bolu (%89,3), Düzce (%93,7), Kocaeli (%96) ve Sakarya (%90,4) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının kiracı olduğu görülmektedir.

4.4.4.4. Yaşadıkları konuta ödedikleri kira ücretleri

Araştırma kapsamında yaşadıkları konut için belirli bir ücret ödeyen Suriyeli sığınmacıların illere göre dağılımı incelenmiştir.

Tablo 4.36. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Kiracıların Ödedikleri Ücret Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Kiracıların Ödedikleri Bedel	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
0-500 TL	30 8,6	15 10,1	29 20,3	47 17,2	37 16,2
500-1000 TL	180 51,4	85 57	89 62,2	180 65,9	132 57,6
1000-1500 TL	99 28,3	34 22,8	20 14	33 12,1	40 17,5
1500 TL ve üstü	23 6,6	9 6	4 2,8	9 3,3	11 4,8
Toplam	332 94,9	143 96	142 99,3	269 98,5	220 96,1

Kiracıların oturmak için ödedikleri bedel incelendiğinde ise Yalova (%51,4), Bolu (%57), Düzce (%62,2), Kocaeli (%65,9) ve Sakarya (%57,6) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının 500-1000 TL ödeme yaptıkları görülmektedir.

4.4.4.5. Yaşadıkları ikamet ettikleri yerleşim yerine ait veriler

On yıldan fazla bir süredir Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar, ülkenin dört bir yanına yerleşmişler ve burada bir düzen kurmuşlardır. Yaşadıkları kente, semte ve ikamet ettikleri yerleşim yerine uyum sağlayamayan sığınmacılar farklı bir arayış içinde olmuşlardır. Bunun sonucunda sığınmacılar ikamet ettikleri yerlerden farklı yerlere gitmek zorunda kalmışlardır. Bu kapsamda ankete katılan sığınmacıların yaşadıkları şehirde ikamet ettikleri yerin kaçınıcı yerleşim yeri olduğu sorulmuştur.

Tablo 4.37. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Şu anda İkamet Ettikleri Yerleşim Yerinin Sıralaması

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Şu anda İkamet Ettikleri Yer Kaçınıcı Yerleşim Yeri	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Bir	133 38	59 39,6	58 40,6	111 40,7	73 31,9
İki	93 26,6	35 23,5	38 26,6	56 20,5	62 27,1
Üç ve daha çok	122 34,9	55 36,9	46 32,2	106 38,8	94 41
Toplam	348 99,4	149 100	142 99,3	273 100	229 100

Suriyelilerin şu anda ikamet ettikleri yerin kaçınıcı yerleşim yeri olmasına yönelik dağılımlar incelendiğinde Yalova (%38), Bolu (%39,6), Düzce (%40,6), Kocaeli (%40,7) ve Sakarya (%31,9) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının ilk yerleşim yeri olduğunu belirtmişlerdir. Suriyelilerin ikinci yerleşim yeri durumuna Yalova ilinde yaşayanların %26,6’sı, Bolu ilinde yaşayanların %23,5’i, Düzce ilinde yaşayanların %26,6’sı, Kocaeli ilinde yaşayanların %20,5’i ve Sakarya ilinde yaşayanların %27,1’inin belirttiği görülmektedir. Suriyelilerin üç ve daha çok yerleşim yeri değiştirme durumuna Yalova ilinde yaşayanların %34,9’u, Bolu ilinde yaşayanların %36,9’u, Düzce ilinde yaşayanların %32,2’si, Kocaeli ilinde

yaşayanların %38,8'i ve Sakarya ilinde yaşayanların %41'inin belirttiği görülmektedir.

4.4.4.6. Yaşadıkları konutta oturma süresi

Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları konutta oturma süresi, kente ve yaşadıkları semte uyum sağlamaları açısından önem arz etmektedir.

Tablo 4.38. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Mevcut Evde Oturma Süresi

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Mevcut Evde Oturma Yılı	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
0-1	71 20,3	38 25,5	44 30,8	81 29,7	51 22,3
1-2	105 30	49 32,9	50 35	98 35,9	78 34,1
3-5	145 41,4	55 36,9	41 28,7	74 27,1	83 36,2
6-10	29 8,3	7 4,7	8 5,6	20 7,3	17 7,4
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Suriyelilerin mevcut evde oturma yılı incelendiğinde ise Yalova (%41,4), Bolu (%36,9) ve Sakarya (%36,2) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının 3-5 yıldır ve Düzce (%55,9), Kocaeli (%53,1) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının ise 1-2 yıldır oturdukları görülmektedir.

4.4.4.7. Bulundukları semtte memnuniyet durumu

Suriyeli sığınmacıların bulundukları semte uyum sağlamaları, toplumsal uyum sürecinin daha hızlı ilerlemesi adına önem arz etmektedir. Bulundukları semte uyum sağlayan ve burada yaşamaktan dolayı memnun olan bir sığınmacı, topluma ve kültüre uyum sağlama konusunda daha avantajlı olacaktır.

Tablo 4.39. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Bulundukları Semtten Başka Bir Semte Yerleşmeye İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Nedenler	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Evet akrabalarımın yakınlaşmak için/	13 3,7	11 7,4	10 7	20 7,3	15 6,6
Evet işyerine yakınlaşmak için	22 6,3	7 4,7	15 10,5	33 12,1	20 8,7
Evet sosyal olanaklardan daha iyi yararlanmak için	23 6,6	7 4,7	17 11,9	25 9,2	20 8,7
Evet daha iyi geçim sağlamak için	73 20,9	39 26,2	20 14	60 22	44 19,2
Hayır düşünmüyorum	219 62,6	85 57	81 56,6	135 49,5	130 56,8
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Tablo 4.39 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları illere göre bulundukları semtten başka bir semte yerleşmeye ilişkin düşüncelerinin dağılımları yer almaktadır. Buna göre Yalova (%70,6), Bolu (%69,8), Düzce (%72), Kocaeli (%81,3) ve Sakarya (%76,4) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının “Hayır düşünmüyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir. İkinci yanıt olarak Yalova (%20,9), Bolu (%26,2), Düzce (%14), Kocaeli (%22) ve Sakarya (%19,2) illerinde yaşayan Suriyelilerin “Evet, daha iyi geçim sağlamak için” yanıtını verdikleri görülmektedir. Üçüncü yanıt olarak Yalova (%6,6), Düzce (%11,9) ve Sakarya (%8,7) illerinde yaşayan Suriyeliler “Evet sosyal olanaklardan daha iyi yararlanmak için” ile Kocaeli (%12,1), Sakarya (%8,7) ilinde yaşayan Suriyelilerin “Evet işyerine yakınlaşmak için”, Bolu (%7,4) ilinde yaşayan Suriyelilerin “Evet akrabalarımın yakınlaşmak için” yanıtını verdikleri görülmektedir. Dördüncü yanıt olarak Yalova (%6,3) ve Düzce (%4,7) illerinde yaşayan Suriyeliler “Evet işyerine yakınlaşmak için” ile Bolu (%4,7) ve Kocaeli (%12,1) ilinde yaşayan Suriyelilerin “Evet sosyal olanaklardan daha iyi yararlanmak için”, Sakarya (%6,6) ilinde yaşayan Suriyelilerin “Evet akrabalarımın yakınlaşmak için” yanıtını verdikleri görülmektedir. Beşinci yani son yanıt olarak ise Yalova (%3,7), Düzce (%7) ve Kocaeli (%7,3) illerinde yaşayan Suriyelilerin “Evet akrabalarımın yakınlaşmak için” yanıtını verdikleri görülmektedir.

4.4.5. Suriyelilerin göç etme ve kalıcı olma nedenleri

Doğu Marmara illeri kapsamında yer alan Yalova, Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde yaşayan Suriyelilerin göç etme ve Türkiye’de kalmayı cazip hale getiren sebepler araştırma soruları arasında yer almıştır. Ankette toplam iki soru sorulmuş ve katılımcılardan en fazla üç sebep seçmesi istenmiştir. Sorulara verilen cevaplar sıklık ve yüzde dağılımı aracılığıyla yorumlanmıştır.

4.4.5.1. Suriyelilerin göç etme nedenleri

2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sonucu ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacıların gitmek için tercih ettiği ülkeler öncelikle komşuları olmuştur. Türkiye, sığınma talebinde bulunan bu sığınmacılara “açık kapı politikası” uygulayarak ülkeye girişine izin vermiştir. İlk başta geçici bir durum olarak görülen bu kitlesel göç hareketi kısa bir sürede büyüyerek Türkiye tarihinin en büyük kitlesel göç hareketine neden olmuştur. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye göç etmesinin birçok nedeni bulunmaktadır.

Tablo 4.40. Suriyelilerin Yaşadıkları illere Göre En Fazla Üç Sebep Belirtme Doğrultusunda Göç Etme Sebeplerine İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

Göç Etme Sebebi							
İller		Suriye’de yaşanan savaş	Daha önceden Türkiye’ye gelen Suriyelilerin tavsiyeleri	Başka bir ülkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim	Türkiye’nin güvenli bir ülke olması	Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık	Diğer
Yalova	Sıklık	292	39	61	233	165	14
	Yüzde	36,3	4,9	7,6	29	20,5	1,7
Bolu	Sıklık	125	14	36	86	65	5
	Yüzde	83,9%	9,4%	24,2%	57,7%	43,6%	3,4%
Düzce	Sıklık	118	6	31	71	58	16
	Yüzde	82,5%	4,2%	21,7%	49,7%	40,6%	11,2%
Kocaeli	Sıklık	232	20	72	115	88	16
	Yüzde	85,0%	7,3%	26,4%	42,1%	32,2%	5,9%
Sakarya	Sıklık	203	41	58	118	89	7
	Yüzde	88,6%	17,9%	25,3%	51,5%	38,9%	3,1%

Tablo 4.40 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları illere göre göç etme sebeplerine yönelik dağılımları yer almaktadır. Buna göre göç etme sebebine Yalova (%36,3), Bolu (%83,9), Düzce (%82,5), Kocaeli (%85) ve Sakarya (%88,6) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının “Suriye’de yaşanan savaş” yanıtını verdikleri görülmektedir. İkinci olarak göç etme sebebine, Yalova (%29), Bolu (%57,7), Düzce (%49,7), Kocaeli (%42,1) ve Sakarya (%51,5) illerinde yaşayan Suriyelilerin “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” yanıtını verdikleri görülmektedir. Üçüncü olarak Yalova (%20,5), Bolu (%43,6), Düzce (%40,6), Kocaeli (%32,2) ve Sakarya (%38,9) illerinde yaşayan Suriyelilerin “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Tablo 4.41. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Cinsiyetlerine Göre Göç Etme Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo

Göç Etme Sebebi							
Cinsiyet		Suriye’ de yaşanan savaş	Daha önceden Türkiye’ ye gelen Suriyelilerin tavsiyeleri	Başka bir ülkeye gidemediğim için Türkiye’ ye geldim	Türkiye’ nin güvenli bir ülke olması	Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık	Diğer
Yalova							
Erkek	Sıklık Yüzde	204 35,9	22 3,9	47 8,3	162 28,5	124 21,8	9 1,6
Kadın	Sıklık Yüzde	88 37,3	17 7,2	14 5,9	71 30,1	41 17,4	5 2,1
Bolu							
Erkek	Sıklık Yüzde	88 82,2	11 10,3	30 28,0	61 57,0	50 46,7	5 4,7
Kadın	Sıklık Yüzde	37 88,1	3 7,1	6 14,3	25 59,5	15 35,7	0 0,0
Düzce							
Erkek	Sıklık Yüzde	91 84,3	6 5,6	27 25,0	56 51,9	44 40,7	10 9,3
Kadın	Sıklık Yüzde	27 77,1	0 0,0	4 11,4	15 42,9	14 40,0	6 17,1
Kocaeli							
Erkek	Sıklık Yüzde	184 86,0	17 7,9	61 28,5	86 40,2	65 30,4	14 6,5
Kadın	Sıklık Yüzde	48 81,4	3 5,1	11 18,6	29 49,2	23 39,0	2 3,4
Sakarya							
Erkek	Sıklık Yüzde	136 87,2	30 19,2	36 23,1	80 51,3	57 36,5	4 2,6
Kadın	Sıklık Yüzde	67 91,8	11 15,1	22 30,1	38 52,1	32 43,8	3 4,1

Tablo 4.41 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları iller bazında cinsiyetlerine göre göç etme sebeplerine yönelik çapraz tabloya yer verilmiştir. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyeli erkeklerin göç etme sebeplerine yönelik olarak büyük bir kısmının (%35,9) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %28,5’in “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %21,8’in ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Kadınların ise büyük bir kısmının (%37,3) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %30,1’in “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %17,4’ün ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyeli erkeklerin göç etme sebeplerine yönelik olarak büyük bir kısmının (%35,9) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %28,5’in “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %21,8’in ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Kadınların ise büyük bir kısmının (%37,3) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %30,1’in “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %17,4’ün ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyeli erkeklerin göç etme sebeplerine yönelik olarak büyük bir kısmının (%84,3) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %51,9’un “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %40,7’sinin ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Kadınların ise büyük bir kısmının (%77,1) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %42,9’un “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %40’in ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli erkeklerin göç etme sebeplerine yönelik olarak büyük bir kısmının (%86) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %40,2’sinin “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %30,4’ün ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Kadınların ise büyük bir kısmının (%81,4) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %49,2’sinin “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %39’unun ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyeli erkeklerin göç etme sebeplerine yönelik olarak büyük bir kısmının (%87,2) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %51,3’ünün “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %36,5’inin ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan

yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Kadınların ise büyük bir kısmının (%91,8) “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla %52,1’inin “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, %43,8’inin ise “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Tablo 4.42. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Eğitim Düzeylerine Göre Göç Etme Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo

Göç Etme Sebebi							
Eğitim Düzeyi		Suriye’de yaşanan savaş	Daha önceden Türkiye’ye gelen Suriyelilerin tavsiyeleri	Başka bir ülkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim	Türkiye’ nin güvenli bir ülke olması	Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık	Diğer
Yalova							
Okur yazar	Sıklık	17	1	4	13	6	1
Değil	Yüzde	94,4	5,6	22,2	72,2	33,3	5,6
İlkokul	Sıklık	49	5	15	29	16	0
	Yüzde	96,1	9,8	29,4	56,9	31,4	0,0
Ortaokul	Sıklık	94	9	14	64	56	3
	Yüzde	89,5	8,6	13,3	61,0	53,3	2,9
Lise	Sıklık	75	12	7	76	57	7
	Yüzde	72,1	11,5	6,7	73,1	54,8	6,7
Lisans	Sıklık	50	10	13	43	28	3
	Yüzde	84,7	16,9	22,0	72,9	47,5	5,1
Lisansüstü	Sıklık	7	2	8	8	2	0
	Yüzde	53,8	15,4	61,5	61,5	15,4	0,0
Bolu							
Okur yazar	Sıklık	5	1	1	2	2	0
Değil	Yüzde	100,0	20,0	20,0	40,0	40,0	0,0
İlkokul	Sıklık	17	3	2	11	9	1
	Yüzde	81,0	14,3	9,5	52,4	42,9	4,8
Ortaokul	Sıklık	34	2	12	26	21	2
	Yüzde	79,1	4,7	27,9	60,5	48,8	4,7
Lise	Sıklık	36	6	12	22	16	2
	Yüzde	85,7	14,3	28,6	52,4	38,1	4,8
Lisans	Sıklık	29	2	9	21	16	0
	Yüzde	87,9	6,1	27,3	63,6	48,5	0,0
Lisansüstü	Sıklık	4	0	0	4	1	0
	Yüzde	80,0	0,0	0,0	80,0	20,0	0,0
Düzce							

Okur yazar Değil	Sıklık Yüzde	3 100,0	0 0,0	1 33,3	1 33,3	0 0,0	0 0,0
İlkokul	Sıklık Yüzde	13 65,0	0 0,0%	6 30,0	5 25,0	8 40,0	3 15,0
Ortaokul	Sıklık Yüzde	31 91,2	2 5,9	5 14,7	21 61,8	14 41,2	2 5,9
Lise	Sıklık Yüzde	33 86,8	2 5,3	5 13,2	23 60,5	20 52,6	3 7,9
Lisans	Sıklık Yüzde	38 80,9	1 2,1	13 28,6	20 42,6	14 29,8	8 17,0
Lisansüstü	Sıklık Yüzde	0 0,0	1 100,0	0 0,0	1 100,0	1 100,	0 0,0
Kocaeli							
Okur yazar Değil	Sıklık Yüzde	4 100,0	0 0,0	1 25,0	2 50,0	0 0,0	0 0,0
İlkokul	Sıklık Yüzde	33 86,8	3 7,9	8 21,1	14 36,8	9 23,7	3 7,9
Ortaokul	Sıklık Yüzde	65 81,3	4 5,0	21 26,3	28 35,0	27 33,8	5 6,3
Lise	Sıklık Yüzde	81 90,0	9 10,0	28 31,1	45 50,0	30 33,3	5 5,6
Lisans	Sıklık Yüzde	48 81,4	4 6,8	14 23,7	24 40,7	21 35,6	3 5,1
Lisansüstü	Sıklık Yüzde	1 50,0	0 0,0	0 0,0	2 100,0	1 50,0	0 0,0
Sakarya							
Okur yazar Değil	Sıklık Yüzde	13 86,7%	1 6,7%	3 20,0%	8 53,3%	7 46,7%	1 6,7%
İlkokul	Sıklık Yüzde	33 89,2%	4 10,8%	10 27,0%	19 51,4%	16 43,2%	0 0,0%
Ortaokul	Sıklık Yüzde	47 82,5%	10 18,3%	11 19,3%	32 56,1%	20 35,1%	0 0,0%
Lise	Sıklık Yüzde	56 91,8%	12 19,7%	15 24,6%	33 54,1%	23 37,7%	3 4,9%
Lisans	Sıklık Yüzde	42 91,3%	10 21,7%	13 28,3%	18 39,1%	17 37,0%	2 4,3%
Lisansüstü	Sıklık Yüzde	12 92,3%	3 23,1%	6 46,2%	8 61,5%	6 46,2%	1 7,7%

Tablo 4.42. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Eğitim Düzeylerine Göre Göç Etme Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo

Tablo 4.42 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları iller bazında eğitim düzeylerine göre göç etme sebeplerine yönelik çapraz tabloya yer verilmiştir. Buna göre Yalova ilinde okur yazar olmayan (%94,4), ilkokul (%96,1), ortaokul (%89,5), lise (%72,1) ve lisans (%84,7) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı göç etme sebebine “Suriye’de yaşanan savaş” ve Lisansüstü mezunlarının (%61,5) büyük bir kısmının birinci ve ikinci sebep olarak “Başka bir ülkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim” ile “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak göç etme sebebine okur yazar olmayan (%72,2), ilkokul (%56,9), ortaokul (%61), lise (%73,1) ve lisans (%72,9) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak göç etme sebebine okur yazar olmayan (%33,3), ilkokul (%31,4), ortaokul (%53,3), lise (%54,8) ve lisans (%47,5) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” ve Lisansüstü mezunlarının (%53,8) “Suriye’de yaşanan savaş.” olarak belirtmişlerdir.

Bolu ilinde okur yazar olmayan (%100), ilkokul (%81), ortaokul (%79,1), lise (%85,7) ve lisans (%87,9) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı göç etme sebebine “Suriye’de yaşanan savaş” ve Lisansüstü mezunlarının (%80) büyük bir kısmının birinci ve ikinci sebebe “Suriye’de yaşanan savaş” ile “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak göç etme sebebine ilkokul (%52,4), ortaokul (%60,5), lise (%52,4) ve lisans (%63,6) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” ve okur yazar olmayanların (%40) ise ikinci ile üçüncü sebep olarak “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” ile “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak göç etme sebebine ilkokul (%42,9), ortaokul (%48,8), lise (%38,1), lisans (%48,5) ve lisansüstü (%20) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Düzce ilinde ilkokul (%65), ortaokul (%91,2), lise (%86,8) ve lisans (%80,9) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı göç etme sebebine “Suriye’de yaşanan savaş” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak göç etme sebebine ortaokul (%61,8), lise (%60,5) ve lisans (%42,6) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” ve ilkokul mezunlarının ise (%40) “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak göç etme sebebine ortaokul (%41,2), lise (%52,6) ve lisans (%29,8) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı

“Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” ile ilkököl mezunlarının (%30) ise “Başka bir ÷lkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim” olarak belirtmişlerdir. Okuryazar olmayan Suriyelilerin tamamı göç etme sebebine “Suriye’de yaşanan savaş” ve sırasıyla “Başka bir ÷lkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim” (%33,3), “Türkiye’nin güvenli bir ÷lke olması” (%33,3) olarak belirtmişlerdir. Lisansüstü mezununun 1 kişi (%100) olması nedeniyle Suriye’den göç etme sebebine “Daha önceden Türkiye’ye gelen Suriyelilerin tavsiyeleri”, “Türkiye’nin güvenli bir ÷lke olması” ve “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmiştir.

Kocaeli ilinde okur yazar olmayan (%100), ilkököl (%86,8), ortaokul (%81,3), lise (%90) ve lisans (%81,4) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı göç etme sebebine “Suriye’de yaşanan savaş” ve Lisansüstü mezunlarının (%100) tamamının “Türkiye’nin güvenli bir ÷lke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak göç etme sebebine okur yazar olmayan (%50), ilkököl (%36,8), ortaokul (%35), lise (%50) ve lisans (%40,7) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ÷lke olması” ve lisansüstü mezunlarının (%50) ise ikinci ile üçüncü sebep olarak “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” ile “Suriye’de yaşanan savaş” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak göç etme sebebine ilkököl (%23,7), ortaokul (%33,8), lise (%33,3), lisans (%35,6) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” ve okur yazar olmayanlar (%25) “Başka bir ÷lkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim.” olarak belirtmişlerdir.

Sakarya ilinde okur yazar olmayan (%86,7), ilkököl (%89,2), ortaokul (%82,4), lise (%91,8) ve lisans (%91,3) ve lisansüstü (%92,3) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı göç etme sebebine “Suriye’de yaşanan savaş” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak göç etme sebebine okur yazar olmayan (%53,3), ilkököl (%51,4), ortaokul (%56,1), lise (%54,1) ve lisans (%39,1) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ÷lke olması” ve lisansüstü (%61,5) mezunlarının ikinci ve üçüncü sebep olarak “Türkiye’nin güvenli bir ÷lke olması” ile “Başka bir ÷lkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak göç etme sebebine okuryazar olmayan (%20), ilkököl (%27), ortaokul (%19,3) ve lisans (%28,3) mezunu Suriyelilerin büyük bir kısmı “Başka bir ÷lkeye gidemediğim için Türkiye’ye geldim.”

ve lise mezunları (%37,7) “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

4.4.5.2. Suriyelilere Türkiye’de kalmayı cazip hale getiren nedenler

Suriyeli sığınmacıları Türkiye’de kalmayı cazip hale getiren birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenler; sosyal hizmet imkanları, istihdam olanakları, Türklerin misafirperverlikleri, Türkiye’nin güvenli bir ülke olması, kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık ve diğer nedenlerdir. Bu kapsamda katılımcılara bu nedenlerden en fazla üç sebep belirtme doğrultusunda seçenekler sunulmuştur. Bu sayede, Türkiye’de kalmayı cazip hale getiren üç neden belirlenmiştir.

Tablo 4.43. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre En Fazla Üç Sebep Belirtme Doğrultusunda Göç Durumundan Sonra Türkiye’de Yaşamayı Cazip Kılmaya İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Türkiye’de Yaşamayı Cazip Kılma	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Sosyal hizmet imkanları (Eğitim,sağlık, rehabilitasyon vs)	199 25	71 33,5	67 23,7	121 23,7	114 23,5
İstihdam Olanakları	48 8,1	13 6,1	32 11,3	73 14,3	45 9,3
Türklerim misafirperverlikleri	101 16,9	15 7,1	36 12,7	48 9,4	56 11,5
Türkiye’nin güvenli bir ülke olması	245 41,1	60 28,3	72 25,4	140 27,5	154 31,8
Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık	177 29,7	40 18,9	52 18,4	91 17,8	94 19,4
Diğer	25 4,2	13 6,1	24 8,5	37 7,3	22 4,5
Toplam	804 100	212 100	283 100	510 100	485 100

Tablo 4.43 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları illere göre Türkiye’de yaşamayı cazip kılma nedenlerine yönelik dağılımları yer almaktadır. Buna göre Türkiye’de yaşamayı cazip kılma nedenine Yalova (%41,1), Düzce (%25,4), Kocaeli (%27,5) ve Sakarya (%31,8) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının “Türkiye’nin

güvenli bir ülke olması” ile Bolu (%33,5) ilindeki Suriyelilerin ise “Sosyal hizmet imkanları (Eğitim, sağlık, rehabilitasyon vs)” yanıtını verdikleri görülmektedir.

İkinci olarak Türkiye’de yaşamayı cazip kılma nedenine Düzce (%23,7), Kocaeli (%23,7) ve Sakarya (%23,5) illerinde yaşayan Suriyelilerin “Sosyal hizmet imkanları (Eğitim, sağlık, rehabilitasyon vs)” ile Yalova (%29,7) ilindeki Suriyelilerin “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık”, Bolu (%28,3) ilindeki Suriyelilerin “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Üçüncü olarak Türkiye’de yaşamayı cazip kılma nedenine Bolu (%18,9), Düzce (%18,4), Kocaeli (%17,8) ve Sakarya (%19,4) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” ile Yalova (%25) ilindeki Suriyelilerin ise “Sosyal hizmet imkanları (Eğitim, sağlık, rehabilitasyon vs)” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Tablo 4.44. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Çalışma Durumlarına Göre Türkiye’de Kalıcı Olma Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo

Türkiye’de Kalıcı Olma Sebepleri							
Çalışma Durumu		hizmet Sosyal imkanları	İstihdam Olanakları	Türklerin misafirperverlikleri	Türkiye’ nin güvenli bir ülke olması	Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık	Diğer
Yalova							
Evet	Sıklık	144	41	82	165	124	10
	Yüzde	59,3%	16,9	33,7	67,9	51,0	4,1
Hayır	Sıklık	55	7	19	80	53	15
	Yüzde	51,4	6,5	17,8	74,8	49,5	14,0
Bolu							
Evet	Sıklık	53	7	11	43	26	9
	Yüzde	50,5	6,7	10,5	41,0	24,8	8,6
Hayır	Sıklık	18	6	4	17	14	4
	Yüzde	40,9	13,6	9,1	38,6	31,8	9,1
Düzce							
Evet	Sıklık	42	15	22	48	35	17
	Yüzde	46,2	16,5	24,2	52,7	38,5	18,7
Hayır	Sıklık	25	16	14	24	17	7
	Yüzde	48,1	31,7	26,9	46,2	32,7	13,5
Kocaeli							
Evet	Sıklık	87	57	32	103	68	33
	Yüzde	41,2	27,0	15,2	48,8	32,2	15,6
Hayır	Sıklık	34	16	16	37	23	4
	Yüzde	54,8	25,8	25,8	59,7	37,1	6,5
Sakarya							
Evet	Sıklık	77	30	37	105	62	12
	Yüzde	50,3	19,6	24,2	68,6	40,5	7,8
Hayır	Sıklık	37	15	19	49	32	10
	Yüzde	48,7	19,7	25,0	64,5	42,1	13,2

Tablo 4.44 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları iller bazında çalışma durumlarına göre Türkiye’de kalıcı olma sebeplerine yönelik çapraz tabloya yer verilmiştir. Yalova

ilinde yaşayan Suriyeli çalışanların (%67,9) ve çalışmayanların (%74,8) büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%59,3) ve çalışmayanların (%51,4) büyük bir kısmı “Sosyal hizmet imkanları” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%51) ve çalışmayanların (%49,5) büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan Suriyeli çalışanlar (%50,5) ve çalışmayanların (%40,9) büyük bir kısmı “Sosyal hizmet imkanları” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%41) ve çalışmayanların (%38,6) büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%24,8) ve çalışmayanların (%31,8) büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan Suriyeli çalışanların büyük bir kısmı (%52,7) “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması”, çalışmayanların büyük bir kısmı (%48,1) ise “Sosyal hizmet imkanları” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanların büyük bir kısmı (%46,2) “Sosyal hizmet imkanları”, çalışmayanların büyük bir kısmı (%46,2) ise “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%38,5) ve çalışmayanların (%32,7) büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli çalışanlar (%48,8) ve çalışmayanların (%59,7) büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%41,2) ve çalışmayanların (%54,8) büyük bir kısmı “Sosyal hizmet imkanları” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%32,2) ve çalışmayanların (%37,1) büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan Suriyeli çalışanlar (%68,6) ve çalışmayanların (%64,5) büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak kalıcı olma duruma sebep olarak çalışanlar (%50,3) ve çalışmayanların (%48,7) büyük bir kısmı “Sosyal hizmet imkanları” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma

duruma sebep olarak çalışanlar (%40,5) ve çalışmayanların (%42,1) büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Tablo 4.45. Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Gelir Düzeylerine Göre Türkiye’de Kalıcı Olma Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo

Türkiye’de Kalıcı Olma Sebepleri							
Gelir Düzeyi		Sosyal hizmet imkanları	İstihdam Olanakları	Türklerin misafirperverlikleri	Türkiye’ nin güvenli bir ülke olması	Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık	Diğer
Yalova							
0-500 TL	Sıklık	5	11	55	31	9	5
	Yüzde	7,1	15,7	78,6	44,3	12,9	7,1
501-600 TL	Sıklık	7	15	67	44	8	7
	Yüzde	7,9	16,9	75,3	49,4	9,0	7,9
1601-3000 TL	Sıklık	31	60	103	90	6	31
	Yüzde	20,8	40,3	69,1	60,4	4,0	20,8
3001 TL ve Üzeri	Sıklık	5	15	20	12	2	5
	Yüzde	18,5	55,6	74,1	44,4	7,4	18,5
Bolu							
0-500 TL	Sıklık	14	2	5	9	5	1
	Yüzde	56,0	8,0	20,0	36,0	20,0	4,0
501-600 TL	Sıklık	21	8	2	22	12	9
	Yüzde	42,0	16,0	4,0	44,0	24,0	18,0
1601-3000 TL	Sıklık	33	2	8	22	20	3
	Yüzde	51,6	3,1	12,5	34,4	31,3	4,7
3001 TL ve Üzeri	Sıklık	3	1	0	7	3	0
	Yüzde	30,0	10,0	0,0	70,0	30,0	0,0
Düzce							
0-500 TL	Sıklık	13	9	6	12	8	3
	Yüzde	43,3	30,0	20,0	40,0	26,7	10,0
501-600 TL	Sıklık	28	10	13	22	22	9
	Yüzde	56,0	20,0	26,0	44,0	44,0	18,0
	Sıklık	22	12	16	35	20	11

1601-3000 TL	Yüzde	37,9	20,7	27,6	60,3	34,5	19,0
3001 TL ve Üzeri	Sıklık	4	1	1	3	2	1
	Yüzde	80,0	20,0	20,0	60,0	40,0	20,0
Kocaeli							
0-500 TL	Sıklık	24	9	12	29	13	5
	Yüzde	52,2	19,6	26,1	63,0	28,3	10,9
501-600 TL	Sıklık	40	24	14	41	27	7
	Yüzde	50,0	30,0	17,5	51,3	33,8	8,8
1601-3000 TL	Sıklık	49	34	16	60	44	20
	Yüzde	39,5	27,4	12,9	48,4	35,5	16,1
3001 TL ve Üzeri	Sıklık	8	6	6	10	7	5
	Yüzde	34,8	26,1	26,1	43,5	30,4	21,7
Sakarya							
0-500 TL	Sıklık	17	6	15	29	19	5
	Yüzde	44,7	15,8	39,5	76,3	50,0	13,2
501-600 TL	Sıklık	36	17	11	46	27	4
	Yüzde	51,4	24,3	15,7	65,7	38,6	5,7
1601-3000 TL	Sıklık	48	18	22	67	37	12
	Yüzde	49,5	18,6	22,7	69,1	38,1	12,4
3001 TL ve Üzeri	Sıklık	13	4	8	12	11	1
	Yüzde	54,2	16,7	33,3	50,0	45,8	4,2

Tablo 4.45. (Devam) Suriyelilerin Yaşadıkları İller Bazında Gelir Düzeylerine Göre Türkiye’de Kalıcı Olma Sebeplerine Yönelik Çapraz Tablo

Tablo 4.45 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları iller bazında gelir düzeylerine göre Türkiye’de kalıcı olma sebeplerine yönelik çapraz tabloya yer verilmiştir. Yalova ilinde yaşayan 0-500 TL (%78,6), 501-600 TL (%75,3), 1601-3000 TL (%69,1) ve 3001 TL ve üzeri (%74,1) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türklerin misafirperverlikleri” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak Türkiye’de kalıcı olma duruma sebep olarak 0-500 TL (%44,3), 501-600 TL (%49,4), 1601-3000 TL (%60,4) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” ve 3001 TL ve üzeri (%55,6) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “İstihdam olanakları” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak 0-500 TL (%15,7), 501-600 TL (%16,9), 1601-3000 TL (%40,3) gelir

düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “İstihdam olanakları” ve 3001 TL ve üzeri (%44,4) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir.

Bolu ilinde yaşayan 0-500 TL (%56) ve 1601-3000 TL (%51,6) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Sosyal Hizmet İmkanları” ve 501-600 TL (%42) ile 3001 TL ve üzeri (%70) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak Türkiye’de kalıcı olma duruma sebep olarak 0-500 TL (%36), 1601-3000 TL (%34,4) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” ve 3001 TL ve üzeri (%30), 501-600 tı (%42) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Sosyal hizmet imkanları” ve 3001 TL ve üzeri (%30) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak 0-500 TL (%20), 501-600 TL (%24), 1601-3000 TL (%31,3) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” ve 0-500 tı (%20) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Türklerin misafirperverlikleri” olarak belirtmişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan 0-500 TL (%43,3), 501-600 tı (%56) ve 3001 tı ve üzeri (%80) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Sosyal Hizmet İmkanları” ve 1601-3000 TL (%60,3) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak Türkiye’de kalıcı olma duruma sebep olarak 0-500 TL (%40), 501-600 tı (%44), 3001 tı ve üzeri (%60) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” ve 1601-3000 tı (%37,9) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Sosyal hizmet imkanları” ve 501-600 tı (%44) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak 1601-3000 TL (%31,3) ve 3001 tı ve üzeri gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık”, 0-500 tı (%30) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “İstihdam olanakları” ve 501-600 tı (%26) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Türklerin misafirperverlikleri” olarak belirtmişlerdir.

Kocaeli ilinde yaşayan 0-500 TL (%63), 501-600 tı (%51,3), 1601-3000 tı (%48,4) ve 3001 tı ve üzeri (%43,5) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak Türkiye’de kalıcı olma duruma sebep olarak 0-500 TL (%52,2), 501-600 tı (%50), 1601-3000 tı (%39,5) 3001 tı ve üzeri (%34,8) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Sosyal hizmet imkanları” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak Türkiye’de kalıcı olma duruma sebep olarak 0-500 TL (%28,3), 501-600 tı (%33,8), 1601-3000 tı (%35,5) 3001 tı ve üzeri (%30,4) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” olarak belirtmişlerdir.

Sakarya ilinde yaşayan 0-500 TL (%76,3), 501-600 tı (%65,7) ve 1601-3000 tı (%69,1) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” ve 3001 tı ve üzeri (%54,2) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Sosyal hizmet imkanları” olarak belirtmişlerdir. İkinci olarak Türkiye’de kalıcı olma duruma sebep olarak 501-600 tı (%51,4), 1601-3000 tı (%49,5) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Sosyal hizmet imkanları”, 0-500 tı (%50) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık” ve 3001 tı ve üzeri (%50) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması” olarak belirtmişlerdir. Üçüncü olarak kalıcı olma duruma sebep olarak 501-600 tı (%38,6), 1601-3000 tı (%38,1) ve 3001 tı ve üzeri (%45,8) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük bir kısmı “Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık”, 0-500 tı (%39,5) gelir düzeyine sahip Suriyelilerin büyük kısmı “Türklerim misafirperverlikleri” olarak belirtmişlerdir.

4.4.6. Suriyeli sığınmacıların geleceği

Türkiye’nin uluslararası göç konusunda aldığı en büyük kitlesel göç hareketini oluşturan Suriyelilerin geleceğinin belirsizliği, hem toplumu hem de Suriyelileri olumsuz olarak etkilemektedir. Suriyelilerin ne düşündüğünü ve ne istediğini bilmek, Türkiye’nin Suriyelilerle ilgili önümüzdeki yıllarda hangi adımları atacağına, nasıl bir politika oluşturacağına yardımcı olacaktır. Bu kapsamda Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacılara Türkiye’deki gelecekleri ile ilgili sorular sorulmuş ve verilen yanıtlar yüzde ve sıklık yöntemi ile analiz edilmiştir.

4.4.6.1. Ülkelerine geri dönme durumu

On yıldan fazla bir süredir Türkiye’de yaşayan, topluma uyum sağlayan, burada evlilikler yapan ve Türklerle akrabalıklar kuran Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönüp dönmeyecekleri ikilemi günümüzde de devam etmektedir. Ülkemizde yaşayan ve sayıları her geçen yıl artış gösteren Suriyeli sığınmacıların tamamının ülkelerine geri dönmeleri pek mümkün gözükmemektedir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında yer alan illerde yaşayan Suriyeli sığınmacılara yönelik “Savaş bitince Suriye’ye geri dönme düşüncesi”ne yönelik görüşleri alınmıştır.

Tablo 4.46. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Savaş Bitince Suriye’ye Geri Dönme Düşüncelerinin Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Savaş Bitiminde Suriye’ye Dönme Düşüncesi	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Evet	48 13,7	39 26,2	38 26,6	72 26,4	43 18,8
Hayır	231 66	70 47	62 43,4	132 48,4	126 55
Fikrim yok	71 20,3	40 26,8	43 30,1	69 25,3	60 26,2
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Tablo 4.46 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları illere göre geleceklerine yönelik dağılımları yer almaktadır. Buna göre Savaş bitiminde Suriye’ye dönme düşüncesine Yalova (%66), Bolu (%47), Düzce (%43,4), Kocaeli (%48,4) ve Sakarya (%55) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının “Hayır” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Savaş biterse Suriye’ye geri dönmek isteyenlerin dağılımı incelendiğinde, Yalova ilinde %13,7, Bolu ilinde %26,2, Düzce ilinde %26,6, Kocaeli ilinde %26,4 ve Sakarya ilinde %18,8 olarak tespit edilmiştir.

Suriye’ye geri dönüp dönmeme konusunda herhangi bir düşüncesi olmayanların dağılımı incelendiğinde ise Yalova ilinde %20,3, Bolu ilinde %26,8, Düzce ilinde %30,1, Kocaeli ilinde %25,3 ve Sakarya ilinde %26,2 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.47. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Savaş Bittiğinde Suriye'ye Geri Dönme Durumları Arasındaki İlişkiyi Anlamaya Yönelik Ki-kare Testi

Gelir Durumu		Savaş Bittiğinde Suriye'ye Dönme Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	Fikrim Yok	
Yalova					
0-500 TL	Sıklık	6	48	17	71
	Yüzde	8,5%	67,6%	23,9%	100,0%
501-1600 TL	Sıklık	23	54	19	96
	Yüzde	24,0%	56,3%	19,8%	100,0%
1601 TL ve Üstü	Sıklık	19	129	35	183
	Yüzde	10,4%	70,5%	19,1%	100,0%
Bolu					
0-500 TL	Sıklık	5	13	7	25
	Yüzde	20,0%	52,0%	28,0%	100,0%
501-1600 TL	Sıklık	14	18	18	50
	Yüzde	28,0%	36,0%	36,0%	100,0%
1601 TL ve Üstü	Sıklık	17	36	11	64
	Yüzde	26,6%	56,3%	17,2%	100,0%
Düzce					
0-500 TL	Sıklık	7	14	9	30
	Yüzde	23,3%	46,7%	30,0%	100,0%
501-1600 TL	Sıklık	21	12	17	50
	Yüzde	42,0%	24,0%	34,0%	100,0%
1601 TL ve Üstü	Sıklık	10	36	17	63
	Yüzde	15,9%	57,1%	27,0%	100,0%
Kocaeli					
0-500 TL	Sıklık	11	30	5	46
	Yüzde	23,9%	65,2%	10,9%	100,0%
501-1600 TL	Sıklık	24	33	23	80
	Yüzde	30,0%	41,3%	28,7%	100,0%
1601 TL ve Üstü	Sıklık	37	69	41	147
	Yüzde	25,2%	46,9%	27,9%	100,0%
Sakarya					
0-500 TL	Sıklık	6	20	12	38
	Yüzde	15,8%	52,6%	31,6%	100,0%
501-1600 TL	Sıklık	20	31	19	70
	Yüzde	28,6%	44,3%	27,1%	100,0%
1601 TL ve Üstü	Sıklık	17	75	29	121
	Yüzde	14,0%	62,0%	24,0%	100,0%

Yalova: $X^2= 12,833$; $sd=6$; $p= 0,012^*$

Bolu: $X^2= 5,146$; $sd=4$; $p= 0,273$

Düzce: $X^2= 14,926$; $sd=4$; $p= 0,005^*$

Kocaeli: $X^2= 8,744$; $sd=4$; $p= 0,068$

Sakarya: $X^2= 8,442$; $sd=4$; $p= 0,077$

Tablo 4.47. (Devam). Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Gelir Durumu ile Savaş Bittiğinde Suriye'ye Geri Dönme Durumları Arasındaki İlişkiyi Anlamaya Yönelik Ki-kare Testi

Tablo 4.47 incelendiğinde Suriyelilerin illere göre gelir durumları ile savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumlarına yönelik ilişkinin incelenmesine yönelik bağımsız Ki-kare analizi uygulanmıştır. Buna göre Bolu, Kocaeli ve Sakarya illerinde yaşayan Suriyelilerin gelir durumları ile savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumları arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>,05$). Yalova ($X^2=12,833$; $p<,05$) ve Düzce ($X^2=14,926$; $p<,05$) illerinde yaşayan Suriyelilerin gelir durumları ile savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumları arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Yalova ilinde yaşayan 0-500 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%67,6), “Fikrim yok” (%23,9) ve “Evet” (%8,5) yanıtlarını vermişlerdir. 501-600 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%56,3), “Evet” (%24) ve “Fikrim yok” (%19,8) yanıtlarını vermişlerdir. 1601 tl ve üstü gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%70,5), “Evet” (%19,1) ve “Fikrim yok” (%10,4) yanıtlarını vermişlerdir.

Düzce ilinde yaşayan 0-500 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%46,7), “Fikrim yok” (%30) ve “Evet” (%23,3) yanıtlarını vermişlerdir. 501-600 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Evet” (%42), “Fikrim yok” (%34) ve “Hayır” (%24) yanıtlarını vermişlerdir. 1601 tl ve üstü gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye'ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%57,1), “Fikrim yok” (%27) ve “Evet” (%15,9) yanıtlarını vermişlerdir.

4.4.6.2. Türkiye’de yaşamaktan mutlu olup olmama durumu

Araştırma kapsamındaki Suriyeli sığınmacılara Türkiye’de yaşamaktan dolayı mutlu olup olmama durumlarına ilişkin düşünceleri sorulmuştur.

Tablo 4.48. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Türkiye’de Yaşamaktan Mutlu Olup-Olmama Durumlarına İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Türkiye’de Yaşamaktan Mutluluk Durumu	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Evet	317 90,6	123 82,6	115 80,4	208 76,2	198 86,5
Hayır	33 9,4	26 17,4	28 19,4	65 23,8	31 13,5
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Türkiye’de yaşamaktan mutluluk duyma durumuna Yalova (%90,6), Bolu (%82,6), Düzce (%80,4), Kocaeli (%76,2) ve Sakarya (%86,5) illerinde yaşayan Suriyelilerin çok büyük bir kısmının “Evet” yanıtını verdikleri görülmektedir. Türkiye’de yaşamaktan mutlu olmayan Suriyelilerin en fazla olduğu şehir ise %23,8 ile Kocaeli ilidir.

4.4.6.3. Farklı bir ülkeye göç etme durumu

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların farklı bir ülkeye gitme düşünceleri, bu insanların geleceğiyle ilgili alınacak kararları etkileyebilir.

Tablo 4.49. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Türkiye’den Başka Bir Ülkeye Göç Etme Durumlarına İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Türkiye’den Başka Bir Ülkeye Göç Etme Düşüncesi	n %	n %	n %	n %	n %
Evet	83 23,7	47 31,5	42 29,4	123 45,1	78 34,1
Hayır	267 76,3	102 68,5	101 70,6	150 54,9	151 65,9
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Türkiye’den başka bir ülkeye göç etme düşüncesine Yalova (%76,3), Bolu (%68,5), Düzce (%70,6), Kocaeli (%54,9) ve Sakarya (%65,9) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının “Hayır” yanıtını verdikleri görülmektedir.

4.4.6.4. Türk vatandaşlığına geçme durumu

On yıldan fazla bir süredir Türkiye’de yaşayan, ülkeye uyum sağlayan ve burada yaşamaktan mutlu olan insanların Türkiye Cumhuriyeti’nden en büyük beklentisi vatandaşlık hakkı verilmesi ve geçici koruma kapsamından çıkıp Türkiye’de kalıcı olmak istemektedir. Araştırma kapsamındaki Suriyeli sığınmacılara yönelik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme durumlarına ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Tablo 4.50. Suriyelilerin Yaşadıkları İllere Göre Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçme Durumlarına İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

	Yalova	Bolu	Düzce	Kocaeli	Sakarya
Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçme Düşüncesi	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde	Sıklık Yüzde
Evet	330 94,3	126 84,6	122 85,3	220 80,6	195 85,2
Hayır	8 2,3	6 4	3 2,1	15 5,5	12 5,2
Fikrim yok	12 3,4	17 11,4	18 12,6	38 13,9	22 9,6
Toplam	350 100	149 100	143 100	273 100	229 100

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme düşüncesine Yalova (%94,3), Bolu (%84,6), Düzce (%85,3), Kocaeli (%80,6) ve Sakarya (%85,2) illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının “Evet” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Tablo 4.51. Suriyelilerin İllere Göre Çalışma Durumu ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçme Durumunu Gösteren Çapraz Tablo

Çalışma Durumu		Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçme Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	Fikrim Yok	
Yalova					
Evet	Sıklık	233	3	7	243
	Yüzde	95,9	1,2	2,9	100,0
Hayır	Sıklık	97	5	5	107
	Yüzde	90,7	4,7	4,7	100,0
Bolu					
Evet	Sıklık	89	4	12	105
	Yüzde	84,8	3,8	11,4	100,0
Hayır	Sıklık	37	2	5	44
	Yüzde	84,1	4,5	11,4	100,0
Düzce					
Evet	Sıklık	81	2	8	91
	Yüzde	89	2,2	8,8	100,0
Hayır	Sıklık	41	1	10	52
	Yüzde	78,8	1,9	19,2	100,0
Kocaeli					
Evet	Sıklık	177	9	25	211
	Yüzde	83,9	4,3	11,8%	100,
Hayır	Sıklık	43	6	13	62
	Yüzde	69,4	9,7	21,0	100,0
Sakarya					
Evet	Sıklık	134	7	12	153
	Yüzde	87,6	4,6	7,8	100,0
Hayır	Sıklık	61	5	10	76
	Yüzde	80,3	6,6	13,2	100,0

Tablo 4.51 incelendiğinde Suriyelilerin yaşadıkları iller bazında çalışma durumlarına göre Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme durumu yönelik çapraz tabloya yer verilmiştir. Yalova ilinde yaşayan Suriyeli çalışanların (%95,9) ve çalışmayanların (%90,7) büyük bir kısmının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme durumuna

“Evet” olarak belirtmişlerdir. Bolu ilinde yaşayan Suriyeli çalışanların (%84,8) ve çalışmayanların (%84,1) büyük bir kısmının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme durumuna “Evet” olarak belirtmişlerdir. Düzce ilinde yaşayan Suriyeli çalışanların (%89) ve çalışmayanların (%78,8) büyük bir kısmının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme durumuna “Evet” olarak belirtmişlerdir. Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli çalışanların (%83,9) ve çalışmayanların (%69,4) büyük bir kısmının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme durumuna “Evet” olarak belirtmişlerdir. Sakarya ilinde yaşayan Suriyeli çalışanların (%87,6) ve çalışmayanların (%80,3) büyük bir kısmının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme durumuna “Evet” olarak belirtmişlerdir.

4.5. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında Doğu Marmara illeri olan Yalova, Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde toplam 1.144 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. En çok katılım Yalova ilinde (350) en az katılım ise Düzce ilinde (143) olarak gerçekleşmiştir. Anket çalışmasında yer alan sorular, demografik bilgiler, sosyo-kültürel sorunlar, sosyo-ekonomik sorunlar, iskân ile ilgili yaşanan sorunlar, göç etme ve kalıcı olma nedenlerine yönelik sorular ve Suriyelilerin geleceğiyle ilgili sorular olmak üzere altı bölümden oluşmuştur. Anket çalışması uygulanmadan önce hipotezler belirlenmiş ve bu hipotezleri ölçmeye yönelik sorular hazırlanmıştır. Anket sonucunda ortaya çıkan bulgular her il için ayrı ayrı değerlendirilmiş ve oluşturulan hipotezlerin geçerliliği ispatlanmaya çalışılmıştır. Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik uyum politikaları hedefine ulaşmıştır. Suriyelilere yönelik uyum politikaları yerine toplumsal kabulün ön plana çıkması gerektiği ortaya çıkmıştır.

H.1. “Suriyelilerin yaşadıkları illere göre cinsiyet ile çalışma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” hipotezine ilişkin bağımsız ki-kare analizi uygulanmıştır. Buna göre Yalova ($X^2 = 51,373$; $p < ,05$), Bolu ($X^2 = 51,373$; $p < ,05$), Düzce ($X^2 = 51,373$; $p < ,05$), Kocaeli ($X^2 = 51,373$; $p < ,05$) ve Sakarya ($X^2 = 51,373$; $p < ,05$) illerinde yaşayan Suriyelilerin cinsiyetleri ile çalışma durumları arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < ,05$). Suriyeli erkeklerin çalışma oranının en fazla olduğu iller, Kocaeli (%90,2) ve Bolu (86,9) ilidir. Suriyeli kadınların çalışma oranının en fazla olduğu iller ise, Yalova ve Sakarya (35,6) illeridir. Araştırma sonucuna göre,

bu illerde yaşayan Suriyeli erkeklerin çalışma hayatına katılımı yeterli düzeyde iken, kadınların çalışma hayatına yeterli düzeyde katılmadıkları görülmektedir.

H.2. “Suriyeli sığınmacılar sosyo-kültürel anlamda yaşadıkları kente ve ülkeye uyum sağlamakta zorluk yaşamaktadır” hipotezine ilişkin Suriyeli sığınmacılara yönelik bazı sorular yöneltilmiştir. “Suriyeliler yaşadıkları illere göre Türkiye’ye uyum sağlamakta zorluk çekmektedir” ifadesine ilişkin ki-kare uygunluk testi uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Yalova ilinde ankete katılan 350 kişiden 274’ü, Bolu ilinde ankete katılan 149 kişiden 104’ü, Düzce ilinde ankete katılan 143 kişiden 99’u, Kocaeli ilinde ankete katılan 273 kişiden 172’si ve Sakarya ilinde ankete katılan 229 kişiden 159’u Türkiye’ye uyum sağlamakta zorluk çekmediğini ifade etmişlerdir. Buna göre Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’ye uyum sağlamakta zorlanmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin kültürel farklılıklardan dolayı Türkiye’ye ve bulunduğu kente uyum sağlamakta zorlanmadığı da tespit edilmiştir. Suriyeli sığınmacıların uyum konusunda yaşadığı sorunların temelinde ise Türkçe bilmemek olduğu görülmektedir. Ayrıca “Suriyelilerin yaşadıkları illere göre bulundukları ile gelme zamanları ile dil sorununun günlük hayatta ve iş hayatında olumsuz etkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” ifadesine ilişkin çapraz tablo uygulanmıştır. Doğu Marmara illerine 2011-2013 yılları arasında gelen Suriyeli sığınmacıların sayısı oldukça düşük seviyededir. Doğu Marmara illerine 2011-2013 yılları arasında gelen Suriyelilerin diğer yıllara göre dil sorunu konusunda daha az sorun yaşadıkları görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, 2011-2013 yılları arasında bu illere gelen Suriyelilerin diğer yıllara gelen Suriyelilere nazaran daha fazla uyum sağladıkları olarak söylenebilir.

H.3. “Suriyeli sığınmacılar sosyo-ekonomik anlamda zorluk yaşamaktadır” hipotezine ilişkin Suriyeli sığınmacılara yönelik bazı sorular yöneltilmiştir. “Suriyelilere iş bulma konusunda devlet ve özel sektör yeterli desteği sağlamaktadır” ifadesine ilişkin ki-kare uygunluk testi uygulanmıştır. İş bulma konusunda devlet yeterli desteği sağlamaktadır ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde Yalova ilinde “Fikrim yok” cevabını veren Suriyeli sayısı 146, devletin yeterli desteği sağlamadığını ifade edenlerin sayısı 131, devletin yeterli desteği sağladığını ifade edenlerin sayısı ise 73 kişidir. Buna göre Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu devletin iş bulma konusunda yarattığı istihdam olanaklarını bilmemekte veya devletin yeterli desteği vermediğini

düşünmektedir. Bolu ilinde devletin iş bulma konusunda yeterli desteği vermediğini ifade edenlerin sayısı 76, istihdam olanaklarını bilmeyen veya ulaşamayan Suriyelilerin sayısı ise 49’dur. Devletin iş bulma konusunda yeterli desteği vermediğini ifade edenlerin sayısı Düzce ilinde 51, Kocaeli ilinde 132, Sakarya ilinde 97 kişi iken istihdam olanaklarına dair fikri olmayanların sayısı Düzce ilinde 63, Kocaeli ilinde 83 ve Sakarya ilinde 90 kişidir. Genel olarak Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeliler ya devletin iş bulma konusunda yeterli desteği sağlamadığını düşünmekte ya da yaratılan istihdam olanaklarından habersiz bir şekilde yaşamaya devam etmektedir. Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeliler, özel sektörün de iş bulma konusunda kendilerine yardımcı olmadığını belirtmiş ve bir diğer ifadeyle iş aramada zorlandıklarını belirtmişlerdir. Özel sektörün yarattığı iş olanakları hakkında fikri olmayanların sayısı da azımsanmayacak seviyededir.

“Suriyeliler çalışma hayatında zorluklar yaşamaktadır” ifadesine ilişkin Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilere sorular sorulmuş ve işyeri çalışma koşulları, aldığı ücret, çalışma saatleri ve sigortalarının olup olmadığını tespit ederek, Suriyelilerin çalışma hayatında yaşadığı zorlukları tespit etmeye yönelik ki kare uygunluk testi uygulanmıştır. Suriyelilerin yaşadıkları illere göre “İşyerlerinde az ücretle çalışıyorum ve/veya çalışma saatlerim çok uzun ve/veya sigortam yok” ifadesine Suriyelilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Yalova ilinde çalıştığı işyerinden ve çalışma koşullarından memnun olmayan kişi sayısı 191, memnun olanların sayısı ise 70 olarak tespit edilmiştir. Bu durum Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun çalışma hayatında zorluklar yaşadığı ve düşük ücretlerle ve sigortasız olarak çalışmaya devam ettikleri söylenebilir. Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde de benzer bir durum yaşanmaktadır. Bolu ilinde çalışma koşullarından memnun olan Suriyelilerin sayısı 24, memnun olmayanların sayısı 91, Düzce ilinde çalışma koşullarından memnun olan Suriyelilerin sayısı 31, memnun olmayanların sayısı 83, Kocaeli ilinde çalışma koşullarından memnun olan Suriyelilerin sayısı 72, memnun olmayanların sayısı 157, Sakarya ilinde çalışma koşullarından memnun olan Suriyelilerin sayısı 46, memnun olmayanların sayısı 128 olarak tespit edilmiştir. Anket sonucunda oluşan bu verilere göre, Doğu Marmara illerinde çalışan Suriyelilerin çalışma hayatında bazı zorluklar yaşadığı ve bu durumdan şikayetçi oldukları görülmektedir.

“Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar yeterlidir” ifadesine ilişkin Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri cevaplar ki-kare uygunluk testi ile analiz edilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde araştırma kapsamındaki tüm illerde sosyal ve ekonomik yardımların Suriyeliler için yeterli bulunmadığı tespit edilmiştir. Yalova ilinde ankete katılan Suriyelilerin yaklaşık üçte biri, Düzce ilinde 48 kişi ve Sakarya ilinde 78 kişi, yapılan sosyal ve ekonomik yardımların yeterliliği konusunda fikrim yok cevabını vermiş ve bu durum yardımlar konusunda Suriyelilerin yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı söylenebilir.

“Suriyeliler yerel halka göre daha fazla kira vermektedir” ifadesine yönelik araştırma kapsamındaki illerde yaşayan Suriyelilerin verdikleri cevaplar ki-kare uygunluk testi ile analiz edilmiştir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin bir kısmı (117 kişi) yerel halka göre daha fazla kira verdiğini belirtmektedir. Yerel halka göre daha fazla kira vermediğini ifade eden Suriyelilerin sayısı ise 138 kişidir. Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde ise yerel halka göre daha fazla kira verdiğini ifade eden Suriyelilerin sayısı diğer yanıtlara göre daha fazladır. Düşük ücretlerle çalışan Suriyelilerin verdikleri kira ücretlerinin makul düzeyde olması bir diğer ifadeyle geliriyle orantılı olması, Suriyeli sığınmacıların daha iyi geçim koşullarında yaşamasını da olumlu yönde etkileyecektir.

Sonuç olarak Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik anlamda zorluklar yaşadığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik anlamda yaşadığı sorunların başında çalışma hayatında yaşadıkları olumsuzluklar dikkat çekmektedir. Katılımcıların çoğunluğu işyerinde düşük ücretlerle çalıştıkları ve çalışma saatlerinin fazla olduğunu belirtmektedir. Ayrıca iş bulma konusunda hem devletin hem de özel sektörün yeterli desteği sağlamadıklarını ya da bu destekler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Suriyeli sığınmacılar kendilerine yönelik yapılan sosyal ve ekonomik yardımların da yeterli düzeyde olmadığını ya da bilgi sahibi olmadıklarını belirtmektedir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu yerel halka nazaran daha olumsuz iş koşullarında çalıştıklarını ifade etmektedir.

H.4. “Suriyeli sığınmacılar iskân ve konut ile ilgili sorunlar yaşamaktadır” hipotezine yönelik katılımcılara bazı sorular yöneltilmiştir. Bu sorular genellikle Suriyelilerin yaşadıkları konutun fiziksel özellikleri ile ilgili olmuştur. Bu kapsamda sorulan sorular yaşadıkları konut türü, konutun kullanım alanı, yapım sistemi, oda sayısı, konutun

mülkiyet durumu, ödedikleri kira ücretleri, yaşadıkları konutun kaçınıcı konutta oturma süresi ve mevcut konuttan farklı bir konutta yaşama düşüncelerine ilişkin dağılımı incelenmiştir.

“Suriyelilerin gelir durumları ile oturdukları konut türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” ifadesine ilişkin çapraz tabloya yer verilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde tüm illerde gelir durumu (0-500 Tl ile 1601-3000 TL arasında olanların) arttıkça apartmanda yaşayanların sayısının arttığı ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin düşük ücretlerle çalışması, 3001 TL üstü geliri olan Suriyelilerin kısıtlı olması gibi nedenler, apartmanda yaşayan Suriyeli sayısının bu gelir düzeyinde daha az olmasına neden olmuştur.

“Suriyelilerin sahip oldukları çocuk sayıları ile yaşadıkları konutun oda sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır” ifadesine ilişkin bağımsız ki-kare testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Bolu, Düzce ve Kocaeli illerinde yaşayan Suriyelilerin sahip oldukları çocuk sayıları ile yaşadıkları konutun oda sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>,05$). Yalova ($\chi^2=16,903$; $p<,05$) ve Sakarya ($\chi^2=16,723$; $p<,05$) illerinde yaşayan Suriyelilerin sahip oldukları çocuk sayıları ile yaşadıkları konutun oda sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H.5. “Suriye’de yaşanan savaş, Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmesinin en büyük nedenidir” hipotezine ilişkin Suriyelilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, araştırma kapsamındaki tüm illerde Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmesinin en önemli sebebi Suriye’de yaşanan savaş olarak dikkat çekmektedir. Yalova ilinde ankete katılan 350 kişiden 292’si, Bolu ilinde ankete katılan 149 kişiden 125’i, Düzce ilinde ankete katılan 143 kişiden 118’i, Kocaeli ilinde ankete katılan 273 kişiden 232’si ve Sakarya ilinde ankete katılan 229 kişiden 203’ü göç etme sebepleri arasında Suriye’de yaşanan savaşı ilk sıraya koymuşlardır. Genel olarak araştırma kapsamındaki tüm illerde göç etmelerine etki eden ilk üç neden; Suriye’de yaşanan savaş, Türkiye’nin güvenli bir ülke olması ve kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık olarak tespit edilmiştir.

H.6. “Türkiye’nin güvenli bir ülke olması, Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olmayı cazip hale getiren en büyük nedenidir” hipotezine ilişkin Suriyelilerin görüşleri ele alındığında; Yalova, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde yaşayan Suriyeliler,

Türkiye'nin güvenli bir ülke olması kriterini kalıcı olmayı cazip hale getiren en büyük neden olarak görürken, Bolu ilinde yaşayan Suriyeliler, sosyal hizmet olanakları kriterini Türkiye'de kalıcı olmayı cazip hale getiren en büyük neden olarak ifade etmişlerdir. Genel olarak araştırma kapsamındaki tüm illerde Türkiye'de kalmayı cazip hale getiren ilk üç neden; Türkiye'nin güvenli bir ülke olması, sosyal hizmet imkanları ve kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık olarak tespit edilmiştir.

H.7. “Suriyeli sığınmacılar, Suriye’de savaşın sona ermesi durumunda ülkelerine geri dönmek istememektedir” hipotezine ilişkin Suriyeli sığınmacıların verdikleri cevaplar incelendiğinde, araştırma kapsamındaki tüm illerde Suriyelilerin büyük bir kısmı, Suriye’de yaşanan savaşın sona ermesi durumunda ülkelerine geri dönmeyeceklerini ifade etmişlerdir. Yalova ilinde ankete katılan Suriyelilerin %66’sı, Bolu ilinde %47’si, Düzce ilinde %43,4’ü, Kocaeli ilinde %48,4’ü ve Sakarya ilinde %55’i ülkelerine geri dönmeyeceğini belirtmişlerdir. Ülkelerine geri dönüp dönmeme konusunda kararsız olan kesim de önemli bir orana sahiptir. Ülkelerine geri dönüp dönmeme konusunda kararsız olan Suriyelilerin illere göre dağılımı incelendiğinde, Yalova ilinde %20,3, Bolu ilinde %26,8, Düzce ilinde %30,1, Kocaeli ilinde %25,3 ve Sakarya ilinde %26,2 olarak gerçekleşmiştir.

Ayrıca “Suriyelilerin gelir durumları ile savaş biterse Suriye’ye geri dönme durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” ifadesine ilişkin bağımsız Ki-kare analizi uygulanmıştır. Buna göre, Bolu, Kocaeli ve Sakarya illerinde yaşayan Suriyelilerin gelir durumları ile savaş bittiğinde Suriye’ye geri dönme durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>,05$). Yalova ($\chi^2=12,833$; $p<,05$) ve Düzce ($\chi^2=14,926$; $p<,05$) illerinde yaşayan Suriyelilerin gelir durumları ile savaş bittiğinde Suriye’ye geri dönme durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yalova ilinde yaşayan 0-500 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye’ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%67,6), “Fikrim yok” (%23,9) ve “Evet” (%8,5) yanıtlarını vermişlerdir. 501-600 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye’ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%56,3), “Evet” (%24) ve “Fikrim yok” (%19,8) yanıtlarını vermişlerdir. 1601 tl ve üstü gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye’ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%70,5),

“Evet” (%19,1) ve “Fikrim yok” (%10,4) yanıtlarını vermişlerdir. Düzce ilinde yaşayan 0-500 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye’ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%46,7), “Fikrim yok” (%30) ve “Evet” (%23,3) yanıtlarını vermişlerdir. 501-600 tl gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye’ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Evet” (%42), “Fikrim yok” (%34) ve “Hayır” (%24) yanıtlarını vermişlerdir. 1601 tl ve üstü gelir düzeyinde olan Suriyelilerin savaş bittiğinde Suriye’ye dönme durumlarına çoğunluk yanıtlarına göre sırasıyla “Hayır” (%57,1), “Fikrim yok” (%27) ve “Evet” (%15,9) yanıtlarını vermişlerdir.

H.8. “Suriyeliler Türkiye’de yaşamaktan mutludur” hipotezine ilişkin Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmının Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduğu ortaya çıkmıştır. Doğu Marmara illeri arasında Türkiye’de yaşamaktan mutlu olan Suriyelilerin oranının en fazla olduğu il %90,6 ile Yalova olurken, en az oran ise %76,2 ile Kocaeli ili olmuştur. Türkiye’de yaşamaktan mutlu olmadığını ifade eden Suriyeli sığınmacı %23,8 ile Kocaeli ilinde yaşamaktadır. Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısının diğer illere göre daha fazla olması, Suriyeliler için yapılan sosyal ve ekonomik yardımların gecikmesine neden olmakta ve bu durum Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların mutluluk düzeyini etkilemektedir. Türkiye’de yaşamaktan mutlu olan Suriyeli sığınmacıların diğer illere göre dağılımı ise Bolu ilinde %82,6, Düzce ilinde %80,4 ve Sakarya ilinde %86,5 olarak gerçekleşmiştir.

“Suriyeliler, Türkiye’den başka bir ülkeye göç etmek istememektedir” ifadesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde, Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin %76,3’ü Türkiye’den başka bir ülkeye göç etmek istemediğini ifade etmişlerdir. Düzce ilinde bu oran %70,6, Bolu ilinde %68,5, Sakarya ilinde %65,9 ve Kocaeli ilinde %54,9 olarak gerçekleşmiştir. Kocaeli ilinde yaşayan Suriyelilerin %45,1’i imkanı olması durumunda Türkiye’den başka bir ülkeye göç edebileceğini ifade etmiştir. Suriyelilerin Türkiye dışında farklı bir ülkeye göç etme durumu Türkiye Cumhuriyeti’nin diğer ülkelerle yapacağı ikili anlaşmalarla mümkün olacağı fakat diğer ülkelerin sığınmacılara bakış açısının bu göç hareketine izin vermeyeceği düşünülmektedir.

H.9. “Suriyeliler, Türkiye vatandaşlığına geçmek istemektedir” hipotezine ilişkin Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, bu

illerde yaşayan Suriyelilerin 6nemli bir kısmının T6rk vatandaşlığına ge6me isteği ve beklentisi olduğunu s6ylemek m6mk6n olacaktır. Yalova ilinde yaşayan Suriyelilerin %94,3'6, Bolu ilinde %84,6'sı, D6zce ilinde %85,3'6, Kocaeli ilinde %80,6'sı ve Sakarya ilinde %85,2'si T6rkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına ge6mek istemektedir. Suriyeli sığınmacılara T6rk vatandaşlığı verilmesi konusu, 6n6m6zdeki yıllarda 6zerinde durulması gereken en 6nemli konulardan birisi olacaktır. Her ge6en yıl Suriyeli sığınmacı sayısının artması ve bu insanların zaman ge6tik6e T6rkiye'ye daha fazla uyum sağlaması sonucu 6n6m6zdeki yıllarda vatandaşlık konusu daha 6ok tartışılır hale gelecektir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihi boyunca birçok göç hareketine tanıklık eden Türkiye, ilk kez bu boyutta bir nüfus hareketliliği ile karşılaşmış ve bu nüfus hareketliliği günümüzde de etkisini göstermeye devam etmektedir. Suriye’de 2011 yılında yaşanan iç savaş sonrası yaşanan kaos ortamı sonrası binlerce Suriye vatandaşı ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır. Suriye’de yaşanan savaşta ailesini, vatanlarını kaybeden Suriyeli sığınmacılara karşı Türkiye, ‘açık kapı politikası’ uygulayarak zulüm ve savaştan kaçan bu insanlara sınırlarını açmıştır. Türkiye’nin, ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların temel gereksinimlerinin karşılanacağını ve kimsenin zorla geri gönderilmeyeceğini ifade etmesi sonrası, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye gelişi hızlanmış ve 2011 yılı sonunda 14 bin 237 olan Suriyeli sığınmacı sayısı 2014 yılında 1 milyon 519 bin 286’ya yükselmiş 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla, 3 milyon 570 bin 234 kişiye ulaşmıştır. 2011 yılında Suriyeliler gelmeden önce Türkiye’de bulunan uluslararası koruma kapsamındaki yabancı sayısı on binlerle gösterilirken, Suriyeli sığınmacılar geldikten sonra bu sayı kısa sürede milyonları aşmıştır. Türkiye’ye geldikleri ilk yıllarda hükümet, Türk vatandaşları ve yerel aktörler, Suriyelilerin misafirliklerinin geçici olduğunu ve savaşın bitmesi durumunda ülkelere geri döneceğini düşünmüş fakat aradan geçen 10 yıllık süreçte Suriyeliler, toplumsal yapının bir parçası olmuş, yerel halkla içi içe yaşayarak geçici misafirlikten kalıcı duruma gelmişlerdir.

Bu çalışma, Doğu Marmara illeri kapsamında olan Yalova, Bolu, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde yaşayan Suriyelilerin Türkiye’ye ne kadar uyum sağladığını, uyum sürecinde karşılaştıkları sorunları, çalışma hayatında yaşadığı sorunları, yerel halk ile ilişkilerini, yaşadığı konut sorunlarını, beklentilerini ve geleceklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma, Suriyeli sığınmacıların uyum sürecinde yaşadıkları sorunlara ve iskân ile ilgili sorunlarına yönelik olarak etkin ve sürdürülebilir politikaların oluşması konusunda yerel ve merkezi aktörlere öneriler sunmayı, Suriyelilerin geleceği konusunda atılacak adımlara yönelik çözümler üretmeyi ve literatüre katkı sağlamayı esas almaktadır. Ayrıca yapılan alan araştırmasının tek bir şehir ile sınırlı kalmaması ve anket çalışmasının bölgesel düzeyde her ilin Göç Genel Müdürlükleri aracılığıyla gerçekleştirilmesi, çalışmanın

geniş bir kitleye ulaşmasını ve il ve bölge bazında çözüm önerileri sunmayı mümkün hale getirmiştir.

Çalışma kapsamında öncelikle uluslararası göç kavramsal açıdan ele alınmış ve bu kapsamda uluslararası göçün tarihsel gelişimi, nedenleri, türleri ve kuramsal çerçeve üzerinde durulmuştur. Çalışma dahilinde Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin hukuki ve iskân durumu ele alınmış, geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar üzerinde durularak, anket çalışmasında yer alan soruların daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında sosyo-kültürel açıdan verilen cevapların analizlerine bakıldığında, Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğunun dil sorunu yaşadığı ve Türkçe bilmemenin günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı oluşturduğu tespit edilmiştir. Dil sorunu, Suriyeli sığınmacıların yerel halk ile iletişim kuramamasına, iş hayatında kendini tam olarak ifade edememesine sebep olmaktadır.

Araştırmaya göre, “Yaşadığı şehirde Suriyeli olduğu için sözlü ve/veya fiziksel saldırıya maruz kalıp kalmama” durumları incelendiğinde, genel olarak Suriye vatandaşlarının sözlü ve/veya fiziksel bir saldırıya maruz kalmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, genel olarak bu kentlerde yaşayan Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara karşı hoşgörülü davrandığı şeklinde de yorumlanabilir. “Yaşadığı şehirde veya gittiği yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıp kalmama” durumları analiz edildiğinde de genel olarak Suriye vatandaşlarının sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalmadıkları tespit edilmiştir. Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeliler, bulundukları şehirde yerel halk tarafından ötekileştirilmediklerini düşünmektedir.

Kültürel farklılıklardan dolayı bulunduğu kente ve ülkeye uyum sağlamakta zorlandığını ifade eden Suriyelilerin sayısının oldukça düşük olduğu ve bu insanların Türkiye’ye ve yaşadığı kente uyum sağladığı tespit edilmiştir. Suriyeli sığınmacıların yerel halk ile ilişkiler kurması, düzenli bir işte çalışması, akrabalarıyla bütünleşmesi ve Türk devletinin hoşgörülü yaklaşımı Türkiye’ye uyum sürecini hızlandırmıştır.

Suriyeli sığınmacıların verdikleri cevaplar, sosyal uyum süreci yerine toplumsal kabul kavramının öne çıktığını göstermektedir.

“Katılımcıların mümkün olması durumunda daha iyi yaşam koşulları olan ülkeye gitme” durumları analiz edildiğinde, Kocaeli, Yalova, Düzce ve Sakarya illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunun imkanı olması durumunda daha iyi yaşam koşulları olan farklı bir ülkeye gidebilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, bu illerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların bir kısmının bir arayış içerisinde olduğunu, mümkün olması durumunda Türkiye’de kalma konusunda ısrarcı olmayacaklarını göstermektedir. Fakat Türkiye dışında yaşam koşulları daha iyi olan bir ülkeye gitme olanakları çok mümkün gözükmemektedir. Bolu ilinde yaşayan katılımcıların yarısı Türkiye’den başka bir ülkeye gitmeyeceğini ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında “Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin Türk komşuları ile olan ilişkileri” analiz edildiğinde, Türk komşuların Suriyeli sığınmacılara karşı yardımsever bir tavır gösterdiği, ihtiyaç duyduklarında yerel halkın bu insanlara yardım ettiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Doğu Marmara illerinde yaşayan yerel halkın Suriyeli sığınmacılara karşı misafirperverlik yönlerinin ve komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırma kapsamında sosyo-ekonomik açıdan verilen cevapların analizleri incelendiğinde, Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacılara iş bulma konusunda devletin ve özel sektörün yeterli desteği sağlamadığı yönünde görüşler ağır basmaktadır. Ayrıca devlet ve özel sektörün iş bulma konusunda oluşturduğu istihdam olanaklarından bu illerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmının bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Ankette ekonomik uyum sürecine ilişkin bir diğer bulgu ise Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin işyerlerinde düşük ücretle çalışması, çalışma saatlerinin uzunluğu ve sigortalarının olmamasıdır. Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir kısmının özlük haklarından memnun olmadığı ve emeklerinin karşılığını alamadığı görülmektedir. Devletin aldığı önlemlere rağmen, bazı işverenlerin bu durumdan fayda sağlamaları, bu insanların düşük ücretlerle, sigortasız ve kayıt dışı çalışmasına neden olmaktadır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan sosyal ve ekonomik yardımların yeterliliği konusunda katılımcıların görüşleri incelendiğinde, Suriyelilerin büyük bir kısmı yapılan sosyal ve ekonomik yardımların yeterli olmadığını düşünmektedir. Ayrıca yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar konusunda bilgi sahibi olmayan Suriyelilerin sayısı da göz ardı edilmemelidir.

Araştırmaya göre, “Yerel halk, Suriyeliler geldikten sonra yerel halk arasında işsizliğin arttığını düşünüyor” ifadesine verdikleri cevaplar incelendiğinde Yalova, Düzce, Kocaeli ve Sakarya illerinde Suriyelilerin büyük bir kısmı bu görüşe katılmadığını ifade etmiştir. Bolu ilinde ise bu görüşe katılan ve katılmayan Suriyelilerin sayısı birbirine yakın düzeyde gerçekleşmiştir. “Yerel halka göre daha olumsuz iş koşullarında çalıştığını” ifade eden Suriyeli sığınmacıların sayısı tüm illerde daha ağır basmaktadır. Yerel halk ile ilgili bir diğer durum ise “Suriyelilerin Türk vatandaşlarına göre daha fazla kira ücreti verip vermediği” durumudur. Yerel halka göre daha fazla kira verdiğini düşünen Suriyeli sığınmacıların sayısının en fazla olduğu iller, Yalova, Kocaeli ve Sakarya kentleridir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara göre yerel hizmetlerden memnuniyeti incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğu yerel yönetimler tarafından sağlanan hizmetlerden memnun olduğunu ifade etmiştir. Buna göre, Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacılara, belediyeler ve diğer yerel aktörler tarafından sağlanan hizmetlerin yeterli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Son zamanlarda Bolu ilinde mevcut belediye başkanının Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz açıklama ve uygulamaları, toplumsal uyumun zorlaşmasına neden olmaktadır. Belediye bütçesinden Suriyeli sığınmacılara yönelik yardımların kesilmesi, zaten ekonomik olarak zorluk yaşayan bu insanların yaşam standartlarını olumsuz etkilemekte ve yerel yönetimlerin sığınmacılara yönelik sosyal yardım ve uygulamalarına da olumsuz bir örnek teşkil etmektedir. Bu olumsuz tutumun devam etmesi durumunda, Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında toplumsal uyum sürecinin uzaması muhtemel görülmektedir.

Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin iskân ve barınma durumları ile ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun apartmanda yaşadığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları konutun kullanım alanı

genel olarak 0-75 ve 80-90 metrekaredir. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları konutun yapım malzemesi Yalova, Bolu ve Düzce illerinde betonarme yaygın iken, Kocaeli ilinde kargir, Sakarya ilinde hem betonarme hem kargir evlerin yaygın olduğu tespit edilmiştir. Suriyeli sığınmacıların oturdukları konutun oda sayısı ise genel olarak iki ve üç odalıdır. Araştırmaya göre, katılımcıların oturdukları konutun ısıtma türü genel olarak doğalgazdır. Ayrıca kömür ve odun sobası kullanan katılımcı sayısı da dikkat çekmektedir.

Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmı oturdukları konutta kiracı durumundadır. Ödedikleri kira ücreti genel olarak 0-1500 TL aralığındadır. Suriyeli sığınmacıların gelir durumları ele alındığında ödedikleri kira ücretleri geçimlerini zorlaştırmaktadır. Araştırmaya göre, “Suriyeli sığınmacıların illere göre şu anda ikamet ettikleri yerleşim yerinin sıralaması” incelendiğinde, katılımcıların bir kısmının oturdukları konutun veya semtin ilk yerleşim yeri olduğunu ifade ederken, diğer kısmı ikinci ve üçüncü yerleşim yeri olduğunu belirtmiştir. Bu durum sonucunda Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmının taşınma problemi ile karşılaştığı söylenebilir. Araştırmaya göre, “katılımcıların bulundukları semtten başka bir semte yerleşmeye yönelik düşüncelerinin dağılımı” incelendiğinde ise, bulunduğu semtten memnun olan Suriyeli sığınmacı sayısı dikkat çekmektedir. Diğer taraftan başka bir semte yerleşmeyi düşünen katılımcıların daha iyi geçim sağlamak ve sosyal olanaklardan yararlanmak istedikleri görülmektedir.

Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların göç etme nedenleri incelendiğinde Suriye’de yaşanan savaş, Türkiye’nin güvenli bir ülke olması ve kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık en çok işaretlenen seçenekler olmuştur. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalmasını cazip hale getiren nedenler ise Türkiye’nin güvenli bir ülke olması, sosyal hizmet imkanları ve kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık olmuştur.

Araştırmanın son bölümünü oluşturan Suriyeli sığınmacıların geleceği ile ilgili sorulan sorular, katılımcıların ve genel olarak Suriye vatandaşlarının önümüzdeki yıllarda beklentilerini ortaya çıkarmak adına oldukça önemlidir. Suriyeli sığınmacıların “Suriye’de yaşanan savaşın bitmesi durumunda ülkelerine geri dönme düşünceleri”

incelendiğinde, katılımcıların önemli bir kısmı ülkelerine geri dönmek istememektedir. Ayrıca ülkelerine geri dönüp dönmek konusunda kararsız olan Suriyelilerin sayısı da göz önünde bulundurulmalıdır. Doğu Marmara illerinde yaşayan “Suriyeli sığınmacıların Türkiye’den başka bir ülkeye göç etme durumları” analiz edildiğinde, katılımcıların çoğunluğu başka bir ülkeye göç etmek istememektedir. Türkiye’den başka bir ülkeye göç etmek isteyen Suriyeli sığınmacı oranının en yüksek olduğu il %45,1 ile Kocaeli olurken, Türkiye dışında başka bir ülkeye göç etmek istemeyen Suriyeli sığınmacı oranının en yüksek olduğu il %76,3 ile Yalova olmuştur.

Araştırmaya göre, Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduğu görülmektedir. Buna göre Suriyeli sığınmacıların uyum sürecinde yaşadıkları sorunlara rağmen Türkiye’de bulunmaktan memnun olduğu söylenebilir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre, Türkiye’de yaşamaktan mutlu olan Suriyeli sığınmacı oranının en fazla olduğu il %90,6 ile Yalova iken, en az olduğu il ise %76,2 ile Kocaeli kenti olmuştur.

Doğu Marmara illerinde yaşayan “Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına geçme durumları” analiz edildiğinde, Suriyelilerin büyük bir kısmı Türk vatandaşlığına geçmek istemektedir. Türk vatandaşlığına geçmek isteyen Suriyeli sığınmacı oranının en yüksek olduğu il %94,3 ile Yalova iken, en düşük olduğu il ise %80,6 ile Kocaeli olmuştur. Bu durum, Suriyeli sığınmacıların önümüzdeki yıllarda Türkiye’den vatandaşlık konusundaki beklentisini açıkça ortaya koymaktadır. Fakat Türk toplumundan gelen yoğun itirazlar nedeni ile Suriyeli sığınmacıların tamamına vatandaşlık verilmesi pek mümkün gözükmemektedir.

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin önümüzdeki yıllarda Türkiye’de kalıcı olacağı düşünülmektedir. Fakat Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalar geçici bir nitelik taşımaktadır. Yaklaşık on yıldır Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların her geçen yıl sayıları artmakta ve Türkiye’de kalıcı olma ihtimalleri güçlenmektedir. Bu çalışmada Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların kalıcılık eğilimlerinin hangi boyutta olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır. Türk vatandaşlığına geçmek isteyen Suriyeli sığınmacıların illere göre

oranının %80,6 ile %94,3 arasında değişmesi, kalıcı olma eğilimlerinin güçlendiğini göstermektedir.

Araştırma sonuçları analiz edildiğinde Doğu Marmara illerinde yaşayan geçici koruma kapsamı altında bulunan Suriyeli sığınmacıların yaşadığı uyum ve iskân sorunlarına yönelik çözüm önerileri oluşturulmuştur. Her ne kadar daha önce yapılan araştırmalarda Suriyeli sığınmacıların önümüzdeki yıllarda Türkiye’de kalıcı olacağı düşünülse de bir kısmının ülkelerine geri dönme ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır.

Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalıcı olmaları durumunda araştırma sonuçlarına dayanarak uyum sürecinde ve iskân durumunda yerel ve merkezi aktörlere öneri ve görüşler sunularak, Suriyeli sığınmacılar konusunda daha etkili adımların atılması amaçlanmıştır:

- Suriyeli sığınmacıların uyum sürecinde yaşadığı sorunların temel nedeni, birlikte yaşama ayak uyduramamasından kaynaklanmaktadır. Fakat uyum süreci her iki tarafın katılımıyla geręekleřen bir olgudur. Hem Suriyeli sığınmacıların hem de Türk toplumunun uyum konusunda üzerine düşen bazı sorumluluklar ve görevler bulunmaktadır. Türk toplumunda bazı kesimlerin Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz düşünceleri, önyargıları ve topluma kabul etmemeleri uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. On yıldan fazladır Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların uyum süreci yerine toplum olarak kabul edilmeleri ve birlikte yaşam modelinin benimsenmesi yaşanan uyum sorunların çözümü için en gerekli adımlardandır. Yapılan alan araştırmasında, Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalıcı olmak istediği, birlikte yaşama hazır oldukları ve birçoğunun ülkelerine geri dönmek istemedikleri görölmektedir. Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara karşı ön yargılarının ortadan kaldırılmasına yönelik hem yerel aktörler hem de merkezi aktörler aracılığıyla doğru proje ve politikalar üzerinde durulmalıdır.
- Yapılan araştırmada Suriyeli sığınmacıların yıllardır Türkiye’de olmalarına rağmen halen iletişim konusunda dil sorunu yaşadıkları görölmektedir. Türkçe bilmemek, Suriyeli sığınmacıların hem sosyal yaşamda hem de çalışma hayatında sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu durum, kendilerini ifade

edememelerine, Türk halkı ile iletişim kuramamalarına ve dolayısıyla Türk komşuları ile ikili ilişkiler kuramamasına neden olmaktadır. Alan araştırması 18 yaş ve üzeri Suriyeli sığınmacılar üzerinde uygulandığı için, dil sorununun çözümü, Türkçe kursların sayılarının il düzeyinde Suriyeli sayısına orantılı olarak artırılması ve bu kurslara katılımın teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Bu konuda yerel aktörlerin il göç müdürlükleri ile ortak hareket etmesi, açılacak kurslara katılımı da olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

- Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu bulundukları şehirde sözlü veya fiziksel bir saldırıya maruz kalmadıkları ve toplum tarafından dışlanmadığını ifade etmiştir. Fakat son zamanlarda Ankara'nın Altındağ ilçesinde Suriyeli bir grup ile iki genç arasında çıkan ve Emirhan Yalçın isimli gencin ölümüyle sonuçlanan kavganın ardından Suriyeli sığınmacılara yönelik bir öfke oluşmuş ve bu olaylar emniyet güçleri tarafından güçlükle kontrol altına alınmıştır. Bu tarz şiddet içeren olayların artması durumunda Suriyelilere yönelik sözlü ve fiziksel saldırıların artacağı ve toplum tarafından dışlanacağı tahmin edilmektedir. Toplumda infial yaratacak bu tarz olayların önüne geçebilmek için sürecin doğru yönetilmesi ve yerel halk ile Suriye vatandaşları arasında yapıcı bir politikanın oluşturulması gerekmektedir.
- Araştırma kapsamındaki illerde bulunan Suriyeli sığınmacıların genel olarak ülkeye uyum sağladıkları ve kültürel anlamda uyum konusunda zorlanmadıkları görülmektedir. Doğu Marmara illerinde yaşayan geçici koruma kapsamı altında bulunan Suriyelilerin uyum süreçleri iki farklı açıdan ele alınabilir. Bunlardan birincisi sistemsel uyum, diğeri ise kültürel uyumdur. Sistemsel uyum, göçmenlerin göç ettikleri toplumda çalışma hayatına katılması, oturma izni alması, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerden yararlanması olarak ifade edilebilir. Kültürel uyum ise, göçmenlerin göç ettikleri topluma karşı aidiyet duygularının ilerlemesi, o toplumun kültürel değerlerinin kabullenilmesi, dilinin öğrenilmesi, şiddet eğilimlerinin ve ayrımcılığın önüne geçilmesi gibi şartların sağlanması sonucu gerçekleşmektedir. Araştırma kapsamındaki illerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların uyum süreçlerini genel olarak tamamladıkları söylenebilir. Bu illerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların topluma ve kente adapte oldukları, Türklerle evlilikler yaparak ilişkiler kurdukları ve kentin yaşam tarzını

benimsedikleri gözlenmiştir. Ayrıca araştırma kapsamındaki tüm illerde Suriyeli sığınmacılar, ihtiyaç duyduğu zamanlarda Türk komşularının kendilerine yardım ettiğini ifade etmişlerdir. Bu durum bu illerde yaşayan yerel halkın Suriyeli sığınmacılara karşı hoşgörülü ve yardımsever olduklarını göstermektedir.

- Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik durumları incelendiğinde sosyo-kültürel bulgulara nazaran daha karamsar bir tablo ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamındaki tüm illerde iş bulma konusunda özel sektörün yeterli desteği vermediği görülmektedir. Ekonomik uyum sürecine yönelik bir diğer bulgu ise araştırma kapsamındaki illerde yaşayan Suriyelilerin düşük ücretlerle çalışmaları, çalışma saatlerinin uzun olması ve sigortalarının olmamasıdır. Ayrıca araştırma kapsamındaki Suriyeli sığınmacılar yerel halka göre daha olumsuz iş koşullarında çalıştıklarını ifade etmişlerdir. 2016 yılında geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacılara yönelik çıkarılan “çalışma izni” ile Suriyelilerin asgari ücretin altında çalışmalarının önüne geçilmek istenmiş fakat hem anket sonuçlarında hem de diğer araştırmalarda Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmının düşük ücretlerle bir diğer ifadeyle asgari ücretin altında çalıştıkları ve sigortasız oldukları görülmüştür. Bu durumu engellemek için Suriyeli sığınmacılara verilen “çalışma izni” yönetmeliklerinin çerçevesi genişletilerek sigortasız ve düşük ücretlerle işçi çalıştıran işverenler denetim altına alınmalıdır. Düşük ücretle ve sigortasız çalıştıran işverenlere yaptırımlar daha katı bir şekilde uygulanmalıdır. Yerel yönetimlere gerekli yetkiler verilerek bu denetim daha uygulanabilir olacaktır. İl göç müdürlükleri ile yerel yönetimlerin koordineli bir şekilde bilgi alışverişi sonucunda denetimler daha kolay uygulanabilir hale gelecektir.
- Yapılan alan araştırmasında, Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunun yapılan sosyal ve ekonomik yardımları yeterli bulmadığı görülmektedir. Bu yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar da çoğunlukla Avrupa Birliği fonları kapsamında Göç İdaresi Başkanlığı, sivil toplum kuruluşları, Kızılay, AFAD gibi kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Ayrıca yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar konusunda yeterli bilgi sahibi olmayan Suriyeli sığınmacı sayısı da dikkat çekmektedir. Yerel yönetimler

tarafından yapılan yardımlar ise gıda, yakacak ve giyecek yardımı şeklinde olmakta ve bu yardımlar Suriyeli sığınmacıların kısa süreli ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Türkiye’de her ilde yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısı eşit olmadığı için sosyal ve ekonomik yardımlar konusunda yerel yönetimlere yetki verilmesi, Suriyelilerin ihtiyaçlarının daha iyi belirlenmesini sağlayacaktır. Doğu Marmara illerinde yerel yönetimlere ek bütçe sağlanması, yerel yönetimlerin de il göç müdürlükleri ile ortak hareket etmesi sonucunda yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar ihtiyaç sahibi sığınmacılara ulaştırılacaktır. Türkiye’ye AB ülkeleri tarafından verilen mali yardımların sığınmacı sayılarına göre yerel yönetimlere aktarılması, yardımların bölünmemesi anlamına gelecektir. Ayrıca yerel aktörlerin il düzeyinde il göç müdürlükleri yardımıyla belirlenen kanaat önderleri ile belirli aralıklarla fikir alışverişini yaparak uzun vadeli ihtiyaçlar belirlenebilir. Araştırma kapsamında Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların tüm illerde yerel hizmetlerden memnun oldukları görülmektedir. Bu durum Suriyelilerin yaşadıkları uyum sorunlarının çözümü konusunda yerel yönetimlerin önemini göstermektedir.

- Araştırma kapsamında Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların iskân ve barınma sorunlarını tespit etmek amacıyla yaşadıkları konutun fiziksel özellikleri ve bulundukları semt ile ilgili sorular sorulmuştur. Verilen yanıtlar incelendiğinde Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğunun 0-75 ve 80-90 m² büyüklüğünde apartman dairesinde yaşadıkları görülmektedir. Suriyeli ailelerin genel olarak kalabalık oldukları düşünüldüğünde yaşadıkları konutun kapasitesinin yeterli olmadığı söylenebilir. Anket kapsamında Suriyelilerin yaşadıkları konutun ısıtma türü genel olarak doğalgaz iken, bazı hanelerin kömür ve odun sobası kullandıkları görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğunun oturdukları konutta kiracı olması ve ödedikleri kira ücretlerinin gelirlerine oranla yüksek olması, yaşadıkları konut sorunlarının en önemli göstergelerindendir. Ayrıca araştırma kapsamındaki tüm illerde Suriyeli sığınmacıların oturdukları konutun iki veya üçüncü konut olması bir diğer ifadeyle taşınma problemi de önem arz etmektedir. Bu verilerden hareketle Suriyeli sığınmacıların önümüzdeki yıllarda Türkiye’de kalıcı olmaları durumunda iskân ve konut

sorunları daha fazla önem arz edeceği ve çözüme kavuşturulması gereken önemli bir konu olacağı tahmin edilmektedir. Gerek Doğu Marmara illeri özelinde gerek Türkiye genelinde Suriyeli sığınmacıların kalıcı olmaları durumunda doğru bir iskân politikasına ihtiyaç duyulacaktır. Suriyeli sığınmacıların 5543 sayılı İskân Kanunu'na göre iskân edilmeleri pek mümkün görünmemektedir. Kanunda belirtilen göçmen tanımına Suriye vatandaşların büyük bir kısmının uymaması ve iskân edilmeleri konusunda on yıl içerisinde herhangi bir adım atılmaması Suriyeli sığınmacıların şehirlere dağınık bir şekilde yerleşmesine neden olmuştur. Suriyelilerin iskânı için, 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabulü ve İskânına Dair Kanunda belirtildiği şekilde “en zor durumda bulunanlardan başlanmak üzere, Bakanlar kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla” belirlenecek bir sayıda Suriyeli için özel bir kanun düzenlenmesi ile 5543 sayılı İskân Kanununa geçici bir madde eklenmesi gerekmektedir (Kirişçi ve Karaca, 2015: 309). Suriye’de yaşanan savaşın uzaması nedeniyle Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de bir süre daha kalacağı düşünülmektedir. Mevcut durumda Suriyeli sığınmacı sayısının Türkiye’de her ilde ve bölgede farklı olması ve geçici koruma altında olmaları, bu insanların iskân edilmesini zorlaştırmaktadır. Araştırmaya göre, Suriyeli sığınmacıların genel olarak kiracı durumunda olduğu ve taşınma sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu sorunları yaşayan Suriyelilerin tespit edilmesi sonucunda bu insanlara belirli bir süre için barınma yardımları yapılmalıdır. Son zamanlarda normalin üzerinde bir şekilde artış gösteren enflasyon nedeniyle geçim sıkıntısı yaşayan bu insanlara barınma desteklerinin artırılması gerekmektedir.

- Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları konut sorunlarını çözmek amacıyla bazı uygulamalar ön plana çıkarılabilir. İskân kanununda yapılacak bir değişiklik ile sadece Suriyelilere yönelik birtakım iskân uygulamaları yapılabilir. Özellikle Suriye’ye yakın bölgelerde konut projeleri üretilerek ve ekonomik yatırımlar teşvik edilerek bir yerleşim yeri oluşturulması ve sonrasında Suriyeli sığınmacıların buraya yerleşiminin organize edilmesi, bu insanların bir kısmının buraya iskân edilmesini sağlayabilir. Düşük ücretlerle ve sigortasız çalışan ya da iş bulamayan Suriyelilere bu yerleşim yerinde sağlanacak olası

istihdam ve konut edinme seçeneği, onların buraya gelmesini kolaylaştıracaktır.

- Yapılan alan araştırmasında Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmının ülkelerine geri dönmek istemediği görülmektedir. Ayrıca Yalova ve Düzce illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların gelir durumları ile savaş bittiğinde Suriye'ye geri dönme durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönmek istememelerinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler, Suriyelilerin birçoğunun Türkiye'ye uyum sağlaması, şehir hayatına adapte olması, düzenli bir işte çalışması, Türklerle evlilikler kurması ve belki de en önemlisi gelecek planlarını Türkiye'de kalma üzerine kurmaları olarak gösterilebilir. Suriye'ye geri dönme düşüncesi olan sığınmacıların ülkelerine geri dönüşünü hızlandırmak için farklı uygulamalar ortaya çıkarılabilir. Mevcut durumda ülkesine geri dönmek isteyen Suriyeli sığınmacıların, bulundukları ildeki Göç İdaresi Başkanlığı'na başvuru yapması gerekmektedir. Fakat bu uygulamada Suriyelilerin Türkiye'ye geri dönüşü konusunda açık kapı bırakılmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönüşünün teşvik edilmesi adına birtakım projeler geliştirilebilir. Örneğin, ülkelerine geri dönmek isteyen Suriyeli hanelerin Suriye'ye yerleştiğinde bir iş kurması veya belirli bir dönem ihtiyaçlarının karşılanması şartıyla, maliyeti AB'den gelen fonlardan karşılanmak üzere destek ödemeleri verilmesi planlanabilir. Fakat bu uygulamada verilen ödeneklerin boşa gitmemesi adına, Suriyeli hanelerin Türkiye'ye geri dönüşü engellenmelidir. Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmının Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye göç etmek istememeleri de ankette ortaya çıkan bir diğer önemli bulgudur. Türkiye'de yaşamaktan mutlu olduğunu ifade eden Suriyeli sığınmacılar da dikkate alındığında, önümüzdeki yıllarda başta Doğu Marmara illerinde yaşayan Suriyeliler olmak üzere ülke genelinde Suriyeli sığınmacıların kalıcı olacağı tahmin edilmektedir.
- Son olarak ankete katılan Suriyeli sığınmacıların verdikleri yanıtlara göre Türk vatandaşlığı isteyen Suriye vatandaşlarının oranı oldukça yüksek seviyededir. Fakat bu durum Suriyeli sığınmacılara kesin olarak vatandaşlık verileceği

anlamı taşımamaktadır. İçişleri Bakanlığı'na göre 2 Aralık 2022 tarihi itibarıyla 221 bin 671 Suriyeli sığınmacıya vatandaşlık hakkı verilmiş ve bu kişilerin 125 bin 563'ü yetişkin, 96 bin 108'i ise çocuklardan oluşmaktadır. Vatandaşlık hakkı verilen çocukların Türk vatandaşı olan anne ve babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk olması nedeniyle vatandaşlık verildiği tahmin edilmektedir. Araştırma kapsamında yer alan Suriyelilerin vatandaşlık istemesi ve genel olarak ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi son yıllarda tartışılan önemli konulardan biridir. Geçici Koruma Yönetmeliğinin 25'inci maddesi göre: *Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye'de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgele re eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz.* Bu madde ile Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına başvuru hakkı engellenmiştir. Suriyeli sığınmacılara verilen vatandaşlıklar ise evlilik yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasıdır. Suriyeli sığınmacılara, ayrıca, 5901 sayılı TVK'nın "Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller" başlıklı 12'nci maddesinin a fıkrası gereği; "Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda hizmeti geçenler" ile d fıkrası gereği "göçmen olarak kabul edilen kişilere" Cumhurbaşkanı kararı ile vatandaşlık verilebilmektedir. Suriyeli göçmenlerden bir kısmının; "Türk soylu ve Türk kültürüne ait olmalarından" dolayı önce iskânlı veya serbest göçmen kabul edilebilme, sonra da 5901 sayılı TVK'nın yukarıda belirtilen maddesi gereği T.C vatandaşlığına geçme imkânı bulunmaktadır. Buran (2017: 121), yukarıda belirtilen şartlar nedeni ile 100 bin ile 300 bin arasında Suriyelinin Türk vatandaşlığının gerçekleştirebileceğini belirtmiştir. Tüm bunlar incelendiğinde Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi pek mümkün görünmemektedir. Fakat önümüzdeki yıllarda Suriyeli sığınmacıların ülkede kalıcı olmaları durumunda vatandaşlık verilmesi söz konusu olabilir. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilebilmesi için öncelikle Türk halkı ile Suriyeli sığınmacılar arasında uygun zeminin oluşturulması, vatandaşlık verilecek Suriyeli sığınmacı sayısının ülkemizin geleceği adına tehdit edici bir durum oluşturmaması ve Suriyeli sığınmacıların uyum süreçlerini tamamlayıp toplum

tarafından kabul edilmeleri durumunda mümkün olabilir. Toplum tarafından kabul edilmediği halde Suriyeli sığınmacılara verilecek vatandaşlık hakkı, ülkede karışıklık ortamı oluşmasına ve şiddet olaylarının artmasına neden olacaktır.

Sonuç itibarıyla, gerek Doğu Marmara illerinde gerekse Türkiye genelinde Suriyeli sığınmacılar, ülkemizde bir düzen oluşturmuşlar, Türkçe öğrenmişler, Türklerle evlilikler yapmışlar ve akrabalık ilişkileri oluşturmuşlar, Türk komşuları ile iletişim kurmuşlar ve vatandaşlık isteyerek önümüzdeki yıllarda Türkiye’de kalıcı olmak istemektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye karşı algılarının ve düşüncelerinin olumlu yönde ilerlediği, Türkiye’de yaşamaktan son derece mutlu olduğu ve birçoğunun vatandaşlık istediği bu çalışmada açıkça görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların uyum sürecinden birlikte yaşama sürecine geçtiği, Türk halkının ise bu insanları tam olarak kabullenemediği söylenebilir. Türk halkının da mevcut durumu göz önünde bulundurarak Suriyeli sığınmacılara karşı ön yargısının değiştirilmesi ve birlikte yaşama modelini benimsemesi için ilgili kurum ve kuruluşlara büyük görevler düşmektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’den ayrılmalarını beklemek, onlara karşı yapılması planlanan projeleri ve politikaları ertelemek, Suriyeli sığınmacıların ülkede geçici olduğunu düşünmek yanlış bir düşünce olacaktır. Merkezi yönetimin Suriyeli sığınmacıların geleceğiyle ilgili il düzeyinde ya da bölge düzeyinde kararlar alması ve bu kararları bir an önce uygulaması yerinde bir adım olacaktır. Bu sürecin hızlandırılması için toplumsal çoğunluğun sağlanması en büyük şarttır.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırması Dergisi*.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adıgüzel, Y. (2017). Göç ve Göç Sonrası Türkiye’deki Mevcut Durum. M. Baloglu, E. Göv ve T. Bağrıaçık (Edt), *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuz Kitabı* içinde (26-43). Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Adıgüzel, Y. (2019). *Göç Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık. 3. Basım.
- AFAD (2017b). *Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar Raporu*.
- Akilotu, N. ve Altundere, E. (2018). Mülteci ve Sığınmacı Kadınların İş ve Sosyal Yaşamda Karşılaştıkları Özgün Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme. S. Erdoğan, A. Gedikli ve D.Ç. Yıldırım (Edt), *Ululararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi 2018 Bahar Tam Metin Bildiriler Kitabı* içinde (116-126). İstanbul: Pazıl Yayıncılık.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(20).
- Akşit, G., Bozok M. ve Bozok, N. (2016.). Zorunlu Göç, Sorunlu Karşılaşmalar: Hisar Köyü, Nevşehir’deki Suriyeli Göçmenler Örneği. *T.C. Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2015,1, 2.baskı, 92-116.
- Altuntaş, M. (2020). “*Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Entegrasyon Süreci Boyunca Karşılaştığı Sorunlar: Kocaeli Örneği*”. Yüksek Lisans Tezi. Yalova: Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arango, J. (2000). Explaining Migration: A Critical View. *International Social Science Journal*. 52(165): 283-296.
- Aslan, G.G. (2018). *Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yalova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyal Hizmet ABD. Doktora Tezi.
- Başeren, S. (2006). *Kavramsal Özellikleri ile Terörizm*. Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu. Ankara: Genelkurmay Basımevi
- Biermann F. ve Boas I. (2008). *Protecting Climate Refugees The Case for a Global Protocol*. *Environment*. 50(6): 8-17.

- BM (2017). *Uluslararası Göç Raporu*. Birleşmiş Milletler
- BMMYK Türkiye ve İçişleri Bakanlığı (2005). *İltica ve Göç Mevzuatı*. Ankara: Başkent Matbaası
- Bostan, H. (2018). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskan Sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 4 Sayı: 2
- Brauch H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramlaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler*. 5(18): 1-47.
- Buz, S. (2002). *Türkiye’deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Castles, S. ve Miller, M.J. (1998). *The Age of Migration: International Population*.
- Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cupolo, D. (2017). DW. <http://www.dw.com/en/eu-funds-turkish-healthcenters-to-help-syrian-refugees/a-41362710> Erişim Tarihi: 19/11/2017.
- Çoşkun, İ. ve Emin, N.M. (2016b). *Türkiye’deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası Fırsat ve Zorluklar*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. İstanbul: *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Çalış, Ş. ve Özlük, E. (2007). Uluslararası ilişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18: 225-243.
- Çapan F. Güvenç B. (2017). Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğunun Çöküşü. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. 6/18, 629-640.
- Çiçekli, B. (2008), “Yabancılar ve Yabancı Olmayanlar -Almanya’da ve Türkiye’de Hukuki Statü”, Göç ve Entegrasyon-Almanya ve Türkiye’de Azınlık-Çoğunluk İlişkileri, Konrad Adenauer Stiftung Yayınları, Ankara
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim*. Çev. M. Salih Otaran. İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Docherty, B. ve Giannini, T. (2009). Confronting A Rising Tide: A Proposal For A Convention On Climate Change Refugees. *Harvard Environmental Law Review*. 33: 349-403.
- Docquier, F. ve Rapoport, H. (2006). The Brain Drain. *New Palgrave Dictionary of Economics*. 1-8.

- Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ.F. (2015). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (7.Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İş Birliği ve Türkiye'nin Politikaları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Dündar, F. (2002). *İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskan Politikası (1913-1918)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- DW (2016). <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-vizeuygulamas%C4%B1na-ge%C3%A7iyor/a-18965827> Erişim Tarihi 02/02/2020.
- Erçorumlu, M. (2021). “*Türkiye'nin 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Politikaları Analizi*”. Karadeniz 6ncı Uluslararası Karadeniz Kongresi. Sinop: 5-6 Haziran 2021.
- Erçorumlu, M. ve Es, M. (2021). “*Türkiye’de Yaşayan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geleceği*”. Uluslararası Göç Araştırmaları Kongresi. Ankara: 20-22 Mayıs 2021.
- Erçorumlu, M. (2021). *Türkiye’de Göçmenlerin Toplumsal Uyum Sürecinde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sosyal Politika Uygulamaları*. Abdülhalim Çelik (Ed.), Göç ve Sosyal Politika içinde, (s. 75-91). Ankara: Orion Kitabevi.
- Erdoğan, M.M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2018). *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eren, E.Y. (2016). *Kitlesel Akınlarda Kitlesel Koruma: Türkiye’deki Suriyeliler*. Yazgan, P. ve Tilbe, F. (Eds.). Türk Göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler. London: Transnational Press.
- Erkan, S. (2001). *Dramatik Bir Sürgün Hikayesi. Çerkeslerin Sürgünü* (21 Mart 1864), Ankara: Kafkas Derneği Yayınları, s. 153-177.
- Faist, T. (2000). *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Oxford University Press.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Geray, C. (1970). Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmeleri. *Amme İdare Dergisi*. Cilt: 3. Sayı:4. Ankara: T.O.D.A.İ.E, s. 8-37.
- Geyik Yıldırım, S. (2020). *Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu (Küçükçekmece İlçesi Örneği)*. (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- GKY (2014). Sayı: 29153, *Geçici Koruma Yönetmeliği*, Yayımlandığı R.Gazetenin Tarihi: 22 Ekim 2014.
- GİB (2015). *Kitlesel Akınlar* http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesel-akinlar_409_558_559, Erişim Tarihi. 05/06/2019.
- GİB (2016). *Türkiye Göç Raporu*. Göç İdaresi Başkanlığı.
- GİB (2019). *Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler İle İlgili Güncel Veriler*, Göç İdaresi Başkanlığı <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 01/01/2020.
- GİB (2022). *Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler İle İlgili Güncel Veriler*, Göç İdaresi Başkanlığı <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 10/12/2022.
- Göç Terimleri Sözlüğü (2018). IOM Uluslararası Göç Örgütü, http://www.goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, Erişim Tarihi: 21/08/2019.
- Gözüm, K. (2017). *Uluslararası Göç ve Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi: Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(4). (53-85).
- Güllüpnar, F. (2013). *Göç Olgusu ve Uluslararası Göç Kuramları*, İnsan ve Toplum Kitabı İçinde. Ed. Nadir Suğur, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.
- Gültaş, A.S. ve Balçık, P.Y. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları. *Sakarya Medical Journal*. 8(2): 193-204.
- Güneş, F. (2009). Kentsel Yoksulluk/ Dışlanma (Mı), Göç ve İstihdam: Eskişehir’de Belediyeden Yardım Alan Haneler. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 9(18): 449-471.
- Haksever, A. (2014). *Federal Almanya’da Göç ve Entegrasyon Politikaları* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Haralombos, M. ve Halborn, M. (1995). *Sociology: Themes and Perspectives*. London: Collins Educational Publishers.
- IOM (2017). *Migration and History*. Uluslararası Göç Örgütü Sayı: 18.
- IOM (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü Sayı:18.
- İçduygu, A. (2016). *Turkey: Labour Market Integration and Social Inclusion of Refugees*. European Union.

- Karpat, K. H. (2001). *Avrupa Egemenliğinde Müslümanların Konumu Çerkeslerin Sürgünü ve Suriye'deki İskanı*. Çerkeslerin Sürgünü (21 Mart 1864). Ankara: Kafkas Derneği Yayınları, s. 78-111.
- Kaya, A. ve Kırac, A. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*. Hayata Destek Derneği.
- Kaya, M. (2008). *Beyin Göçü/Entelektüel Sermaye Erozyonu. Bilgi Çağının Gönüllü Göçerleri Beyin Gurbetçileri*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Teknoloji Araştırma Merkezi (TEKAM). 1-16.
- KIZILAYKART-SUY (2017). <http://kizilaykart-suy.org/TR/degerlendirme.html>, Erişim Tarihi: 15.01.2020.
- Kirişçi, K. (1996). *Dünyada ve Türkiye'de Sığınma Olgusu. Hoşgörü Yılında Mülteciler*. Sivil Toplum Örgütlerinden Beklenenler Sempozyumu. Haz. Şehrazat Çakıroğlu. Helsinki Yurttaşlar Derneği.
- Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akınları. Erdoğan, M. M. ve Kaya, A. (Der.), *Türkiye'nin Göç Tarihi içinde* (s. 295-314) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Lee, E. (1996). *Theories of Migration*. Demography.
- Lüthi, B. (2010). *Migration and Migration History*. Zentrum Für Zeithistorische Forschung Potsdam
- Marfleet, P. (2006). *Refugees in a Global Era*. New York: Palgrave Macmillan.
- Massey, A., Kouaouci, H., Pellegrino, T. (1998). *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: UK: Oxford University Press.
- Massey, D.S. (1999). *Why Does Immigration Occur? A Theoretical Synthesis*. The Handbook of International Migration: The American Experience (ss.34-52). Ed. Charles Hirschman, Philip Kasinitz, ve Josh De Wind. New York: Russell Sage Foundation.
- McAdam, J. (2011). *Swimming Against the Tide: Why a Climate Change Displacement Treaty is not the Answer*. International Journal of Refugee Law. 23(1): 2-27.
- Mutlu, A., İrdem, İ., ve Üre, B. (2015). Ekolojik Mültecilik. *Memleket Siyaset ve Yönetim Dergisi*. 10(23): 79-118.
- Mutluer, M. ve Südaş, İ. (2013). *Görünmez Bir Küresel Sorun: Çevre Mültecileri*. Prof. Dr. İlhan Kayan'a Armağan Kitabı. Ed. Ertuğ Öner. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

- Myers, N. (2002). Environmental Refugees: a Growing Phenomenon of the 21st Century. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London B: Biological Sciences*. 357(1420): 609-613.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye’de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A., Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.
- Özgür, M. (2009). *Çevresel Bozulmanın Göç Üzerindeki Etkilerine Küresel Bir Bakış*. Murat Dağı, Ulubey Kanyonları ve Uşak Çevresinde Ekoloji Temelli Doğa Eğitimi Etkinlik Programı. Uşak.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık
- Petrov, G. (2018). *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*. Çev. Elnur Osmanov. İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- PICTES (2 Mart 2017b). <http://pictes.meb.gov.tr/www/gecici-sureli-ogretici-verehberlik-danisman-alimina-iliskin-duyuru/icerik/18>, Erişim Tarihi. 04/04/2017.
- Sağiroğlu, A., Z. (2017). *Geçici Koruma Statüsündeki Bireyler*. M. Baloğlu, E. Göv ve T. Bağrıaçık (Edt), *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehberlik Hizmetleri Kılavuz Kitabı içinde* (s. 46-70). Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları*, Sayı:5, s.34-44.
- Sayın, H. (2010). *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- SETA (2015). *Türk Dış Politikası Yıllığı: Türkiye’nin Suriye Politikası*. Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. <https://tdpyilligi.setav.org/tdp/turk-dis-politikasi-yilligi-2015.pdf> Erişim Tarihi: 24/07/2020.
- Seyyar, A (2003). Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele. *Yoksulluk* (ss. 38-69). Cilt I. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Somuncu, B. (2006). *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde ulus-lararası göç politikası*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sorularla Dış Politika (2018). Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/sorular.tr.mfa> Erişim Tarihi:12.01.2019

- Suny Levin Institue (2017). “*Migration and Globalization*”, <http://www.globalization101.org/uploads/File/Migration/migration>. Erişim Tarihi. 12/11/2017.
- Tanoğlu, A. (1969). *Beşeri Coğrafya: Nüfus ve Yerleşme (2.Baskı)*. İstanbul: Taş Matbaası.
- Taş ve Özcan (2018) Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. Cilt: 7 Yıl: 7 Sayı: 17.
- Taştan, C., Çelik, Z. (2017). *Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- TBMM (2018). Göç ve Uyum Raporu. İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Ankara. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf. Erişim tarihi. 20/03/2021.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNHCR (2020). Türkiye’deki uluslararası ve geçici koruma altındaki yabancılar için çalışma izinleri hakkında sıkça sorulan sorular (SSS). Erişim adresi: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/67638>. Erişim Tarihi: 24/07/2021.
- Tekeli, İ. (2016). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 2.Basım.
- Tunga, Y., Engin, G. ve Çağatay, K. (2020). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Alanyazın Taraması, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 317-333.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (1998). *Beşeri Coğrafya*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türk G.D., (2016). Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, 25: 145-157.
- UNICEF (2017). *Report of Children of Syria: Turkey*.
- Üşür, S. (1997). *İdeolojinin Serüveni*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Waeber, O. (1995). *Securitization and Desecuritization*. On Security. Ed. Ronnie D. Lipschutz. New York: Columbia Univ.Press.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Yavuz, Ö. ve Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.
- Yıldız, M. Z. ve Alaeddinoğlu, F. (2011). Göç ve Yoksulluk: Hakkâri Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 10(1): 437-462.

- Yılmaz, E. A. (2019). *2011 Sonrası Türkiye'ye Gelen Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sorunları: Aydın İlinde Bir Alan Araştırması*. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi ABD. Doktora Tezi.
- Yılmazel, A. F. (2000). *19. Yüzyılda Kafkasya'dan Osmanlı Topraklarına Göç ve İskan Hareketleri*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- YİMER (2018). <http://yimer.gov.tr/#>, Erişim Tarihi. 08/09/2018.
- YTB (2018). <https://www.ytb.gov.tr/duyurular/suriyeli-ogrenciler-icin-destekburslari-2>, Erişim Tarihi. 01/01/2020
- YUKK (2013). *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, Sayı: 28615, Yayınlandığı R.Gazetenin Tarihi: 11 Nisan 2013.
- Yüksel Oktay. E. (2020). Türkiye'de Çalışma Hayatı ve Yabancılar. *Türkiye kitabı içinde*. Yalova Üniversitesi YÜSEM Yayınları No:1.

EKLER

EK. 1. Anket Soruları

• DEMOGRAFİK SORULAR منفصل عن الزوج							
1	Cinsiyetiniz الجنس	رجل Erkek ()	النساء Kadın ()				
2	Yaşınız العمر	18-24 ()	25-31 ()	32-38 ()	39-45 ()	46 ve Üstü ()	
3	Medeni Durumunuz الحالة الاجتماعية	متزوج Evli ()	أعزب Bekar ()	أرملة / زوجة ميتة Dul/Eşi Ölmüş ()	أرملة / مطلقة من الزوج Dul/ Eşinden Ayrılmış ()		
4	Eğitim Durumunuz حالة التعليم	الأمية Okur- Yazar Değilim ()	ابتدائية İlkokul ()	المتوسطة Ortaokul ()	الثانوية Lise ()	الجامعة Lisans ()	إجازة عالية Lisansüstü ()
5	Çalışıyor musunuz هل تعمل	نعم Evet ()	لا Hayır ()				
6	Çalışıyorsanız nerede çalışıyorsunuz أذا كنت تعمل بأي مكان تعمل	موظف حكومي Kamu ()	القطاع الخاص Özel Sektör ()				
7	Aylık geliriniz ne kadar كم هو الراتب الشهري؟	0-500 TL ()	501- 1600 TL ()	1601- 3000 TL ()	3001 TL+ ()		

8	Kaç çocuğunuz var كم طفل لديك ؟	لا يوجد أطفال Çocuğum yok ()	1 ()	2 ()	3 ()	3+ ()	
9	Bulunduğunuz ile ne zaman geldiniz منذ متى وأنت في هذه المدينة؟	2011-2013 ()	2014-2016 ()	2017-2020 ()			

S O R U N O	الأسئلة الاجتماعية والثقافية Sosyo-Kültürel Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum بالتأكيد لا أوافق	Katılmıyorum لا أوافق	Fikrim Yok ليس لدي أي فكرة	Katılıyorum أوافق	Kesinlikle Katılıyorum بالتأكيد أوافق
1	Dil sorunu (Türkçe bilmemek) günlük hayatta ve iş hayatında iletişim sıkıntısı yaratmaktadır أختلاف اللغة يؤثر على التواصل الاجتماعي في العمل والحياة اليومية	()	()	()	()	()
2	Kültürel farklılıklardan ötürü bulunduğum ülkeye/kente uyum sağlamakta zorluk çekiyorum. بسبب الاختلافات الثقافية هناك صعوبة بالانسجام في المدينة التي اقيم فيها	()	()	()	()	()

3	Suriyeli olduğum için yaşadığım şehirde sözlü ve/veya fiziksel bir saldırıya maruz kalıyorum. لأني سوري أتعرض لأعتداء جسدي أو لفظي في المدينة التي أعيش فيها	()	()	()	()	()
4	Suriyeli olduğum için yaşadığım veya gittiğim yerlerde sosyal anlamda dışlanmaya maruz kalıyorum لأني سوري أتعرض للاقصاء أي الاستبعاد الاجتماعي في الأماكن التي أعيش فيها أو أذهب إليها .	()	()	()	()	()
5	Türkiye'ye uyum sağlamakta zorlanıyorum أواجه صعوبة بالأنسجام في تركيا	()	()	()	()	()
6	İmkanım olsa daha iyi yaşam koşulları olan bir ülkeye gitmek isterim. إذا كان بإمكانني أود الذهاب إلى بلد يتمتع بظروف معيشة أفضل	()	()	()	()	()
7	Yardıma ihtiyacım olursa Türk komşularım yardım eder. إذا احتجت إلى المساعدة جيران الأتراك يساعدوني	()	()	()	()	()
• Sosyo-Ekonomik Sorular الأسئلة الاجتماعية والاقتصادية						

9	İş bulma konusunda devlet yeterli desteği vermektedir توفر الدولة الدعم الكافي في العثور على العمل	()	()	()	()	()
10	İş bulma konusunda işverenler (özel sektör) yeterli desteği vermektedir هل تجد ان دعم القطاع الخاص كافي لحصول على العمل	()	()	()	()	()
11	İşyerlerinde az ücretle çalışıyorum ve / veya çalışma saatlerim çok uzun ve/veya sigortam yok أعمل براتب قليل وساعات عمل طويلة وليس لدي تأمين سيكورتا	()	()	()	()	()
12	Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımları yeterli buluyorum أجد المساعدة الاجتماعية والاقتصادية للسوريين كافية	()	()	()	()	()
13	Yerel halk, Suriyeliler geldikten sonra yerel halk arasında işsizliğin arttığını düşünüyorlar. يعتقد السكان المحليين أن البطالة ترتفع بعد وصول السوريين	()	()	()	()	()
14	Yerel halka nazaran daha olumsuz iş koşullarında çalışıyorum	()	()	()	()	()

	أنا أعمل في ظروف عمل سيئة أكثر من السكان المحليين					
15	Yerel halka göre daha çok kira veriyorum أنا أدفع إيجار أكثر من السكان المحليين	()	()	()	()	()
16	Yerel hizmetlerden memnunum أنا راض عن الخدمات المحلية	()	()	()	()	()

IV. İskan İle İlgili Sorular أسئلة حول السكن

17. Nasıl bir konutta oturmaktasınız? ما نوع السكن الذي تعيش فيه؟

☐ Apartmanda بناية ☐ Müstakil bir bahçeli evde بيت مستقل ☐
Özel bir sitede موقع خاص

☐ Akrabalarımın toplandığı apartmanda في بناء يجتمع فيه أقاربي ☐
Cevap yok لا يوجد لدي إجابة

18. Oturduğunuz evin kullanma alanı kaç metrekaredir? كم هي مساحة المنزل الذي تعيش فيه

☐ 0-75 ☐ 80-90 ☐ 100-150 ☐ 160-200 ☐ 200 üstü/ أكثر

19. Şu anda bulunduğunuz mahalle ikamet ettiğiniz ilde kaçınıcı yerleşim yerinizdir? كم مرة أنتقلت من منزل الى منزل آخر في المحافظة التي تعيش فيها؟

☐ Bir واحد/ ☐ İki/ اثنان ☐ Üç ve daha çok/ ثلاثة وأكثر

20. İçerisinde oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nasıldır? حالة الملكية للإقامة التي تعيش فيها

☐ Ev kendimin/ بيتي ☐ Kiracıyım/ أنا مستأجر ☐ Akrabalarımın ait ☐
/إنه ملك لأقاربي

☐ Başkalarına ait ملك الأخرى

21. Eğer kiracı iseniz kira bedeli nedir? إذا كنت مستأجر كم هو الإيجار

☐ 0-500 TL ☐ 500-1000 TL ☐ 1000-1500 TL ☐ 1500 TL+

22. Şu anda oturduğunuz konutun yapım sistemi ve malzemesi nedir? ما هي المواد البيت التي تعيش فيه

☐ Betonarme/ الخرسانة ☐ Kargir/ البناء ☐ Ahşap/ خشب ☐ Diğer
(Belirtiniz)/ حدد الأخرى

23. İçerisinde oturduğunuz konutun oda sayısı nedir? كم عدد الغرف في بيتك؟

☐ 1 odalı ☐ 2 odalı ☐ 3 odalı ☐ 4 odalı ☐ 5 odalı

☐ أخرى Diğەر

24. Evinizi nasıl ısıtıyorsunuz? كيفية تدفئة بيتك؟

☐ Kömür sobası/موقد الفحم ☐ Odun sobası/موقد الخشب ☐ Gaz/Tüp sobası/موقد الغاز يعمل على أسطوانة الغاز

☐ Elektrikli soba/radyatör/موقد كهربائي ☐ Kalorifer/التدفئة ☐ Doğalgaz/الغاز الطبيعي

☐ أخرى Diğەر

25. Bu evde kaç yıldır oturuyorsunuz? . البيت كم سنة عشت في هذا

☐ 0-1 ☐ 1-2 ☐ 3-5 ☐ 6-10

26. Bulunduğunuz semtten başka bir semte yerleşmeyi düşünür müydünüz? هل تفكر في الانتقال من حي إلى حي آخر.

☐ Evet akrabalarımın yaklaşmak için/نعم، للحصول على مقربة من أقاربي

☐ Evet işyerine yaklaşmak için/نعم، للحصول على مكان أقرب إلى العمل

☐ Evet sosyal olanaklardan daha iyi yararlanmak için/نعم ، للاستفادة بشكل أفضل من الفرص الاجتماعية

☐ Evet daha iyi geçim sağlamak için/نعم ، لكسب العيش بشكل أفضل

☐ Hayır düşünmüyorum لا ، لا أعتقد

V. Suriyelilerin Göç Etme/Kalıcı Olma Sebeplerine Yönelik Sorular

27. Sizi Türkiye'ye göç ettiren sebepler nelerdir? ما هي الأسباب التي جعلتك الهجرة إلى تركيا. (En fazla 3 seçeneği işaretleyebilirsiniz) (يمكنك اختيار ما يصل إلى 3 خيارات)

☐ Suriye'de yaşanan savaş الحرب في سوريا

☐ Daha önceden Türkiye'ye gelen Suriyelilerin tavsiyeleri نصيحة من السوريين الذين جاءوا سابقا إلى تركيا

☐ Başka bir ülkeye gidemediğim için Türkiye'ye geldim أخرى إلى بلد آخر لم أستطع الذهاب إلى بلد آخر

☐ Türkiye'nin güvenli bir ülke olması لأن تركيا دولة آمنة

☐ Kültürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık القرب من الأتراك بالمعنى الثقافي والديني

☐ أخرى Diğەر

28. Türkiye'ye göç ettikten sonra burada kalmayı cazip hale getiren imkanlar neler olmuştur? (En fazla 3 seçeneği işaretleyebilirsiniz) (يمكنك اختيار ما يصل إلى 3 خيارات)

☐ Sosyal hizmet imkanları (Eğitim, sağlık, rehabilitasyon vs) الخدمات الاجتماعية (التعليم ، الصحة وإعادة التأهيل وما إلى ذلك)

☐ İstihdam olanakları / فرص العمل

☐ Türklerin misafirperverlikleri / ضيافة الأتراك

☐ Türkiye'nin güvenli bir ülke olması / لأن تركيا دولة آمنة

☐ Kùltürel ve dinsel anlamda Türklere duyulan yakınlık / القرب من الأتراك بالمعنى الثقافي والديني

☐ Diğer آخر

V. Suriyelilerin Geleceği İle İlgili Sorular أسئلة حول مستقبل السوريين

29. Savaş biterse Suriye'ye dönmeyi düşünüyor musunuz? هل تفكر في العودة إلى سوريا إذا كانت الحرب قد انتهت ؟

☐ Evet / نعم ☐ Hayır لا ☐ Fikrim Yok ليس لدي أي فكرة

30. Türkiye'de yaşamaktan mutlu musunuz? هل أنت سعيد بالعيش في تركيا

☐ Evet / نعم ☐ Hayır لا

31. Türkiye'den başka bir ülkeye göç etmeyi düşünüyor musunuz? هل تفكر في الهجرة من تركيا إلى بلد آخر

☐ Evet / نعم ☐ Hayır لا

32. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmek ister misiniz? تريد أن تصبح مواطنا في جمهورية تركيا

☐ Evet / نعم ☐ Hayır لا ☐ Fikrim Yok ليس لدي أي فكرة

ÖZGEÇMİŞ

ERÇORUMLU, ilk, orta ve lise öğretimini Ankara ilinde tamamlamıştır. 2014 yılında Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümünden; 2017 yılında Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalı İnsan Kaynakları ve Çalışma İlişkileri programından yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Aynı yıl içerisinde Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalında doktora eğitimine başlamıştır. YÖK 100/2000 Öncelikli Alanlarından olan Nüfus Hareketliliği ve Göçmen Sağlığı tematik alanında tez çalışmasını sürdürmüştür.

DİĞER YAYIN VE ESERLER

Erçorumlu, Mehmet ve Es, Muharrem. (2021). Doğu Marmara Bölgesinde 2010- 2020 Yılları Arası İç Göç Analizi. Tuncay Güloğlu ve Eyüp Sabri Kala (Ed.), Değişen Dünyada Sosyal Politika içinde, (s. 213-231). Bursa: Ekin Yayınevi.

Erçorumlu, Mehmet ve Es, Muharrem. (2021). Yalova İşgücü Piyasasının 2014- 2019 Dönemindeki Sorunları ve Çözüm Önerileri. Eyüp Sabri Kala (Ed.), Disiplinlerarası Sosyal Politika Çalışmaları 3 içinde, (s. 105-121). Bursa: Ekin Yayınevi.

Erçorumlu, Mehmet ve Es, Muharrem (2021). Türkiye’de Yaşayan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geleceği. Uluslararası Göç Araştırmaları Kongresi. Ankara: 20-22 Mayıs 2021

Erçorumlu, Mehmet. (2021). Türkiye’nin 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Politikaları Analizi. Karadeniz 6ncı Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi. Sinop: 5-6 Haziran 2021

Erçorumlu, Mehmet ve Es, Muharrem. (2021). Türkiye’de Göçmenlerin Toplumsal Uyum Sürecinde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sosyal Politika Uygulamaları. Abdülhalim Çelik (Ed.), Göç ve Sosyal Politika içinde, (s. 75-91). Ankara: Orion Kitabevi.

Erçorumlu, Mehmet ve Es, Muharrem. (2022). 2015-2020 Yılları Arasında Türkiye’de Sosyal Koruma İncelemesi. Fatma Kahraman Güloğlu (Ed.). Sosyal Hizmet Çalışmaları 3 içinde, (s. 153-168). Bursa: Ekin Yayınevi.

Erçorumlu, Mehmet ve Es, Muharrem. (2022). İklim Değişikliğinin Göç Üzerine Etkileri. Abdülhalim Çelik (Ed.), İklim Krizi ve Sosyal Politika içinde, (s. 125-139). Bursa: Ekin Yayınevi.